

Index eorum omnium que in hac Arte parva Galeni pertractantur. Ars parva Galeni / ... ab Laurentiano Florentino e Greco in latinum conversa. Item subjunguntur Paradoxa Domini Simphoriani Champerii ... in Artem parvam Galeni. In quibus preclarissima ... que a Trusiano, Gentili, Jacobo Forliviensi, Sermoneta, et Ugone Senensi ... scripta sunt ad medicos instruendos ... narrantur. Item Additiones Haly Rodoam.

Contributors

Galen.

'Alī ibn Riḍwān, -approximately 1068.

Champer, Symphorien, 1472?-approximately 1535.

Laurentianus, Laurentius, approximately 1450-1502.

Rustico, Pietro Antonio, active 1486-1522. Oratiuncula pro Symphoriano Champerio.

Publication/Creation

[Lugduni] : [Jean Marion?], [1516?]

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/k9uwpc8h>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

1425⁽¹⁾

1423

1424⁽¹⁾

A XVIII p

coll
21

Nicolaus Pol Doctor • 1494

2678. 28
450 sw 4
= 218

55. CHAMPIER, Symphorien. *Epitome Commentariorum Galeni in libros Hippocratis*, primus aphorismorum, secundus pronosticorum, tertius regiminis acutorum morborum, quartus epidemiarum. Centiloquium isagogicum in libros Hippocratis. Black letter. Title printed in red and black. 12, 104 and 4 leaves. *Large woodcut border around the title with J. Marion's small printer's device*; woodcut initials. Large 8vo. Lyons, J. Marion, 1516.

Bound up with:

— *Ars parva Galeni*. Subiunguntur paradoxa, in quibus praeclarissima quae a Trusiano, Gentili, Jacobo Forliviensi, Sermoneta et Ugone Senensi narrantur. Additiones Haly Rodoan. Black letter. 16 and 64 leaves (last blank). Title printed in red and black. Printer's device on last leaf. Pretty woodcut initials. Large 8vo. (Lyons, J. Marion, 1516).

Bound together with:

— *Categoriae medicinales in libros demonstrationum Galeni*. Black letter. 40 leaves (last blank). *With the large printer's device of J. Marion* representing Saint Paul and Saint Peter with the holy handkerchief; woodcut initials. Large 8vo. Lyons, J. Marion, 1516.

Three different works bound together. *Pretty original (French?)*

binding, blind stamped red calf, richly decorated with borders of flowers, animals, ornaments, stamps in the four corners (binding in places slightly scratched, otherwise in very good condition). Frs. 450.—

Fine collection of three different works by Champier, beautifully printed by that famous early French press.

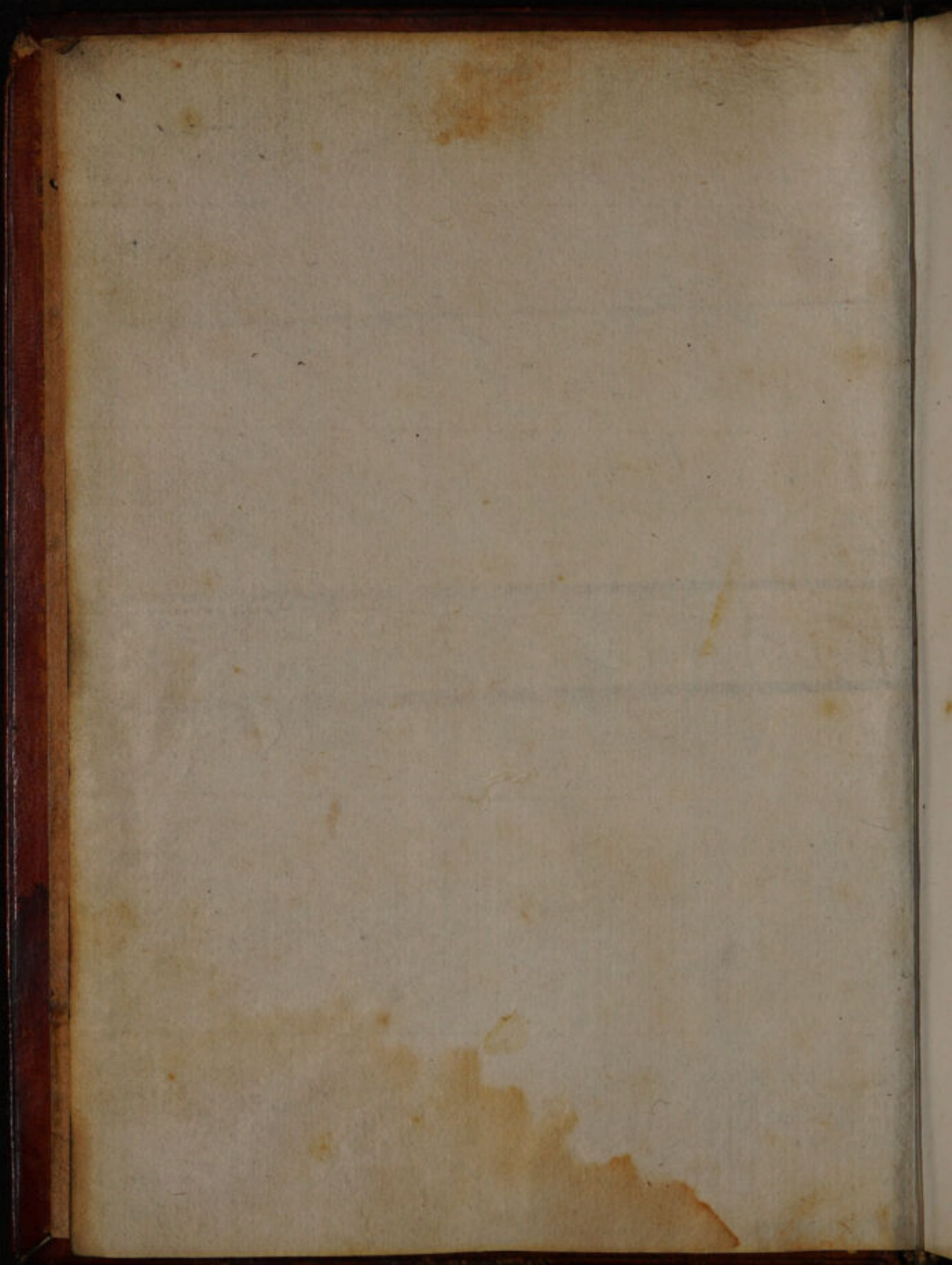
One of the earliest of the French humanists was Symphorien Champier (1472-1539), of Lyons, a medical graduate of Pavia (1515), physician to Charles VIII, Louis XII and the Duke of Lorraine. Champier was one of the last conciliators of Greek and Arabist doctrine. He planned to bring Hippocrates, Galen, Celsus and Avicenna into a kind of symphonic relation with one another (Garrison).

I: Allut, p. 180-82. Contains an interesting chapter on Syphilis (chapter X, folio 13, de morbo pthenopeo sen pudendagra sive morbo napolitano). Besides we mention: De cucula (whooping-cough), de intestinis, de olfactu etc. Adorned by a fine border around the red printed title and numerous woodcut initials.

II: Allut, p. 183-84. We mention: De signis ventriculi natura sicioris, de partibus cognitu faciliioribus, de fractura, de punctione nervi etc.

III: Allut, p. 178.

COPIES OF THE EARLY EDITIONS OF CHAMPIER'S WORKS, ARE, EVEN IN THE FRENCH BOOK TRADE, OF GREAT RARITY.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

In
que
Ba

Item

capa d
Ingdun
Calabri
ofici:
us prec
Trufia
Bermo
noteric
als bec

Stē

admod

**Index eorum omnium
que in hac Arte parua
Galenipertractantur.**

Rs parua galeni

pergameni: quam nostri greco vocabulo *Tegni* appellat ab Laurentiano Florentino e greco in latinum conuersa.

Item subiunguntur Paradoxa

Domini Simphoriani Ebamperij: Lugdunens. illustrissimi principis dñi Ducis Calabrie et Lotharigie et Barri etc. primarij pbyfici: in Artem parua Galeni. In quibus preclarissima queque et digna lectu. Que a Trufiano. Gentili. Jacobo Forliuensi. Sermoneta. et Agone Senensi: omnibusque neotericis scripta sunt ad medicos instruendos breuiter: clareque narrantur.

Item additiões Haly rodoā

admodumque acute: ac docte.

Index eorum omnium: que in singulis
libris pertractantur.

Capita libri primi artis parue Galeni.

Et triplici genere doctrinarum.

Cap. primū.

Quidnam sit medicina: et quo pacto corpora:
cause ac signa: sana: egra: neutraq; nominen-
tur.

Cap. ii.

De corpore sanabili. Quidnam corpus sanabile
sit.

Cap. iii.

De corpore egrotabili. Quidnam corpus egrotabile sit.

Cap. iiii.

Quot modis neutrum corpus appelletur.

Cap. v.

Libri secundi capita hec sunt.

Signis quibus affectiones corporum cognoscun-
tur: et quo pacto talia signa trisariam diuidan-
tur.

Caput primum:

Quotnam partium differentie sint.

Cap. ii.

Quodnam propria inditiorum genera habeantur:

ex quibus signis vniuersa capitū dispositio ducat. Et de vir-
tute ac vitio principalium actionum.

Cap. iiii.

De signis quibus oculi cognoscuntur.

Cap. iiii.

De corde calido et hu. cal. et arido. frigido et hum. frigido et
arido.

Cap. v.

De signis iecoris calidioris: aridioris: hu. et frigi.

Cap. vi.

De calido testium temperamento.

Cap. vii.

De signis totius corporis habitudine et qualitate.

Cap. viii.

De signis ventriculi natura siccioris.

Cap. ix.

De partibus cognitu facilioribus: ac difficilioribus: et de eis
que nullo pacto cognosci possint.

Cap. x.

Quibus signis cognoscatur corpus egrotum.

Cap. xi.

Quibus signis cognoscatur corpus egrotaturum et conua-
liturum.

Cap. xii.

De signis pronosticis.

Cap. xiii.

De signis corporum iam egrotantium: quo pacto moritez aut
sanitatem ostendant.

Cap. xiiii.

Libri tertij capita hec sunt.

De causis sanis custodientibus et efficientibus sanitate.

Caput primum.

De causis quibus intemperies insite custodiuntur quibusque corriguntur: et ad habitum optimum perducuntur.

Caput. ii.

De causis quibus impedimenta figmenti corriguntur et quatuor corporum discrimina habeantur.

Cap. iij.

De causis sanantibus solutionem continuitatis.

Cap. iij.

De causis corporum confesse egrotantium.

Caput. v.

De fractura.

Caput. vi.

De punctione nervi ac tendonis.

Cap. vii.

De implexu dispositionum.

Cap. vii.

De curatione figmenti.

Cap. ix.

De morbo numeri.

Cap. x.

De precautionione.

Caput. xi.

De modo recreandi corpora.

Cap. xii.

Quo ordine libri legendi sint.

Caput. xii.

¶ Finit.

In domini Simphoriani Champerij paradoxa
in artem parvam Galeni que speculum dici potest
Galeni. Philisij vogesigene.

Si breuitas obscura canens laudanda putatur.
Que fulget medio clarioz ipsa die.

Grates champerio non paruas simphoriano.
Debent lectores magne galeni tui.

Qui fecit speculum clarum ac breue ubi studiosi.
Dogma vident mira sub breuitate tuum.

Abbreuians longa illustrans obscuraque cuncta.
Soluenda est tanto gratia multa viro.

Ipsaque precandus celsi moderator olympi.
Ut det post longos premia digna dies.

Symphorianus Chaperius Lugdunensis. Petro Anthonio
Rustico Placentino artium et medicine doctori excellentissimo
gymnasij Ticinensis ordinario suo college. S. P. D.

Scio te grauiter ferre/atq; acerbè siluisse me diu:
z nō misisse ad te: que dudum postulabas in tegni
galeni paradoxa. Alterumq; vt ipse opinor/valde
admiraris: alterū vehementer doles. Nec id quidē
iniuria. Non enim erat neq; officij/neq; humanitas
tuis mee: nihil ad nūc vsq; ad te scribere. Quotidie tamē z si nihil
ad te scripserim maiore affictor desiderio tui: et amore ardeo.
Aueo videre te: audire: alloqui: aueo dulces/vt solebā/ac fami-
liares tecū cōferre sermones. Tua me absentia die noctuq; ingē-
ti dolore premit: qui non modo non adimitur (vt aiunt) die: sed
etiā in dies magis/ac magis excrescit. Te vigilans dormitansq;
desidero. Te firmiter cōstāterq; z amo: z obseruo. Quid multa
Hosti iā duduz me: z quali sim natus ingenio/facile didiscisti. Ve-
nio nūc ad paradoxa in tegni Galeni. Illa tradidi calcographis
Lugdunēsis: ij diuinarum pleniores sunt/ q̄s fidei. ea tñ ma-
gno q̄sita labore/tradidi imprimēda: eaq; mittere ad te q̄s primū
institui. Quid tibi aliud vis? Quid q̄ris? Satis tibi hoc sit: igno-
sce tñ si neotericos vestros nō insequar. a Sotica enim illa rudū
latinoz litteris illata plaga: bone littere oēs nescio quid Soti-
cū passe sunt: haud secus ac Quidius seipsum aliquid vicij inter
barbaros Getas contraxisse ita cōqueritur. Si quis in hac ipm
terra posuisset homerū. Esset crede mihi factus z ille getes. Ita
temporum iniuria factum est. et facilis hic debet venie locus
qui ad hec pro temporū conditione introduximus. Nam si qui
ad Sycambrōs itarent: minus docti illis viderentur nisi quid
sy cambrum saperent. At ergo que ad peregrinas vulgaresq; lit-
teras pertineant agnoscat: hec in primis esse cognoscite. Que
stiones Jacobi de forliuio. Sermonete. Agonis: thome de garbo
Dini: marcellij. Calculatoz: z p̄inde hec a vera philosophia me-
dicinaq; relecta putentur: z momētum nullum habere nisi a deo
exiguū: neq; suas questionēs ad veram medicinā neq; ad veram
philosophiam esse tradendas/ alioquin qui secus faciet: rem in-
dignam faciet: sed sophismatis sunt cōsentanea. Que cum in cu-
te quid promittant: nihil intus habent quo id qđ promittunt ex-
hibeant: aperte enim loquor: neq; vos neq; alium quēq; fallere
volens. Eos omnes hac appello nomēclatura qui in iacobi et
vgonis questunculis sunt enutriti. Quisq; philosophiam medici-
nāq; pulchritudine elocutionis possibilia tradiderunt nouo

quodam scribendi genere nec Aristotelē Platonēve nec hippos-
cratem aut galenum: necnon priscorum aliquem imitati: sed per
questiunculas et titillantes argutias similes fortasse eis de quibz
bus Cicero mentionem facit: qui quasi quibusdam punctis quod
versabatur in dubio colligebant: in hoc certe dissimiles quod illi quāvis
orationis florem non sequebantur: minime tamen aspernabantur
lingue proprie idiomatisve proprietatem. Quod ipsi fecerunt ut
est videre apud Gentilem. Petrum aponensem. Thadeum reli-
quosque in eo philosophandi genere doctores illustres. Sed excu-
sandi oīno cum is quo tradebant sua dogmata sermo tunc esset
in usu latinæ eloquentia iussit pessum. Laudauere eā nec imi-
tabantur detenti a seculi illius consuetudine homines: alioquin
iudicio valentes et intellectu subtilissimo. Ceterum nec senescens
dum in Jacobi et Agonis commentariis medicis ipsis est atque
philosophis. Medicos omnes recte eos appellauerim qui in li-
bris hippocratis et galeni incumbunt: ut hominis naturam cogno-
scant aliisque sint adiumento. Multos tamen non eo inficias dari
posse ad pristina studia reditus: aut relaxandi animi gratia aut
rememorandi que obliti sumus. Aut componendi operis alicuius
aut alio quopiam genere iuuandi se et alios. Ad alia enim trans-
meandum. Nam postquam ostendimus Jacobi et Agonis philoso-
phiam posse ad hippocratis et galeni noticiam capescendam con-
ducere nec tantum extimandam quantum multi ex nostris autu-
mant. Ex his (ut arbitror) liquet. et non adeo extimescendum. ut om-
nino iacobi sermonete: et vgonis questiunculas horreamus: nec
adeo fidendum ut animum nostrum penitus remo ipsarum ves-
loque committamus quando si recta inceserimus semita possint per-
desse si deorbitauerimus non possint non obesse: si eis enim vli fue-
rimus ad medicine auctoritatem morborumque curā. Nam iohan-
nes herculanus in suis commentariis in primam quarti antice-
ne asserit Agonē et Jacobum nescire ordinare vnum enema siue
clysterium. Mirandum igitur mihi rustice est: quonam pacto iaco-
bus ipse a nostris ticinensibus tātopere comendetur: cum apud
omnes tunc doctos: tum virtute precipua insignitos Ticinense
gymnasium maxime semper fuerit extimationis ob sua singula-
ri antiquitate. Carolus enim magnus Albinus: cui Alchuius
cognomen redditur: ex britannia a regibus missum ut pacem a
se impetraret: ob eximiam eruditionem complexus ex legato
hospitem fecit suū: ex hospite preceptorem. vetus atheniensium
imitatus exemplum: qui Diaglam a leontinis publice ad se mis-
sum: legationis munere defunctus. Athenis remorati sunt: eius
rapti eloquentia. Idem Carolus parisijs diuine humaneque sa-

plentie Gymnasium instituit: et in longobardia Ticini alterum
Adiicit casum memorabilem. Viri duo monastice professionis
cum britannicis mercatoribus ex hybernia in Galliam delati:
cum alijs alias merces proponerent: se sapientiam venalem ha-
bere alta voce testati: si emptorem inueniant. Crediti sunt pri-
mum delirare: mox quotidiana predicatione cepta est a paucis
vt sit illorum asseueratio animaduerti. Interim rumore in res-
glam perlato: ad Caroli conspectum accersiti: appellatiq; cor-
ram rege: de venali merce: cum idem testarentur rogati: et quan-
ti statura esset emere volenti. victu inquit docentis: et vestitu.
Ceterum Carolus bellicis impeditus curis. Nam hec aliquan-
do antea acciderunt q̃ imperij nomen sit adeptus. Horu vnum
parisijs collocavit. Clementis asunt illi nomen erat: cui ex om-
ni ordine ciuitatis dati sunt iuuenes instituendi. Alter in longo-
bardiam transire iussus: ac ticini: nunc Papias est: sapientiam do-
cere. Mirandum igitur est mi rustice de tam excellenti gym-
nasio a tanto imperatore instituto et a tali preceptore illustrato:
quonam pacto Jacobi questiunculas suscepit. Mater quedam
et alumna Ticinensis ciuitatis est omnium laudatarum artium:
et philosophie omnis precipua quedam (vt ita dixerim) nutritrix:
et omnium libera. tum disciplinarum educatrix: hic se proferunt
preclara ingenia: diutina studia celebrantur: sacri Canones: pon-
tificia iura florescunt: nature arcana inuestigant. Medicina pol-
let. Eloquentia dominatur: Dialectica viget. Laudabilia queq;
curricula exercentur: celestium terrestriuq; rerum illustratur co-
gnitio p̃stantissimi in quocunq; studioru genere preceptores. Do-
ctores vbiq; gentiu celebres: et viri sapientissimi cuiusq; discipline
vberem suppeditant facultatē. Et nisi vana sit pythagore palin-
genesia Bartolum in iure ciuili. alterum in medicinis vero senex
altu Auēzoar Ticinensis ciuitas reditus suos produxit Jasonem
mainu et Franciscum bobium: qui virtute philosophica recentio-
res omnes: ex antiquis etiā complures a se longe relinquunt. ille
beate sunt ciuitates et vere florētes populi. Apud quos maxime
vigent studioru Gymnasia. vna est Ticinensis ciuitas. quasi om-
nium p̃clarissima: in qua sapientes et doctissimi viri in omni stu-
dioru genere: ita doctrina et gloria pollēt: vt ex plerisq; orbis na-
tionibus ac remotissimis regionibus ad suscipiendā sapientie ali-
monia cupidissime per multi veniant. et optatā deniq; studiorum
palmā assequantur. Interea tu rustice clarissime cape vultu sere-
nato paradoxa nostra sub tuo patrocinio edita. atq; sub tuo no-
mine in vulgata que queso feriatas perlegas. Iterum vale et
Simpheorianū simphonace vt soles ama.

Humanissimo et vndecliq; doctissimo dño Andree biffello con
filiario atq; phisico regio apollinee artis pffessori Simphorian?
Champerius siue Lampegius. S. P. D

Erlegi nuper mi Andrea artē parua Saleni quā
nostri neoterici Legni appellāt ab Laurentiano
Florentino traductā: que cum maiorē modū plas
cuisse exceptis ad modum paucis: elaborauit: vt
quam emendatissime vna cū paradoxis nostris et
nonnullis Italy rodoā additionibus imprimere
ne videret vel aliene laudi inuidere vel studiosos iuuenes. tā ve
nusto opusculo defraudare. Publicabo igitur Laurētiani in artē
parua interpretationē. vt cognoscat equus lector: me nō minus
aliena opera/ amare quā mea. Vale nosq; vt soles ama.

Simphorianus chāperius Johanni galfredo phlosopho ac
medico pffessori: illustrissimi Calabri Lotharingorū et Barrēsi
duci consiliario ac phisico clarissimo. S. D. P.

Emini satis Johānes charissime: quid nuper cum
apud insubres cū principe nostro Anthonio lotha
ringo duceret cataphracto galico exercitu inter aul
cos tumultus vna essem? deābulātes et tecū verba
facere de nostro Saleno dixisti. Arabes et penos
artē parua quā neoterici Legni appellāt nō barba
re sed grece scriptā: cū ipsorū barbarie fedauisse. Sed mirādū nō
est. Peccat hoc vno genere passim: et iā vbiq; gētū ppagat hec
labes: et equo magis serpit infame vitū: tēporū ne an principum
culpa magis: incertū habeo: nec si sciā palā id mihi testandū ar
bitror: securus id totū silentio regit: q̄uis tēporū quidē cause:
fidū satis et diligens patrociniuz attulit Columella clarissimus
auctor: qui aduersus horū calūniatores apologiā accuratissimā
scripsit. Sed oīa emendauit Laurentianus florētinus quē inue
nimus artē ipsam parua Saleni vertisse in latinū sermonē: qd̄ sa
ne nō potui nō magnopere cōmēdare ratus fore vtilissimū si vna
cū paradoxis nostris que feci imprimere: est enim liber nōdum
gallis cognitus studentibus: qui tñ adeo est necessari? vt nemo
sit qui medendi peritiā discere fere sine eius noticia possit. Inte
rim legas artem parua: nō enim hec longe absunt a studio sapiē
tie vbi medicine radices omnes existunt: eam tuo nomini partim
dicaui qui acripolles ingenio. Vale.

Chleronymus papientis ex burgo francho oppido oriū-
dus diuī Au. Augustini professionis obseruantie Canonis
cus regularis Simphoriano Champerio equiti aurato
patricio Lugdunēsi ducali Lotharingie physico primas-
rio: necnō z omnigene phie ac theologie instauratori cla-
rissimo: iuxta diuū Platonem Bene agere: z more romano
atq; latine scribentium. S.

La ne fors mea a deo insausa: o mi Simphoriaz
ne clarissime: ita ne volentē nolentēq; fata trahūt
(iuxta tragicū carmen) vt ego qui tanto te animi
ardore frustra quesierim in gallijs quum habui
(vt dixerim) in foribus miser heu miser ipse te vi-
dere nō potuerim. Liceat vicē meā dolere: z si fas
est durā appellare fortunā: que me tanto priuauit honesto animi
gaudio: vt te videre: te alloqui: te amplexari: z osculari minime
quouerim. Sed nō est putanda fors (inquit diuus Au. Augusti-
nus noster) neq; fortuna aliqua (que occulto quodā ordie regit)
nisi cuius ratio z causa secreta est: qđ totum tñ ad diuinam res
uocandū est prouidentia: sicuti ordo ille (asserente boetio) in eu-
tabili cōnexionē pcedēs: z de supreme prouidentie fonte descens-
dēs cūcta suis locis tēporibusq; disponit. Attingitq; a fine vsq;
ad finē fortiter (testat sapiens) z disponit oīa suauiter. In causaz
igitur primā cū oīa referenda sint: sane in meliorē partē isthec a
superis nobis data concedēda sunt. Nihil vero putes me reliq;
se intentatū: quo tandē ardori meo (vt optabā) si possem auide sa-
tisfacere. At nūc vota oīa nostra irrita spes nostre incassum atq;
in ventos abiēre. Et tristis merēsq; languēo me haud meruisse
tua dulcissima presentia perfrui: que vti perfecte virtutis Idea
ac simulacrū pulsāt intelligentie nostre sopitos radios: z quasi
dulcis amoris cestro (dum te cogito) mentē flāma animūq; peru-
rit. S; quid vltērius angimur: aut qđ z quantū satis relutabimur:
cum omnia equo animo ferenda sint. magisq; reminisci des-
ceat illud poeticū. Hate dea quo fata trahant: retrahātq; sequa-
mur. Non enī hec sine numine diuuz eueniūt. Inquit idem poeta
fata igit vīa inuentient (teq; si aliquādo videā) forsan z hec olim
meminisse iuuabit. Satisfecit mihi non modicum Petrus Anto-
nius Placētinus ex litteris suis quas ad me noīe tuo perhumā-
niter direxit. vir quidē z si cognomēto rusticus: re tñ vrbānissim⁹
atq; omni amore gratia doctrina saleq; persusus ac celebris qui
te in collegiū doctorū ac philosophorum nostrorū alme vrbis
papientis primariū litteris cōdecorauit: z oratiōe publica inter

ornatissimos ac splendidissimos viros extulit: iura dignitates: in
signiaq; ipsius collegij: et gymnasij atq; Academie ticinensis ho
nores adonauit: inter togatos phos nostros atq; doctores phy
sicos adscripsit. Tuē et patriciū papiensem nostrū perpetuū des
clarauit. Quibus ex rebus haud mediocriter letatus sum: tibiq;
hoc ideo incredibili amore congratulor q; talē sortitus sim ciuē:
patritium illustrē: atq; doctore: vt nō minori gaudio letandū sit
huic preclarissime nostre vrbis regie ticinensi q; talē virū adopta
uerit in filium: q; vrbis tue preclare: ac patrie Lugdunēsi q; te na
talī solo fuderit alūnum iam diuidemus gloriā de te Simphoria
ne clarissime: vt Lugdunū gloriē te suū genuisse ciuē sed vrbis
nostra ticinensis totius olim in subie preclarissima nūc vero stu
diorum mater et alūna gloriētur te suū vendicasse phm: medicū
consumatissimūq; doctorem ab vrbis magnificentissima lugdu
nensi sumes tu quidē ortus tuī natalicium splendorem. Est ab
vrbis regia nostra papiensi sumes tanq; a pallade splēdidissimū
ph te peplum perpetuūq; decorem. Panegyrico ista libello tra
ctanda forent nō epistola sed hec tantum dixerim: vt cognoscas
(etiam si te nūq; viderim) totus mihi tamen semper eris affixus
precordiis: neq; vlla locorum vnq; aut temporū intercapedo dis
tinet amorem nostrū quin si antea totis te amabam precordiis
nunc posteaq; ciuis noster papiensis effectus es iam iam te cer
te depereā: testatur em̄ ipse vrbis vrbis rusticus noster in litte
ris quas ad me scripsit. Amorem tuum vigere erga me pluri
mum: grataq; tibi atq; accepta fuisse studia nostra: et quanto cū
gaudio perbenigne susceperis atq; tractaueris musas nostras
aliquantulum verecondiores. peregrino habitu atq; ignoto vultu
respectu pauide gradientes. Curasti q; vt paliate se offerrent
ad regis delicias: in heroum ac principum personarent auribus
deniq; vt in litteratorum omnium oculis ac manibus publice ver
sarentur: et que erat tantum priuata: facta est communis amicis
omnibus propagata leticia. indolui tamen aliquātiſper ob im
pressoris ineptitudinem: qui trophēū illud regium vna cum epi
stolis adiectis ceterisq; appendicibus ad decorem tuum o Sim
phoriane potius fedauerit et corruperit q; excussit diligētie
tue tamen ac cure erit et fidei optime mi Simphoriane vt denuo
hec omnia ab impressore idoneo siue calcographo reformentur:
suūq; eis tribuas splendore: vt ad decore etiam tuū politioris
bus characteribus et q; emendatissime suppresso authoris nomi
ne excudantur. Si deus optimus Max. nobis dederit pacem: ex
pectato adhuc panegyricum oratione soluta pro christianissimo
ac pientissimo nostro Rege: in quo experiar qd possint ingeniosi

nostri vires: tantum ut sacratissime Regle maiestati (sicuti decem
est debitorum amoris persolvere) tibi atque amicis omnibus gra
tificemur. Expecto nunc breue saltem abste epistolam ut citra om
nes vigentis occupationes tuas seuissimasque necessitatis leges
reddas ex scripto mihi tantillum amoris tui ut sciam an amicitia
nostra satis adhuc firma sit: ac ut prius solide perseverans.
Quam enim id mihi affirmaverit Rusticus noster placentinus
ex litteris suis nuper ad me delatis: cupio tamen ex rescripto tuo
quasi singrapho amorem nostrum mutuam pristinamque beneuolen
tiam et litterariam necessitudinem instaurari. Reservo namque the
sauri instar epistolam: tuam quam ad me misisti ex lotharingie nan
tio oppido sed quia secundas ad te litteras direxi: cuperem imo
ardesco hoc scire abste an illas fideliter receperis cetera quidem
optime se habebunt omnia: tantum tu mihi nuntia utrum secun
dam epistolam hanc nostram acceperis quam responsoriam epi
stole tue iterum in lotharingiam ad te misi: et an huic tu secunde
epistole responsionem ad me postea dederis. Quod si scribes: scri
bito mihi per hunc ipsum eundem nuntium familiarem nostrum
cui hanc ad te dedi epistolam deferendam: aut si tam cito non po
tes per ipsum ad me rescribere: scribe quum facultas dabitur di
rigesque litteras ad rusticum ipsum nostrum placentinum qui illas
ad me fideliter deferendas curabit. Rogo insuper ut si iam absol
uisti concinnasti que symphoniam illam inter Platonem et Aristote
lem (sicut tu tam pridem pollicitus es mihi) vntus me voluminis
participem impresentiarum facias. Vale iam memor nostri semp
iucundissime mi Simphoriane: et ama. Ex edibus nostris solis
tis. S. Tertio decimo kalendas februarias. 1516. Post scripta:
si contingat videre illum diuinum pientissimumque Fabrum no
strum et Karolum berillum eius Alunum: aut ad eos scribere con
tingerit Rogo ipsos saluta nomine meo: meque illis quoad pote
ris officiosissime comendabis. Iterum Vale.

Symphorianus Champerius suo Tremo
leto Consiliario ac medico Regio: omnigene
philosophie ac Medicine instauratori clariss
mo. S. I. D. D.

Alenus cum in ceteris libris om
nes medicine auctores vicerit in ar
te parua quam nostri Regni appel
lant ipse se vicit. Nam. xiiij. de inge
nio sanitatis voluminibus explicis
tis: primum omnes medicine aucto
res: deinde Erasistratum et Ascle
piadem et Dyoclem: et ad extremū
Theophilum quem Rome inuenisse se scribit: ita magnifice: ap
teq; expugnauit: vt inde mihi videatur (quod Hieronymus
de Origene scribit) in eo completum esse quod dicitur. In
troduxit me rex in cubiculum suum. Itaq; hos tres Regni
libros: quos in morem quotidiani eloqui; paruulis adhuc la
tentibus composuit: fideliter magis quam ornate interpre
tatus sum gustum tibi sensuum eius: non cibum offerens.
Tu vir clarissime Petre Tremolete quem Theophili sectato
res omnes contremiscunt: et si fas sit dicere tremiscunt ani
maduertat quanti sint libri Regni estimandi: q; virtute ma
gni sunt: cuz sic possint placere q; parui sunt. Vale et vt soles
Symphoniace nos ames.

C Simphorianus champertus seu campegius. Celta Galliarum copo belga cōsiliario ac medico regio necnō ⁊ omni phie ac grece lingue instauratori clarissimo iuxta Apuleiū platonicum pro se oia prima. more vero platonis. bene agere. ⁊ iuxta Celta- rum philosophos atq; latine scribentium. S.

Iam pridem tuo sermoni de Galeno frequenti lit- teratorum confessu guillarme clarissime non inuitus interfui. Quum minime pretextatis (vt ita dicam) lau- dibus homines celebrares adeoq; in arcem euasisti vt nemo sane (mea sententia) eum cumulatius laudare potuerit. Vox inde secedens diu hec omnia mecum animo voluptabam. vnde tanta confluere laudationis abundantia: vnde tanta non vulgaris observatio emanaret: vnde deniq; amicitia adeo perfe- cta exoriretur. proculdubio non aliunde mecum tandem collegi: q̃ ex preclare eius virtutis nomine proficisci. cuius quidem vis magna ⁊ prepotens est. Quamobrem non possum profecto non suspicere ingentium tuum amabile: tuumq; animū virtutibus ful- tum diligentius non admirari qui neq; ambitione: neq; inuidia: neq; aliquo alio liuore deuincitur. Siquidem omnes quas mere- tur Galenus noster laudes non transis silentio immo ad altas ipsas cumulandas ob eius incredibilem eloquentiam singula- remq; doctrinam vltro accedis: idq; haud ab re: quum princeps omnium medicorum merito sit habeatur. Et vt hec clarioza luce non officiis gratia aut temere dicatur quotidie quodāmodo alt- qua eius laborum monumenta existere videmus: que vndiq; per- fecta verborum ⁊ sententiarum concinnitate perspicacissimiq; sententijs scatēt: nam modo dicam de Regni libris. in quo per- spicua ac insignis eius ingentis amenitas: non absq; laude ma- xima redundare videtur. Quare non vereor: vt is remisso cufus- cunq; animo pessum eat Galenoq; (absit inuidia verbo) omniū q̃ iocundissimo detrahatur. Qui ⁊ te ⁊ me ob tantī eius no- minis celebritatem nulla vnq; in re de futuros esse liquido con- stabit. Vale.

Coratiſſima ex tempore habita a Ruſſico Placētino pro cele-
bratiſſimo doctore ⁊ aurato equite benemerito ac Illuſtriſſimi
Ducis Calabrum ⁊ Rothoringorum medico primario domino
Simphoriano Chāperio : ſiue Cāpegio in introitu venerandi
collegij artiſtarum ⁊ medicorum Papienſium.

Audete patres optimi ⁊ iterū atq; iterū gaudete et
exultate q; noīa veſtra in toto orbe ſunt conſcripta.
Gaudete primo ⁊ exultate q; poſt pene infinitos tē-
mores ac tremores qui multis tam annis euenerūt ⁊
nobis vincula mortis preterūt aduenerit inuictiſſim⁹
⁊ chriſtianiſſim⁹ Frāciſc⁹ francoꝝ Rex ac Dux noſter qui ab ocu-
lis nris omnē lachrymā abſterget ita vt apli⁹ nō erit neq; lutus
neq; clamor neq; vll⁹ dolor qm̄ priora trāſierūt. Nō eſurtem⁹ am-
plius neq; ſititem⁹ iuſticiā q̄ in p̄ia nra ſupreme obſeruabit : neq;
cader ſup nos ſol neq; eſt⁹ aliquoz q̄ nos poſſint opprimere qm̄
priora trāſierūt. ⁊ noua fiēt oīa. Gaudete ſecūdoꝝ exultate q; ad
nos venerit Simphorian⁹ Chāperi⁹ vir inter doctos doctiſſim⁹
inter doctiſſimos excellētīſſim⁹ inter excellētīſſimos emīnētīſſi-
mus q; p̄ia ⁊ gñe nobilis p̄tute nobilior : ſcia ⁊ doctrina eſt no-
biſſim⁹. Nobilis eſt Simphorian⁹ noſter : origine delphinēſis :
natiuitate lugdunēſis : gñe chāperius. Ab h̄ em̄ antiq̄ſſimo ⁊ no-
biſſimo Cāpo cui cultura adhibet : ⁊ excolit ſcia deſcenderūt vt
noſtris campegi Bononie nobiliſſimi : ex qb⁹ vt pro tpis breuita-
te alios taceā aliqñ vidīſtis excellētīſſimū. J. A. monarchā Joā-
nem Cāpegiū in h̄ ticinēſi gymnaſio primā cathedrā in legibus
obtinētē. Cuius fili⁹ reuerēdiſſim⁹ eps primū pro Julio pōtifice
maximo apd̄ ceſareā maieltatē nūc p̄ leone decio pōtifice maxio
apd̄ inuictiſſimū ⁊ xp̄ianiſſimū Frāciſcū galloꝝ regē ⁊ ducē nrm̄
incl̄y tū orator fuit ac eſt acceptiſſim⁹. Ab h̄ apliſſimo Cāperloꝝ
gñe originē habuerit Cāpiſſi ciues Papie primarij iter q; alijs
p̄ tpis rōne obmiſſiſhētis excellētīſſimū ceſarij ac pōtificij iuris
doctorem xp̄ophoꝝ cāpiſiū q̄ ſub inuictiſſimo Ludouico galloꝝ
rege offō p̄toris i ciuitate Mediolani p̄ qnq; ānos funct⁹ i ſūma
habr⁹ eſt veneratiōe : q̄ p̄fati reuerēdiſſimi ep̄l Cāpegij ciuitatis
Placētie gubernatoris vices gerēs in ſūmo habitus eſt honore :
Cul⁹ fili⁹ a tāto p̄re nō degenērās legib⁹ ac ſacris canonib⁹ inſu-
dans maxime expectatiōis hui⁹ ſue familie famā augebit. Nobi-
lior eſt Simphorian⁹ noſter p̄tute q̄ primū in apliſſimo Pariſiē-
ſi ſtudio in liberalib⁹ artibus eſt eruditus : dehinc in ſamatiſſimo
montis veſulani gymnaſio in ſacraſſima medicina edoctus :
poſtea lugdunī in praxi ſciētifice exercitat⁹ ab Illuſtriſſimo La

labrum ac Lotharingorum duce infidissimū ac primariū etus me-
dicum est electus. Hic in expeditōe cōtra venetos a Ludouico
christianissimo galloꝝ Rege et Mediolani duce ductus in mari-
ma apud omnes habitus est veneratiōe. Is post septē annos cū
prefato Calabriū ac Lothoringorū principe in expeditiōe con-
tra heluetios alpes transiit et cū ipso velut Aristoteles cū ale-
xandro talem se gessit vt ab ipso eques auratus iure merito fue-
rit creatus. Nobilissimus est Simphorianus noster sciētia atq;
doctrina qui tot iam cōposuit libros in vtrāq; dyalectice parte in
omni philosophie genere in omnes medicīne partes: vt in breui
tēporis spacio non potuerint eorū noīa memoriē mandari: quos
apud calchographos magna ex parte impressos videre potes-
sis. Gaudere tertio et exultate q̃ Simphorian⁹ noster ad bene-
dicendū natus tantū apud vltromontanos dignitatē excellentiā
ac humanitatē vřaz predicabit vt plures solito et plures q̃ cre-
datis ad vos venire faciet: qui a vobis edocti et postea honorifi-
ce laureati maximo cū honore vřo ac cōmodo leri et honorati ad
propria remeabunt. Sit itaq; sanctissime ac indiuidue trinitati
laus honor et gloria et beatissimis martyribus Dionisio Eleute-
rio et Rustico quorū hodie festa celebramus qui a pōtifice roma-
no ad ciuitatē Parisiū missi maximā galloꝝ partē ad christi fidē
cōuerterūt ab alijs vero qui fidē christi recipere noluerūt gladio
aīaduersi coronā martyrii reportarūt. Sit et Simphoriano nřo
cōdignus honor qui elegāti corpis forma decorus et oīū bonarū
disciplinaz peritiā aīo speciosus ad nos veniēs oīū nostrū
aīum in suum cōuertit amorē ita vt quisquid a nobis optauerit
facile obtinuerit. Dignū igit et iustū est vt hic vir toto orbe famas-
tissimus in venerandū hoc nřm acceptē collegiū et huic dignissi-
mo ordini nřo aggreget et vti frater et pater noster reputet. Sur-
ge igit doctor celeberrime et a spectatissimo collegiū nostri prioz
re destinatum quo dignus es locum accipe.

¶ Verba spectatissimi priozis collegiū.

¶ Veni gēma fulg' d i. Veni margarita preciosa cuius vxor est
margarita speciosa. Veni frater et pater noster et supremus in col-
legio nostro digneris accipere locum tanto viro conuenientem:
tibi em̃ plus debem⁹ q̃ tu pro innata humanitate tuo nobis de-
bere credisti. Sis felix sisq; huius tui collegiū doctorumq; omnīū
memor qui tui nunq; obliuiscuntur.

A nomine dñi amē. Anno natiuitatis eiusdē Mil-
lesimo quingētesimo q̃ntodécimo indictione ter-
tia die nono mensis octobris hora vespertinā in ci-
uitate papie videlicet in aula magna palatii ep̃

scopalis porte Pertusij parochie sancti Georgij in fornarolo :
Ibiq; in mei notarij et testium infrascriptorum presentia . Cons-
uocato et congregato venerabili collegio . D. doctorum artistar-
um et medicorum Papie de mandato et impositione egregij ar-
tium et medicine doctoris domini magistrj Augustini de Lege
viceprioris dicti collegij pro infrascripto negotio specialiter
peragendo . In quo quidem collegio fuit et est prefatus Domi-
nus viceprior et cum eo et penes eum egregij artium et medicis-
ne doctores domini magistrj : Regulus de Lampise : Baptista
de Belbello : Gyselus de Lusinolis : Mattheus de Lurte :
Blasius de Lignolis : Claudius de Astarijs : Franciscus de
Canibus : Paulus de Tricio : Petrus Antonius de Paraz-
tis : Aluysius de Marchisij : Johannes Angelus de Landul-
phis : Aluysius de Berris : Anthonius Georgius de cani-
bus : et Johannes Baptista de Landulphis facientes et res-
presentantes maiorem et saniozem partem collegij artium et me-
dicine doctorum ciuitatis Papie : Asserentes et affirmantes se
ipsos nomine totius collegij principaliter particulariterq; etia;
ad eorum omnium aures et noticiam perfectam omnimodamq;
intelligentia deuenisse de virtutibus summa scz integritate scien-
tiaq; eminetissima et singulari in multiplici disciplina solenissimi
equitis aurati dñi Simphoriani Chaperij Lugdunensis nobilis-
simi artium et medicine doctoris celeberrimi ob cuius in omni lit-
terarum disciplina cum in theorica tum in pratica digestiua acu-
men ingenij et facundia singularē moreq; castissimos ab Illustri-
simo Calabrii barrensiū et Lotharingorū duce pro phisico prima-
rio electus et approbatus est . Non ignorātes etiā vt pfitentē et no-
tissimū est ipm dñm Simphorianū ab eodē Illustriissimo duce in
expeditiōe quā sub christianissimo et serenissimo Francoꝝ Rege
Frācisco Mediolanico duce tam peroptato cōtra heluetios ha-
buit equestrē dignitatis ordinē condignū optimūq; suarū virtus-
tum premium percepisse manifesta quoq; volumina ab ipso dño
Simphoriano edita seipsos doctores habere approbātes : vides-
licet viaticū logices : Ianua phisices : Introductiōes ī tegni Sa-
leni . De corporis et aie morbis . De errorib⁹ mahomethi . De qua-
druplici vita : Tropheū galloꝝ : Philosophia platonica : Theolo-
gia orphica : Epithomata in Salenū : Rosa gallica de regimine
sanitatis : De morbis particularibus : Simphonia interpretatōe
et Aristotelē Salenum et Ihypocratez : Annotatiōes in Salenuz
Auicenam et conciliatorem : Paradoxa in tegni Saleni : Periar-
chon de principiis platonicarum disciplinarum : Voluminaq; mi-
rabiliū diuinorum et humanorum . Que omnia quia a summi

ingenis fonte p̄dita sunt quotidie p̄ manibus habere ingenue sa-
tentur: extollūtq; z laudāt optima eius z singularia in praxi vi-
be in ista ticinensi peracta. Ideo doctores ipsi vt supra collegia-
liter congregati id qđ rarissime apud eos peractum est vel forte
nunq; contingit non conciuem in eorū collegio doctorum admī-
sisse. Nūc tamē attēta, ipsi domini Simphoriani singulari z mul-
tiplici doctrina: ipm in eorundē doctorum collegio cōnumerare
z aggregare curarūt: existimātes ipm nō min⁹ ipsi collegio q̄ ip-
sum collegium sibi ornamēto fore. Sponte ergo voluntarie z ex
certa scientia ac omni meliori via modo cā z forma z aliter quo-
modo cūq; z qualitercūq; dici z excogitari possit p̄fatus domi-
nus viceprior cum alijs dominis vt supra collegialiter specialiterq;
z vnanimiter cōgregatis p̄fatum dñm Simphorianū an-
numerarunt cōgregarūt receperunt z admissērunt anumerantq;
aggregant recipiūt z admittunt in ipso doctorū sacratissime me-
dicine collegio: z hoc ipso domino Simphoriano prius de hoc
monito z requisito ibidem in collegio ipso presente audiente z in-
telligente ac acceptante z consentiente. Sponte z omni meliori
modo vt supra: prius tamen per p̄fatum dñm vicepriorē ipsi do-
mino Simphoriano delato z per ipsum p̄stito iuramēto in ma-
nibus p̄fati domini viceprioris nomine dicti collegij ad sancta
dei euangelia manibus suis scripturis corporaliter tactis de ser-
nandis statutis z cōsuetudinibus ipsius collegij z in omnibus z
per omnia prout iurari requiritur ex forma statutorū dicti colle-
gij: z inde per ipsum dominū. Simphorianū habitis condignis
gratiarum actionibus de tanta tanq; speciali gratia specialiq;
z singulari priuilegio. De p̄dictis omnibus vt supra sic gestis et
expositis p̄fatus dñs viceprior cum p̄fatis dominis doctori-
bus z ipse dominus Simphorianus iusserunt z rogauerunt ac
tubent z rogant per me notarium infrascriptū debere confici pu-
blicū instrumētum presentibus Symone z Nicola fratribus de
garaldis filiis quondā Petri bidelis generalibus inde testibus
notis z idoneis ad p̄missa specialiter habitis vocatis z rogatis.

Ego Johānes maria de lege filius quōdā domini Ludouici
publicus Papiensis apostolica z imperiali auctoritatibus no-
tarius: ac notarius vniuersitatis artistarum z medicorum ciuita-
tis Papie sup̄ascriptum instrumentum rogatus tradidi: meq;
in fidem z testimonium p̄missorum cum appositione mei soliti
signi tabellionatus subscripsi.

Symphoriani Champerei siue Campegi in artem par-
uam Galeni: cum modo inueniendi subiecta doctrinarum
et ordinem
Isagoge.

Prefatio eiusdem domini Symphoriani:
super Isagogas primi libri Microtegni ma-
gni Galeni.

Cum in libro magni Galeni quem micros-
tegni appellant geminam experirer diffi-
cultatem. Unam scilicet. Alteram sententie.
ne tam preciosos nature thesauros duplex
spelunca sepeliret. studui quedam compen-
diosa extractione: sensum quem in ipso libro
quibus vigilijs: quo labore per aliquos menses conceperam scilicet
cui exprimere: prout scilicet videbam permittere: aliqua interse-
rens dilucidationis gratia non valde plura. Porro ad exhau-
riendam primi libri profunditatem isagogas in eundem pro parte trans-
taui. vita comite diligentius completurus: ipso aspirante qui re-
uelat profunda de tenebris: noue Laurétiani translationi innis-
tens. Utrum autem he isagoge superuacue sint an utiles discerne-
re poterit qui illas cum textu libri tegni et explanationibus et pa-
radoxis nostris diligenter contulerit. Quauis arbitror huius do-
ctrine et maxime huius microtegni medullas. mortalium nemi-
nem audiendo: legendo: studendo percipere: nisi librum Galeni de de-
monstratione plegerit. quem si fortasse iuuenes habere non possunt.
legant cathedras nostras in Galeni opera: in quibus
medulam demonstrationum Galeni reperient. quas nemo
rideat donec perlegerit. quia ex omnium de demonstratione li-
brorum collatione sciet singulorum intelligentiam.

Quod omnis doctrina vel a deo est infusa:
vel more humano acquisita. Cap. primum.

a b

Aureli⁹
augusti.

Itaque ergo de triplici doctrinarum ordine et modo
inueniendi subiecta distincte tractemus. Congruum
est ut doctrinam diuidamus. Duo enim sunt genera
scientiarum quae in hominibus reperiuntur unum a deo imme-
diate vel angelo quod hebrei Cabala nuncuparunt
nos autem receptionem appellamus. Alterum ab homine quod (ut aiunt)
actio est doctoris in discipulum. Primum infusus. Secundus per exer-
citiū et disciplinam inuētū. De primo gratie diuus Augustinus
in prologo de doctrina christiana ponit duo exempla. Primum est
de sancto Antonio et probato viro egyptio monacho: qui sine omni
(inquit) scientia litterarum scripturas diuinas oratione memoriter audiendo
tenuisse et prudenter cogitando intellexisse. Secundum exemplum est de
seruo illo barbaro christiano de quo a grauissimis et fide dignis-
simis accepimus (inquit) quod litteras nullo docente homine in plenam
noticiam orando ut sibi reuelarentur accepit: triduanis precibus im-
petrans ut codicem oblatum stupentibus qui aderant legendo percurreret
Et ex istis duobus exemplis inferri possunt quattuor documenta. Pri-
mum est: quod deo interuallo temporis non indiget in docendo: sed illo per
subito infundere immediate potest: quod potest aliquis per multa tempora ac-
quiere: quod sit in re fuit in istis duobus viris. Secundum: quod noticia diui-
narum scripturarum acquiri memoriter retinendo et cogitando pru-
denter et sine doctore: quod (ut inquit) ita didiscit beatus antonius. Ter-
tium: quod noticia diuinarum scripturarum impetratur maxime in deuota
et plura oratione. nam modo isto seruus ille barbarus impetrauit precibus
triduanis. Quartum quod scientia diuinarum scripturarum in viris sanctis non est
impedita virtutis sed promouenda: quod si sit secundum viros sancti sicut isti fue-
runt cum tanta instantia apud deum per talium reuelationem non postulasset.

De doctrina humanitus acquisita. Cap. ij.

Acet deus singulos homines posset per angelos edo-
cere: tamen instituit: ut homines se mutuo doceant. Con-
gitemus enim ipsum Paulum doctorem gentium: legimus diui-
na et celesti voce perstratum et instructum: ad hominem
tamen missum esse ut sacramenta perciperet et copu-
laretur ecclesie. Et centurionem cornelium quantum exauditas

orationes eius elemosynasq; respectas ei angelus nūciauerit
petro tamen traditum imbuendum: per quem non solum sa-
cramenta perciperet: sed etiam quid credendum: quid sperā-
dum: quid diligendum esset audiret. Et poterant (infit Au-
gustinus) utiq; omnia per angelum fieri: sed abiecta esset hu-
mana conditio: si per homines hominibus verbum suum
deus ministrare nolle videretur. Quomodo enim verū esset
qđ dictum est. Templum enim dei sanctum est qđ estis vos
si deus de humano templo responsa non redderet: et totum
quod discendum hominibus tradi vellet de celo atq; per an-
gelos personaret. Nonne cum moyse deus loquebatur: et ta-
men consiliū regendi atq; administrādi tam magni populi
a socero suo alienigena scz homine: et maxime prouidus et mi-
nime superbus accepit: Mouerat enim ille vir ex quacūq; aīa
verum cōsiliū pcessisset: non ei: sed illi qui est veritas incō-
mutabili deo tribuendum esse. licet ergo deus singulos ho-
mines posset per angelos edocere: tamen instituit vt hoīes
se mutuo edoceāt vt ipsa (vt infit Augustin⁹) charitas habe-
at aditū refundendorū inuicē aīorū. qđ declarat duplici exē-
plo. Primus est: qz spadonē illū in actibus apud lucam non
edocuit angelus diuino oraculo: sed philippus. Secundum
exemplū: qz Moyses vt dictū est a socero suo alienigena cuz
esset homo prouidus: consiliū accepit regēdi populum.

De triplici ordine doctrinarū humani-
tus inuentarum. Caput. iij.

Res sunt oēs doctrine ordinem subsequētes:
nec plures: prima ex finis cognitione per re-
solutionem efficitur. secūda ex inuentorū per re-
solutionē cōpositiōe. Tertia ex diffinitōis dis-
solutione. Quod vt clarius occurrat. Tot ordinarias disci-
plinas esse scito: qđ demonstrationū inuenere gñā auctores
medici. Quomodo notauit Auerrobus secūdo pbyficorum
xij. cōmento. Tres demonstrationū existere modos scribēs

Raymū

Demon-
stratio q?

Demon-
stratio p
pter qd.

Demon-
stratio p
eqparen-
tiam siue
simplr di-
cta.

Quiavidelicet: Propter quid. Et simpliciter quā Raymū
dus per equiparātiā appellat. Demonstratio quia illa fer-
tur: que per propriū: immediatūq; effectum: seu per remo-
tas causas cognoscere facit: vt apud Aristotelē (posteriorū
primo) planum sit. Demonstratione propter quid causa da-
tur esse minime: quales trite feruntur que naturalis philoso-
phie: et galeni doctrine demonstrationes. Est enim sensu liqui-
dum: passionem subiecto inesse. Quāq; non clarum sit: pro-
pter quid illa suppositio inest. Cognoscimus profecto omni-
seclusa demonstratione: Eclipsim lunam pati: ipsiq; inesse
lune. nec tamen accipimus: qua occasione tenebre ille lune in-
sint ni forte demonstratione ostendatur. Illa igitur (qua in-
telligimus ob quid luna sic eclipsetur) demonstratio: illam
nos scire causam facit tantū: que tamen non docet eclipsim
lune inesse. qđ ante ipsam sensu perceptū erat demonstratio
nem. Simpliciter: et causa simul monstratur: et esse: prout scrip-
tum reliquit Auerrois in prologo auditus phisici. Illa
igitur causam dare et esse fertur a medicis: que passionis in
subiecto inuentionem simul cum inuentionis sue causa donat.
Quales mathesis demonstrationes esse aiunt. Ille enī ne-
dum passiones supposito inesse. Sed etiam propter quid
sic insint demonstrat. Sicut in geometria simpliciter pureq;
ostenditur: triangulū tres habere angulos. Sic vt eq; primo
illa sciat demonstratiua sillogisatione (q; tres hēre angulos
trianguli sit) Et causam obquā tres habere angulos sit trian-
guli. Que tres demonstrandi maneries: ab auerroy: alijsq; ex
nostris qbusdā enumerate sunt. ordinē imitātes discipline.

Quorūdam opinio de tribus galeni ordinarijs
disciplinis. Caput. iij.

A

Apud galenum tres sunt ordinem imitantes di-
scipline. Quarum be bine sunt nostrorum quorū-
piam medicorum cōclusiones. Prior. Si ordina-
rium proprius auditur tres sunt ordinarie doctri-

ne. Resolutiua videlicet: cōpositiua: et diffinitiuā: ad hanc intellectionem: q̄ nulla ordinaria nomināda sit: que harum non sit aliqua denominabilis posterior. Et si tres tales sint doctrine. Prīmū tamen ordinaria censenda existit cōpositiua: dehinc resolutiua: et tandem diffinitiuā. Etenim completior ordo in cōpositiua (que propter quid extat) reperitur q̄ in resolutiua. Similiter euidentior resolutiua sit: q̄ diffinitiuā. Quāuis nōnulli has refellant ppositiones. Galenū aientes doctrine diffinitiuē nomine nō illam intellexisse doctrinam: qualem inter diffinitionē esse et diffinitum fatentur. Verum per doctrinā diffinitiuā doctrinam voluisse: diffinitionis positiuā. Diuisiuā deinde eiusdem. Ac demū partiū explanatiuā. Inter cuius partes hęc essentialis generalisq̄ non interuenit ordo. Nullam enim cōperiunt essentialē: diuisionis ad explanationem: vel ediuerso ab explanatione ad diuisionē habitudine. Eiq̄ ppterea hac vnica suas partes fulciunt propositione. Omnis doctrina ordinaria cōpositiua existit: vel resolutiua. Quam sic deducunt. Illa vnica doctrina ordinaria sit: qua quesitū extrahitur necessario. Sed hoc tantū resolutiua ac cōpositiua sit doctrinis. Sunt igitur sole ille ordinarie. Sequela: maiorq̄ note sunt. minorem fancimus: quoniā quesitum sola sua: immediataq̄ extrahitur causa: si eam habuerit: vel solo eius peculiari: immediatoq̄ effectu. Prīmū autē doctrina perficitur cōpositiua. Resolutiua vero secundū. Sole ille igitur ordinarie sunt.

Improbatio hā
rū cōclus
sionum.

Propositio q̄ isti
fulciūt.

Trusiani et consiliatoris de tribus doctrinis
opiniones. Caput. v.

Nonnulli galeni interpretes cōpositiuā doctrinā demonstrationem esse quia autumant: vt Trusianus cartusienfis vir acri ingenio. Resolutiuā autem propter quid. Ceteri de quorum numero petrus aponensis vir magne sed nōnūq̄ temerarie nimieq̄ audacis (vt ita dixeris) doctrine extat: ceteriq̄

ab iij

Exemplum
pro trusiano
non resolu-
tione.

Exemplum
compositi-
onis pro eo-
dem.

Exemplum
doctrinae
resolutionis
pro consiliatore
et patavio.

Exemplum
propositi-
onis consili-
atorum.

patavini: per compositionem illam quae propter quid audiri volunt.
Resolutionem vero illam quae quod est. pro cuius ampliori intelligentia
hoc planum sit pro Trusiano exemplum. Aliud pro Consiliatore
ac ceteris consequenter posituri. Proposita hac ambigua pro-
positione. An plato febre laboraret: medium ad huius ostensionem
sufficiens assumat: putridus humor: platonis cor accidenta-
rio accendens calore. Dehinc si dubium sit: ob quid hic humor
in platone existit. Medium habes prohibita transpiratione: qua
superfluentes fumi retinentur. Quod si adhuc supersit queren-
dum: qua occasione hec sit prohibita transpiratio. Medium mox
reperies: in existentem opilationem. Cuius causam etiam percuncta-
ti: medium occurrit: humorum plurimum phlegmaticorum: digestionis
lesione excretorum: adsentia. Cuius rei adhuc habes medium
amplius quod digerere valeat appetitus. Item huiusmodi quae-
si causae medium reperies: frigidam stomachi malam complexionem.
Quod postremum medium (exempli gratia) causa sit immediata:
qua cognita reliquae sunt clare. Incedimus igitur in medio-
rum venatione: continue resoluendo. Quod si ediverso incedere de-
lectet. proposita hac dubietate: plato ne mala frigida stomachi
complexione egre habet. Operies medium: cum amplius quod conco-
quat appetere. Iterum si percuteris. An plus appetat: medium
loco hunc effectum habes: quod multis tenacibus abundat hu-
moribus. Reperies item opilationes. Et sic continuo ad febrem
usque gradiendo: componendo in medium inventionem. Ex quibus
planum sit: cum hic causas prius dissolutione copertas composui-
mus compositionem inventorum per resolutionem composi-
tione fieri. Aliud pro Consiliatore ac sequacibus ordine formali
sillogistico hoc pacto: plato febrem habet igitur humorem pu-
tridum. Quem si habuerit: fuit igitur transpiratio prohibita.
Ac in ceteris similiter: quo ad usque primam attingamus cau-
sam: quae est processus resolutionis et quia. Ediverso vero sic
sillogisandum est. Mala frigida stomachi complexione laborat
plato. Amplius igitur est appetens quod concoquat. Item plus de-
siderat. Excrescunt igitur humores multi: viscosique. insuper

exerescunt: idcirco patitur opilationes. Sicq; deinceps ad se
bres vsq; cōpositiue: deducendo. inde modus clarescit: quo
nos causas cōponamus dissolutione venatas.

Quorūdam aliorum opinio de triplici
doctrinarum ordine. Caput. vi.

Falere autē nōnulli galeni amatores dicētes fillo
gisandi artē esse que modū quo sciētia cōstrui
inuenit. quā merito non scientiā: sed modū sciē
di Aristoteles metaphisice. ij. vocat: cuius in
uentio vt aliarū artium: non nisi resolutiue ex
finis notione cōstare pōt iuxta Galeni sentētiā suo in micro
tegni exordio: vbi p doctrinā q̄ ex finis notidē incipit: quā (vt
inquiūt) resolutiuā appellat. oēs artes p̄sistere dicit p̄ rōnē:
p̄m rōnē inq̄t q̄ stat vt in alijs duobus modis ars cōstet: nō
tñ p̄m rōnē. Sola em̄ finis: opis rōnez assignare pōt. vniuer
sa em̄ fillogistica facultas: ex ipso scire: qđ logice finalis inten
tio est: inuenitur: vt priora: ac posteriora analetica plane des
nūciant. q̄ ideo analetice cognominātur. q̄ non nisi resolutio
incessu p̄creari contingūt. Nā ⁊ ars qua operat̄ naturā:
eodē ordinis p̄cessu inuenta est. Natura em̄ finaliter ⁊ primū
specialissimas species intendit eā tñ vltimo exequitur. Vnde
illud metaphisice primo: qđ generatione posterius est: natu
ra prius est. Nos autē quia entia sumus: nō artis nature (q̄
superne mentis ratio est) sed eorū que sunt ab arte nature: ⁊
posteriora ipsa arte: ideo ipsam artē nature p̄spicere nō vale
mus: sed artis executionem: ⁊ ea q̄ sunt ab arte nature. Qua
propter nulla scientiarum naturalium: primo construi potest
resolutiue: cum ipsa resolutio ex finis dūtaxat notione: con
stet. Nos autem finem: ⁊ artē nature primo ignoramus: sed
eam posterius quoquomodo nature executionem: ⁊ ea que a
natura sunt inspiciēdo cōcipimus: quēadmodū si quis finez
⁊ artem ignorat qua p̄struitur domus: nequaquā domū p̄ se
cōstruere pōt: sed executionē edificātis intuēdo: aut p̄structā
a b iiii

Unable to display this page

conspicis nō obumbrate huius aliorumq; hinc emanantī
veritatem dijudicare potes. At igitur expeditius loquar: ac
deniq; ipsa sciētia diuinitus infusa quam isti cabalisticam fa-
cultatem vocant: cui insistere cupiunt in propria sede colloca-
ri possit vt de antonio ⁊ seruo illo barbaro dictum est: primā
mentis operationē silēdo: q; pluribus sinceris absq; arte ex-
ternoq; documento (vt aiūt) inesse potest: ad duas residuas
transeunt. Rursus (quantum ad sciētia humanitus inuētaz
spectat). Dicunt q; illarū alia est: que constat ratione ⁊ visu
alia fide ac testimonio: que ratione ⁊ visu inuenit ⁊ concipit:
intellecta construit: ⁊ constructis vtitur. Que vero fide ⁊ tes-
timonio non inuenit: sed concipit intellecta: non construit:
sed constructis vtitur: vt illud Aristo. elenchorum vltimo:
non enim artem: sed que ab arte sunt dantes antiqui erudite
arbitrati sunt: hec ille. Illa natura prior: certiorq; scrupulo-
sor tamen: quam (quia laboriosa) possident pauci. hec natu-
ra posterior: incertiorq; securior tamen: ⁊ (quia facilior) plus
ribus inest. De illa psallit propheta. Laborum manū tuarū
si manducaueris: beatus es: ⁊ bene tibi erit. Beatus
do namq; non corporis: quam sardanapalista mabumet in
suo alchorano posuit: sed mentis labores cōsequitur. de hac
canit testimonium dei fidele: sapientiam prestans paruulis:
quia scilicet mente obtusis: qualis maxima pars est hominū
Primam scilicet que sensu ⁊ ratione constat: demonstratis
ua largitur facultas: philopsobia cognominata. Secundaz
legis allegoricus tribuit sensus: qui (vt isti aiunt) hebraice.
Cabala idest receptio (quia aliunde fide recipitur) vocitatur
que quantum posterioritate nature incertitudineq; delinqt:
tantum eius securitate et facilitate necnon ⁊ subiecti nobilis-
tate exuberat. Hec opinio quorundam hebreorum est ostens-
dentium qualiter in naturalibus compositiū: et in diuinis
diffinitium progressum inueniri debeat.

Quod diffinitiones et diuisiones veris et falsis
possint adhiberi.

Cap. vii.

Libro se-
cundo de
doctrina
christia-
na Augu-
stinus.
cap. xxxv.

Scientia diffiniendi: diuidendi atq; partiendi
vt diuinus pater Augustinus scribit q̄q̄ res
bus falsis plerumq; adhibeatur: ipsa tamen
falsa non est: neq; ab hominibus instituta: sed
in rerum ratione comperta. Non enim quia et
fabulis suis eam poete: et opimodibus erroris sui vel falsi phi-
losophi. vel etiam heretici: hoc est falsi christiani adhibere cō-
sueuerunt: propterea falsum est: neq; in diffiniendo: neq; in
diuidendo aut partiendo aliquid complectendum esse quod
ad rem ipsam non pertinet aut aliquid quod pertinet preter
eundem. hoc verum est etiam si ea que diffiniuntur aut discri-
buuntur vera non sint. Nam et ipsum falsum diffinitur cum
dicimus: falsam esse significationem rei non ita se habentis:
vt significatur: siue aliquo alio modo. Que diffinitio vera est
q̄uis falsum verum esse non possit. possumus etiam diuide-
re dicentes: duo esse genera falsi. vnum eorum que omnino
esse non possunt: alterum eorum que non sunt: quamuis esse
possint. Nam qui dicit septem et tria vndecim esse: id dicit qd̄
omnino esse non potest. Qui vero dicit calendis (verbigra-
tia) Januarijs pluuisse: tametsi factum non sit: id tamen di-
cit quod fieri potuerit. Diffinitio igitur et diuisio falsorū pos-
test esse verissima: q̄uis falsa ipsa vtiq; vera non sint. vult igi-
tur Augustinus q̄ scientia diffiniendi et diuidendi non ab
hominibus instituta: sed in rerum ratione comperta est.

De medicina et an sit ars vel scien-
tia.

Caput. viij.

Sed Augustinus libro secundo de doctrina
christiana inter practicas artes medicinam enu-
merat. vnde capite. xxx. ita inquit. Artium cetera-
rum quibus aliquid fabricatur: vel quod remas-
neat post operationem artificis ab illo effectum

Augustinus.

sicut domus: et scannum: et vas aliquod: atq; alia huiusce-
modi: vel que ministerium quoddam exhibent operanti deo
sicut medicina et agricultura et gubernatio: vel quarum om-
nis effectus est actio: sicut saltationum et cursuum et luctami-
num. harum ergo cunctarum artium de preteritis experis-
menta faciunt etiam futura coniici. Nam nullus earum artifex me-
bra mouet in operando: nisi preteritorum memoriam cum
futurorum expectatione contexat. Harum autem cognitio
tenuiter in ipsa humana vita cursimq; vsurpanda est: non
ad operandum: nisi forte officium aliquod cogat de quo nunc
non agimus: sed ad indicandum ne omnino nesciamus quid
scriptura velit insinuare: cum de his artibus aliquas figu-
ratas locutiōes inserit. hec Augustinus scribit. Quem ideo
ibi citauimus propter quorumpiam inscitiorum falsigrapham
sententiam: qui medicinam ideo non esse scientiam puta-
runt: quod habitus sit ad operationem tandem ordinatus. Ut
enim scientia dicatur: illam habitum esse demonstratione
vendicatum satis esse constat: vel ex habitibus huiusmodi ag-
gregatum. Cuiusmodi existit medicina. Ego non satis eor-
um possum motuum accipere: qui propterea medicinam
scientiam non esse credunt: quod practica sit. Cum practicum
speculatiuumq; scientiam sine omni secent medio. Cuius gra-
tia notata dignissimum hoc est. quod scientia varijs auditur
maneriebus: primum: ut cuiusq; veri euidentem introducit
noticiam. Siue illa necessaria fuerit: seu non. Quomodo aliquem sedere
disputare: vel scironem: achilem: esculapium: podalirium: machao-
nem et mitridatem fuisse medicos fortes ac pectorosos scimus.

Scia accipit qua-
drupl.

Secundo scie noie euidēs intelligitur: cuiusq; veri necessarij
noticia. quemadmodum quempiam primas scire dignitates
dicimus: quantumcunq; earum per causas noticia minime
habeatur. Tercio: veri cuiusq; necessarij euidentem signifi-
cat demonstratione habitam noticiam. qualiter lunam eo
eclipsari scio: q; terra soli: luneq; dyametaliter interponitur
Quarto scientie accipimus denominationem non modo ve-
ri cuiusvis necessarij euidentem cognitionē: demonstratiuo
habitam sillogismo: verum aggregatum etiam ex conclusio-
num: premissarumq; vni subiecto attributarum habitibus.
Quo pacto vniuersaz pbificā philosophiā vnā appellamus
sciam. Et his postremis binis mōis audit h̄ loco scia. Quis
bus ēt medicia scia constat. Si aut̄ importunus cauillator
eam mechanicam esse dixerit. Respondebimus q; si per me-
chanicum intelligat eorū operum que ingenio demonstratio
ne simul et exercitio fiunt concedimus. nam et comodo geo-
metria et arismetica que scientie sunt mathematice et in pri-
mo gradu certitudinis mechanice sunt. que mensuras ma-
gnitudines et numeros ostendunt. Item et musica que nume-
rum sub ratioe soni cōsidera mechanica erit. Sic et ars milita-
ris que tantopere a principib; cōmendatur: immo et omnis
scientia ciuilis et politica omnis. atq; ethica que de moribus
tractat: sit et theologia practica que contiones et orationes ad
populum instruendum habet considerare. Si vero per me-
chanicum eorum operum que ingenio artificiali simul et ma-
nibus fiunt que seruilis est et distinguitur ab arte liberali ac-
cipias negamus medicinā comodo mechanicā esse. Quapro-
pter sacre littere honorandum esse medicū precipiunt. Vnde
Ecclesiastici. xxxviii. dicitur. Honora medicū. Propter
necessitatem etenim creauit illū altissimus. a deo est em̄ om-
nis medela: et a rege accipiet donationem: disciplina medici
exaltabit caput illius et in conspectu magnatorum collauda-
bitur. Altissimus creauit de terra medicinā: et vir prudēs nō
abhorrebit illam etc. Nec vt inquit diuus Ambrosius tēpus

ad sanandum: nec locus queritur. Omnibus enim locis om-
nibusq; temporibus non est pretermittenda medicina. In-
tra domuz Maria ab angelo benedicitur: intra domū Da-
uid vngitur in prophetam. vbiq; iesus curat: vbiq; sanat: in
itinere: in domo: in deserto: in itinere curatur qui fimbriā te-
tigit. In domo principis synagoge filia resuscitatur. In des-
erto turba sanatur. Taliuz domine deus preces nunq̃ sper-
nis: si vt pro me exorent: ipse inspiraueris.

De inuentione medicine

Caput. ix.

Medicinā Aristoteles in libro questionū natura-
lium: cuius index est de aīalium pprietate: in ip-
so statim principio ait sparsim esse inuentaz a di-
uinādi peritis in hominum cōuentibus: et casu:
vel somnio: vel vaticinio: vel demonū inuocatione. vel huius
modi alio modo. ideo nulla alia ars inuenitur ātiquior: quip-
pe quod ad tēpora vsq; pliniana: multifaria ab oraculis peti-
ta sit medicina. Et apud Egyptios excultam primo. apud
quos vetustissimus sane author Apis Rex celebraf. post eū
vero Mercurius: qui qđ adhuc rudem: et vulgarem hanc ar-
tem paulo subtilius excoluit ter maximus dictus est: et qz ma-
ximus philosophus: maxim⁹ sacerdos: et maximus Rex fuit.
Apud grecos vetustissimus sane author Aesculapius cele-
bratur: qui in deorum illorum numerum receptus est. Aescu-
lapius certe duo fuisse filij perhibētur ambo medici. Podaliri-
us et Machaō homerico carmie laudati q ducē ad troianuz
bellū Agamenonē secuti: nō mediocrē opē cōmilitonib⁹ suis
attulerūt: quos vulnerib⁹ dūtaxat ferro: medicamētis mede-
ri solitos eē tradidit homer⁹. Ex quo apparet bas fuisse me-
dicine ptes vetustissimas. Hos secutus ex eadez stirpe est ex
Coho insula hippocrates medicorū oīz quot sunt: quotq; fue-
re facile princeps. Is tēplo. Aesculapij cremato: vt Varro

perhibet medicinā eā instituit: que Clinice vocitata est. Debet autē inqt Antonius Musa medicus dieticus ⁊ clinicus scire q̄ttuor tpa cāruꝝ oīuꝝ febrīuꝝ: vt initio: augmēto: statu: ⁊ declinatione. Clinicus maxime debet intelligere pulsus articularum: ⁊ iudicia vrine. In his siquidē intelligit febris: ⁊ origo: causaq; ⁊ tēporū ratio: vite mortisq; p̄fessio. Hippocratis nimirum: cuius hodie quoq; sexaginta de arte medicine extant volumina doctissim⁹ interpretis fuit Galenus noster: qđ ipsemet de se profitef. sicut Arabs Auicena se Galenicissimū esse ait interpretez. Clinica vero medicina quā instituisse ferunt Hippocratem. Triplici p̄cedere ordine perhibetur: Primo a finis notione: que fit per resolutionē. Secunda ex cōpositiōe eorū: que per resolutionē inuēta sunt. Tertia ex definitione dissolutionis: quā pprie vocādam doctrinam heraclides erythreus putat. Eam vero: que per cōpositionē: ipsi attentarunt herophili: ⁊ nonnulli Erasistrati: Attaleusq; Atheniensis. Ante Galenum ab ea notione: que a fine sumeret initiū nemo scripsit: vnde tamen artes omēs via quādam doctrine consistunt. Ac de medicine quidem inuentione hactenus: nunc quid sit inspiciamus.

Quid medicina apud Galenum.

Caput. x.

Medicina scia est: sanorū: regrorū: ⁊ neutrorū corporū: vt scie nomen cōiter: nō vtiq; peculiariter sit intelligēdū. Sanū autē egrū ⁊ neutrū ita accipiēdum: vt singula trisarie dicātur: vt corp⁹: vt causa: vt signū. Alij viā quādā esse aiūt medicinā: qua cognoscit si corp⁹ astrictū est: digerēdū esse: si laxū: cōtinēdū: si vō mixtū: vitiū h̄z: occurrēdū subinde vehemētiori malo: ⁊ aliter acutis morbis medēdū. Aliter vetustis. Aliter increscētib⁹: aliter subsistētib⁹: aliter iā ad sanitatē inclinētib⁹. Aiūtq; medicinā Methodon eorū: q̄ in morbis cōia sunt inspectricē esse: q̄ tum experimētis: tum rōne spectat. Ac sicut ars oīs sunz h̄z subiectum ⁊ finem: ita medicina subiecta quidem corpora: et medelas: finem vero sanum corpus efficere.

Medicīe
subiectū
⁊ finis.

E Medicinē diuīso. Caput. xj.

Quiditur autē a plerisque medicina in partē inspec-
tiuam: et actiuā. Ac inspectiuā rursus distribuūt
in pbysiologicam. ethiologicā: et semiomaticā.

Prima di-
uīso.

Actiuā porro in sanādiuā: medicādiq; rationes.

Secūda:
Tertīa.

Has partes adhuc subdiuidūt: vt pbysiologicam in elemen-
ta. Cōplexiones: que tēperamēta quādoq; appellamus: po-
tentias: humores: mēbra. Ethilogicū in pcedētia: imperiū
habētia: et cōpreboforia. Itidē etiā Semiomaticum: in me-
moriā reuocatiuū: et discretiū: inq; futuroꝝ deprehētionē.
Sanādi autem via intuemdam pueritiā: etatē mediā: et se-
mlem: horumq; victum oportunum.

E Medici officium quale sit.

Caput. xij.

Edicandi autē ratio: in medicamine: victuz: et
manus operā: quā Chirurgicam dixere greci
medici autē suū est: signa meminisse et presas-
gia: que prenostica dici solēt: coniectare. Pre-
teritum nāq; deprehēdit signū. Et presagiū
qđ futurū est piectura psequit. Itaz qđ suapte natura sub sen-
suz cadūt: qbusdā signis picipim: et auguramur. Cōprehēsiō
autē est pntiū qbusdā signis cognitio. Ceterū ei: qđ victu mor-
bos curat: lōge clarissimi authores et alti qđā agitare cona-
ti: reruz quoq; nature sibi cognitionem vendicauerunt: tanq̃
sine ea debilis et trunca esset medicina.

E An necesse sit medico naturas rerum
et siderum cursus scire. Caput. xij

Erratio demonstratiōi filis ē qđ nō pterita: s; psen-
tia indicātur ignaris. In quo gñe sūt quēcūq; de
locoꝝ situ naturisq; aīaliū: lignoz: lapidū: herba-
rū: alioꝝ ve corpoꝝ scripta sūt. Eāq; cognitiones

Augusti-
nus scdo
de doctri-
na xpiana
cap. xxix.

(inqt augustinus) valere scripturaz soluēda docuim: nō vt p
qbusdā signis adhibeant tāq; ad remedia vel machinamēta
superstitionis alicuius: nam et illud (infit) genus iam distin-
ctum ab hoc licito et libero separauimus. Aliud em̃ est dicere:

tritā istā herbā si biberis vēter nō dolebit: et aliud est dicere:
istā herbā collo si suspēderis venter nō dolebit. Vbi em̄ pba
tur cōtēperatio salubris: hic significatio supstitiosa dānatur.
Quāq̄ (vt idem Augustinus scribit) vbi precantationes et
inuocationes et characteres non sunt plerumq̄ dubium est
vtrum res que alligātur aut quoquomodo adiūgitur sanan
do corpori vi nature valeat quod libere adhibendum est: an
significatiua quadā obligatione proueniat. Qd̄ tanto prudē
tius oportet cauere christianū: quāto efficacius pdesse vides
bitur. Sed vbi latet qua causa: qd̄ valeat: quo animo qsq̄
vtatur: interest dūtaxat in sanandis vel tēperandis corpori
bus siue in medicina: siue in agricultura. Siderum autē cos
cogniscēdorū nō narratio: sed demonstratio est: quorū p pauca
scriptura cōmemorat. Sicut autem plurimis notus est lune
cursus: qui etiā ad passionē dñi anniuersarie celebrandā solē
niter adhibet: sic paucissimis ceterorum quoq̄ siderum: vel
ortus vel occasus: vel alia quelibet momēta sine vllō sunt er
rore notissima. Que p seipsam cognitio q̄q̄ superstitione nō
alligetur: nō multū tñ ac prope nihil adiuuat tractationē di
uinarū scripturarū: et infructuosa intētiōe plus impedit. Et
q̄ familiaris est perniciosissimo errori fatua fata cantantiū: cō
modius: honestiusq̄ cōtēnit. Habet autē pter demonstratio
nem p̄sentiu: etiā p̄teritorū narratiōi simile aliquid: qd̄ a pre
senti positione motusq̄ siderum et in p̄terita eorū vestigia res
gulariter licet recurrere. habet etiā futuroz regulares conie
cturas: nō suspitiosas et abominosas: sed ratas et certas: non
vt ex eis aliqd̄ trahere in nostra fata et euēta tēptem: q̄lia ge
netbliacoz deliramēta sūt: s̄z quātū ad ip̄a ptinet sidera. Istā
sicut is q̄ cōputat lunā cū hodie īspexerit quota sit: et āte quot
libet ānos quota futura sit: pōt dicere: sic de vnoquoq̄ siderē
q̄ ea perite cōputāt r̄ndere p̄sueuerūt. De qua tota cognitiōe
q̄tū ad ei⁹ i medicinis vsus attinet qd̄ augustiō videat apui.

¶ Finis.

Saleni pergameni ars parua interprete Laurëtio florentino viro litteratissimo. Subsequuntur Paradoxa dñi Simphoriani Chāperi Lugduñ. illustrissimi Ducis Calabrie/ Rotharingie/ et Barri/ medici primarij: in artē parua quā neoterici greco vocabulo Regni appellāt: cū nōnullis additionib⁹ Haly rodoan.

Paradoxa iuxta sententiaz vel inopinabilia seu admirabilia. Nā para preter vel cōtra ⁊ iuxta significat. Uñ paradoxa Liceronis. i. electa sentētia: vel qz sunt preter opinionē. Hec igitur paradoxa Chāperiaua iuxta Saleni sniam dicta sunt paradoxa.

De triplici genere doctrinarum: nec vllum antea resoluēdi doctrinam excoluisse. Et vt hoc libro sit diffiniendi ratione factur⁹. Caput primum.

Res sunt omnes doctrine ordinez subsequentes. Prima ex finis cognitione per resolutionem efficitur. Secunda ex cōpositione eorum que sunt per resolutionem inuenta. Tertia ex diffinitionis dissolutione de qua nūc tractam⁹. At licebit talem doctrinam appellemus nō solū diffinitionis dissolutionem: sed etiam explanationem: quō aliqui nominauerūt: aut resolutionē: aut diuisionē. aut quō alij: quidam explicationē aut enarrationē: quō alij. Nōnulli igitur herophili sectatores talē doctrinā efficere sunt aggressi. velut heraclides erithrensis. Cōponēdi vero doctrinā sunt ipi herophili sectatores efficere aggressi ⁊ aliqui qui ab Erasistrato fuixerūt: atqz etiā attales atheniensis. Nemo tamē ex maioribus scripsit doctrinā ex cognitiōe finis incipientē ex qua artes oēs vtentes docēdi via ⁊ ratione cōsistunt. Sed illam alibi docuimus: hoc loco diffiniēdi doctrinā sumus facturi. Quātū em̄ supat a sciētia resoluēdi dignitate: docēdiqz via ⁊ rōne tm̄ superat cōpēdio artis ac memoria particulariū pceptōrū. Oia em̄ pcepta satis in memoria herēt ex diffinitionis dissolutionē: qz optima diffinitio capita totius artis in seipsa cōplectif: quā nōnulli noiant essentialē ex aduerso diuisam accidētalib⁹ appellatis. Ille em̄ ab accidētalib⁹ rerū q̄s dif-

Liber primus.

finiūt. he ab ipsa essentia consistūt. Ceterū in multis alijs omē
tarijs omnē medēdi cōtēplationē pticulatim excoluim⁹ qb⁹
vtaris ad hāc triplicē doctrinā licebit. Sz hac pte diffiniēdi
rōnē psequimur. id pterea adiciētes nos h libro eē dicturos
sola capita: ac veluti cōclusiones eoz q lati⁹ explanata iā sunt.

Champerij paradoxa.

Parado
ra in ga
lenum.

Quid or
do.

Quid do
ctrina or
dinaria
sit.

Ordo es
sentialis.

Doctrina
resoluti
ua.

Quid dif
olutio.

Doctrina
cōpositi
ua.

Quinq
doctrinae
fm haly.

Doctrinae
due qe
addit.

ue roys.

diffinitio
nis diut
sio in qd

nois.

Quid rei
diffinitio.

Quid qd
ditatiua
diffinitio

A hoc Galeni ppheno liqdo clarescit q sint doctrine
ordinarie. Cū demonstrationū gñibus. Doctrinā autē
modū pcessus quo doctrina (q hīr⁹ intelligit in disci
puli mēte actuali doctoris in eūdē actione receptus)
acqrit vt sit sensus. Tres sunt doctrine. i. pcessuū modi. Ordo est
prioris ad posterius bona hītudo. Ordinaria doctrina ppter illa
existit inter culus pres (qru vna altera prior est vel posterior) res
cta posterioris ad priorē extat. hītudo gñalis qdēvniuersaz ipaz
cōcernēs disciplinā. Ac simul essērialis: essērialē puta hītū ad
inuticē ordinē. Aut in causando veluti cāe ad effectū. Aut in essen
tialiter notificādo: qliter diffinitiois ad diffinitū. Resolutiua do
ctrina (viatrusiani p nūc explosa) notitia accipit: siue dmostratio
q est dicta: q cām p effectū oñdit finis noie: effectū audī. Dissolu
tio est effectus in suas cās resolutio p cōpositiuā. pcessum intelli
ge q ppter qd est: effectū scz p cāz demonstratē Inuēta hīc extāt
cāe q scdm effectus resolutionē in demonstratiōe q est prius cō
parate sunt. Diffinitiuā doctrina diffinitioes dissoluit in mēbra
diuidēs q singula posteri⁹ explanat. Haly abbas theorice prio
capite tertio. §. de doctrine mō. v. enumerat doctrinas. Prima dis
solutionis existit z cōuersiois. Scda cōpositionis. Dissolutiois
Tertia Quarta z quinta addit descriptiois z diuisionis. Auer
roy s hīs galeni doctrinas duas adicere voluit enthimeā scz ac
inductionē q oēs: z si doctrine sunt nō tñ ordinarie. Diffinitio est
q diffinitū significatū explicat q duplex pstat. Quid nois q sy nō
nime cōuertibiliter q: qd quo pacto ac qliter implicite diffinitū si
gnificat. Planū sit. Quo diffiniēdi gñe simplex termin⁹ nō pple
diffinit⁹ (vt qdā dyalecticorū volūt) verū cōplexus amplius: z is so
lus cōceptui: puta cōplero pportionatus. Et qd rei q trifariam
secat. Est eñ causalis q termino vel terminis claudit. cām cāsve
diffinitū signātibus. Quorū prior gñis locū obtinet dītarū deter
minationūve ceteri. Qui diffiniēdi modus totus existit. qte cāe
ab auctoribus cēsēnt q cū qttuor sint numero iō z qdruplex cālis
diffinitio. Est qdditatiua. qd rei esse id est diffinitū sit essentiali
ter substantiālib⁹ indicās vocabulis gñe. puta z differētis rei es
sentia expromētib⁹. q si cū vnico gñe plurib⁹ terminet differētis

cōuertet oī euo cū diffinitio. Addit hīs Descriptiua q̄ rei esse ac descripti
 cidētarijs indicat terminis effectus videlz simplr posteriores no ua diffini
 bisqz notiores signatibus. Demonstratio siue faciūdius oñsio (vt tio.
 Aristoteles formali (analecticozū primo) diffinire voluit diffini: Demon
 tionē) Sillogismus existit appodicticus. hoc est faciēs scire. Ma stratiōis
 tertiali nō sillogismus est ex primis veris p̄grediēs immediatis diffinitio
 p̄ioribz. notioribus. ac cōclusiōis causis. Que duplex apud eū duplex.
 extat. Dñsiua videlz ⁊ ad ipossibile. Dñsiua (quā nūc p̄tractare Demon
 decet) illa est q̄ ex p̄missis scitis cōclusiōē scitā reddit. Et hec stratio
 bifariā dī. scz p̄pter qd est ⁊ qz est demonstratiōe p̄pter qd in dy a duplex.
 lectice p̄missee/mediūve/peculiarē/ac immediatā exprīmū cāz re
 rū cōclusiōne intellectarū. qz est vere ip̄e p̄missee ip̄mve mediū effe
 ctū/ aut longinquā explicāt cām rerū cōclusiōne signatarū. Quē Demon
 oñsionis modū qd rīfariā fieri cōtingit. Prīmū causatū p suā lon stratio qz
 ginquā mediatāqz cāz demonstrādo. Scdo cāe p effectū deductio est fit qua
 ne. qb⁹ binis modis hec ex eisde (cū ea q̄ p̄pter qd) terminis cre druplici
 bre fieri cernit. Tertio nulla harū demonstrādo manerie. Ceterū
 amplius pcedēdo a p̄missis naturalit ordine p̄clusiōe notioribz.
 qles eē demonstratiōes mathematicas cēsent. Demū vbi opatū p
 peculiarē ac immediatā demonstrē cām. Nō tñ ex eo notū sit. qm
 illius est cā q̄lis hec eē dī. om̄e rōnale aīal rīlībile est. oīs hō aīal
 existit rōnale. oīs igitur hō rīlībilis est. Petrus aponēsis octaua
 dīa (sicuti Aristoteles) duas tñ esse demonstratiōnum spēs asse
 ruit. p̄pter qd scz ⁊ qz est. q̄s idē esse cū auerroina demonstratiōe
 simplr dicta siue cāe ⁊ est: evoluit sicut spēs idē sunt cuz gñe. Est
 aut demonstratio simplr cū cā atqz effectus sunt notī simplr q̄ in
 mathematicis cōtingit crebre. in naturalibus nō raro. Nec intē
 dit auerroys mathematicā demonstratiōē p̄struere simplr. velut
 ab hīs diuersaz. verū q̄ demonstratiōe p̄pter qd (q̄ vsui est mathe
 matico) facta: effect⁹ ab eadē not⁹ p cām factus. sūl notus existit
 p̄inde ad si ip̄z foret demonstratū. **¶** Haly rodoā. Doctrina est ac
 tio doctoris i discipulū/ ⁊ incessus/ ⁊ semita/ ⁊ via/ sūt noīa syno
 nīma. nā significatio cuiusqz eoz ē eadē significationi alteri⁹. Et
 Gale. qdē dixit q̄ doctrīe q̄bz ordinē currūt sūt tres. ⁊ narrauit
 eas ⁊ tacuit de doctrinis q̄ nō currunt fm ordinē cū nō extrahat
 per eas quesitū. Dissolutio nō per cōuersiōē est fm hūc ordinē
 ⁊ modū. Accipe quesitū ⁊ solue ip̄sum in subiectū qd est in eo et
 p̄dicatū ⁊ cōsidera cōsequētīā subiecti: deinde p̄sequētīā p̄dicati
 ⁊ extrahe p illud rōcinationē eius: ⁊ si inuenis in aliqua p̄pōnū tre ⁊ au
 rōcinationis eius locū cōsiderationis. i. dubitationis solue etiāz
 iterū illā p̄pōnē: ⁊ nō cesses facere hoc semp vsq̄quo descēdas ⁊
 deuenias ad p̄ncipia artis. ⁊ sciētias cognitās. Et geometre pcedūt.

Opinio
 cōsiliato
 ris.

Demon
 stratio
 simplr
 ter dicta.

Additio
 haly.
 Quid do
 trina.

Qua via

Liber Primus

quidē et auctores sciētiarū sciūt hūc modū doctrine. Et aristoteles quidē iam exposuit ipm in analeticis. i. in libro posteriorū. Inuenimus autē artē medicīne habere partes duas: quarū vna est inq̄sitiō sanitatis: et altera cōseruatiō sanitatis. cōsiderem⁹ ergo duas h̄s. inq̄sitiōē sanitatis: et inuenimus eā existere per curationē: et cibos: et medicīnas: et cōsideramus in cōseruatiōe sanitatis. Et inuenimus eā esse per cibos et regimē: deinde cōsideramus in vna: quaq̄ harū rerū et nō cessamus descēdere vsq̄ quo pueniamus ad sciētias notas: et vsq̄ ad ea q̄ oportet ponere principiā medicīne. Et doctrīna diffinitīua est spēs tertiā doctrīnarū que currūt fm ordinē et est vt accipias diffinitionē q̄siti: et diuidas in ptes eius et aspicias in vnāquaq̄ partiū eius et partiū particulariū eius: et cōpleas cōsideratione tua totū: cuius intellectu indiges in illo q̄sito. Et quidā medicorū q̄ ante galenū fuerūt conati sūt facere doctrīnā artis medicīne p viā cōpositionis: in qua sit inceptio ex principiis medicīne et sciētis scitis: et cōponitur: et extrahit p cōpositionē eius totū qd̄ est necessariū in medicīna. Et galen⁹ quidē dixit doctrīnas: vt inuitaret nos ad addiscēdū artē dialetice et vt faceret nos scire: q̄ impossibile est cōphendere artē medicīne sine arte dialetice. Nisi sit hō excellētissimi genij sicut hippo. Nā bonitas nature eius: et supfluitas solertie ipsius pduxerunt eū ad h̄ vt vteret hīs doctrīnis absq̄ dialetice arte naturaliter sicut inuenimus aliquē hōiem nō errare: qm̄ natura eius pduxit eū ad declarationes: et quosdā eorū nō errare: qm̄ cū eis est ars: et quosdā eorū errare: qm̄ cū eis nō est ars ppter defectū grāmaticē. Propter abbreviationē ergo naturā hōim huius t̄pis. Facit ergo nos scire galenus: q̄ sine dialetica nō cōphenditur ars medicīne. ¶ Chāperi⁹. Nō est idonea causa cur aliq̄s hippocrate dialetice ignarū fuisse cēseat ppterea q̄ nōdū eius t̄pibus disserēdi facultatis pcepta extarēt scripta. Nā si sic haberet: et medicīne quoq̄ rudis fuisse. argui posset q̄ an eū de morbis: sicut ab alijs postea factitatū est a capite vsq̄ ad pedes scripserit nemo. Eodē argumēto Plato et Socrates ceteriq̄ antiquiores philosophi qm̄ Aristoteles adhuc phie pcepta nō digessisset: philosophie rudes dicerent. Quidē opinari nō esset viri sane mētis. ne duz docti et prudētis: qm̄ quidē licet artes disciplinēq̄ scripto tradite nō essent: tñ erāt in ipsa natura: easq̄ hōies inuestigare et inuenire inuētisq̄ vti poterāt. Qd̄ autē ita sit demonstrat hippocrates in libro qui demonstratio hippocratis inscribit tripartita breuissimā acutissimāq̄ rōne. In quo cognosces an ille disputādi artis ignarus fuerit: an secus: quo te a cōmuni errore eximassapiēter senticēdo recteq̄ iudicādo hippocrate omni doctrīna oīq̄ discis.

Medici-
na partes
duas h̄s.

Quid do-
ctrīna dif-
finitīua.

Dialettica neces-
saria est
medico.
De laudi
b⁹ hippo.

Additio
chāperij
contra
haly ro-
doam.
Plato.
Socrates.
Aristote-
les.

Hippoc-
rates di-
aleticus
fuit ptra
haly.

plina insignē fuisse: a quo etiā Plato et Aristoteles mltā didice-
runt cū alter in Tratilo alter in libro de interpretatōe sentire vidēt
noīa rebus posita esse instituto nō natura: q̄ inīa puto nō aliūde
sumpta est q̄ ab hippocrate in libro qđ artes sunt demonstratio
hippocratis inscribit: quē legens et vt asunt oculis cernere et ma-
nibus tangere poteris.

Quidnā sit medicina: et quo pacto corpora cause ac
signa sana egra: neutraq; nominentur. Caput. ij.

Medicina est sanabiliū scientia: egrotabiliū et neu-
trozū. Nec interest si dixeris valitudinarioz. Igit
scientie nomē cōiter et nō pprie intelligere opus
est. Sanabile vō egrotabile ac neutrū vnūqđq;
trifariam dī. Tū corpus et cā: tū etiā signū. etem
corpus suscipiēs sanitatē et causam efficientē: atq; custodiētē
cā: et itē signū indicās hec oīa auctores medicine sana appelo-
lāt. Simili rōne noīant egra suscipiētia egritudinem corpora:
atq; etiā cās efficiētes et custodientes egritudinē et indicātia
signa: nec secus neutra pari mō vocāt. Corpora: causas signaq;
Et vō medicina primaria rōne sanarū cārū sciētia est: deīde
egrarū: ac demū neutrarū. Tū aut corporū in primis sanorū
deinceps egroz: postremo neutrozū. Itidē de signis dicēdū.
In actionibus aut prior corporum: scz cognitio ex signis est.
Postea vō cārū inuētio. Porro cū indicās suscipiēs q; et effi-
ciēs ac custodiēs vnūqđq; bifariā dicat simplr ac nūc. Sciē-
dū est de vtriusq; scientiā medicinalē tractare. Quinetiā cū id
qđ simplr est bifariā dicat semp: et plerūq; de ambobus sciē-
tia medicinalis cōmunit. Ceterū neutra signū corpus. Tūz
simplr: tū etiā nūc appellatū: vnūqđq; trifariā dī: aut q; neu-
tri dī: aut q; vtriusq;: aut q; interdū huius: interdū illius ptis
ceps est: atq; ex his ipis s; duob; dī modis: aut q; vtriusq;
gtrarij eqliter: aut q; alterius magis cōpos est. Ceterū de tota
diffinitionis dictiōe ambiguitas qđā est: quā qđē soluere ne-
cesse est. Qđ em dī medicinalē sciētia esse sanabiliū: egrotabi-
liū: ac neutrozū significat eā ipsaz sciētia medicinalē de oīb;
particularib; docere: atq; etiā de qbusdā: et itē de qlib;. Sed

Liber primus.

ipam de oibus pticularib⁹ agere indefinitū: et impossibile est. De quibsdā autē impfectū nec artificiale. De quilibus vō artificiale pariter est atq; abūde: cūctis artis pticularib⁹ satisfacit qđ in diffinitione medicine dicimus contineri. In primis igitur ordiemur a corporibus ostēdētes quenā sanabilia: egrotabilia: ac neutra existāt: mox d^o signis et cāis pcurrem⁹ orōnē.

Champerij paradoxa.

In gale:
nū para:
dora.
Plato.
Alexan:
der.
Erophī:
lus.
Plato.

A pud gorgiā Plato medicinā ait: eapropter artē esse qđ medicine facultas ei⁹ qđ curat cōsiderat naturā: Et eorū cāz q̄ agit: pariterq; culusvis horū potis est rōnē reddere. Alexander autē medicinā diffiniuit ita. Medicina est dieta custodiēs sanitatē et curās egritudinē. Erophilus autē sic diffiniuit medicinā. Medicina est disciplina sanorū: lāguētū et neutrorū. Cui videt galen⁹ in hac artē cōsentire: et hec diffinitio sibi dī placere. Diu⁹ autē Plato due sūt inqt cupidines. I. mores in corpore nostro. Una sanitatis et altera egritudinis. Et diffiniuit medicinā sic dicēdo. Medicina est tēpe rātia corpis aduersus plenitudinē et inanitionem: qz q̄ cognoscit bonā et malā cupidinē optim⁹ est medic⁹. Et bñ dicit bonā et malā cupidinē: qz in sanis hoīb⁹ pulchritudo et eq̄litas mēbroz delectatvssus aspiciētū. lāguētū autē corpus: fedū et insuaue videt.

Scia ac: Sciētīe igit nomē cōter: nō pprie intelligi opz. Cuius grā nocipit quatuor dignissimū hoc est. Qđ scia varijs audis manerib⁹. Prīmū drupliciter ut culusq; verū euidētē introducūt noticiā. siue illa necessaria fuerit seu nō: quomō aliquē sedere aut disputare vel achillēvtrū ali acceptio. quādiu fuisse medicū fortē ac pectorosum scim⁹. Scđo scie noīe Scđa. euidēs intelligit culusq; verū necessarij noticia quēadmodū quēpiā primas scire dignitates dicim⁹ q̄tūcunq; earū p cās noticia **Tertīa.** minime habeat. Tertio verū cuiusq; necessarij euidētē significat demonstratiōe hītā noticiā q̄lit lunā eo eclipsari scio qđ terra solū **Quarta.** luneq; dy ametraliter interponit. Quarto scie accipim⁹ de noīa tiōe nō mō verū cuiusvis necessarij euidētē cognitiōe: demonstra **Impro:** tiuo hītā sillogismo verū aggregatā ēt ex cōclusionū: pmissarūq; **batio eo** vni subiecto attributarū hītib⁹. Quo pacto vniuersaz phisicam **rū** qui di phisicā vnā appellam⁹ sciam. Et his postremis binis modis au **cūt** medi dī h⁹ loco scia. Quib⁹ ēt medicina scia extat. Eapropter explo **cina** non dēda venit illorū q̄rūptā inscitiorū falsigrapha snia: qđ medicinā **eē** sciam tō nō eē sciaz putarūt qđ hīt⁹ sit ad opatōez tādē ordinat⁹. Et em **qz** practi scia dicat: illā hītū eē demonstratiōe vēdicatū sat eē pstat: vel ex **ca** est. hītib⁹ hīmōi aggregatū. Cuiusmodi existit medicia. Ego igit nō

satis eorum possū motuū accipere: q̄ p̄pterea medicīnā sciāz nō eē Scie des-
 credūt q̄ practica sit. Lū practiciū speculatiūq̄ sciā sine oī se scriptio.
 cēt medio. Scia: q̄litas extat q̄plā vel aīe inexistēs hīt. q̄ hātē Quid spe-
 opari facit facit/ expedite/ ac delectabiliter. q̄ existit bīna thee culatio.
 rica siue speculatiua: z practica. Speculatio ē intellect⁹ nri opa Due p̄di-
 tio: ad solū cōtēplatiōis. i. intellectiōis gen⁹: finaliter hīs ordi tiōis spe-
 nē: duab⁹ contēta p̄ditionib⁹. Una q̄ sit intellect⁹ act⁹. Altera q̄ culatiōis
 alteri⁹ cuiuspiā potētie ab intellectu: opatiōis regulatiōe sit or- Quid pa-
 bata. Praxis nō opatio extat aliene ab intellectu potētie. Natu ris.
 ra ip̄a intellectiōe posterior: nata recte p̄formiter rōni elicit: vt re Tres cō-
 cta sit. q̄ tres sibi expetit p̄ditiones p̄iorē q̄ act⁹ sit: aliene ab intel ditiones
 lectu potētie. Scd̄am vt posterior natura ip̄a existat intellectōe praxis.
 Tertiā ne recte difformis sit rōni. Practica scia sic d̄r ab extēsiōe Scia pra-
 ei⁹ ad p̄rix. q̄ duab⁹ fulcib⁹ p̄ditionib⁹: pore q̄dē q̄ nata sit nā pra ctica.
 xim aīre. Posteriores nō: q̄ praxis dirigere regulareve sit apta Due p̄di-
 vñ qm̄ practiciū (vt nōnullis neotericorū placet) formaliter dupli tiōis scie-
 cē tm̄ dicit respectū aptitudinalē ad praxi nālis vñ p̄ioritatis z practice.
 directiuitatē aliudq̄ nihil: q̄ respect⁹ de cuiuspiā absoluti essētia Specula-
 existit nūq̄. p̄pterea nec de scie (q̄ ē q̄d p̄me q̄litas sp̄ci absolu tiuū z pra-
 tū) essētia vñ eē. Speculatiū p̄ter: solū signat illoz respectuū cticiū non
 abnegationē: sic scz. vt illa cēseat speculatiua disciplīna: q̄ neq̄ sunt essen-
 nata est praxi aīre neq̄ ip̄i⁹ praxis regulatiua existit. Eapro tiales dif-
 p̄ter neq̄ scie ingredīvalēt substantiā. Absoluti em̄ substantia oī ca ferentie
 ret negatiōe. Quo fit vt practiciū: speculatiūq̄ nō essētiales sint scie in cōi-
 scie in cōi d̄rie huic dicēdū diuisionē illā (q̄ scia in cōi p̄ practiciū sumpte.
 secat: ac speculatiū) nō eē gñis in suas d̄rias. Verū gñis p̄p̄ri⁹ Scie d̄i-
 in p̄p̄rias sp̄erū passiōes vt si numer⁹ impar vel ip̄ar scidere. Li uisio in
 nea sūt p̄ rectū z curuū. practice igit finis (a q̄ scia cum obiecto practicu z
 ei⁹ copulat) ip̄a denoiationē sumit: est cōplexa scie illius subiecti z specula-
 cognitio i opationē dirigēdo. Quomō speculatiue finis p̄fecta tiuum.
 existit illi⁹ disciplīne noticia: cū oī mō i opus directiōis ablatiōe Finis pra-
 Lū nō totalis medicīne facultatē finis (vt multis placet) opus ctice.
 sit: q̄ nrm cōseruet: cureturve corp⁹. Eapropter plerisq̄ visum est Specula-
 vtrāq̄ ei⁹ ptē (q̄ scz ad sciēda existit p̄icipia: z q̄ ad opādī q̄lita tiue finis
 tē intelligēdā) practica cēsendā eē. Quāuis ceteri iō p̄mā sectio Quomō
 nē dicāt theoricā q̄ eligēde praxis minime sit imediate cōforma tota me-
 tiua. Scd̄am nō practica pot⁹ q̄ praxi imediate eligende nata dicie scia
 sit eē: cōformis. Ex q̄b⁹ luce clari⁹ existit: nō min⁹ medicīnā sciāz est practi-
 eē q̄ practica sit. ad opus em̄ ordinatio medicīnā (q̄mō neq̄ alis ca q̄uis
 facultates) tituli scie nobilitato non orbat. vñ sit: vt bona intelle ip̄a diuis-
 ctiōe: bonariūq̄ litterarū splēdore caruerint: q̄ istā nobilissimā ar dat recte
 tē iter mechanicas: seruilesq̄: ac min⁹ nobiles artes ausi sūt (ne in theori-

Liber Primus

cā z pra- scio q̄ infantia z temeritate) annumerare. Scia cōter audire q̄libz
ctica. hit⁹ demonstratōe ppar⁹ v^l ex his aggregatū hitib⁹ seu ad scire: si
Error eo ue ad opationē tādē ordinet. Proprie s̄o scia ille hitus accipit:
rūq̄ amu v^l ex his aggregatū hitib⁹ principiorū videlicet z conclusionū
merāt m^o z huiusmodi ceterorum in scire: z non in opus tandem ordinata.
dicinā in **C**haly rodoā hāec est diffinitio substācialis medicie: qd̄ est: qz
ter ne- determinat intētione artis medicīne p res essentielles. Sen⁹ qui
chanicas dē etus est iste sermo. Scia rerū ptinentiū ptinuatariū. Nā scien
artes. tia harū rerū est gen⁹ oīm artū factarū a principiis sumptis ex
Scia qd̄ sciētia naturalis: sicut agricultura z curatio bestiarū: z pastora-
lit in cōl. lis sciētia aīaliū: z medicīna. Et dīa ei⁹ est sermo ei⁹ cū sanita-
quid scia te z egritudine. z cū dispōne in qua nō euadit hōi sanitas neqz
pprie sū- egritudo. hec em̄ dīa discernit essentialr artē medicīne ab oīb⁹
pta. artib⁹ factis a principiis sumptis ex scia naturali. Et vult Aristo
Additio teles q̄ impossibile est a corpe sanitatē z egritudinē simul remo-
ex haly uert: z fieri in eo dispositionē tertiā in qua nō sit portio sanitatis
rodoā de nec portio egritudinis: z hoc est verū. Et Galen⁹ vult p dispōnē
prompta q̄ nō est sanitas nec egritudo dispōnē corpis i q̄ inueniūt aut sa-
nitas z egritudo sūt: aut vna earū i hora vna: z altera i hora alia
aut portio cuiusqz earū: aut fm semitā pmixtiōis aut vicinīatē.

Aristote-
les.
Galenus

De corpore sanabili. Quidnā corp⁹ sanabile sit. Ca. iij.

Sanabile simpliciter corp⁹ est qd̄ ab ortu natu-
re modice tempatum est in simplicibus: pri-
misqz partib⁹: moderatū vero in mēbris: q̄ ex
his cōposita sunt instrumētali⁹. Sanabile vō
nūc corp⁹ ē qd̄ in p̄is bñ valet. Porro h̄ corp⁹
quo tpe bñ v^z modice tpatū moderatūqz est nō optimo tpa-
mēto ac moderatiōe: s̄ p̄prio z suo. At vero ipsi⁹ sanabilis
simplr corpis semp tale est: q̄ maxie tpatū moderatūqz: ple-
rūqz vero tale ab optima quidē pparatiōe nō multū absistit.

Champeri paradora.

Parado-
ra in ga-
lenum.
Sanabi-
lis corpis
diuisio.
Eucratō
Bona cō-
plexio.

Sanabile corp⁹: hoc simplr dī illud vt nūc. Sanabile
simplr ferē qd̄ ab ortu nature modice tēperatū est in
simplicib⁹: primisqz ptib⁹: moderatūqz s̄o in mēbris:
que ex his cōposita sunt instrumētali⁹. Quidā illd̄ sic diffi-
niūt: corp⁹ alentes eē ex gñatiōe eucretō i primiti-
simisqz pticulis: ac in organicis ex eis cōflatis coeqlē. Eucra-
ton aut ab eu deducit: q̄ est bonū: z crasis cōplexio quasi bñ cō-

plexionatū. Illa bona ferē cōplexio: q̄ in quattuor p̄marū q̄lita
tum p̄tutib⁹ p̄portionata q̄tū decet extāt: vt sit mēbrū ad p̄ficiē
das opatiōes instim aptū. Que cōplexio ad iusticiā eq̄lis d̄r. **U**t
nūc sanabile corp⁹ est: qđ in p̄is bñ valet seu (vt q̄busdā placet)
illa vt nūc sanitas tradit: q̄ est nō fixa naturalr: aliarū nō vt nūc
taliū sanitatū cōpatiōe: velut si ip̄a modico t̄p̄is interstitio dura
tura esset: quā Trusian⁹ tuef positionē. Alij pleriq̄ quales gē
tilis: ceteriq̄ patauini: sanum vt nūc remisse sanū intelligi p̄tens
dūt. Qualr si tñ p̄nti t̄pe duraturū foret. Ac sic id x̄bū sanitat⁹:
fixiōisq̄ remissionē absolute signabit. siue naturalis seu nō. Sicq̄
alta nō est sanitas nūc apđ oēs. quāuis eadē rōne minime vt nūc
talis audiat. Semp sanū illd̄ existit corp⁹: qđ maxie est eucratō
summeq̄ coeq̄le. vñ semp sanū ⁊ optime sanū existit: nec absolute
S̄z ceterorū posita paritate: etatis puta ⁊ similiū. Etem semp
nus decrepit⁹ etatiuo decursu mortis vicin⁹ iuueni natura melen
cholico cōpatus optime san⁹ nequaq̄ d̄r: huic fit: vt istis vocabu
lis sp̄: nūc: vt multū nō audiēdā voluerit galen⁹: t̄palē circūstātiā
verū fixiōis sati⁹ modū: ac intētiōis: vt multū sanū ab optima de
relictū est: nec tñ multū cōpōne: ⁊ sanitate: vel est qđ sub gñe sim
pliciter sani repositū a semp sani p̄fectione eiūsdē etatis recedit:
q̄uis nō multū. Alij pleriq̄ dicūt istos terminos vt nūc semp vt
multū: q̄ nō denotāt t̄palē mēsurā: vt nūc em̄ fixiōis/ vel p̄manē
t̄ie aptitudinis remissionē: vñ illd̄ vt nūc d̄r: qđ in dispōnis latitu
dine: remissuz tenet p̄fectiōis gradū. Est em̄ vt nūc sanū: qđ sanū
tate afficit d̄minute fixa: facileq̄ leui occurrēte cā p̄mutabili ad
egritudinē: diciturq̄ vt nūc silitudinarie. Quo pacto em̄ rē cito
trāsitoriā: vt nūc talē appellam⁹. Sic vt nūc dispōnē dicimus re
missee p̄fectiōis. respectu dispōnis sp̄ vel vt multū. Sēp tale illd̄
denoiandū esse dicūt: qđ supremū sibi vēdicat p̄fectiōis gradū: si
xiōis vel intētiōis in dispōnis illius latitudine. Et p̄pterea sani
tas sp̄: sanitas extat supreme p̄fectiōis: queq̄ supremū fixiōis: et
potētie causis resistēdi ad egritudinē i mutātib⁹: gradū retinet.
Et mltū: seu plerūq̄ audif: qđ in iā dicta latitudine: intēsuz vsur
pat p̄fectiōis gradū nec summū tñ: imo parūp ab eodē derelictū
Mēbra maxie dūantia intelligūt bifariā: p̄tute: ac q̄titate. p̄tu
te ex simplicib⁹ vt caro sunt cordis ⁊ caro tecinoris. Ex cōpositi:
p̄cipalia. Quātitate ex similarib⁹: caro pinguedo: ossa. Ex offi
ciarijs: crura: core ⁊ silia. Bona cōplexio eq̄lis audif ad iusticiā
quā vulgato vocabulo tēpatā appellam⁹ q̄ illa existit. p̄ quā (vt ex
vult Auicē.) i cōplexiōato attēdit: vt sit in eo de elemētiscū suis
q̄titatib⁹: ⁊ q̄litatibus mēsurā: quā naturā h̄re opz hūanā: fm
mellorē p̄portiōis: ⁊ diuisiōis eq̄tatē. Chaly rodoā. Mēbrū si

Optio
multiplex
de sanita
te vt nūc
tali.

Corpus
semp sa
num.

Sēp nūc
vt multū
qd sibi ve
lunt apud
galenū.

Sanū vt
nunc.

Semper
tale.

Sanitas
semper.

Sanitas
vt multū

Membra

maxiedo
minantia

sunt du
plicia.

Quid bo
na com
plexio.

Additio
vt ex Chaly.

Quidmē
brū simi
litū p̄tū.

Liber Primus.

**Quid in-
strumēta
le mēbrū.** mīlīū partiū est omē mēbrū cui⁹ ptes siles sunt in subia sua cū to-
to: z nomē earū est sicut nomē ei⁹: vt frustū ossis est sile sue subie
cū subia ossis z nomē ei⁹ os sicut nomē ei⁹ totū⁹. Et mēbra quidē
partiū similitū sunt multa: sicut os: neru⁹: vene: arterie: caro: pin-
guedo. cartilago: cutis. Et instrale est dictio qđ sūt apud medī-
cos mēbrū cōpositū ex mēbris partiū similitū z intētio. i. diffinitio
ei⁹ est qđ est instrū aīe existēti in corpore quo efficit quasdā suas
opatiōes. Et mēbra qđē instralia sunt multa sicut cor: tecur: ces-
rebrū: testiculus: stomach⁹: splē: pulmo: renes: vesice: oculi: au-
res: nasus: os: manus: pedes: collū: pect⁹: dorsus: z cōplexio cu-
tusq; mēbroz cōpositor est cōposita ex cōplexiōe mēbroz ptiūz
similitū ex qb⁹ cōponunt. Cōplexiōes aut mēbroz similitū ptium
nō sunt res vna z eadē: z cōplexio ossis est alia a cōplexiōe nerui
z cōplexio vene est alia a cōplexiōe arterie z fm hoc exēplū vni-
cuiq; mēbro similitū partiū cōplexio est ppria. Et qñ vnūq; ē
cōicās cōplexiōē suā ppriā puenit ex cōplexiōib⁹ earū oīm cō-
plexio tēperata. Nā declinatio cōplexiōis ossis z nerui ad frig⁹
tēperat declinatioē cōplexiōis arterie: z carnis ad calorē. Et
cutis qđē inter hec mēbra siliū ptū tpate cōplexiōis est pcpue
cutis interioris ptis palme qñ est cōplexiōē suā ppriā psequēs
at pō cōplexio sit diuersa ppter diuersitatē etatis regiōis z ope-
ratiōis z alioz. Et vnicuiq; mēbroz instraliū cōpositor ex mē-
bris similitū ptū est cōplexio ppria in qtuor reb⁹. Quarū vna est
numer⁹. Scda q̄titas. Tertia forma. Quarta sit⁹: z eq̄litas cō-
positiōis cuiusq; eoz est vt saluet sua ppria cōpositio i vnoquoq;
quattuor. Manifestū est igit qđ q̄titates eozū sunt diuerse. nam
ipse nō cessant augmentari donec assequant vltimū terminū sue
adolescētie. deinde stat augmētū eoz. equalitas ergo cōpositio
nis est semp vt remaneāt fm pportionē vnā in suis q̄titatibus.
**Quid ga-
lenus in-
telligat
meliores
formarū.** Qñ ergo aggregat in corpe vno vt sit tēperate cōplexiōis z eq̄-
lis cōpositiōis: tūc galen⁹ vocat illud meliores formā corpis z iā
ostēsuz est qđ meliori formaz est latitudo: nō tñ latitudo supioris
z inferioris: qz iā h̄et intētione z remissionē s; latitudo ad diuer-
sa equiuoca scilicet ad corpus sanū: cām sanā: z signū sanū. Nam
vnūq; istozū ē sanū semp tale siue in meliori formarum.

De corpe egrotabili. Quidnā corp⁹ egrotabile sit. La. iiii

Egrotabile corp⁹ simplr est qđ ab ortu nature
aut i modice tpatū i similarib⁹: aut imoderatū
in instralib⁹: aut vtroq; mō affectū. Egrotabile
nūc corp⁹ est egrotās: eo tpe quo ē tale ēē. Et

stat ut h̄ q̄z eo tpe quo d̄r eē egrotabile sit imodice tpatū si-
milarib⁹: aut imoderatū in instr̄alib⁹: aut utroq; mō affectū.
Qui etiā egrotabile sp corp⁹ est q̄d cūq; existit ab ortu nature
aut i modice tēperatū simplicib⁹: p̄misq; ptib⁹ oib⁹: aut qbus
dā aut p̄ncipalissimis: aut etiā instr̄alib⁹ similiter imoderatū: aut
oib⁹ aut qbusdā: aut p̄ncipalissimis. Corp⁹ aut̄ plerūq; egrota-
bile ē: q̄d ab h̄ vitio absistit qdē nōdū tñ ē i medio collocatū.

Champerij paradoxa.

Egrotabile simpliciter corp⁹ ier̄ ab nature ortu: aut i mo-
dice in similarib⁹ tēperatū: aut in instr̄alib⁹ in mode-
ratū. aut utroq; affectū mō. Alij diffiniūt. Corp⁹ eē in
similarib⁹ ex gñatiōe distēperatū: aliarū q̄ simplr nō
sunt egritudinū respectu: vel in mēbris ineq̄ale or-
ganicis multū: p̄ter naturaliterq;. Ceteri tñ egrū nō intelligunt
simplr grauissime egrū: imo fixa egritudine ac naturāl̄r tāq; vi-
delicet naturale aīo instr̄m egrū. Et p̄pterea clarū est: egrū sim-
pliciter ab eis diffiniri distēperatū in similarib⁹ mēbris: ex gñatio-
ne hoc est fixe naturaliterq; corp⁹. Aut cū eis dē ineq̄le p̄ditōib⁹
qd illo designat vocabulo ex gñatiōe. Scdē diffinitiois aucto-
res egrū aiūt simplr esse: q̄d pessime egrū. Qm̄ nō ap̄d eos nullū
est egrū quoquomodo acceptū: nisi p̄ter naturalē dispōnē qualr
diffinitiones egrī a medicis positas cēdere reperiunt. Nullū igit
egrū sanū est: aut ediuerso. Eo ergo pacto quo sanū simplr d̄r q̄d
summū salubritatis gradū in sanitatis obtinet latitudine. Egrū
d̄r simplr q̄d deteriorē occupat in egritudinis latitudine gradū
erit igit pessime egrū: vñ adesse sanū quāq; in vtraq; (cōplexiōis
scz z compōis) natura sanitas req̄rat. Ad eē tñ egrū in vnica la-
plus natura satis erit. nec in vtraq; querit. Sanū em̄ qd p̄fectum
existit: nō recipiēs nisi p̄ cōplemētū denoiationē. Egritudinis de-
fect⁹ q̄spiā impōrat q̄li quacūq; deficiēte ptū eē etiā pōt. Egro-
tabile nūc corp⁹ est: eo tpe egrotās: quo tale eē d̄r. At stat ut h̄
quoq; (eo quo egrotabile d̄r tpe) sit imodice in similarib⁹ tēpe-
ratū: aut imoderatū in instr̄arijs: aut utroq; modo affectū: nō nul-
li egrū ut nūc corp⁹ esse interpretant in tpe egrotās (in quo hoc mo-
do d̄r). i. remisse adeo: velut nō nisi modico tpe foret egrotās. Ce-
teri aliter corp⁹ ut nūc inq̄entes id esse: q̄d p̄ter naturāl̄r sensiblr
lesum existit tale in eo (in quo tale d̄r) tpe. i. nō fixe naturāl̄r alia
rū cōpatiōe egritudinū q̄ nō sunt ut nūc tales. Quō ista om̄i p̄ter
naturāl̄r egrozuēret diffinitio. At (v̄litis placet) vbicūq; vsus per qd sit
est h̄ vocabulo egrotās galen⁹: intelligi voluit egrū p̄ter naturā.

Porado
ra in gas-
lenum.
Corpus
simpliciter
egrotabi-
le diffinit
duplicit̄.

Opinio
p̄clator
z patav
noz z fun-
damentū
eius.
Reqsita
adesse sa-
nū z suffi-
ciētia ad
esse egrū.
Corp⁹ ut
egrum ut
nunc.

Corpus
egrū sem-
per qd sit

Liber Primus

Duplex Egrotabile sp existit: ab ortu nature: aut in modice in simplicib⁹ opinio & tēpatū pmissib⁹: oib⁹: aut qbusdā: v^l p^{ri}cipuis. aut iofficiariis egrotabi distēpatū: aut vtroq³ affectū naturāl^r. Quidā egritudis simpl^r k simpl^r. (quā sanitat^r nūc ptē eē alūt) latitudinē i duas secāt ptes. Qua

ruz primā ad non gradum terminant sanitat^r. Secundam vero ad neutralitatem. Prima egritudinis simpliciter semper existit latitudo. Que inter simpliciter egritudines maxime est natura literq³ fixa. optime sanitatis comparatione. sicq³ quecūq³ in ista ptinet latitudine. aliarū respectu in ea nō cōplexarū. Idcirco quā q³ egritudo simpl^r (q³ min⁹ mala existit sanitas) sit absolute ampli⁹ fixa: nequaq³ tū magis fixā eē v³. optime sanⁱ respectu. Ceteri oēs autumāt egritudinē sūme malitie (cul⁹ merito maxie fixa

Que sint egritudinē vocari simpl^r. Que cū in oib⁹ talis existit mēbris aut in p^{ri}cipue dñantiū qbusdā totū egrū v³ semp. Maxie dñantia ex simplicib⁹ sunt caro: ossa: nerui. ex organicis p^{ri}ncipalia q³ dñantia. tuor: stomachusq³ & pulmo: renes: intestina sil^r cū splene. Que dñ^r

Opinio cēdi posterior maneries eo melior esse: saniorq³ putat. quo pes^r sanior. simā appellat egritudinē eā q³ semp. Eā autē q³ nō sic est mala: & si

plur⁹ duratura sit: egritudinē vt multū. Qm̄ p^{ri}mo egrū semp latitudine nō caret. p^{ro}pterea etiā apud vtrāq³ viā corp⁹ qd³ p^{ri}ā semp egrū dici valet. et si scdm̄ oēs art⁹ egrū nō sit. Corp⁹ autē plerūq³ egrotabile ē. qd³ ab h⁹ qdē absistit vicio: nōdū tū in medio existit collocatū. Ex q³ clarū sit demonstratiōe Galenū nolle q³ iter egrū semp: & multū intersit p^{ri} esse aptū plurimo egrotare tpe. verū fin

Sensibilis malignitat^r dispositiōis grad⁹: a q³ simpl^r egrū v³. Quapropter lesio. prime opiniōis auctores: galeni mētē nō sane videntē accepisse. & p^{ro}pterea deter⁹ exposuisse reperiunt. Sensibilis lesiōis noie: nō

venit ois lesa sensuve pcepta opatio: tūc ei mediocr⁹ quis dolor sensibilis foret lesio. Sz illo vocabulo notabilē audī defectū a cō

Quid na muni hoīz eiūsdē sexus: silisq³ etatis cōuersatiōe: nō in vno pticu tural^r dis^r lari ope. Que sensibilis opationū lesio: egritudinē a sanitate ses

positio. cernit ac neutralitate. Naturalis dispō illa extat q³ nature cōue^r nit p^{ri}cularis hoīs: q³ sanitas nō aufer^r. p^{re}ter naturā: q³ nature ter natus n⁹ e⁹ria existit: illiusq³ siue sensibⁱliter seu insensibⁱliter lesiua. q³ sa

ram. nitas tollit. eaq³ nature intēdit corruptio. Chaly^r rodoā. Cor⁹ pus infirmū in hora p^{ri}ti tū: est in alia hora sanū: in alia infirmū

ex chaly. aut est in dispōne q³ nō est sanitas nec egritudo. & corp⁹ infirmuz De egro semp est in tota vita sua infirmū. & nō est oī hora in q³ dicat^r q³ est

vt nūc: et sanū. Et egrū corp⁹ in plurib⁹ dispōnib⁹ est corp⁹ qd³ est infirmū egro sp⁹ & in plurimo vite sue: & malitia ei⁹ minor est malitia egritudinū sp⁹.

vt Et sermo ei⁹ & nō psequit^r adhuc dispōnē mediā scz corp⁹ a q³ nec multum. sunt sana nec egra. semp sunt mediā & meliora eo. Itā em̄ declara

tū est q̄ meli⁹ corporū infirmorū est illud qđ est infirmū in hora p̄: Infirmū
senti: et sanū in alia: deinde qđ est infirmū in plurib⁹ disponib⁹. semp est
Deinde qđ est infirmū semp: hoc em̄ corp⁹ est in formis deterio: in formis
ribus: sicut corp⁹ sanatiū est in formis meliorib⁹. et a sermōe ei⁹ deteriori
longinquū ab eq̄litate: est intellectū. q̄ vult malitiā cōplexionis
aut cōpositiōis. malitia qđ cōplexiōis est in mēbris priū siliū
sed malitia cōpositiōis est in mēbris instrumētalib⁹: et ē mutatio
aut in numero ei⁹ ex quo cōponit mēbrum instrumentale: aut in
q̄litate ei⁹: aut in forma: aut in situ.

¶ Quot modis neutrum corpus appelletur. Ca. v.

Quam neutrū corpus trifariā dicat: aut q̄ neutre
affectiōis extreme sit particeps: aut q̄ vtri⁹q̄
aut q̄ interdū huius: interdū illius compos sit
neutrū corpus ex prima significatiōe erit: qđ dis
ligēter mediū existit sanabilissimi corporis egrota
bilissimiq̄: et itē ex eo ip̄o simpliciter tale qđcūq̄ ab ortu na
tura ita fuerit p̄paratū: nūc vero tale qđcūq̄ p̄senti tēpore
mediū diligēter existit sanabilissimi corporis egrotabilissimiq̄
¶ Porro simpliciter neutrū semp est tale: si cūctis etatib⁹ tale
p̄maneat: plerūq̄ vero si quasdā suscipiat mutatiōes. Ceterū
ex secūda significatiōe corp⁹ neutrū erit: si cōtrariarū disposi
tionū simul sit particeps ab ortu nature: aut in vno mēbro:
aut etiā duobus differētibus. In vno qđ si p̄ alterā opposi
tionē efficiētū qualitātū modice fuerit temperatū: aut p̄ am
basquidē s̄ orta figmētū vel magnitudinē: vel numerū p̄tiū
vel positionē fuerit affectū: aut ecōtrario. in his qđ imp̄p̄f
sum oib⁹ vel q̄busdā: s̄ tēperamēto p̄p̄sum. in mēbris at
differētib⁹ fieri pōt vt aliqd simul p̄ oēs oppositiōes triorū
pticeps sit. Nec sp̄ tale erit: si p̄ oēs etates maneat. ¶ Plerūq̄
aut si aliquaten⁹ p̄mutet. Nec sec⁹ neutrū nūc corpus erit ex
secūda significatiōe: si aut circa vnū mēbrū p̄tim sanabile sit
ptim egrotabile aut circa differētia mēbra. ¶ Neutrū aut corp⁹
ex tertia significatiōe erit: qđ interdū sanabile: interdū egro
tabile inuicē reddi: quēadmodū nōnulli extiterūt: pueri qđ
sanabilē: p̄uectiores vero etate egrotabiles: aut p̄tra. ¶ Et vno

Liber Primus

tēpore ita neutrū p̄sistere nō p̄uenit. porro cōstat vt illud nūc
bifariā dicat. Igit̄ corp⁹ sanabile: egrotabile: neutrum: quot
modis dicatur: ⁊ quodnā vnūquodq; sit abunde diffinitum
iam est. Restat vt de signis agamus.

Champerij paradoxa.

Parado
xa in gas
lenum.

Diffinitō
p̄mi signi
ficati.

Diffinitō
neutrū
cūdi ⁊ di
uisio ei⁹.

Currū corp⁹ Galenus hac verborū serie in hoc libro
trifariā diuidit. Aut q; neutre affectiōis extreme sit
p̄iceps. aut q; vtriusq;. aut q; interdū hui⁹: interdū
illius cōpos sit. Neutrū ex p̄ima significatiōe corp⁹
erit: qd̄ diligēter mediū existit sanabilissimū corp⁹:
egrotabilissimūq;. Et itē ex eo ip̄o simplr tale: qd̄cūq; ab ortu na
ture ita fuerit p̄paratū. Nūc p̄o tale: qd̄cūq; p̄nti tpe mediū dili
gēter existit sanabilissimū egrotabilissimūq;. Porro simplr neutrū
semp est tale: si cūctis etatib⁹ tale p̄maneat. plerūq; p̄o si q̄sdam
susciplat mutationes. Ceterū ex sc̄da significatiōe corp⁹ neutrū
erit. Si triax dispositionū simul sit p̄iceps ab ortu nature. aut
in vno mēbro. Aut etiā duob⁹ differētib⁹. In vno qd̄ si p̄ alterā
oppositionē efficiētū qualitātū modice fuerit tpatū. aut p̄ abas
q̄dem. S; fm signētū vel magnitudinē vel numerū p̄tū: vel po
sitionē fuerit affectū aut ecōtrario. In his quidē imp̄essum oib⁹
vel q̄busdā: s; tēperamēto p̄pessuz. In mēbris aut differētibus
fieri pōt vt aliqd̄ simul p̄ oēs oppōnes p̄ior p̄iceps sit. Ac sp̄
Sp̄ tale tale erit si p̄ oēs etates maneat. Plerūq; at aliq̄ten⁹ p̄mutet. nec
vt nunc. secus neutrū nūc corp⁹ erit ex sc̄da significatiōe. Si alit̄ circa vnū
mēbrū p̄tū sanabile sit: p̄tū egrotabile. aut circa differētia mē
Neutrūq; bra. Neutrū aut corp⁹ ex tertiā significatiōe erit: qd̄ interdū sana
tertiū si b̄ile interdū egrotabile inuicē reddīt. quēadmodū nōnulli ext̄te
gnificati. rūt. Pueri qd̄ sanabiles: p̄uēctiores p̄o etate egrotabiles. aut
ecōtra. At vno tpe ita neutrū cōsistere nō p̄uenit. Porro p̄stat vt
ill ad nūc bifariā dicat. Igit̄ corp⁹ sanabile: egrotabile: ⁊ neutrū
Quo co: quot modis dicant. ⁊ quidnā vnūquodq; sit abunde diffinitū itz est.
gnoscm⁹ penes cuius Galen⁹ verborū intellectionē notes opz a postērio
aliquē sa ri (puta ab opatiōibus) cōprehēdi aliquē sanū esse: egrūve: aut
nam esse: neutrū. Si em̄ in debitas opatiōes possit corp⁹ huic aud̄ etati:
egrū: aut sexul: regūmni: cōplexionib⁹ cōueniētes: illud sanū esse p̄stat. Si
neutrum p̄o in debitis opatiōib⁹ lesuz sensibilliter fuerit, d̄i egrū. Qd̄ si in
Galen⁹. his ledat̄ insensibilliter neutrū erit corp⁹ hoc. Qd̄ voluisse eundē
Anaop̄: Gale. morbi ⁊ accidētis. ideo his verbis planū sit: cū inq̄t. vnū
nlo q̄ nō quisq; dicat se esse sanū cuz pōt in solitas (.i. debitas) opationes
tenet̄ de Medicorū nōnulli autumarūt nullū posse a gñatiōe vt nūc neu
neutro. trū p̄duci: qd̄ nullā putant dispōnē p̄ter naturā acq̄ri a gñatiōe

posse: q̄ tñ opīto nō cōiter tenet. Ceteri lōge aliter cēsentēs. hīs
 clusiōib⁹ mētē suā expromūt. Prior. Qd̄piā corp⁹ a gñatiōe: vt
 nūc neutrū eē nō incōuenit hecvt illis placz sensu deducit. Scda
 ex gñatiōis pīcipiis (pīde ac ab efficiētib⁹ causis) vt nūc neutrū
 pducit v3. hec vt prior clara existit. Quāuis hec nō satis placeat
 sua insufficiētia opīto. primū qz nihil pbat. Itē ppterēa qd̄ se
 cūda cōclusio est falsa. Cū a pīcipiis gñatiōis ipam efficiētib⁹
 gñationē dispō nō pducit pter naturā. s3 naturalis sola. Neutra
 litas aut vt nūc dispō existit pter naturā. null a igī vt nūc a gñatiōis
 pīcipiis pducit. pīa ē patēs. cū assumpto p oī pte. Insup
 scias a gñatiōis primordīo dispositionē necessario p̄hi pter na
 turā. q̄ egritudinalis poti⁹ dici q̄ neutralis meref. ppterēa qz ipa
 ab initio gñatiōis ad iuuētutē vsqz augēdo icedit. Cū ipa in sola
 iuuētutē etate pfectissima existat. Neutralitas sua formalī rōne
 lapsuz notat pter naturā insensibiliter afficiētē. quō egritudo sen
 sibiliter. Neutrū hīc accipit p abnegationē. qd̄ v3: aliq̄ duarū ex
 tremitatū nō est denoiabile denoiatiōe. q̄ rō extat pīmi significa
 ti. Mediū vere bifariā accipit. p equi distātiā sc3. qd̄ eq̄ ab extre
 mis distat. Et p abnegationē. qd̄ vere ab extremoz vtroqz ē ab
 negatū. Mediū insup aliō forme. trāsīt⁹ alterū forme mediū. illd̄
 ferf qd̄ suo pfectiōis gradu. altero extremoz pfecti⁹ existit. alte
 ro p̄o impfecti⁹. Trāsīt⁹ mediū. illud audīo. quo mot⁹. trāsitusve
 ab vno fit extremoz. ad alterū. Sanissimi z egerriimī: vocabulis
 sanū intellige simplr. i. optie. Et simplr. i. pessime egrū. vel oē in
 differēter sanū: z sibi oppositū egrū. Neutrū bifariā secat decidē
 tle em̄ primū dī. Cōualescētīe aliō. Cōualescētīe neutrū (cōi de
 scriptōe) accipit. qd̄ ab egritudīe abscedēs ad sanitatē tēdit. edī
 uerso dīdētīe. qd̄ v3 sanitatē reliquēs ad egritudīnē labīt. Hec
 p̄o corpīs in sanū. egrū. z neutrū diuīsiōes: Et causis z signis ga
 len⁹ appropriauit. lōgūqz theorīcū fecit sermonē. Que p nūc nō
 curo breuitati studēs z sciēs hec nō valde vtilia neqz de hīs nisi
 equo ce posse dici. Chaly rōdoā. Sa. diuīsit dispōnē q̄ nō ē sani
 tas nec egritudo trib⁹ diuīsiōib⁹. q̄rū vna ē vt nō sit in eo nec vna
 ex sanitate z egritudīe fm vltimitatē eaz. z dixit in hoc qz ē me
 diū fm p̄itātē z pscrutationē inter meliorē formatū z deteriorē
 eaz. s3 lōgītudo ei⁹ ab vnaqz eaz est lōgītudo vna. significat q̄
 p id qz sanitas ē i eo cōmixta cū egritudīe sicut oleū cū aq. z vtrū
 qz ab alto discernit. z scda ē vt aggregēt sanitas z egritudo sit
 in eo. z ē sicut si sint qdā mēbra sana: z qdā eoz infirma. Et tertia
 est vt sit qnqz sanū qnqz egrū. Declarauit igī p id qd̄ nō diuersi
 ficantur snie Arīsto. in hoc qz nō est inter sanitatē z egritudīnem
 alia dispositio equalis in genere. Et isti tres modi qn mltipicāt

Alla opi
 nio q̄ du
 as h3 cō
 clusiōes.
 Hec opti
 nio nō sa
 tis placz
 A gñatiō
 ne p̄hitur
 dispō nes
 cessario
 p naturā

Quid
 neutralis
 tas.

Neutruz
 Mediu3
 duplex ē
 Quid trā
 situs.

Sanissi
 mūz eger
 rimum.

Neutruz
 ē duplex
 Cōuales
 scentie.

Deciden
 tle.

Additio
 ex Chaly.

Diuisio
 neutrī.

Liber Secundus

Nūc aliū cum absoluto semper et cum absoluto in pluribus dispositionis significat bus. et eo tēpore presentī cōueniūt nouē dispōnes et ipse explanat apud me illud in hoc sermone. Et hec dictio nūc significat apud medicos dīcos et horā presentē: et significat apud philosophos punctū diuidentē aliū apud inter tēpus preteritū et futurū. Et hora presens apud medicos philosophos dicitur ēm duos modos. Unus eorum est q̄ntitas eius parua: et Hippo. noiauit hanc horā strictā: et alter modus est q̄ntitas eius Qualita ampla: sicut iste dies: vel sicut iste mēsis: vel sicut iste annus. Et ex illo est sermo eius: qualitates eius actiue. Iste em qualitates sunt caliditas et frigiditas. Caliditas quidem noiatur actiua: qm̄ separat eius partes cui superuenit: et ppter illud diffinit eaz galenus: qz ipsa separat res diuersas: et diffinit eaz Aristo. quia aggregat res homogeneas. Et frigiditas noiatur actiua. qm̄ ipsa aggregat partes eius cui superuenit et phibet separationē eius: et ppter illud inuenimus qz ipsa aggregat res. Qualitates autē passiue sunt humiditas et siccitas: humiditas p̄o noiatur passiuā: qz per eam fit facilis passio eius cui superuenit: sed siccitas noiatur passiuā: qm̄ per eam fit passio difficilis eius cui superuenit. Et duarū specierū: vna est species actiuarū q̄ntitatū et altera est species passiuarū qualitātū. Et determinauit quidē ga. qz corpora sana sunt tria: et infirma tria et que non sunt sana nec infirma nouē et egrotatiua vnum. Sunt ergo omnia corpora sumpta in diffinitione medicine. xvj.

Liber secundus artis parue Galeni pergameni.

De signis quibus affectiones corporū cognoscuntur et quo pacto talia signa trifariam diuidantur. Caput. j.

Indicantia igitur sanitatē signa sunt: si presentem sanitatē ostendunt prenostica: si futuram cōmemorantia: si preteritam in animum reuocant. nec secus egra signa si presentem egritudinē demonstrant. indicantia existunt: si futuram: prenostica. Cōmemorantia vō si preteritam in mentem reponunt. parimodo signa neutra indicantia ac p̄nostica. Itē cōmemorantia habentur: aut ibi nullā penitus indicent affectionē: aut nihilomāgis sanā q̄ egrā dispositionem: aut aliquidatenus sanā: aliquatenus egram dispositionē: aut vbi interdum sanā: interdum egrā. Nam et hec quoqz pro triū tempo

rum diuersitate similiter indicātia: p̄nostica: ac cōmemorātia censentur. At qui vocantur interdū hec oīa signa ab antiquis medicis p̄nostica q̄uis p̄sentē: aut p̄teritā significēt dispositionē: ac maior vtilitas est indicātiū: ⁊ p̄nosticorum minor cōmemorātiū. Cum igitur corpora sint sanabilia simpliciter ⁊ nūc: que etiā beneualētia nominātur simpliciter sanabilium corporū duplicē habere differentiā docuimus eo qd̄ hec semper talia: illa plerumq; existāt: semper quidē quotiēs optimā habeāt p̄parationem: plerumq; vero quotiens ab ea ipsa optima p̄paratione nō longe absistant. ¶ At cognosci talia opz ab hīs q̄ insunt s̄m substantiē rationē ⁊ actionibus necessario subsequētibz ⁊ casibus q̄ proprie accidentia nominamus. Ab ipsa quidē substantia optime p̄parationis corpora dignoscūtur: quotiēs partes similes: calore: frigore: siccitate: humiditate modice cōstent. Instrumētales vero mediocriter accomodent quantitate: ac numero earum quibus cōponuntur: atq; etiā figmento singularū partium totiusq; instrumenti. ¶ Porro ab iis que necessario subsequuntur: tactu quidē: duricie: ac mollicie mediocritas. Et visu vō si nec oīno levis nec admodū virtus apparet. Si colorat⁹ existit. Si actiones perfectas habet. Si instrumentales partes se habent mediocriter. si decore instrumentoz totius corporis cōspicue sunt: et actionuz virtute pollent. Atq; hec optie p̄parationis corporis indicia sunt. ¶ Ceterz que ab ea absunt corpora: sed insuper sana sunt: p̄tim similariū temperamento impedita sunt exiguo quodā impedimento: partim instrumentalium lesione affecta sunt: exiguo quoq; impedimento: aut oīm aut quarundam partium. Impedimentozū vero genera eadem habentur his: que virtutē eozū absoluūt. Temperamentum in partibus similaribus. Numerus autē figmētuz: magnitudo: ac positio in instrumētalibus. vtriusq; autē cōis vnio est: quam sane continuitatem earū nominam⁹. ¶ Porro in his ipsis generibus egrotabilium corporū vitium habetur ex vtrāq; egrotabilis corporis significatione. Terc

Quibus
inditijs
optia cor
poris p̄
paratio
cōgscat.
§.i.

Quibus
iditijsco
gnoscat
corpa. q̄
ab optia
p̄paratio
ne absi
stāt. §.ii.

Liber Secundus

minus autem interstinguēs est: sensibilis actionū lesio. Que vero ab optima preparatione absunt paulatim corpora: ipsa etiam revera lesa sunt: attri id sensibile nequaquam est. Igitur diffinit: ideo q̄ magis: minusq; ex actionibus morbosis causis obsistant. Simpliciter vero egrotabilia corpora diffinita sunt: propterea q̄ facile de causis morbosis vincantur: et quia multum ex operationū virtute absistant. Igitur in medio vtrorumq; neutra diligenter corpora collocantur: nec non ⁊ que latius neutra dicuntur: secabiturq; totius sanitatis latitudo in partes tres latitudinem insignem habentes. Equibus prima sanabilium corporum erit. Secunda neutrorum. Tertia egrotabilium: quibus deinceps habent corpora iam egrota lesione operationum sensibili interstincta. Igitur dolorifica corpora: queq; motiones obtinent impeditas: aut penitus abolitas perspicuos terminos habent: q̄ vero infirmas gerunt actiones si maxime abscedunt facile iudicantur: sin parum ambigua remanent. Et ob eam rem hoc lesionis genere neutre contrarie operationis particeps affectio consistit: quam diximus neutram cognominari. At cuncta hec sensu interstingui debent non ipsa rerum natura: aliogn cōprobes oportebit medēdi facultatē nūq̄ nō affecta corpora cōsiderare. Ceterū inditia benevalentiū corporū: sed aut egrotabiliū: sanabiliūq; distātie quātitate inuicē discrepabūt: vbi cōstituerimus extremos terminos sibi inuicē contrarios: tū optimā p̄parationē: ac nuper cōfectā egritudinez cōsiderātes huic ne an illi fuerint p̄pingora. Si em̄ fuerit p̄pingus optime p̄paratiōi sanabile est. sin lōgius: s; iā egroto corpori p̄pingus: egrotabile est. Si vō in medio amboz fuerit eq̄liter ab vtrisq; recedēs: neutrū id erit. Itaq; optime p̄paratiōis indicia dicta iā sunt. Eoz vō q̄ absunt ab ea ipsa p̄paratiōe: g̃na nūero paria sunt: maioris minorisq; rōne inuicē disticta. Porro cū hec diuisa sint trifariā: simpliciter egrotabilis corporis indicia exponemus. Ex illis em̄ due relique latitudines perspicue erunt. Generatim igit̄ antea dictū est:

dum de optima ageremus preparatione. Speciatim hoc lo
lo dicemus: si prius partes corporum diuiserimus.

Champerij paradoxa.

Hoc secundo libro de signis Salenus est dicturus:
tum indicatiuis: tum pronosticis: ac rememoratiuis.
Signa varie multū ad diuerse attēduntur. Referunt
enim nōnunq̃ ad dispositiones quas signāt. Sicq̃ in
fana cecatur: egra: neutraq̃ perpenduntur. interdū ad modū: ra
tionēq̃ relata significandi: qm̃ sub rōne signant presentis. p̃teriti
ac futuri. Quomodo in demonstratiua secernūtur: rememorati
ua: et p̃nostica. Saleno in sectarū sic inquiēte libro. Senothicō. l.
significatiuū in tria diuidit: scz in dy agnostico: qd̃ cognitiuū ex
tat: vt quid in p̃senti sit noscat. Et in p̃nostico: vt ante accipiat:
q̃ euenerit. Et in memoratiuū: q̃ p̃teriti est rememoratiuū dispo
sitionis. Referūtur q̃nq̃ ad dispositiones a quibus: vel ab inher
rentie earū modo sumūtur: diuidūturq̃: in sumpta a substātiāli
ter inherētibus: ab operationibus: et a casibus. Aliq̃n in seipsis
cōsiderātur: sicq̃ in lesa distribuitur actionē mutatā qualitātē
ac exiēs variatū. Nūc a modo sumunt significandi: cū dubietate
tñ: aut cōiectura veluti curuitas digitorum. lecoris notat parui
tatem: cum dubietate: horūq̃ signorū: quedā cōta exeunt: om̃es
signantia habitudines: cetera sunt propria: que vniciq̃ mēbro:
aut passioni: dispositiōe ue peculiarīa sunt. Et horū adhuc nōnul
la p̃apparētia sunt: ṽl coapparētia: q̃ aut dispositionē p̃ueniūt:
vel cū incipit ipsa simul cōparēt. Quepiā sunt post apparētia: q̃
post inceptā eueniunt dispositionē siue indispositionis p̃gressu:
seu illam post terminatā. Accidentium egritudinē significantiū:
quedam sunt morbo peculiarīa: nōnulla nature. Alia vtriq̃ cō
muniā. Accidētū itē morbi: quedā propria illi sūt: q̃ oī insunt: nec
tñ soli. Nonnulla sunt familiāria: oī ac soli inherētia. Quepiam
insepabilia: q̃ om̃i insunt: ac soli: sempq̃. Accidētū insup mor
bi: aliqua ei sunt proportionata: velut ab his superuententia: que
de ipsis sunt essentia egritudinis. Reliqua sunt improporciona
ta ṽl q̃ ab alia oriūtur cā: puta primitiua: regimine inordinato: er
rore: ṽl silib⁹. Preterea accidētū morbi: qdā materie morbi sectā
tur corpulētia: quedā eius qualitātē. Nonnulla materie in naturā
actionē. Aliqua ediuerso nature in materiā opationē. Eorū ṽo q̃
ex nature i materiā opatiōe: ṽl ediuerso. Alia crīsim significant:
alia coctionē. i. digestionē: qdā coctōis ips⁹ dīminutionē: ablatio
nēve. nōnulla salutē: cetera p̃dīctōez. Demū signorū sup egritudie

Diuisio
nes signo
rum.

Primadi
uisio.

Accidē
tium diu
sio.

Liber Secundus

significantiū. Quedā ab accīdētibus depromunt: que ab humor
in corpore dominationē prodeūt. plerq; a corporis suscipiūt: r
cōplexione: eiusq; ad suscipiēdas egritudines preparatione. Le
tera a regimine sumūtur. antecedente. ¶ **Haly** rodoā. Signa sa
nitatis indicatiua sunt multa. quorum omnīū fortiora sunt signa
vehem. n. virtutis in dispositione egrī: z cōnalescētie eius post
eius separationem. deinde signa digestionis: postea signa crisis
salue. Et signa sanitatis rememoratiua sūt illud qđ seruat medi
cus de dispositione sanitatis ante infirmitatē: scilz qualiter fuisse
cōplexio corporis z forma eius in raritate z spissitudine: z alijs
qđ si medicus non fuerit sciens infirmū ante egritudinē eius tunc
ipse indiget vt discat per interrogationē z estimationē qualiter
fuit dispositio eius in sanitate donec sciat per illud declinationē
corporis a sanitate sua sicut si interroget de appetitu eius quo
appetebat cibū aut quid suscipiebat ex eo: z in qua hora suscipie
bat eum z quādo egritudinī non sunt paroxysmī z interpolatio
nes. In quibus cibetur infirmus: cibet in hora consuetudinis sue
in sanitate dum non phibet ab illo inceptio paroxysmorum. et si
contingat vt sit interpolatio paroxysmi in hora cōsuetudinis sue
accipiendi cibum: detur illa hora cibus fm fiducia. Signa egrī
tudinis presentis sunt ablatio operationū: z existentia egritudi
nis: z horum signorū lucrum est cognitio egritudinis quare resi
statur ei cum eo qđ est ei cōtrarium z signa indicatiua egritudi
nis sunt diminutio operationū a suis dispositionibus in sermone
absoluto aut mutatio operationū a dispositionibus suis natura
libus. Et lucrū horū signorum est vt antecedit medicus cū pser
uatione: z euacuet corpus aut mutet illud qđ est accidens in eo
donec phibeatur per illud casus corporis in egritudinē: z signa
que rememorari faciunt egritudinis z eius qđ pcessit ex ea sunt
sicut discoloratio: ex: enuatio debilitas multa z cita. Et ipse **Ga**
lenus significat per sermonem suum qđ sunt tres neutralitates. z
si fueris memor eius qđ preterit: qđ hec dispositio est composita
ex sanitate z egritudine: aut fm cōmixturem vtriusq; aut fm cō
positionem aliquorū tunc scies ex signis sanitatis z egritudinis
signa harum dispositionū trium. Per signa vero rememoratiua
non fit iuuamētū in operationibus medicine particularibus cui
sit qđtitas. Et propter illud non sunt necessaria neq; proxima ne
cessarijs. Signa corporum sanorū tria sunt vnum eorū quod est
assumptum ex eo qđ in eis est in diffinitione eorū substantie: z ista
signa sunt necessaria verificationis. z secūda sumpta sunt ex ope
rationib; mēbrozū. Et ista iterū sunt apparētis veritatis. z tertia
sunt sumpta ex accidentibus consequentibus ab eo qđ eis est in

Ex haly
in galenū

De vtili
tate co
gnitiōis
signorū
preritoz
sanitatis

De trib;
generib;
signorū
corporū
sanorū.

Diffinitione substantie eorum consequentibus iterum ab operationibus et ista multoties sunt veridica: et quod ex eis mentitur rarum est secundum minus: quod est optime temperatissime signum. Et significatiora meliorem formarum sumpta sunt ex operationibus membrorum partium similium: ut sunt operationes eorum complere: et ostendit Galenus quod complementum eorum est illud quod nominatur medici bonitatem eorum. Et lesio in complexione est ut in complexione membrorum partium similium sint addita. Quedam quattuor qualitatum: aut minuitur ab eo quod convenit ei. Et lesio in compositione membri instrumentalis est aut in numero suo: aut in quantitate: aut forma: aut situ suo. Et conditionavit ut sit lesio parva: et consequatur ab illo ut sit sanitas eius secundum plures dispositiones. Et lesio, parva secundum sententiam eius est que non apparet sensui. Et medici quidem nominant eam debilitatem membri. Et genera lapsuum eadem sunt cum his que virtutem eorum complent temperantia in habentibus similes partes. Numerus vero et formatio. et magnitudo: et positio in organicis utriusque vero commune unitas. quam et continuitatem eorum nominamus genera. ergo lesionum sunt genera rerum quibus completur eorum virtus et sunt in membris similium partium complexio. Et in membris instrumentalibus numerus: quantitas: forma et situs et continuitas communis inter utraque. Et genera lesionis sunt tria. Lesio accidens in operatione membrorum similium partium. Et lesio in compositione instrumentalium membrorum accidens. Et lesio accidens in communitate membrorum. et una duarum intentionum quas continet nomen corporum infirmorum est corpora egrotativa et alia corpora infirma. Et differentia inter utraque est quod nocumentum operationis in egrotativis est insensibile occultum: et in corporibus infirmis est apparet sensibile. Et hec est differentia inter egrotativa corpora et diminuta a meliore formarum pariter. quod corpora egrotativa vincunt velociter cause infirmantes et dominantur eis facile et diminutio eorum in fortitudine operationum est multa apparet: sed non est illud corporibus diminutis parum a meliore formarum. Vult ergo Galenus quod latitudo consequatur ab eo quod ostendit ut sint corpora que non proportionantur ad sanitatem nec ad egritudinem. Media inter corpora sana et egra: siue sint corpora sana et egra ex eis que vocantur taliter secundum veritatem aut sint ex eis quibus inest latitudo aliqua in sanitate aut egritudine. Et latitudo sanitatis est magna quod est. quia corpora egrotativa non sunt egra: sed eis est sanitas aggrativa. Sunt ergo numerata in corporibus sanis. Similiter corpora que non proportionantur nec ad sanitatem: nec ad egritudinem in iudicio corporum sanorum. Declaravit ergo Galenus in hoc sermone quod sanitas: et egritudo

Ex perfectione operationum arguit perfectio formarum.

Genera lesionum tria sunt.

Diffinitio inter corpora egrotativa et diminuta et sana ut multum. Que sint corpora media inter sanitatem et egritudinem.

Liber Secundus

Triagritudinis genera.

Sunt due dispositiões p̄trarie inter quas nō est dispositio aliqua que sit fm̄ veritatem equalis vtriusq; in veritate: qđ est: q̄ nō ianē corpora ista media in corporib⁹ sanis. Et galenus inquit. Sibi⁹ his sensu disudicatis nō fm̄ ipsam rerū naturā: periculū enim est sempiternę passionis irripere. i. incurrere dogma. Et egritudinis tria sunt genera: quorū vnū est malicia cōplexiōis: et sunt ei multe. Alterū est malicia cōpositionis: et sunt ei multe species. Tertium est solutio cōtinuitatis: et sunt ei species multe. Et vnaqueq; species horum triū generum diuersificatur fm̄ diuersitatem mēbrorum: et propter illud consecutum est ei vt diuidat: et narret in primis mēbra oīa: et ostendat dispositionem cuiuslibet eorum.

Quotnam partium differentie sint. Cap. ij.

Quotnam earū differentie quattuor sunt. Quedā enim p̄cipue partes existunt: alie ab illis nascūtur. Nōnullę vero nec alias gubernāt: neq; ab alijs gubernātur: infinitas habentes quibus gubernant se vires. Alie vō infinitas habent pariter et influxas. Precipue ergo sunt: cerebrū: cor: iecur: testes. Ab illis vō nascūtur: illisq; subseruiūt nervi: ac dorsalis medulla cerebro. Cordi autē arterie: vene iecori: seminaria vasa testibus. Porro seipsas gubernant: cartilago: ossa: copula: mēbrana: adenes: p̄guedo: caro simplex. At alie oēs partes cōmunē habentes gubernationem arterijs: venis: ac nervis egent. Pilorū vō et vnguiū nulla gubernatio. Sed generatio sola censetur. hec igitur partium differentie sunt. Indicia autem vniuscuiusq; temperamenti deinceps dicentur sumētes initium a cerebro.

Champerij paradoxa.

Paradoxa in galenū mēbrorū diffinitio

Mēbra: corpora sunt solida: q̄ primaria humorū p̄ducūt cōmixtiōe. Que duplicia exsūt. Alia p̄cipua. Cetera a p̄cipuis orta. Precipuoꝝ cor p̄cipalissimū ideo fertur: q̄ primo: radicaliterq; existit: principius. Oēs enī ceterorū vires: et si perfici manifestētur in ceteris: in eo radicalitus fundari cōperūtur. Cetera preter id: p̄ceptua dicūtur: scđo manifestatiueq;: qualia sunt iecur: et cerebrum pro indiuidui cōseruatione: et testes ad tuendā speciē. Diffinitum

tur ideo precipua mēbra: q̄ p̄marū habēt virtutū īstia: que ne
 cessario ad singularis: aut speciei p̄duraōnē cōcurrunt. Famu
 latio: seu seruitus. Alia p̄paratoria existit. Et hec est: anteq̄ ope
 retur p̄ncipale. quomodo cordis seruitēs p̄paratur pulmo exi
 sit: cerebri epar: aliaq̄ nutrīmēti mēbra. z immediatius exventis
 arterijsq̄ rethe cōtextū mirabile. Jecoris stomachus. Ac testium
 vasa dicta inuoluta. latoria ferē reliqua: que postq̄ operat p̄n
 cipale: extat. vt cordis lator: seruēns arterie sunt. Jecoris vene.
 Cerebri nerui. Testiū vīrga vasa a medicis semīnaria nūcupata
 Virtus interdū p̄o aie audif potētia: quā Aristoteles in vegeta
 tiuā diuīdit: sensitiuā: ac rōnalē. Artifex tñ singularior: medicus:
 illā in naturalē secare maluit: vitalem aīalēq̄. Nonnūq̄ p̄o tpa
 mento sumit: seu p̄o instrumēto quo exit: aptave est aīa exte in
 suas opatiōes: qualiter membrorum p̄o sensitua opatiōne tē
 peratum: virtutē nominamus sensitua. At p̄ motiua: motiuam
 Que duplex extat. Innata. ac influens: innata a generatione dī
 cōtrahi: inseparabilis existēs: absq̄ eius corruptiōe cui innata dī
 Et hec virt⁹ existit naturalis: sub eavitalē cōplectēdo. Influēs:
 aduentēs ideo dī: q̄ l3 mēbro (ac dispositio sibi cōueniens) īfir:
 ab ipa tñ absolui mēbrū viuēs p̄manere pōt. Que sensitua extat
 virtus: z motiua volūtariē. Illa igif mēbra p̄rutē habere innatā
 tñ seruēt: q̄ solā habent naturalē. Illa p̄o innatā simul cū influē
 te. q̄ aīalē: sensitua ac motiua: cū naturalē nō carent. Chaly ro
 doā. Virtus est q̄dā cā q̄ dī efficiēs z in omni mēbro est virt⁹ fixa
 in eo q̄ facit suā opatiōnē p̄pria. z substātia huius virtutis fm
 suā sentētia est cōplexio ei p̄pria scilz forma cōplexionis. Et fm
 sentētia Aristotelis est cōplexio instrumētalis cordis: scz p̄ma
 qua opat virtus: z virtus est natura mēbrū qua sustētā: z diuer
 sitas hec nō nocet in aliqua opatiōnē medicine: et iā p̄scrutati su
 mus de eo alibi z Aristoteli iterū videt q̄ mēbrum p̄ncipale est
 cor. z Galenus ponit ea quattuor: cor: cerebri: epar: z testiculos
 z hec diuersitas iterum non nocet in aliqua opatiōnē medicī
 ne. Dico ergo q̄ vniculq̄ mēbrorū aut īnest virtus fixa in eo tñ
 aut īnest ei cum ea tamē virtus alia fixa a mēbro alio aut plures
 virtutes fixe a mēbris plurimis. Nucha oritur ex posteriori cere
 bro sicut oritur crus arboris. z nerui oriūtur a cerebro z nucha
 z sit cerebri loco radicis arboris ex qua oritur crus magnū q̄
 est nucha: z rami sunt nerui qui nascitur ex cerebro: z nascuntur
 ex nucha iterum nerui multi. sicut rami nascentes ex crure arbo
 ris: z illud dispergitur in toto corpore. Et vene pulsatiles oriunt
 ex corde fm illud exemplum quod est q̄ nascitur ex latere sint
 stro cordis arteria magna loco cruris arboris: z oriuntur ex hac

Seruit⁹
 vel famu
 latio est
 duplex.

Dupliciter
 audif vir
 tus.

Virt⁹ du
 plex scz is
 nata z in
 fluens.

Que mē
 bra virtu
 tē dicunt
 habere is
 natam.

De virtu
 te vnicul
 q̄ mēbro
 p̄pria.

De orto
 nuche ar
 teriarūve
 narū z te
 sticulorū.
 Vene pul
 satiles.

Liber Secundus

arteria oēs arterie corpis. Sit ergo cor sicut radix arboris: et arteria magna sicut crus: et quod oritur ex eo sunt sicut rami. et secundum hanc similitudinem est dispositio epatis. Ipse enim sicut radix est arboris ex qua oritur crus: et est vena cava: et oriuntur ex ea relique vene. Et oritur ex corde altera vena vel arteria. Et similiter ab epate oritur alia vena. Et ex testiculis oriuntur vasa spermatis. Sunt ergo ipsi sicut radix arboris. Et spermatis vasa sunt sicut rami qui nascuntur ex eis. Et quando tu consideras corpus secundum quod diximus inuenis ea que ramificantur ex radicibus in modum rheris misceri adinuicem et pedere et inuenis ossa sicut sustentamenta et scutum: et inter istas res inuenis quedam implentia que implent ea: et sunt membra composita instrumentalia sicut lacerti et pulmo et stomachus et membra similia partium: sicut caro glandosa: et inuenis paniculos qui separant ea adinuicem: et cavitates: et cutis est paniculus quo continentur omnia de foris. completur ergo ex omnibus istis sicut visum est corpus. Et illud quod dant nerui et nucha a cerebro est spiritus animalis ab anima quo fit sensus et motus voluntarius: virtutes enim iste sunt res que currunt in nucha et neruis a cerebro ad membra sensibilia et motiua voluntarie: et illud quod dat arteria magna: et quod oritur ex ea et ex arteriis a corde est spiritus animalis vel vitalis: quo existunt vita et caliditas innata. Virtutes enim iste sunt res que currunt a corde in arteriis ad reliqua membra corpis: et quando abscinduntur ab eis moriuntur: sicut quando abscinduntur virtutes sensus et motus voluntarii destruiuntur sensus et motus voluntarius. Et illud quod dant vene non pulsantes ab epate est spiritus naturalis quo existunt virtutes naturales. Iste enim virtutes currunt ab epate in venis ad reliqua membra: et quando abscinduntur a membro destruitur eius nutrimentum. et illud quod dant vasa spermatis a testiculis est spiritus compositus ex tribus spiritibus quo currit generatiua virtus in spermate. Hoc est ergo quo fit inuamentum in medicina. Aristoteles autem vult quod relique virtutes influant a corde. verumtamen sensibiles et motiua voluntarie existunt in corpore mediante cerebro et naturales sunt in eo mediante epate: et generatiue mediante vasis spermatis. Et Hippocrates vult quod sperma a toto corpore veniat in hoc motus coitus verum non est hic aliquid huius diuersitatis: quod noceat in opere medicine quando credunt quod cerebrum est causa prima aut secunda necessaria in motu et sensu: et quod epas est causa prima: aut secunda necessaria in virtutibus naturalibus: et quod testiculi sunt causa prima aut secunda necessaria in virtutibus generatiuis. Et melior est in arte medicine sententia galeni quam Aristotelis quando sententia Aristotelis facit errare medicos. Et in esse ossium est dubitatio an pueniant ad ea ex istis radicibus res capillares occulte a sensu: aut non veniat ad ea penitus ex eis. aliquid et consideratio in hac dubitatione est opificis

scienaturalis: medico ꝑo nō est ꝑsideratio in illa: ꝑpterea qꝫ nō videt sensu rē qꝫ ꝑuenit ad ea ꝑpter hoc: qꝫ abscindit gale. sup hꝫ qꝫ regimē eorū ē ex seipsis vt doceat ꝑ illdꝫ qꝫ ꝑsideratio medicinalis non ꝑrāsit sensum. Ipsa gꝫ seipsa regūt cartilago: ossiū ꝑiunctio mēbrana: glādula: pinguedo: caro. Et istis mēbris insunt virtutes innate ex eis qꝫbus existit eorū regimē in cibo ⁊ est essentia eorū: qꝫd est qꝫ nō cōtinuaf cū eis arteria qꝫ det eis a corde: nec descēdit eis vena qꝫ det eis ab epate: nec inuenit eis neruus qꝫ det eis a cerebro. Lacertus quidē oīs ⁊ reliqua mēbra remanētia ex ceptis eis quorū rememoratō ꝑterit sicut pulmo stomachus ⁊ renes ⁊ splen: vel alia ex mēbris extrinsecis ⁊ intrinsecis sunt i vno quoqꝫ quorū est virtus innata fixa in eo ⁊ veniūt eis ex tribus radicibus qꝫ sunt cerebrū: cor: epar: ꝑtutes alte: ⁊ nerui quidē lucrātur eis virtutē sensus aut motus volūtarij: aut vtriusqꝫ simul. Arteria vero facit ea adipisci virtutē vite ⁊ caliditatē innatā. Sed vena facit ea acquirere virtutē nutritiua. Capilli ⁊ vngues generant a materijs quas expellit natura ad corpis exteriora expulsiōe cōtinua: ⁊ illud qꝫ generat eos est natura: ⁊ nō sunt ex eis ipsis virtutes innate nec veniūt eis ex radicibus virtutes. Et capilli ⁊ vngues sunt ingredienti in numero membrorū sicut ꝑli palpebrarū: ⁊ superciliorū. Itā ergo fiunt mēbrorū quinqꝫ spēs. Meliora ergo sunt radices: deinde que nascunt ex radicibꝫ: deinde in quibus sunt virtutes innate tñ: deinde capilli: ⁊ vngues in quibus non sunt virtutes innate: nec veniūt eis alie virtutes.

**De lacer
tis.**

**Neruus
Arteria.**

Quodnā propria indiciorū genera habeant. Et ex quibus signis vniuersa capitis dispo ducat. Et de virtute ac vitio principalū operationū. **Caput. iij.**

Propria signorū genera qnqꝫ existūt. Prīmū totius capitis dispositio est. Scdm sensibiliū operationū virtus ⁊ vitii. Tertiū vero administrantiū. Quartū ꝑncipaliū. Quintū naturaliū. De mū aliud genꝫ ab his oibꝫ est alteratio: quā extrinsecus incidēt cōuebunt. Vniuersi capitis dispositio ex magnitudine: figura capilli qꝫ ducit. Igitꝫ parū caput ꝑne cerebri ꝑreparatiōis peculiare indicii est. Sed si ꝑe robore extitit: facultatis ibi existētis materiā probā multāqꝫ ꝑparantis indicii bonū est. Si vꝫ ꝑpter solā materie multitudine

Liber Secundus

dinem: non bonum est. id autem diffiniri debet tum figuram
tam etiam adnexis membris. Figura quidem: si idonea sit.
Hoc enim bonum signum semper habetur membris vero
adnexis: quoties ceruix: valida sit: ac reliqua ossa: optime
sint disposita: atque etiam pars omnis nervosa: vegeta fir-
maque sit. Capitis porro figura propria habetur velut si co-
gites spheram diligenter ceream vtrunque leuiter adstrictam.
Ita namque fiet: ut priora sphere posterioraque promineant. la-
tera vero rectiora reddantur. Et quoties occipitium minua-
tur: consideres oportebit nervos: ac collum vna cum ceteris
ossibus. Si enim habeant per naturam: inopia mate-
rie: baud quaque facultatis infirmitas. si vitiosa: debilis facul-
tas existit. Sed magna ex parte occipitio in certiori predicto-
rum infirmitas comitatur: raroque aliter accidit. Nec secus
prominens occipitium considerabis pariter cum alijs om-
nibus finitionibus. Si enim cerebelli figura idonea sit indi-
cium bonum est. Quidam medici nominant cerebrum pos-
tremum. ut igitur postremum est: futura ad speciem labde-
a. littere diffinitum: ita dorsalis medulle initium est per quam
et nervos in vniuerso animali mouentes orditur. Pars au-
tem ipsa posterior ex se penitus paucis participat sentiētib⁹
multis mouētib⁹: quēadmodum prior altera sentiētib⁹ multis:
mouētib⁹ paucis. Quocirca si probe affecte sint firmas vtra-
que suas appendices habebunt: atque he ipse in parte capitis
prioris finitiones existunt: ut circa frontem: vbi parua fuerit:
aut magna. itidem si sensibus: verbigratia visu: gustu: odo-
ratu: hec enim sibi inuicem indicia sunt: ac sibi inuicem asti-
pulantur: tum que ab aliquo membro principali oriuntur:
virtuti: vitioque principalis: tum etiam principale ijs que ab
se oriuntur. Principalium operationum virtus ac vitium
membri principalis vnius per se inditium est. Intellego au-
tem principales operationes: que ab aliquo membro prin-
cipali tantummodo efficiuntur. Si quis igitur solers est ce-
rebrum materia tenuior indicatur. Si tardus crassior: si dor-

cilis est: substantia cerebri mollior est. Si memoria pollet: stabilis est. nec secus si indocilis fuerit: cerebrum durius est. Si obliuiosus fluens. Ceterum quoties opiniones facile mutet: caloris quoties retineat: frigoris inditium existit. Et duo signorum genera video: dimisisse: quod statim ab initio docere promisi. unum exactionibus naturalibus ductum: alterum ab ipsis quod extrinsecus incidunt. Sed de utrisque promiscue sermo erit. ¶ Si cerebrum bene temperatum existit in quattuor qualitatibus: omnia predicta mediocriter obtinebit: et omnia excrementa quaecumque ex palato: aut auribus excernuntur mediocriter obtinebit: ac minime ledetur: ab omnibus que extrinsecus incidunt: quaecumque calefaciunt refrigerant ex siccam: humefaciunt. In talibus capilli quidem si infantes sint: subruhi: si pueri subflauii existunt: mediis quodam modo inter crispis: simplicibusque: non tamen facile caluescunt. Sed intelligere oportet dicta ac dicenda inditia in regionibus moderatis. Que vero de capillis dicta sunt non in terris solum moderatis. Sed quoties humorum temperamentum cerebri temperamento proportionem respondeat. Quod si calidius fuerit moderato: in altera autem oppositione bene temperatum. Si admodum fuerit calidius inditia dicenda cuncta validiora reddentur. Si vero excessus parvus existat debiliores. Atque hic sermo promiscue sit proditus in cunctis partibus: quarum temperamenta sumus indicaturi. ¶ Restat ut ab his que dicta sunt cerebri calidioris inditia nominemus. Caput igitur uniuersum rubet caletque: in oculis vene sensibiles existunt. Capilli vero in talibus celeriter oriuntur. quod si multo calidiores fuerint quam qui modice constant nigrescunt ac validi: et crispi reddunt. Si vero non multo calidiores existant in primis quod subflauii sunt: deinde nigrescunt: ac precedenti etate caluescunt: maximeque quod admodum calidi sunt. Excrementa autem per palatum: oculos: et aures exigua coeque excernunt quoties ad integrum bene valet. Ubi vero caput implet. Sepe cum eis potissimum si negligenter viuatur id accidit: multa quod sed non cruda excrementa redduntur. Caput autem implet grauaturque

Quenas
cerebri be
ne tempera
ti inditia
sint. §. ii.

Quenas
cerebri ca
lidioris in
dicta sint
§. iij.

Liber Secundus

ex calido cibo: potu: odore: et omnibus que extrinsecus incidunt: in quibus est circūueniēs aer. ¶ Desertim si talia nō solum calida ex natura: sed etiam humida sunt: ut somnus per huiusmodi temperamēta breuis ita nequaquā profundus sufficiet. ¶ Frigidioris quam conuenit cerebri indictia sunt excrementa multa ex proprijs emissaculis: capilliq; recti: ruffi: prolapsi: et qui tarde erumpant tenues: exiles: facileq; ex frigidis causis offenduntur: ac tantisper dum offenduntur de fluctione: et grauedine afficiuntur: nec tangenti caput calidū apparet: neq; cernenti rubrum: ac venule oculorum visus effugiunt: et somnolentiores quodammodo sunt. ¶ Siccioris indictia cerebri sunt: si emissacula vacant excrementis. Si sensus diligentiores existunt. Si insomnes existūt. Si capillos validissimos habent ac ocissime erūpentes: magisq; crispis quam rectos: cito calui efficiuntur. ¶ Humidioris autem capilli simplices sunt: ac nullomodo calui efficiuntur. ¶ Porro sensus maridi sunt: atq; excrementorum affluit multitudo. Somnus multus profundusq; est: atq; he simplices cerebri intemperies sunt. ¶ Composite vero: prima quidem calida siccaq; est in qua sensus diligentes existunt: atq; excrementis vacant: maximeq; insomnes agunt: ac cito calui efficiuntur. At qui prima capillorum generatio: celerima: atq; abundantissima est: capillos nigros crisposq; habent: caputq; calidum: atq; rubens ad vigoris usq; etatem. ¶ Quod si humiditas cum calore affuerit nec admodum utraq; qualitas excedat modum: coloratiores: calidioresq; sunt: ac vene in oculis grandiores: atq; excrementa plura mediocriterq; cōcocta et capilli recti: subflauiq; nec facile calui efficiuntur. Caput preterea repletur: ac grauatur ex causis calefacientibus. Quod si humefiat multo magis id accidet: et ubi multitudine abundet excrementorum. At qui quoties plurimū calidi: et humidi fuerint ijs caput morbosum est. atq; excrementosum: facileq; ab humidis: et calidis causis leditur: auster illis nunquā nō inimicus existit: sed optime degunt flante aquilone: nō tamē

Quenaz
frigidioris
cerebri
indictia
sunt. §. iij.

Quenaz
siccioris
cerebri
indictia
sunt. §. v.

Quenaz
humidioris
indictia
sunt. §. vi.

Quenaz
calidi: siccioris
temporamentum
in cerebro
indictia
sunt. §. vii.

Quenaz
calidi humidioris
temporamentum
in cerebro
indictia
sunt. §. viij.

vigilare diutius queunt: sed cōuersi in somnū pariter somno
lenti: vigilesq; existūt: ac in somnia vidēt. Visus marcidus
est: ac sensus indiligentes. Et si cerebrū multo calidius mo-
derato fuerit: sed paulo humidius, exuperabūt calidi tempe-
ramēti indictia: permiscerentur illis signa humiditatis incer-
tiora: quēadmodū si multo humidius fuerit: paulo vō calis-
dus: humiditatis signa validiora erūt: caliditatis debiliora.

Atq; hic sermo per vnāquāq; intemperie cōpositā cōis est.
¶ Frigidum simul ac siccum tēperamentū: caput efficit fri-
dū. decolorq; quātū in seipso est. Semper enī meminisse dicte
diffinitionis oportet: vt capitis partes quātū est ex humorū
natura afficiantur. Porro tale temperamentū venis in ocu-
lis vacat: et ex causis frigidis facile offendit. quapropter in-
qualiter sani degūt interdum capite leuissimi: et emissaculis
purgatissimi: interdū grauedie ac defluctiōe ex leui cā prom-
pte afficiūtur. Sensus autē in eis in iuuetute diligētes et inte-
gri ex toto sunt: pcessu vero cito emarcēt: et vt semel dicatur
caput vniuersus cito senescit. Quocirca cito canitiem sentiūt
Capilli vix ab ortu erumpūt exiles: ruffi. procedēte autē tem-
pore si frigiditas plus superat caliditatē quā siccitas humi-
ditatem: haud quāq; calui efficiunt. E cōtrario vero si siccitas
plurimū superet humiditatem: frigiditas autē caliditatē
parū tales calui efficiunt. ¶ Humidū pterea: ac frigidū tē-
peramētū obstupidū cōmittit somnū: redditq; hoīes somni-
culosos ac sensus vitiosos: et excrementis redūdātes: atq; etiā
caput efficit frigiditatē: replexiōiq; paratū: et defluctiōi gra-
uediniq; nō tñ calui efficiunt: atq; hec tēperamēti in cerebro
signa sunt. Ex his autē dictis signis ad vnūquodq; opificiū
sensus cognoscendum te conseras licebit.

¶ Chamberij paradoxa.

Septem sunt (vt in aetio placet) intra hoīem que a
grecis nigra rēbra vocitant lingua/ cor/ pulmo/ iez
cur/ lien/ renes duo et septē alia cū ventis et meatibus
q̄ adiacēt singulis ad cibū et spiritū accipiēdū reddē
dūq; sunt deputata: guttur: stomach⁹: aluus: vesica
bro. j.

Quenas
irigidi sic
ciq; tēpe
ramenti
indictia
sint. §. ix.

Quenas
hūidi/ frī
gidisq; tē
peramen
ti sint. §. x.

Paradox
a in Ga
lenum.

Ex ma
crobiode
sōnio sci
pionis li
bro. j.

Liber Secundus

z intestina principalia tria quorū vnū dissipū vocat qđ ventrem
z cetera intestina secernit. Alterū mediū quod greci mesenteron
dicunt. Tertū qđ veteres iram vocarūt: habetq; principū intesti
norūz oīum z cibī detrimēta deducit. De spiritu autē z cibo qui
bus accipiēdis vt relatū est atq; reddēdis mēbra que dixim⁹ de
meatibus sibi adiacentibus obsequunt: hoc obseruatū est qđ si
ne haust. spiritus vltra horas septē sine cibo vltra totidez dies

Septem vita nō durat. Septē sūt quoq; gradus i corpore qđ dimēsiōē al
gradus i ritudinis ab imo in superficiē cōplēt medula: os neruus: vena ar
corpore. teria: caro cutis: hec de interioribus. In aperto quoq; septē sūt
corporis partes. Caput: pectus: manus: pedesq; pudendū. Itē

Septem que diuidunt nō nisi septē cōpagib⁹ iuncta sunt: vt in manibus
sunt cor: est humerus: brachiū: cubitus: vola: z digitorū nodi terni. In pe
poris par dibus vero femur: genu: tibia: pes ipse: sub quo vola ē z digitorū
tes. similiter nodi terni. Et qđ sensus eorūq; mysteria natura in capite
te velut in arce cōstituit: septē foraminibus sensuū celebrātur of
ficia. id est os: ac deinde oculorū nariū z aurīz binis: vnde non

Cerebrū imerito hic numerus totī⁹ fabrice dispētor z dñs: egris qđ cor
duplici⁹ poribus periculū sanitatēve denūciat. Cerebrū bina sumitur ma
sumitur. nerie. Cōtervidelz: qđ in substantiā diuidit velatiuā: medullarē:
z vētres spiritu plenos. Et pprie: qđ substantiā existit medule si

Descri : milis in corporis summo sita: trib⁹: quinq;ve intercostalibus:
prio cere duabus velata miringis: sensus ac motus organice initiatiua.
brū. Qua operatiōe cerebrū principale merite ferat mēbrum: nō ipa

Operatiō existit cogitatio: memoriave. Sed aialis ex vitali productus ipsi
p quaz ce ritus. Quo fit vt operatio qua cerebrū principale dicūt: nō sit ip
rebrūz dñs: sius cerebrū prima operatio. In cerebrū cōplexiōe innatam prius
principale. perpendimus: exmiscibiliū videlicet pportione cōsurgentem: de

Triplex hinc innatā per influentē ad actum redactam. Que z elementorū
cerebrū cō merito ac cordis epatisq; naturalē vitalēq; ad eū spiritus immittit
plexiō. tentium) influxus cā existit. Eadem illam que dictorū accidit oc

Pria opi casione cum his vaporū: fumozūq; ad ipsū eleuatorū ratione. Ce
nō de cō rebrū nōnulli siccū frigidūq; innata putant cōplexione. In cus
plexiōe ce lus frigiditate cōueniunt cuncti. Eius siccitatē ea deducunt ra
rebrū. tione: qđ in ei⁹ cōstructione: terre elemētū aque ipsi dñari per cos

Secunda cturaz pbat. Et enī si coquitur cerebrū terreū plurimū aqueo
opinio qđ dissoluto remanere repitur. Que aristotelis mens esse videt par
eadē com tium aialiū secūdo: capite scđo secūdi tractat⁹. Ceteri ipsum illa
plexione eadez cōplexiōe cēsant humidū: qđ pbare hoc nītūtur medio. Ce
frigidum rebrū per innatā influētē actuata humiduz est cōplexione: igit p
existit ac innatā solā. Sequela eo patēs est: qđ influētē magis exiccativā
humiduz. detur spirituū calore: qđ humectari cerebrū. hec tñ rō iō fallit: qđ

Spiritus cerebri humectat: sicuti et ipsi cerebro aerea humiditate humidiores sunt. Cerebrum innata complexione cute extat siccus.

Etenim cerebro terrea aliorum respectu elementorum quoad molem diminatur. complexione tamen innata per influentem in actum deducta cuncti frigidum et humidum cerebrum cedere: preter ysaac qui (in universilibus dietis) ipsius nature calidum: accidere non posuit frigidum. Cerebro quattuor occasioibus frigiditas a creatore fuit concessa: ad ceteram per ad id videlicet cordis caliditatem: ac epatis dehinc: pro spiritu clarificatione. ut inde cognoscitur operatioes fierent meliores. Ad

propterea in calido membro non contingeret: quod calidum fumos eleuat turbidos. Tertio ne eius in membra effluant humiditates sensitivae oculos: aut aures. Et demum: ut suo introducat somnum frigore.

An cerebrum frigidum sit quam humidum amplius: vel eduerso haly (theorice primo) cum auicenna (primum prima capite complexionum membrorum) membra connumerantes frigida: cerebrum cuti satis in actibus qualitatibus propinquum autumant. In humiditate tamen distans. Et propterea quesito vulgatum respondendum: ipsius amplius humidum esse: quam frigidum. quam spiritibus animi calefacit: ac ad ipsius ascendentibus fumis: quam eisdem ericet.

Paruum caput (penes galenum) male cerebri compositionis signum necessarium existit. Nec dubie. Etenim quantitas natura extat compositionalis: in qua a mediocritate contingit recessus capitulis paruitas ab hominibus: recessus quidam existit. Est igitur malitie compositionis cerebri necessarium signum. Magnum vero caput bone cerebri compositionis signum non est necessarium. Magnum caput magnitudine audiendo (sicut intelligi voluit Galenus) continetur. Siue

ipsum ceteris proportionatum fuerit membris: aut aliter. Etenim caput notabiliter temperato hac magnitudine grandius. Non operationes necessario sequuntur temperate: aut illis vicine. Postea

cerebri pars in cunctis animantibus: nudum in homine: seipsa paucorum sensum prebentium nervorum initium ac ortus existit: plurimum autem motuorum. Quo anterior eduerso: plurimos prebet sensitivos: motivos vero paucos. Chaly rodoam. Cerebrum quidem est radix sensus et motus voluntatis: et cor quidem est fons

vel radix vite et caliditatis innate. Epas quidem est radix operationum naturalium virtutum: et sunt attractio: retentio: digestio et expulsio nutrimentum et augmentum et similia istis. Testi

cult sunt radix spermatis. Cerebrum est capitis medulla et signa si nem cere gnantia complexione et naturalis et difficultate passionis et signa bria complexione et quae mutant sunt. vi. species quoniam earum super sunt ab eo: et sextum super est ex velocitate passionis ipsius: et difficultate ipsius passionis a causis infirmantibus extra. scilicet sicut aer. Quando substantia cerebri est mollis clara pulsa fessiat in eo sigillatio formarum rerum

Cerebrum complexione innata actuata influente frigidum est et humidum.

Cause frigiditatis cerebri sunt quattuor. Ad cerebrum est humidus ac minus frigidum.

De paruitate capitulis.

De magnitudine capitis.

De duplici cerebro.

Additio ex haly.

Sex signa signantia complexione nem cerebri.

Liber Secundus

**Qui sint
velocis
disciplie.**

quapropter fit habens eam velocis discipline ppter velocitatē
ligillationis formarū rerū ⁊ quando nō est mollis: ⁊ est turbida.
fit difficilis sigillatio ⁊ in ea formarū rerum: quādo sigillantur in
ea forme rerū. tunc si retineat eas ⁊ firmanur: nominat fixa sub
stātia eius: ⁊ est illud bonitas sermonis eius qua seruatur illud
qđ in ea sigillatum est. ⁊ si non seruat eas nominatur substantia
eius fluida. quare est illa malicia seruationis eius scđ si nō sigil
latur in ea aliquid deformis ⁊ apparens est ex toto qđ precessit
scđ qđ claritas substātie cerebri fit ex qualitate cōplexionis eius
proprie: ⁊ qđ turbulentia eius fit ex mutatione cōplexionis ab eo
qđ est necessarium ei natura: ⁊ qđ retentio eius qua retinet illud
qđ sigillatur in ea ex formis significat quādam siccitatē cerebri
⁊ fluxibilitas eius humiditatem. Et intellige ab Galeno sermo
nem eius calidū aut frigidū: aut humidū: aut siccū scđ qđ in
cōplexiōe eius composita ex quattuor qualitatibus vincit illud
Nāz si dicitur calidū tunc caliditatis qualitas est augmenta
ta in eo ⁊ si dicimus frigidū. tunc qualitas frigiditatis est au
gmentata in eo. Comp. exio cerebri naturalis est vt sint caliditas
⁊ siccitas pauciores qđ frigiditas ⁊ humiditas scđ vt frigi
ditas ⁊ humiditas sint eo augmentate parū. Et hec quidem cō
plexio nominatur equalis comparatione. sui ad cerebrū: quando
est cōueniens naturalī substātie. Et regio temperata est que est
in fine climatis tertij: ⁊ que est in climate quarto. ⁊ melior earum
omniū regionū est qđ est a pīcipio climatis quarti vsq; ad mediū
climatis eiusdem. Et melior earū omniū regionum est que est de
tectā: quā montes nō cooperiunt quo sangaria. i. montance ⁊ col
les ampli sunt: ⁊ non est sabrice in eo altitudo superflua: ⁊ ex eis
que sunt decliniores ad clima tertium melioris qualitatē est qđ
est supra mare salsum: ⁊ sermone absoluto regio temperata est
super cuius aerē non vincit aliqua qualitatū quattuor. Et signa
quorū significationes mutātur fm significationem cōplexionū
regionis sunt ea quibus manifeste occurrunt sicut aer cōtinens
⁊ color pilī. Capilli generāt ex vapore sumoso resolutō a chimis
qui sunt in corpore. Dicit Galenus qđ non certificatur eorum si
gnificatio nisi quādo chimī. etiā fm similitudinē cōplexiōis cere
bri. Sequitur ergo qđ significatio capillorū non certificatur nisi
regio sit equalis ⁊ complexio chimorū sit fm similitudinē cō
plexionis cerebri. quia si diuersificetur illud: non erit significatio
eorū veridica. Et iste significationes capillorū sunt fm equalita
tem capillorum quādo regio est equalis et chimī sunt equales.
Et dicit Galenus qđ si egreditur ab equalitate sua propria mul
tū cerebrum sunt signa qualitatē ad quam egredimur fortia ⁊ si

**Natura
lis cōple
xio cere
bri.**

**De regio
ne tpata.**

**Que sit
melior re
gionum.**

**Quomō
indicatio
sumpta a
capillis
sit certa.**

exitus eius est paruus sunt signa eius debilia. Etiam vidi quoniam natus
 superciliorum pilos non habuit: deinde nati sunt pilii post natus-
 tate eius. Et sermone quidem absoluto oes pilii illi capitis nominan-
 tur. Et species complexionis sunt. ix. vna equalis et vii. egredientes
 ab equalitate egredientium ab equalitate: quattuor sunt simplices
 et sunt ille in vnaquaque quarum vincit vna quattuor et qualitatibus
 et quattuor ex eis sunt compositae et sunt ille in vnaquaque quarum vin-
 cunt due qualitates ex qualitatibus quattuor et sunt iste calida
 et humida: frigida et sicca. Et caluicium quidem accidit: abscissione ge-
 nerationis vaporis fumosi: et abscissione huius fit: aut a caliditate
 que comburit ipsum et destruitur eius generatio. aut ex siccitate
 exsiccante ipsum et destruitur generatio eius. et oportet ut intel-
 ligas in vnaquaque specierum complexionis cerebri nouem secundum equa-
 litate regionis et declinationem chimorum versus declinationem com-
 plexionis cerebri. et complexio quidem quandoque est sine materia et
 quandoque ut sit cum materia. sunt ergo complexionis egredientis ab
 equalitate species. xvi. octo cum materia: et octo sine materia: et acci-
 dit quoniam ut sit malitia complexionis in vno ventrum cerebri absque
 quibusdam: et in quibusdam rhethum eius aut venarum eius. Cum ergo
 duplatur illud secundum partem cerebri: eueniunt ex eo multe species cum spe-
 ciebus complexionis egredientis ab equalitate. et secundum hunc modum
 intellige in alijs membris et in corpore toto. Et Galenus iam nar-
 rauit ex eis quinque: vnam equalem et quattuor simplices que sunt:
 calidum: frigidum: siccum: humidum. Et ponit unicuique harum quat-
 tuor duas mansiones: exitus pauci et exitus multi: et docuit signa
 cuiuslibet earum. Et indiget medicus ut sciat quod complexio cerebri na-
 turalis est frigidior et humidior. Cum ergo est calidum et siccum la-
 egreditur exitu multo ab eo quod ei natum est: et non potest remanere
 supra sanitatem quandam: aut superfluit caliditas eius et eius siccitas
 tas: et propter hoc non ponit Galenus complexionem eius eam. et sic. man-
 sionem et non additionem et diminutionem ponit. Et quoniam complexio cerebri
 est exiens ab equalitate sua ad caliditatem et humiditatem. Tunc
 manifestus est exitus eius ad caliditatem est multus et exitus eius
 ad humiditatem paruus. verumtamen humiditas eius in eo est multa
 etiam: quoniam ipsum natura humidum. et humiditas quoniam est cum caliditate to-
 leratur diuersitas eius in additione et diminutione. et toleratur etiam
 additio caliditatis eius et diminutionis. Et cum egreditur cerebrum
 ab equalitate sua propria ad frigiditatem et siccitatem: tunc manifestum
 est quod frigus eius est additum ab eo quod oportet: et siccitas eius est sup-
 flua. Si autem contingat ut sit complexio chimorum secundum modum hunc erit
 hec complexio senectutis natura: et iterum difficultas motuum multo
 tiones accidit ab ea: et quoniam superfluit est mors. Et cum egreditur cerebrum

Despēs
 complexio
 num.

De calu-
 cio.

Sunt. xvi.
 complexio
 nis egre-
 diētis ab
 equalita-
 te spēs.

Mansiones
 due.

Que sit
 naturalis
 complexio
 cerebri.
 De cere-
 bro ca. et
 humido.
 De frigi-
 ditate et
 siccitate
 cerebri.

De frigi-
 da et hūi-
 da comple-
 xione cere-
 bri.

Liber Secundus

ab equalitate sua ad frigiditatem et humiditatem: tunc non fit multe declinationis ab equalitate vera et naturali. Si autem additur exitus eius ad illud: cadit habens eam in apoplexiam et silia ei: et propter hoc non est huic complexionis diuersitas cum additione et diminutione quam necesse fuerit Galeno narrare: propter hoc quod si additur frigus eius aut ipsius humiditas cadit habens eam in paralysim aut in apoplexiam aut in mortem. Et ex rebus que citius imprimuntur in cerebro est aer continens nos. et quod continetur ei ex vaporibus. vel quoniam aer peruenit ad ipsum absque medio ex auribus et naribus et poris.

De rebus
citius cere
bri imprimi
mentibus
est aer.

De signis: quibus oculi cognoscuntur.
Cap. iij.

De signis
oculorum
§. i.

Oculis discernisse sat erit. Si igitur oculi calidi perspicue sint: ac facile moueantur: et sepe: venasque latiusculas habeant: calidi omnes sunt. frigidi vero qui contra habent. Quicunque vero molles pariter sint: atque humiditatis pleni: bumidi sunt. Quicunque autem squalidi pariter sunt: ac duri siccifunt: ac leduntur iis que temperamento similia habent: inuaniuntur contrariis moderato usu. Sed hoc promiscue de cuiuslibet temperamenti cognitione predictum esse intelligi oportebit. **M**agnitudo oculorum si idonea sit: et oculi suo munere et officio probe fungatur: multitudinem substantie de qua sint confecti bene temperatas ostendit. Si vero sine his sit: substantie copiam quidem: sed male temperatam ostendit. paruitas oculorum si idonea sit: et oculus suo munere et officio probe fungatur: exiguam quidem substantiam sed minime vitiosam substantiam designat. Si vero non: et parua et vitiosam substantiam designat. **D**e colore vero ita agendum. **C**elsus oculi mundo lucidus humore nec multo: splendidi copia humoris consistit: niger e contrario. **M**edius vero propter medias causas. **C**elsus ergo oculus: aut propter magnitudinem: aut splendorem cristalloideus ita a glacie nominati aut propensam positionem: aut propter tenuis: et aquosi in pupilla humoris paruitatem: munditiamque efficitur. Si igitur cuncta sit

De magnitudine
oculorum
§. ii.

De celsitate
oculorum
§. iij.

mul concurrant q̄ maxime cesius redditur. Si vero quedaz
ad sint : quedam desint : magisq; et minus cesius euadit.

Caliger oculus aut ppter paruitatē cristaloidus ita a gla
cie noiati: aut ppter improfundo positionē aut qz splēdidus
clarusq; exq̄site nō est: aut qz tenuis hūor: aut habūdās : aut
immūdus est: aut ppter horū aliqua: aut oīa fieri solet : atq;
ea in re: magisq; et minus est: vt antea docuim⁹. Itaq; tenuis
humor si aquosior sit et habundās humectiorē oculū reddit :
quemadmodū si crassior sit: aut incertior sicciorē. Crystalois
des autē ita dictū q̄ glacie similis est. Si durior fuerit sic
ciorē oculum facit: sui molior humidiorē. Nec secus si supe
ret tenuis mediocritatē hūoris siccior est : si super ecōtrario.

De oculo
nigro.

Champerij paradoxa.

Quero maximā oculorū vtilitatē humano generi do
natam deorū munere existimauit/ quorū causa caput
constitutū sit. Oculi in homine plus minusve humor
ris habent: qui multū continēt nigri sunt: quonīa hu
moris copia transpici satis nō pōt reliqui varij sunt
coloris pro humoris quantitate : vt in mari: quam facillime co
gnosci potest/ nam vbi satis transpīcitur cesium apparet: vbi mi
nus ceruleū: vbi pre gurgitis altitudine: non p̄finitur: ibi atruz
nigrumq; cernitur. Qui autem inter eos sunt : eo iam differunt:
quod magis minusve ita constituti sunt/ vt eadem causa Cesi
acute interdū cernere nequeant: nigri noctu. Illi enim pre sui hu
moris exiguitate mouentur magis a luce: et rebus visibilibus: qz
ita humidī perlucidīq; sunt: q̄z q̄z motus eius partis visio est: qua
lucida: non quia humida est. Nigri vero ab humoris copia min⁹
mouentur. Lux enim nocturna exilis est: et simul quīuis humor
per noctem moueri difficilīus potest: conuenit autem eum mo
ueri : quia perlucidus est: neq; magis moueri/ quam congruum
sit: leuior enim motus expellitur a vehementiore/ quāobrem qui
aut suum conspectum a colore validiore transfulerit: aut de sole
in opacum se contulerunt: nō cernunt. Motio enim que tam vehe
mēs inest impedit eā: q̄ extrīsec⁹ accidit. Visus deniq; siue valid⁹
siue inuālidus nequit res splēdidas cernere: qm̄ ei⁹ humor ultra
modū afficit et mouet. Egritudines oculorū vtrorūq; iudiciū fa
ciūt. Glaucoma em̄ nigris oculis poti⁹ accidit: lusciositas cesijs

De oculis
et qui oculo
li acute
cernant.
De caus
lis colorū
in oculis.

Oculi ni
gri.

Liber Secundus

Qui oculi acute cernant.

Que vitia oculorum sint.

Additio ex haly.

quid splendori oculi.

De humore albugineo et pupilla De humiditate graminea.

Illud humoris copia/hec siccitate innascit: visus ille denique optimus est/qui moderatum humorem continet. Sculorum medio pupilla est:qua cernimus:cuius angustie:non sinit vagari incertam aciem/et veluti canali dirigunt:ob idque incidentia facile declinant. Et pupilla quo angustior fuerit/eo magis acute cernit:sicut qui ex foueis puteisque stellas interdum conspiciunt/quoniam motus in vastum non dissipatur:sed erecto tramite elaculatur/sicut oculi quos conditos nominamus. At hebetiores sunt:qui nimium prominent/emissitij nuncupati. Oculi ex omnibus animalibus soli homini diuerso colore visuntur ceteris in suo cuique genere/preterquam in equis similes.sicut et vni deprauatur/vnde et strabonum et petorum cognomina:hec enim vitia nutricum indiligentia sepe contrahuntur. Mediocres oculi: optimi ab omnibus habentur. Crassis tenuibusque membranis constat oculus/callose enim firmes materie propter frigora:caloresque constituuntur. In his humida salina perpetua est: quoniam lubrici: ac mobiles propter occurrentia esse debet:et lachrymarum inde copia iugiter emanat:vel vi vel sponte: frigore vel impetu. Circa pupillam nigrum variat/ob id iris a quibusdam vocatur:que agricolis cernitur vel nigri glauci:cerulei:cesijque:nonnullis ruffi:fului/capriui:qui optimos mores indicant:et clarius cernere existimatur. **¶** Haly rodoam. Quando magnitudo oculorum est cum proportione et bonitate visus significat quod materia ex qua causati sunt oculi multa fuit et equalis: ex qua possibile fuit ut virtus causatiua aut creatiua faceret oculos magnos proportionales fortitudini virtutis sui. et si est magnitudo oculorum absque proportione: et non est virtus in visibus:tunc est significatio quod materia multa fuit et inequalis. Non igitur proportionatum fuit virtuti ut faceret ex ea quod oportuit:in paruitate autem oculorum dixit Gale. quod si est cum proportione et bonitate operationum eorum tunc est significatio quod materia ex qua sunt fuit pauca sed equalis. sed si est cum malitia proportionis et malitia operationum ipsorum significat quod illa substantia ex qua fuerunt creati fuit pauca mala:et non vituperatur paruitas oculorum sicut paruitas cerebri. Et splendor clarus est claritas humiditatis grandineae et magnitudo eius et reliqua que dixit Galenus:et quod splendor non clarus est secundum contrarium illius. De humore Pupilla est foramen quod videtur in oculo:et est foramen vix tunc ce:et humiditas subtilis que est in hoc foramine vocatur albuginea propter similitudinem suam cum albugine oui subtilis:hec ergo humiditas si est subtilis et multa est oculus humidior et si est pauca et grossa est oculus siccior. Grandinea autem humiditas est qua fit visus:quia in ea firmantur imagines colorum eorum

que videntur: et omnia que sunt in oculo ex tunicis et humoribus aut sunt iuuantia in ea aut seruientia ei: propter hoc ergo quando induratur facit oculus siccior: et quando mollificatur facit oculum humidior: et humiditas albuginea rozat eam de foris: cum ergo superfluit grandinea ab ea remouet ex ea quod non rozat eam albuginea: quare fit durior: et quando fit durior fit oculus siccior: et si minuatur grandinea ab albuginea. alterat eam albuginea: quare facit eam molliorem quapropter fit oculus humidior.

De corde: et primo de signis calidi in corde temperamenti.
Caput. v.

Cordis temperamento deinceps agamus id prius in animu reuocantes: et vnaquaque partem aut calidior: aut frigidior: aut siccior: aut humidior esse comparantes: non ad aliquam aliam sed ad seipsam dicamus. Ita enim fit: ut cor frigidissimum natura multo calidius temperamento sit: quam cerebrum calidissimu. Calidioris ergo comparatione proprie moderationis inditia sunt inseparabilia ac propria: si spiratio magna: ac pulsus velox: spissusque est: si audax homo atque impiger est. Quod si caliditas plurimu augetur: iracundus effectus: furibundusque est. Thorax preterea virtus maximeque pectus est: atque etiam in alijs loca quecumque prope posita sunt: ac magna ex parte totum corpus calidus ex corde calido redditur: nisi iecur ad modum contra egerit. Sed paulo post omnia corporis inditium censetur: nisi cerebrum ad modum contra egerit. Cum dorsalis magnitudo medulle magna ex parte illi proportionetur. Vertebrarium autem magnitudo tanta: quanta dorsalis medulla: pindeque tota spina est. Thorax enim adnectitur dorso: veluti nauigium carine quocirca necessario longitudinem habebit partem dorso: latitudinem autem proportionalem corpulentie vertebrarum: vbi pro natura illarum innerus sit. Sed vbi cordis calor exuperans inflet: amplificetque statim a prima origine thoracem: proportionalem calori illius latitudinem obtinebit: et ob eam rez: quor

Liber Secundus

Designis
frigidit in
cordetpa
meti. §. ij.

Designis
sicci i cor
detpamē
ti §. iij.

Designis
humidi i
cordetpa
meti. §. iiij.

Designis
cordis ca
lidioris
ac siccio
ris. §. iiij.

Designis
cordis ca
lidioris et
humidio
ris. §. v.

fiens capite paruo thorax amplior habeatur. Inditium caloris in corde est maximum. Quoties vō magno capite paruus existat: id quoq; est inditium frigiditatis in corde maxime peculiare. Sed si proportionale caput habeat ceteris inditijs diffiniri cor ipsum oportebit perinde quasi de thoracis quantitate: nullum sis inditiū accepturus. ¶ In corde frigidiori pulsus minor quā moderatus est: non tamē tardior ne cessario rariore. Spiratio vero vbi tanto minor thorax existit: quāto cor frigidius pulsui pportione respondet. Vbi vō maior fuerit quam frigiditatis quantitas postulet. non solū minorem sed etiam tardiozem: rarioreq; naturam ostendit. Tales timidi sunt: obliuiosi: et cogitabūdi. In his pectus leue est ac pilis nudū antea dictum est. Itidē et de totius corporis qualitate. ¶ Siccior vero cor pulsus efficit duriorē atq; iracūdiam non promptam quidem: sed efferā: ac cunctātem: et qđ proprie dixerim corpus omne siccior redditur: nisi iecur cōtra egerit. ¶ Humidioris cordis inditia sunt si pulsus mollis est: si facile mouetur ad iram sed facili ter sedatur. Si corpus omne humidius est nisi iecur contra egerit: tēperamēta autem composita cordis in primis qualitatibus ita se habent. ¶ Calidi ac sicci cordis pulsus durus: magnusq; est: et velox: et spissus ac spiratio magna velox spissa ac multo magis in velocitatem crescit et spissitudinem quoties thorax cum corde nō ex proportionē augeatur. hi ex omnibus pectus habent quam maxime pilosum: et ilia: ad actiones obeūdas prompti animosiq; et celeres sunt: ac moribus imitantur tyrānos iracundi efferi. De totius autem corporis temperamēto: atq; etiā thoracis amplitudine: qđ pportione respondeat supradictis agendum est. ¶ Si caliditas simul cū humiditate exuperet pilosi minus predictis sunt. Ad actiones autē obeūdas nihilominus pōpti: non tamen efferā iracūdia est: sed ad iram prōni dūtarat: pulsus pterea mollis: magnus: velox: ac spissus est: et spiratio quoties thorax cordi proportionē respondeat: perinde et pulsus existit. Quoties vero mi

nor sit tanto velocior: ac spissior predictis: q̄to thorax minor habetur: ceterum vbi multum a mediocritate temperamenti receditur maximeq; si accedat per humiditatem ad ea que sunt prodita: putride egritudines: corruptis humoribus putrefactisq; incident ac spiratio maior: velociorq; impulsu distractio velox. **U**midioris frigidiorisq; cordis pulsus mollis est. bi preterea timidi: meticulosi pigriq; sunt ac pectus nudum pilis minimeq; irascuntur: vtpote qui etiam ad iracundiam prompti non sint. **D**e thorace preterea: ac toto corpore perinde ac de predictis agendum est. **C**or frigidius et siccius pulsum duriorum efficit: ac paruum. **S**pirationem vero si paruitas thoracis proportionetur frigiditati moderatam: si maior fuerit: raram ac tardam. **T**ales ex omnibus minime irascuntur: sed vbi irasci cogantur conseruant iram: tales preterea omnium maxime pectus habent nudus pilis. **D**e thoracis vero paruitate: atq; etiam totius corporis frigiditate similiter agendum est id vnum promiscue in cunctis preterea addentes vt quecunq; de moribus hoc loco aut alio libro differuimus in cognitionem temperamenti: haud quāq; de illis dicta sunt: quos sapientie studium bonos aut malos inuexit. **S**ed de his quos natura statim abortu vnicuiq; iniecit.

Designis
cordis fri
gidioris
et hūidioris. s. vi.
Designis
cordis fri
gidioris
ac siccioris. s. vii.

Champerij paradoxa.

Cor sanguinis fons est et principium: calide humideq; nature vt Aueroi placet: vel temperate si Aristoteli creditur: homini infra leuem pupillam turbinato mucrone in p̄tiora em̄nens: summa vero dextrorsum spectat: quod in cadauere plurimum dimouetur. In corde vitalis caloris nutrimentiq; principium habetur: irascētiq; sedes. **C**ordi (vt inquit Aristoteles) nulla bilis appropinquare potest/ quoniam illud affectum nullum patitur violentum/ nam in hostia male affectum nunquam visum est: mortem illico trahit lesum. **E**t cum cetera corrupte partes sint: vitalitas: culus sedes est / in corde etiam

De cordis principatu.

Aristoteles.

Liber Secundus

Cor: molle. **durat.** Mollia sensu valent: sicut et caro: ediuerso dura ac spissa. **Si** adiora vero pauida significat aialia: contra quibus minora: aut **Magnus** mediocria sunt. In illis enim cordis portione exiguum caloris inest: **cor.** quod in magno conceptaculo exoleat: atque sanguis frigidior fiat: **Cor** purum. Idem in ventriculis cordis: atque venis contingit: nam in paruo atque **et medio:** magno domicilio tantumdem ignis non eque calefacit: sed minus in **cre.** magno ita in his calor non pariter agit. **Cor** omnium principium est mentis **cordis** brevius: mollis mediocris pyramidalis figure: in corpore (medio **descriptio.** osse carthilagineo) sustentatum: pinguedine quaplam: venis: arterijs omnium generum viliis (longitudinem videlicet: latitudinalibus ac transversis) ventriculis: paniculari capsula circumtectum: venarum ac arteriarum origo: distole non orbatum sistoleque: spiritus sedes: ac virtutis vitalis principium. **Spiritus** enim corpus existit subtile: aerium: **du** virtutum latior. **plex.** Qui duplex ab auctoribus introducit: innatus. siue coplantatus. Et fluens. **Coplantatus:** ex vaporosa spermatica spumositate spermatis primo (cum immissum est in matricem ipsum adueniente: calido mediante: operante simul informativa virtute causatur: suscitaturque. **Auicenna** ipsum sic definiente inde cordis ventribus primo: spiritus substantia existit corporea: ex elementorum mixtura generata: in supercelestium corporum imaginem vergens: produxit enim spiritum deus ex humorum subtilitate: igneitateque: quemadmodum ex ipsorum grossitie: ac terrestreitate corpus. Et hic cordis formatio nis fit causa: deferens ipse celestis calor. **Quinque** principaliter in **Quatuor** corde: ceterisque eius particulis: virtute unus: idemque permanet contra **actus** nua: utpote partibus formationibus: et spermaticis configuratus. **Alte** ti circa initium generationis initium exercere videtur aliquot: priore enim humidum **tionis.** dissoluit: et extendit seminis causali virtute sibi adiecti: ut receptibile illud formatum fiat ferit scdo: et pulsat per uniuersum humidum fortiter quidem: quo plura causet foramina. **Constituaturque** concavitates: ut sic cor: ipsiusque vasa arterie constituent: defert tertio informativam vim huius providere operis: ad cunctas membrorum informationes quod quidem spiritus peculiare est officium. **Demum** vias suas ab **Spiritus** humori vijs separat. **fluens.** Spiritus fluens: siue currens: vapor: censeatur sanguinis temperatus esse (ut sexto de iuuamentis membrorum) seu substantia **Quo** subtilis: ex humorum vaporibus: vel eorum genita subtilitate: aliquam **generat** secundum constructionem: cuius cor principium extat. **Corde** enim formato cum **ritus** alijs partibus: vigore informativae (quam paternum idolum ceteris **fluens.** appellari placet) ceteris adiectis eius principijs ex menstrualis materia spiritus prioris virtute: ac causali vehementer cordi inherens. hic primum generat spiritus: qui et priore similiter iuuat spiritum et calidum ipsum. Et hic proprius spiritus dicti videtur quam innatus:

cum spūs ratio (velut sanat nomen) subtilitas sit: ac scita mobili-
tas. Que nō sic spiritui assunt cōplantato: differtq; a priori: pro-
pterea q; cordis formationis cā nō extat. Sed magis ab eo pro-
ducitur: corpore cetero demū sã organizato: hīcq; solā vitalē vir-
tutē per vnīuersum deferre videt corpus: illiq; actualē viuēdi: z
nutriendi ampliorē vim dare. Qui nō idē pmanet semp: verū ali-
aliusq; nō lōgo efficiē tēpore: materialibus: sanguineisq; propor-
tionatus particulis. Cui (sicut prior) quattuor tribuunt opatio-
nes. Quarū precipua est: q; viuificus extat: quā ab eius acq̃sivit
motore: q̃ est aīa. Scda calefactiu⁹ existit: qđ ei a corde caloris
fonte deriuat. Tertia euētat ipse: qđ a sibi peculiari obtinet mo-
tu postrema: oēm aīe virtutē ad essentiales pprietasq; expeditam
reddit opationes. diciturq; spūs: ab eo q; spirat: pulsat: illuminat
ac virtutē ad suas defert peragēdas opatiōes. Qui fluēs spūs
proprie nō nisi binus existit: vitalis videlicet: aīalisq; vt colliget
primo: ac de sanitatis ingenio. xij. ob id: q; in iecore (sensus via)
spūs nō apparet. Spūs em̃ (vt Aulcēna de cordis viribus discu-
tit) substantia existit luminosa. medici tñ spūs vocabulū latius p-
tendētes: plerūq; spiritū exprimūt naturalē: ipm ex iecore solum
precipiētes. qui verius calidū extat vaporosus z turbidū corp⁹.
Chaly rodoā. Dispositio cordis ē qñ pect⁹ est creatū vt sit tuta
mē cordis z defensio z fm dispōnē cordis est dispositio pectoris
opz g vt ab illo mutet figura pectoris vt i pultate z magnitudi-
ne: z fm mutationē q̃titatis capitis z q̃titatis cordis. z manife-
stū est q; qñ cor est calid⁹ q̃ oz: tūc est maioris q̃titat⁹ fm q; di-
xim⁹: q; caliditas extēdit mēbra mollia tenera z dilatāt ea i prin-
cipio gñatiōis z est augmētatio eorū in sequētib⁹ sequens motū
eorū p̃cipio rei. Intellige ergo a me istud z intelliges p illd ser-
monē Galeni totuz. Et qñq; accidit: raro tñ vt sit q̃titas nuche
nō pportionalis q̃titati cerebri: z nō est proportionalis cerebri
q̃titati qñ cōtingit in dispōne generatiōis vt sit materia mala z
virtus debilis: z illud quidē parū z raro cōtingit: z ppter illud
dixit Galenus q; q̃titas nuche in pluribus dispōnibus est ppor-
tionalis q̃titati cerebri: z non dixit q; illud est sequens semp. Et
qñ cor est frigide cōplexionis natura tunc q̃titas eius est minor
z cōsequit ab illo paruitas pectoris. Cū ergo pectus est paruuz
sequit vt sit dispositio respirationis sicut dispositio pulsus equa-
liter scz vt sit respiratio parua z nō pculdubio sit tardior z vehe-
mentius sit rara: z qñ nucha est magna: z sequitur magnitudine
eius magnitudo pectoris: oportet vt diuersificetur respiratio ei⁹
a pulsu vt scilicet sit respiratio parua rara: z si cor est calide com-
plexionis: sequitur ipsum caliditas totius corporis. Et quando

Quō dif-
ferunt in-
fluēs ab
innato.

Quat-
tuor opa-
tiones spi-
ritus in-
fluētis

Spirit⁹
fluēs pro-
prie ē tñ
duplex vi-
taliz aīa
lis.

Natural
spūs qđ
sit pprie.
Additio
ex Chaly
rodoam.

De q̃titā
te nuche
q̃titati
cerebrinō
pportio-
nata.

Liber Secundus

Indilatata dilatatur cor: dilatantur oēs arterie corporis simul: et quā cōstrictione cor gētur cōstringunt oēs ipse simul. Et motus cordis et arteriarum dis dilata: generat per fricationē earū calorem innatū et euētiūt ipm similiter tant oēs et per hūc motū generat spūs aīalis deferens substantiā aīe et p- arterie. pter illud cū ex arterijs generatis ab eo qd ascēdit ad cerebrum De gene ex duabus arterijs: quarū vna ascēdit et altera descēdit. texātur ratioe spī rhetia in se inuicē mirabiliter intrātia et moueant motu mirabili ritus ani valde: generat ab eis species spūs deferentis ex partibus anime malis.

**De causis
respiratō
nis et mu
tationis
pulsus.**

partes eius rationalē et vtriusq: ij quidem videt q vita sit a motu cordis et arteriarū. et q virtutes motiue et sunt viuificātes sunt fixe in corde: et currūt in arterijs ad vnāquāq partē corporis: et acq- runt eis vitā sibi propriā et caliditatē innatā ppriā et dispō pecto- ris in eo q ipm trahit sua cōstrictione de vapore fumoso genera- to in corde: et qd attrahit de aere frīgido ad cor erit dispō cordis et arteriarū in eo qd attrahunt de aere frīgido et in eo qd faciunt exire de vapore fumoso. Et ego quidē vidi in anathomia rē mira- bilem et est q intromisi manū meā in aīali decollato adhuc se ag- tante ad cor: ita q secui pectus et tetigi ipm vehemētis calidita- tis: et fortis flāme: et cū res sit sicut dixi: tūc manifestū est q respī- ratio et pulsus mutat et figurat et figunt fm tres causas. Vna ea- rum est necessitas: et est cōseruatio caliditatis innate et euentatio eius: et generatio spūs aīalis. Et scda est virtutes motiue: nam si ipse sunt fortes: faciūt operatiōes suas absq phibitione et si sunt debiles alterant earū opationes. Et tertia est instrumētū obediē- tia. nā pectus et arterie qn sunt sana: obediūt virtutibus in opera- tionibus suis. et qn sunt infirma nō obediunt. Et manifestū est q ipse virtutes sunt quattuor spēs: virtutes scz dilatantes. Et iste agunt cū specie villorū: et virtutes retinētes: et iste agunt per spe- clem aliā villorū: et virtutes que retinēt et faciūt quietē post dilata- tionē: et virtutes retinētes faciētes duas quietes operant oibus speciebus villorū mēbri in arterijs. hoc quidē manifestū est in ana- thomia q ipse habēt duas tunicas scz cuius villi sunt longitudi- nales: et tunicā cuius villi sunt latitudinales. et aggregāt vtroscq

**Quat-
tuor vir-
tutes.**

**Mot⁹ pe-
ctoris est
volūtari⁹**

villi capientes exterius trāsuēse. In pectore vero iste species in villis inueniunt in lacertis pectoris. Et lacerti quidem pectoris mouent per illud qd aduenit eis ex nervis et ppter hoc est mot⁹ pectoris per voluntatē. Et sapientia quidē creationis sublimis in vnaquaq harum rerū est mirabilis cōpositiōis valde. Mani- festum est ergo ex eo qd narrauimus: q quando cor est calidius et siccius natura q conuenit ei: tunc corpus eius et corpus artes- riarum est siccius et durius propter exsiccationem: et respiratio et

**De call. et
humidita-
te cordis.**

pulsus sunt veloces magni et frequentes. Et quum cordis complexio est calidior quam oportet. et humidior ponit totum corpus calidius et humidius si non resistat ei epar in humiditate sua. Et quando adduntur caliditas et humiditas ipsius et non resistit ei epar in humiditate fit complexio humorum recipiens putrefactionem et corruptionem. et propter hoc accidunt ab eis febres putride. illud quod sequitur a frigore cordis est: ut sit cor minus et pectus minus: nisi resistat ei cerebrum et nucha. quod si quantitas pectoris proportionalis quantitati cordis sit: sit respiratio equalis. Et si quantitas pectoris est in proportionalis quantitati cordis alteratur respiratio. et secundum hoc exemplum si cor est frigidum: et pectus est magnum amplum. Manifestum est quod frigus cordis non indiget introitu aeris plurimi: neque egressione vaporis multi: propter illud ergo sequitur ut rareficeat tempus quietis pectoris et tardetur motus eius. Morum alij sunt innati: et sunt secundum quod dixit Galenus: sequentes complexionem corporis: et secundum quod dixit Aristoteles id quod recipit complexio corporis ex preparatione ad quosdam mores: et alij sunt acquisiti per disciplinas et leges et per philosophiam. Et non convenit medico ut per aliquem ex moribus acquisitis significet super complexionem. Mores autem innati sunt secundum preparationem ad quos nascitur homo. vel sunt secundum quod oportet medicum ponere signa significantia super complexionem naturalem quia propter oportet eum qui significat per eos ut caueat ab errore morum acquiritorum. Et ego quidem iam vidi virum calidi cordis et siccis natura: et fuerunt mores eius lupini: nam super servos suos et super serviens suos et omnes super quos habebat dominum: et dilecta erant ei cibaria et operationes pulchre electe ex lege: et commixtio eorum que sunt ex ea: et castitas et religio et indumenta iustorum ex comparibus et industria iustorum ex operationibus suis: et inquisitio questus liciti in lege: et omnia contraria: et morigeratus est cum religioso et bono: et cum hoc quando aliqua res movebat iram eius commovebatur ei ira: et properabat ei ira: et irascebatur: quousque moris geratus esset ex religione. Et postquam consecutus est etatem prime senectutis multiplicatum est illud quod generat complexio eius calida et sicca ex cholera nigra. Et secuti sunt illud humores melancholici: et apparuerunt in corpore eius pustule multe etiam ex hoc humore usquequo preterijt humor: etiam perditus fuerat multum ex eo quod acquisitum fuit. Fuit ergo quod apparuit de lupinositate eius et ipsius duritie in dispositione castitatis eius et eius religione nimia significatio verax valde super victoriam caliditatis: et siccitatis super complexionem cordis et secundum hoc exemplum age in signisumptis ex moribus. hoc enim capitulum

De divisione morum.

Nota de moribus et religiositate exemplum.

Liber Secundus

Signū sū est magni lucrit iuuamētī in medicina ⁊ phia. In medicina qđdē:
ptū ex mo qm̄ scitur cōplexio vincens cā maloz morū. Inclinet ergo cōples-
ribus est xio ad cōtrariuz eius sicut dī in regimine sanitatis: ⁊ acquirēt ha-
magni lu bens eā mores acquisitos cōtrarios moribus naturalibus in eo
cri. aut per disciplinā: aut per cōplexionē ⁊ philosophiā: aut per le-
gem: ⁊ castigationē: ⁊ hoc quidē est magis iuuamētū in nutritio-
ne infantū: ipsi namq; velocitus sunt recipientes illud quod re-
cipiūt ex disciplinis ⁊ sit consuetudo in eis id qđ res eēt innata eis.

De signis Iecoris ⁊ primo calidioris. Caput. vi.

Calidio-
ris iecoris
signa. §. i.

De signis
iecoris fri-
gidioris
§. ii.

De signis
iecoris sic-
cioris §. iii.
De signis
iecoris hu-
midioris
§. iiij.

De signis
iecoris ca-
lidioris :
ac siccioris
§. v.

De iecoris
calidioris
⁊ hūidio-
ris signis
§. vi.

Iecoris calidioris signa sunt: āplitudo venarū
flauabilis mltā: ac sub ipso vigoris tēpore etiā
nigra. Sāguis preterea calidior proinde totū
corpus habetur: nisi cor ē egerit vēter: ⁊ itē ilia
pilosa. **C** Frigidioris iecoris signa sūt āgustia venaz: mltā
pituita. Sanguis frigidior: atq; etiā vniuersa corpis habitus
do frigidior: nisi calefiat ab ipso corde. Audā aut pilis ilia: ⁊
vēter. **C** Siccioris vō signa sūt: vbi sanguis crassior ac par-
tior sit: itēz vene duriores: ⁊ vniuersa corpis bitudo siccior.
C Humidioris signa sunt: vbi sanguis hūidior ⁊ abūdātor
sit: ac vene hūidiores: atq; etiā corpus vniuersū: nisi cor cō-
tra egerit. **C** Calidioris simul: atq; siccioris iecoris inditia
sunt ilia qđ maxime pilosa. Sāguis paucior simul ac siccior:
flauabilis plīma: ac sub ipso vigoris tpe ēt nigra: āplitudo
venas: ac duricies. Itidē vniuersum corp⁹ existit. Caliditas
em̄ de corde pcedēs vincere pōt de iecore pcedētez frigiditas
tem: quēadmodūz frigiditas caliditatē. Siccitas vō a corde
humidiori in cōtrariū duci nequaq; pōt. Media vō est de ie-
core pcedens hūiditas: magis em̄ a cordis viciē siccitate qđ
siccitas ab hūiditate. Minus vō qđ caliditas: itē min⁹ qđ fri-
giditas. Nec ei ex q̄litatib⁹ a iecore pcedētibus maxie viciē.
Quocirca pspiciū est: vt si tēperamēta amboz mēbroz pnci-
cipaliū in idēz zcurrāt vniuersūz corp⁹ p illaz natura afficia-
tur: ac paulopost illarū inditia exponem⁹. **C** Calidioris si-
mul et hūidioris iecoris inditia sūt: qđ calidi ⁊ sicci ilia min⁹

pilosa: sanguis vō plimius amplitudovenarū maxia. Totius
tempamentū calidū ⁊ hūidū: nisi cor 3 opet. Si vō plurimū
hijs q̄litatib⁹ auget ab eo: q̄ s3 naturā mediocritate: putridis
prompte corripunt eg ritudinib⁹ qñ malis hūoribus repleti
sunt: ⁊ adhuc magis si plurimū auget hūiduz supra calidū.
Si vō 2tra: paulo sc3 hūidius. multo calidi⁹ moderato min⁹
replent malis hūorib⁹. ¶ Humidi⁹ rursus ac frigidi⁹ iecur
ilia h3 nuda pilis ac sanguinē efficit pituitasiorē cū angustia
venarū: atq3 etiā vniuersuz corp⁹ siliter affectū nisi in cōtrariū
ab ipso corde ducat. ¶ Frigidi⁹ vō ac sicci⁹ iecur sanguinē ef
ficat parciozem venulasq3 angustias: ac corpus frigidius.
Item ilia nuda nisi cor ipsum vincat.

¶ Chamberij paradoxa.

Iecur nobilissimū mēbrū esse putauit plato in quo di
uinatiōis grāz collocauit/quo priuato/nec euident
quicq3 sit vaticinijs signū: posteriores hō phisici san
guinis originē huic mēbro attribuere/qd si validū ē
aucto sāguine augeri mēbra vident/ in valido decre

scere nō dubiū esse/ si extenuata in nobis mēbra sunt eo cōualescē
te facile implent. Iecur ad extra pte sub eis: que pprie p̄cordioz
nouē habēt ab ipso septo ortū intrinsecus cauū. extrinsecus gibbo
suz: qd p̄minēs leuiter vētriculo insidet: ⁊ in q̄tuor diuidit fibrās
ex inferiore hō pte fel inheret. Iecur ḡ recētez ex aluo dirigit
ad p̄cordia sanguinē cor fouet. Peculare aut op⁹ est iecoris: ali
mētū in sanguinē ⁊ fel cōuētere: ac ventis sanguinē p corpus vni
uersuz diffūdere. Vocat aut iecoris ps vna fores p q̄s suscipit sā
guinē: quē vena vna in omnes diffundit venas. Altera hō lobus
iecinorea: quēadmodū ⁊ pulmonis spūs. Annectit aut ipsi septū
trāsuersuz: qd refertū ventis est: id intersepit ab iecore pulmonē ⁊
cor: septo trāsuerso subest vēter: supra qd est cor mucrone turbia
to in destrū cōuerso: habetq3 simis sanguis ⁊ spūs. Ipsi aut ieco
ris officium (vt lactatio placet) volunt esse: vt cibos in aluo con
coquat amplexu et calefactu suo: quidem libidines rerum ve
nerearum in iecore contineri arbitrantur. Quidam affectum ira
cundie in felle constitutuz putant: pauoris in corde: leticie in sple
ne. Ipsi etiam iecoris officium vt dictum iam est: vt cibos in
aluo cōcoquat. Sed ista pspicere acumen humani sensus nō pōt.
q3 horū officia in opto latēt: nec vsus suos patefacta demōstrāt

De signis
iecoris hu
midioris:
ac frigi
dioris .s.
vij.

De signis
iecoris fri
gidioris:
ac siccioris
.s. viij.

Nobilissi
mū mem
bruz iecur
fm plato
nem.

Quid ses
ptum trās
uersum.

Lactati⁹
firmianus
in libro 8
opificio
dei capis
te. xliij.

Lbier Secundus

Nam si ita esset: fortasse placidiora queq; aialia vel nihil fellis omnino: vel min⁹ haberet q̄s fere: timidiora plus cordis. solutiora plus splenis: lasciuiora plus iecoris habuissent. Sicuti igit nos sentimus audire auribus: oculis cernere: narib⁹ odorare: ita pfecto sentiremus nos felle irasci: iecore cupere: splene gaudere. Sz oia que ad motus animi animeq; pertineat: taz obscure alteq; rationis esse arbitror: vt supra hominē sit ea. liquido peruidere. Id tamen certū z indubitātū esse debet: res tot tantaq; viscerū genera: vnum z idem habere officiū: vt aiaz contineant in corpore. Sz quid pprie singulis neruis sit iniunctū: quis scire nisi artifex pōt: cui soli opus suum notum est. **Chaly** Rododam. Jam dicimus q̄ caliditas qñ est magis vincens natura a principio creatiōis in aliquo mēbroz: tūc ipsa dilatat illud z facit ipsum maius: z propter illud sequitur ab ea qñ innata est ei addita in epate vt epar sit maius. z sit etiam ab eo quod nascitur porportionale z nascens ex ipso est sicut crus: z est vena cōcaua p̄funda. z ex ea ramificantur oēs vene non pulsatiles: z diuidunt in mēbris corporis oibus. Et qñ sunt epar z vene ea: calefit sanguis plus: q̄re generatur in eo cholera citrina plurima: z qñ sequitur adolescētia statum suum z declinat corpus ad humorē melancholicum: aduritur cho. citrina. Et sit cho. nigra qđ est: qz humores melancholici duo sunt modi quorū vnus est sex sanguinis z superfluitas eius: z hic pprie est qui humor melancholicus noīatur: z alter est qui generat ex aduistiōe humorū: z humores quidē qui nascuntur sunt multi. z sunt flegma saluū. z humor melācholicus z sanguis z cho. citri. Lū ergo aduritur chole. citri. nomīatur q̄ ex ea adurit cole. nigra z generant ab vno quoq; horū humorū quādo aduruntur egritudines multe diuerse. Et manifestum est etiaz q̄ epar qñ est co. multiplicatur generatio vaporū: qui est materia pilorum per illud ergo multiplicatur generatio pilorū in eo qđ est sub hypocondriis z vētre: z sequitur a caliditate sanguinis: z in inflammatione eius per caliditatē epatis: z venarū q̄ ca. fiat corpus totum nisi resistat ei cor. Cor namq; qñ est frigidū ponit corpus frigidius: z ppter illud sequitur q̄ qñ q̄ntitas frigoris cordis est sicut quāntitas caliditatis epatis: vt sit cōplexio corporis

Additio
exhaly.

De duobus
generibus hu-
morū me-
lancholici-
corum.

De genere equalis inter caliditatez z frigiditatē quoniam frigus cordis z caliditas flegmatis epatis sunt permixta. Phlegma naturale est sanguis gmat⁹ na diminue digestionis. Cum ergo epar est frigidum: sequit⁹ a frigore eius paruitas eius: z qđ generat ex eo ex venis: z debilitas suarū spe digestionis sanguinis: ergo generat ab eo flegma: z ppter diminutionem caliditatis ipsius epatis accidit flegmati vt in frigide tur. Generant aut a flegmate naturali qđ est phlegma dulce spe

res famose et multe diuersi phlegmatis. Acetosus quod est quod ex eo est subtile: et frigus eius propinquum salsum pro eo ex eo est cum accidit ut ei dñetur caliditas super ipsius exsiccans humiditatem eius subtile pulcem. quod est: quia subtile eius suffumigat et resoluit et remanet salsum quoniam accidit ei sile quod accidit aque maris. Vitreus pro generatur propter superfluitatem frigoris super ipsius: et sanguis iterum quando in toto corpore est frigidior sequitur ab eo frigus corporis: nisi resistat ei cor. Nam cor quando est calidius calefacit totum corpus: et si est quantitas declinationis frigoris epatis plus declinatione quantitatatis caliditatis cordis: sequitur ab illo ut sit corpus equale inter caliditatem et frigiditatem: et paucitas generationis pilorum apparere est quam materie eorum generatio minorat per frigus epatis. Et origo humiditatis totius corporis est ex epate: sicut origo caliditatis totius corporis est ex corde. cum ergo epar est siccum minoratur humiditas corporis: sicut quando est cor frigidum infrigidat corpus per omnem dispositionem. Libus et potus aggregatur in stomacho: et comprehendit eos et decoquit eos donec fiat totus illud in essentia aque ordel. Et Aristoteles quidem hoc chylum nominauit et Galenus elegit hoc nomen etiam. Deinde epar attrahit huius chylis substantiam a stomacho et ab intestino seorsum per venas multas epatis que nominantur mesenterice epatis ex porta epatis ramificate. et est una que nascitur ex concavitate epatis. et continuatur. quedam earum cum corpore stomachi: et plurime earum continuantur cum intestino quod nominatur ieiunium. Cum ergo puenit substantia chylis in epate decoquit ipsum iterum et sunt ex eo quattuor humores: et Aristoteles quidem nominauit eos chimos et Galenus quidem elegit hoc nomen ex eo igitur quod est ex ipso crudum. et quod non est perfecte digestionis generat chimus phlegmatis. Et ex eo quod de ipso digestum est quod est perfecte digestionis generat sanguis purus. et ex eo quod ex ipso est superfluitas et fex: generat humor melancholicus: et ex eo quod de ipso est spuma generat humor colericus. Et creator quidem sublimis ordinauit splenem ut attraheret humorem melancholicum donec mudificet chimus sanguis ex eo: et ordinauit fel ut attraheret humorem colericum donec mudificet sanguis ex eo. Et non ordinauit humoris phlegmatis membrum proprium ex quo mudificet sanguis: imo posuit ipsum permixtum in sanguine ut perpleat digestio in eo post tempus et fiat sanguis in venis: et huiusmodi membrum propria: et propter iuuamenta alia. Et quoniam in venis generantur et in ceteris membris isti chimi quattuor generantur in uno quod eorum modi diuersi quod est quia associat eis omnibus sanguis a principio generationis sue in epate et currit cum eo ex eis cuius attractio euadit splenem et fel. Et ordinauit creator sublimis duos renes ut attrahant aquositate sanguinis. Cum ergo epar est calidus et sic facit sanguinem grossum declinorem ad caliditatem et siccitatem: et generatur ab eo omnia que nominauit Galenus. Epar

Acetosus
phlegma
Salsum
phlegma.
Vitreum
phlegma

Differetia
inter chy-
lum et chy-
mum.

Aristote.

phlegma
ti non ordi-
natus fuit
receptacu-
lum proprium
sicut aliis
De renibus
duobus.

Liber Secundus

est fons humiditatis corporis: quod est: quia ipsum est illud quod generet
 Aristoteles thimos. Aristoteles quidem videtur quod cor partem nutrimentum: et in-
 fluit virtutes nutritivas ad reliqua membra que sunt sub eo media
 leni discre te epate. Et hoc Galenus vult quod epar partitur nutrimentum et in-
 pantia de fluit virtutes nutritivas ad reliqua membra absque medio et hoc quod de
 virtute es diuersitas non nocet in arte medicine: propter quod epar secundum suam
 patis.

Galenus membra que sunt sub eo media te epate. Et Galenus vult quod epar
 influit has virtutes membris absque medio: et influit eas ad membra
 superiora media te corde: sequitur ergo a duabus sententiis simul quod
 epar est membrum nobile: cuius alteratio alteratur corpus: et sunt quas

titates eorum. scilicet cordis et epatis resistentes: et fit totum quod corpus secundum
 De multi pluri sanguinis si-
 gutnis si- gnificatio-
 ne.

De sangui-
 ne puro.

so dixit Galenus. Nomen sanguinis apud Hippocra-tem et Galenum est com-
 mune. significat enim vnaquamque duarum intentionum: quarum vna est ag-
 gregatio chymorum permixtorum in venis: sicut illud quod vidimus in
 phlebothomia egredi. Ille enim sanguis non est purus: sed in eo sunt
 omnes chymi quattuor: et quoniam sanguis purus tingit ipsum calore ip-
 so propter multitudinem suam: et illud est quod ipse est plus aliis
 humoribus natura. Tunc nominatur summa eorum nomine eius. Et secunda est
 sanguis purus: et hic parum fit singularis: et purificatur ita quod non as-
 societur ei alius chymorum. Cum ergo est epar siccum exsiccantur
 humores: et propter frigus eius est parum decoquens eos debi-
 liter. Sequitur ergo ab illo paucitas chymorum: et sunt illi de qui-
 bus enunciat Galenus. in hoc sermone scilicet sanguis et residuum sermo-
 nis eius est intellectus secundum quod peruenit de expositione Galeni.

De calido testium temperamento. Caput. vii.

De testiu
 tpato. §. i.

Calidum testium temperamentum veneris appe-
 tentissimum est: marem gignit ac secundum est.
 Pili in partibus genitalibus cito nascuntur: et
 attingunt membra que circiter sunt. Frigidum autem
 e contrario habet: humidum vero seminis efficit
 multum. Siccum vero parum seminis: ac modice crassum.

De calido ac sic-
 co testiu
 tpamento
 §. ii.

Calidum et siccum temperamentum crassum obtinet semine: et quod maxi-
 me secundum: atque ocissime excitat statim ab initio aialis ad co-
 cubitum. Porro tales in partibus genitalibus celerrime pilos
 habent: et in cunctis membris que circa sunt supra usque ad umbilici

fedē infra vsq; ad media femora. hoc nāq; tēperamētū ad rē
veneream nimiū cōmouetur: sed ocissime impletur: atq; offē
ditur: vbi inferas vim. **U**bi caliditas cū humiditate con
currat tales pilosi minus existūt: s; magis abūdant semine:
nō tamē magis q̄ alij appetūt: minusq; offenduntur vbi se
pius concubant. Qd si ambo nimiū creuerint: tūc calor: tum
etiā humiditas non sine lesione a rebus venereis abstinere.
Ubi testes frigidiores: humidioresq; temperamento sint
partes que circū sunt pilis vacanti: ac tarde concubere inci
piūt: nec ad tale minus ad modū cōmouētur. Aliquosum pre
terea: ac tenue semē est: atq; infecundū z feminam. **F**rigi
dū ac siccū tēperamentū simile qdem in relijs predictis est.
Sed semen crassius ac penitus exiguum est.

De hamperij paradoxa.

Sicut em̄ renes duo sunt: itemq; testes: ita z vene se
minales due. In vna tñ compage coherentes. qd vī
demus in corporibus aialium. cū intersecta patefiūt.
Sed illa dexterioz masculinū continet semen. sinistres
rior femininū. z ideo in toto corpore pars dextra ma
sculina est. sinistra vero feminina. Ipsum semen quidem aiunt ex
omni corpore ad venam genitalem confluere. ibiq; concrefcere.
Sed hoc humana mens (ait Lactentius) quomodo fiat nō pōt
comprehendere. Testes didymi appellati ita in homine pendēt
vt impetus rei veneree magis sustinerent: minusq; prouiderent
his plurima est voluptas/ vt Alexāder aphrodisieus refert/ qm̄
ab ictu percussū magnopere dolēt/ ijs exactis tota fere vtriusq; for
ma: ac habet corūptiōē: feminisq; fiūt/ nā vires/ audaciā/ mores vo
cē/ barbāq; ammittūt. hos seminarij meat⁹ ambiūt/ nec ingrediūt
tur/ vt quidam falso predicant: verum (vt Aristotelis placet) mor
tum excrementi genitalis stabiliorem faciunt: nihil gignente sine
ingentibus causis natura/ nam replicationem dumtaxat seruāt
eo argumento. Quod taurum aliquando excisum vaccam pro
tinus iniisse/ nundum retractis meatibus progenerasse traditūz
sit. Testes medici neotericī describunt carnes esse glandosas al
bas in osseo folliculo aggregatas: ad spermaticam generandaz
humiditatem concreatas: velut mamillarum carnes: glandose:
albe: ad lac producendum constitute sunt. Sicuti z epar rubeuz
cos.

Quenaz
signa sūt
vbi cali
ditas cū
humidi
te cōcur
runt. §. liij.
De signis
hūidi ac
frigidi te
stis tpa
mēt. §. liij.
De signis
sicci: ac
frigidi tē
peramen
ti. §. v.

De testis
bus.

Didymi
in homie
pendent.

Aristote
les.

Descrip
tio testi
culorū pe
nes medi
cos.

Liber Secundus

Duplices in sanguinis generandum ruborem. Quibus meatus continuus
meatus qui tur bini: primi inter renes sunt ac testes ipsos: quos vasa Aristo-
continuantur teles appellauit inuoluta: autem dyndimos: in quibus et sper-
testibus. ma voluit generari: non autem in testibus. Secundi a testium ca-
pitibus initium sumentes: in virgam terminantur. a medicis va-

Intentio sa dicti seminaria. Censuit enim Aristoteles: testes quedam fore
Aristote suspensoria: que suo pondere: vasorum (a medicis seminarium di-
lis quo te ctorum) foramina inferius deducendo: stare cogere referata.
stet iuuat Et eos ob id animalibus apponi: quemadmodum texentes laz-
ad gene- tratoris lapides adaptant. Quibus amotis testibus huiusmo-
randum. di: ita interius retrahi reperiuntur meatus. ut opistatio interues-

Testes niat coartatoria. et propterea excisa: non posse generare. Testes
membra igitur carnes sunt glandose: propria temperie geniture simul cum
sunt prin genituo productiue spiritu. Qui et si in imperfectorum quibus-
cipalia. piam animantium generibus: ut serpentum: pisciumque nonnullis
non compariantur (non enim ob suam imperfectionem tanta sper-

matris digestionem egent) imperfectioribus tamen: nedum gene-
rationi necessarij existunt: verum et inter precipua annumerantur
membra. ut quia peculiari productiua temperamento: organi: p-
se necessitudine quadam ad fetus procreationem tuitionemque spe-

Additio ex haly. cio testiculorum est calida fit homo desiderans coitum: et fortis
super eo multe generationis proficiscens in eo: et multiplicatur in
eo quod sequitur eos generatio vaporis qui est materia pilorum

De varijs spmatis gnationibus. Quando ergo complexio eorum est calida calefaciunt totum cor-
pus. Jam ergo dixit Hippocra. q. sperma venit ex toto corpore
in dispositione motus coitus: et generatur in testiculis sicut spu-
ma in orificijs equorum quando insimulantur: sicut generatur a
percussione vndarum maris. Et Galenus quidam dixit q. testicu-

li sunt in quibus generatur sperma. Aristoteles quidem dixit q.
sperma generatur in venis inuolutis scz in vasis spermatis: et co-
pletur eius generatio in testiculis. At no qualitercunque et iuersis
ficientur dispositiones: virtus que facit sperma deferens ipsuz in

De virtute genera- tiua. dispositione coitus scz virtus generatiua ex omnib. virtutibus
corporis ad testiculos currit: et fit sperma comprehendens eam
sequitur ergo vna duarum rerum: aut ut sit virtus generatiua fixa
in testiculis aut ut adueniat testiculis in dispositioe coitus virtus
generatiua: et figatur in spermate intra testiculos et egredietur

In sperma te est qda intellige tia diuina. sperma deferens donec generetur ex eo et sanguine menstruo em-
bruo. Et quocumque illorum fuerit manifestum est ab eo q. testiculus est
principatus sequens epatis principatum. Aristoteles no dicit q.
in spermate est quedam intelligentia diuina: que est continens. i.

circūdāns illud qđ generat embrionē. Sequit̃ ergo qñ cōplexio eorū est humida vt multiplicetur in eis materia spermatis ⁊ sanguinis: quādo vero cōplexio eorū est sicca sequitur vt minoretur in eis materia spermatis scz sanguinis. Caliditas stimulat animā: ⁊ humiditas exuberat spernia: sequitur ergo omnia signa q̃ dixit Galen. quādo ergo vides eas scz significatiōes aggregatas tūc scias q̃ cōplexio testiculorū ca. ⁊ hu. sit natura. Et dixit Hippo. q̃ cōplexio calida generat masculos: ⁊ frigida feminas. ⁊ Galen. dixit in expositione illius q̃ virtus spermatis fm plurimū est sequēs cōplexionē calidā: nisi sup̃fluat hec cōplexio ⁊ redeat debilitans eaz ⁊ destruatur generatio: ⁊ q̃ debilitas spermatis fm plurimū est sequēs cōplexionē frigidā nisi minoretur hec cōplexio ⁊ non debilitet eā. Et si nō esset illud: non esset possibile vt generaretur masculus in latere sinistro matricis raro: ⁊ femina in latere dextro raro.

Hippocrates.
Galen⁹.

De totius corporis habitudine. Caput. viij.

De totius corporis habitudine vt antea diffinitum iā est similis reddit̃ cordi: iecoriqz. Eruperat aut̃ similitudo habētis quālibet primarū q̃lita tū fortiorē: q̃s sane actiuas cognominant. Totius vō corporis bitudo de illis potissimū dī partib⁹: quecūqz cernētib⁹ p̃me subiacēt. Tales vō musculi sunt cūctis ossib⁹ obuoluti: cōposite q̃daz carnes ex simplici primaqz carne atqz ēt fibris: q̃b⁹ h̃s adnexe sūt. Propria em̃ substantia musculorū hec vtraqz est. vasa aut̃ ad eos p̃tinētia velut aque duct⁹ quidā sunt nequaquā absoluētes substantiaz: sed seruientes ad salutez. horum igitur inditia dicētur in regionibus moderatis. Immoderata enī regio permutando cutē p̃ natura sua format ac nōnulla signa corrūpit. parimō signis in regione moderata per estatē seipsum soli nudum exponat: inditia quecūqz dicunt̃ ex colore: ac mollitie: ⁊ duritie variabūt. At si quēadmodū regio moderata hētur: ⁊ ipse moderate viuat: neqz exustus in sole nudus vno quoqz die plurimum. Sed nec instar virginis vt quidam in vmbra nutritus: signa temperamenti diligētiora reddent. De his igit̃

Liber Secundus

Designis
corporis
tpati. §. ii.

Designis
corporis
calidioris
§. iii.

Designis
corporis
frigidioris
§. iiii.

Designis
corporis
siccioris
§. v.

Designis
corporis
humidioris
§. vi.

Designis
corporis
calidioris
et siccioris
§. vii.

Designis
corporis
calidioris et
humidioris
§. viii.

disputantes inditia moderati in vniuerso aialis corpore consideremus. **C**orpori temperato color ex rubro candidoque mixtus est. Capilli modice flauo ac magna ex parte crispis redduntur caro modica in qualitate et quantitate existit: tale enim corpus medium omnium excessuum quodammodo est ut quod huius ipsius comparatione pingue et gracile notatur. Et idem comparatione huius ob esum: macilentum: durum: molle: pilosum nudumque dicitur: nullum ergo tale moderatum est: sed quasi regula polycleti summam obtinuit mediocritatem: ita ut attrahant: neque molle appareat: neque durum neque calidum neque frigidum. Cernenti vero neque pilosus: neque nudus: neque pingue neque gracile: neque aliquid alia inmoderatione affectum. **Q**uestumque vero carnem moderato calidiorē habet non tamen sicciorē aut humidiorē. De tali enim presens sermo est. Apparet enim attrahenti tanto calidior quanto etiam temperamento calidior est: tanto preterea pilosior erit quanto calidior. Pinguedinis vero minus habebit. Colorem vero rubrum ac capillos nigros. **F**rigidioris temperamenti inditia sunt: si pilis vacat si pingue corpus est si frigidus attrahenti apparet: si color rubidus una cum capillis est. Ubi vero multa frigiditas habeatur: liuidus quodammodo est at plerique medicorum solent tales homines liuidos nominare. **S**iccioris preterea temperamentum tanto gracilentius ac durius moderato est quanto siccior fuerit moderato: in reliquis sub simile est. **H**umidius vero temperamentum in reliquis sub simile est carnosius autem ac mollius est. Ceterum composita primarum qualitatum temperamenta: composita quoque signorum specie habet. **C**alidius ac siccioris temperamentum pilosus: calidius durius: atque extenuatus est et gracile: capillosque nigros habet: et corpus nigrum: si calor admodum augeatur. **C**alidius ac humidius temperamentum mollius et carnosius optimo temperamento tanto est: quanto qualitatibus augeatur. Ubi plurimum augeatur putridis prompte corripitur morbis: quam malis repletur humoribus. Ubi vero fuerit multo calidius paulo vero humidius moderato: tales car-

nosiores: nec paulo pilosiores existunt: nec secus attrectandi
 nō paulo calidiores habentur. Capilli vō nigri sunt nec sine
 pinguedine caro est. Quō si paulo calidius fuerit: multo autē
 humidius in his caro mollis multaq; est: ac color ex rubro
 cādidoq; permixtus ac tangēti paulo calidiores apparent:
 vt semel dicat in tpa mentis cōpositis semper exuperantis
 qualitatis inditia exuperabūt. **E** Frigidius vero atq; hu-
 midius tpa mentū quoties ambo paruz augent sine pilis est
 candiduz: molle: crassum: pingue. Quoties vō amplius au-
 getur. In alijs quidē: qd proportionē augmēto qualitātū.
 Color aut simul cū capillis rufus: quēadmodū si plurimuz
 augeant liuidus est qd si augmētū inequale fuerit qualitātū
 inditia auctoris qualitatis ppria exuperabūt. Sed si simul
 frigus cū siccitate ex equo augeat natura durū: et gracile cor-
 pus habēt: ac nudū attrectātū frigidū. **I** Pinguedo vō ipsis
 alioquin extenuatis carni dispfa est. Capilli vō ac color men-
 sure frigiditatis pportionant. Ceterū vbi calidū et siccū tpa
 mētū: in ipso vigoris tpevertit ad habitū frigidiorē ac siccio-
 rem. Corpus taliū gracile: durū: ac melencolicū: pindeq; ni-
 grū simul: pilosumq; est. Sed vbi altera qualitas multū exu-
 perat altera parum a mediocritate euariet: exuperabūt qui-
 dem exuperantis: alterius vō signa reddentur debilioza. At
 vō preterea quēcūq; dicta sunt: aut dicenda cōmune tempe-
 ramētū inditium est: vbi membrū facile refrigeretur frigidita-
 tis: aut raritatis: vbi difficile refrigeretur caliditatis aut dē-
 sitatis. Si vero ledatur ab exsiccantibus: reddaturq; siccum
 squalidum: rigidū: siccitatis: quēadmodū si grauetur ab hu-
 mectātibus humiditatis: considerādū preterea vnde omnes
 muscoli simile an dissimile inuicē habuerint tēperamētū scru-
 tantes in omnibus subiectonū ossiū q̄titatē. Nam interdum
 pars gracilior videt que haud quāq; graciles: q̄tū ex muscu-
 lis est. Sed ppter angustia ossium talis apparet. Itidē cras-
 sior interdū videt non ppter ossium amplitudinē: sed ppter
 carnis multitudinē q̄ et crescēs: et decrescēs: et durior: et mollior

De frigidis
 dior et hu-
 midiori
 tpa mentis
 to. S. ix.

Liber Secundus

effecta partem modo sicciozem: modo humidiozem facit. Si igitur pauca: duraq; sit partem efficit durioze. Si multa ac mollis humidiozem. Nec secus similarium corporu interceptiones plus humiditatis aut minus in seipsis continetes: partē reddunt: aut crassiozem: aut graciliozem: aut humidiozem: aut sicciozem: humidiozem quidem quoties humiditas tenuior: multaq; sit. Sicciozem vō quoties crassior: paucaq; habeatur. Ipsas enim partes corporis solidiores: que vere solide: primeq; sunt nullo pacto fieri potest: vt efficias humidiores: sed satis erit si prohibeas eas cito nequaquam exsiccari. Sedes autem interceptas repleas humore: tali vel tali licebit. Tale est proprium alimentū partium similarium ex adiectione non per venas attractū. Atq; hic sermo cunctis partibus similaribus cōmunis est: ac rursus dicetur duz de causis sanis agetur: nunc ad reliqua veniamus.

¶ Chamberij paradoxa.

De corpore
re ipso.

Quenam sit corporis optima constitutio nunc cōmīscendum est. Est igitur ea rei quidem essentia temperatissima: cuius partium factura optime ipsarum cōgruit actionibus vt neq; numero neq; magnitudine deficient: quatenus autem sensu possumus deprehēdere: sit corpus ita plenum vt medium inter tenue et corpulentū toto sumq; non psilum neq; tenuibus psilis: non molliculū: neq; obdūrum: neq; album: vel nigrum: vel exiguarum venarum: vel laticarum: vel impetuosum: vel sine impetu vel somnulentum: vel vigilie: vel intelligētia obtusum: vel versute veteratorū ac improbum: vel in venerē proiectum: vel contra: qd si inter excessus oēs medium locū obtinebit: erit etiā visu tale pulcherrimū: ac medicre et tēperamentū: de quibus q̄ breuissime a nobis fieri potuerit loquemur. Videas nāq; corpora quedam tēperata capitibus et thoracibus distemperata: vel ventre vel genitalibus: aliqbus autem incolis est distemperātia: et multis in aliquo intestino: vel quapiam parte alia de quibus in aggregatore nostro ac in philosophia nostra hippocratica vbi de corporum malis cōstructio nibus loquemur. Nunc de optima cōpositione dicēdum. Prīmū quidem dicendū quomodo ex omni parte hominem sanum acci-

plamus vite demonstratione nisi quid extrosus violentum inci-
derit. Iudicabitur autem infans sanus cum primū ex aluo editus
primū quidē si puerpera sub pariēdi tēporibus sine egritudine
vixerit. Inde cū editus fuerit in terraq; depositus infans fuerit
īpe vagiat valida: et viuīda exp̄ssione oībus vndiq; partib; et sen-
sibus integre et equabiliter: cūq; naturales meatus omnes minī
me habuerit impeditos vt aurīuz: nariū: gutturis: preputij: anī:
et culūlibet partis naturales motus neq; torpētes: neq; dissolu-
tos habeat: articulorūq; inflexiones: et extensiones magnitudi-
nes et figuras et sensum integrum. Tēperate complexionis habi-
tudinīs totius signa Galenus tria deduxit. Primū color est fas-
ciet ex albo rubroz equaliter pene permixtus. Secunduz: quan-
titatis qualitatēq; carnositatis mediocritas existit. Qualitatis
noīe caliditatē audiens: frigiditatē: duriciem: ac molliciem: aspe-
ritatē: leuitatēq; pinguedinē: et usq; carētiā: raritatē: ac densita-
tē. Vite diuturnitatis cause. Alię vniuersales sunt: particulares
cetere. partialium quedam extrinsece: existūt: nōnulle intrinsece:
vniuersales super celestīū dispositiones extant: et y leg. presertim
Alcothodēq; apud astrologos: qui nati longeuitatem: breuita-
tēq; necessitatis quapiā false se mensurare figura iactant. y leg.
vocabulo celī intelligentes dispositionem: cuius merito stellarū
influxus. Initium longeuitatis concedētium recipere natus pa-
ratur vnde et y leg. nupta siue mater dicitur: cuius materiam pre-
stare existit. Alcothodēvero denominatione: dispositionem acci-
pientes celestem: que vite initium prestat conseruatium dilata-
tiūq; ideo pater vocatur. Partiales simulq; forinsece cause: sex
sunt non naturales res: cum accidentarijs quibusdam alijs in-
trinsece substantialem formam partim: partiz qualitates sunt se-
quentes. Substantialis enim forma (vt Aristotelis generationis
animātium quarto placuit) vite iuuat longitudinem. Causa in-
quit eius q; est esse longevite animalis cuiuscunq; cum tempera-
mento forme ad continentem aere: ac ad solis: luneq; periodos
existit. Quod hac item ratione clarescit: quoniam merito forme
actionum contingunt varietates vite perdurationi necessarie:
vnde nec in quapiam inconuenit specie humidū minus esse: ac si-
mul caloris minutiozem mensuram: et tamen vitam esse diutur-
norem. Quomodo cum minori caliditate: maiorem contingit
fieri nutritionem. Chaly rodoani. Dispositiones corporis to-
tius assimilantur cordi et epati: aut secundum veritatem: aut se-
cundum propinquitatem eorum valde et assimilatur cerebro:
et testiculis per similitudinem longinquiores illa: sicut acci-
dit vt sit pectus proportionale cerebro: et nuche per spondiles

Quo pa-
cto cog-
noscat in-
fans san-
cū primū
ex aluo
editus.

Tria si-
gna tpa-
te cōples-
sionis ha-
bitudinīs
totius.
Lae diu-
turnitatis
vite vni-
uersales
et particu-
lares.

Quid p
Alcotho-
dē intelli-
gatur.

Additio
ex chaly.

Liber Secundus

De hoib⁹ super quas est fabricatū. Et sicut accidit q^d qm castra⁹ homo ut
q^d castra⁹ assimiletur corpus eius: et mores ipsius corporibus mulierum et
tur. moribus ipsarū. Intellige ergo illud a Galeno. Qualitates aut
De p^{ri}me que nominant^r actiue sunt caliditas: frigiditas: hūiditas:
qualitati et siccitas. Aristoteles aut nominauit eas actiue: aut em faciūt
bus. aliquid in corpore: aut qm corpus et anima patiunt^r ab eis fm q^d
ostendit in libro predicamentorum: in tertia specie qualitatis. Et
multotiens quidē nominant^r caliditas et frigiditas actiue: et no
minant^r: hūmiditas et siccitas passiue. Caliditas em qm ipsa ca
lescit et digerit: sed frigiditas qm ingrossat et cōgelat et aggre
gat. Hūmiditas no qm per eam sit passio rei facilis: sed siccitas
qm per eam sit passio rei difficilis. Galenus quidē nominauit oēs
actiue in hoc loco sequendo sentētiās dialecticas: qd est q^d qm

**De virtu
te muscu
lorum.
De regio
ne ethio
puz et scla
uorum.**

tas actiue et passiue in vno terminorū siue capitulorū dialectice
contineat^r. Et qm diximus dispōnē totius corporis tūc plurimum
qd per illud significat^r est musculus. Et quedā regiones et cōsue
tudines mutāt signa musculorū ita q^d inclināt ea ad caliditatem et sic. si
cut faciunt regiones calide et sicce. sicut regio ethiopū et sicut fas
ciunt artes calide et sicce sicut ferraria. Et quedā regiones et con
suetudines mutant signa cōplexionis musculorū ita q^d inclināt
eos ad frigus et hūmiditatem. sicut facit regio frigida et hūida. sicut regio
sclauorū: et p^{ri}ncipue si sint ex eis q^d habitant ad latus fluminis: et si
cut faciūt artes frigida et hūida. sicut ille cuius cōsuetudo est balneari
omni die. Cū ergo cauebis ab oībus causis que mutāt cōplexio
nē musculorū et extrahūt eā ab equalitate: tūc signa musculorū q^d
dicit Galenus certificant^r et verificant^r: et si nō caueas ab illo: tūc non

**Nō inue
nit corp⁹
q^d sit me
lior for
marum.
Quid cā
pinguedi
nis.
His cō
plexio i fi
ne etatis
conuertit^r
tur ad cō
plexionē
frigiditatis
et sic
cam.**

certificat^r: nec verificat^r illud qd narrabis i eo qd sequit^r. Quāuis
nō sit inuētū corpus qd sit in meliori formarū fm veritatē: est tū
q^d sit melior canō ad quē cōparat^r totū qd est in medicina: sicut fecit policle⁹
liorū for⁹. Hic em fecit statuā in vltimo qd possibile est ab equalitate: et po
marum. suit eam canōnē per quē perueniat^r in opatione statuarū. et melio
rū formarū est canō medicorū fm intentionē logicorū. Et nō per
pinguedi misceat^r pinguedo carni in cōplexione frigida et sicca nisi p^{ro}pter fr
nis. gus: et frigus generat pinguedinē scz adipem: et siccitas generat
His cō gracilitatē: et fm victoriā cuiuscūq⁹ scz frigoris et siccitatis appa
plexio i fi ret signū propriū eis plus. Et rememorari nos fecit Galenus p^{ro}
ne etatis hunc sermonē rei cōmunis: et est q^d oīs cōplexio conuertit^r in fine
conuertit^r etatis ad cōplexionē frigidā et siccam. Nā si in inceptione est cal
tur ad cō ditas et siccitas tūc manifestū est q^d colera nigra dominaat^r in ea: et
plexionē vincit adustio humorū et si non est caliditas: tūc nō multiplicatur
frigiditatis et sic in eo colera nigra. scz mutat^r ab eo fm q^d est et declinat ad frigidit
cam. tatem et siccitatē. Apparent ergo signa cōplexionis scdo: cōmixta

signis cōplexiōis prime. Sequit̃ ḡ vt sit breuioris vite natura q̃
 alij hoīes : ille cuius cōplexiō est a principio ipso frigida z sicca.
 Deinde sequit̃ ipm cuius cōplexiō est frigida tm̃. Deinde sequitur
 ipm cuius complexiō est sicca tantum. Deinde sequitur ipsum cu
 ius complexiō est frigida z humida. Deinde sequitur illum cu
 ius cōplexiō est calida z sicca. postea sequit̃ illū cuius est hūida
 tm̃. postea sequitur eū ille cuius cōplexiō est equalis. Deinde seq̃
 tur eū cuius cōplexiō est calida z humida. z est longioris vite in
 ter hoīes distēperatarū cōplexionū. Ille em̃ qñ cōseruatur eius
 cōplexiō z equant̃ ch̃mi ipsius : z euadit ab egritudinib⁹ putre
 factiōis est longioris vite q̃ alij hoīes natura : ppter illud lau
 dauit philosophus in longitudine vite terrā calidā. vicinā marī
 ppter humiditatē aeris eius z caliditatē ipsius : z laudauit etiā
 cū illo cōplexionē calidā z humidā. Cōplexiōis vero calide z hu
 mide duo sunt modi. Alia em̃ que est naturalis in corpore z est il
 la que est ab ipso initio sue creatiōis in ṽtre matris sue. Et alia
 est sibi accidētalis z h̃ est vitupabilis : ppterea qz est veloci⁹ ad pu
 trefactionē. Et postq̃ fecit scire ḡ a. signa sumpta ex ipsis mem
 bris facit etiā scire signa sumpta extrinsecus. Corpus em̃ aut ali
 quid mēbrozū eius qñ velociter accipit cōplexionē rei extrinsece
 tunc illud est signū qz cōplexiō est cōueniens cōplexiōi illius cau
 se : z si sit difficilis passio corporis aut alicuius mēbrozū eius : tūc
 est signū illud qd cōplexiō eius est cōtraria cōplexiōi illius cau
 se. Et qñqz accidit vt euanescat certificatio huius canōis qñ cor
 pus est rarū aut spissum. Baritas quidez facit corpus velociter
 patiens a causis frigidis que projiciunt̃ super ipsum extrinsecus
 sicut frigus aeris continentis : qñ ingreditur ipsum absqz prohi
 bitione z infrigidat ipsum q̃uis natura calidum z similiter facit
 ipm pati a causis calidis extrinsecus q̃uis sit natura frigidum.
 Spissitudo aut facit corpus difficile patiens a causis extrinsecis.

Que cō
 plexiō sit
 breuioris
 vite z q̃ lō
 gioris.

Loca ma
 ri vicina
 laudant̃
 a pho in
 lōgitudi
 ne vite.

De signis ventriculi natura siccioris.

Ca. ix. Designis
 siccioris.

Ventriculi signa natura siccioris sunt si cito si
 tiat : ac paruus potus sufficiat ac multo graue
 tur z dolorem sentiat : quatenus supfluus flui
 dat : esculetisqz gaudeat siccioribus. **H**umi
 dioris vero signa sunt si non sitiat : ac potum
 ampliozem innocue ferat : esculentisqz gaudeat humidiorib⁹
Calidior preterea ventriculus cōcoquit meli⁹ q̃ appetat :

§. i.
 Designis
 hūidioris
 bus. §. ii.
 Designis
 ṽtriculi
 naturaca
 lidioris
 §. iii.

Liber Secundus

De signis
vetriculi
naturae fri-
gidioris
S. iij.

ac multo magis quaecumque dura sunt: et alterari difficilius queunt. Que enim facile alterantur in eo corrumpuntur. porro gaudens alidis esculentis et poculentis minime leditur a frigidis exusu moderato. ¶ Frigidior natura ventriculus bene appetit quoddem sed non bene concoquit: potissimum quaecumque esculenta frigida sunt: atque alterari difficulter queunt: ut que celeriter in eo acescant: et ob eam rem talis ventriculus ructat acidum: ac gaudet frigidis: quibus nisi seruet modum facile leditur nec secus ea que extrinsecus incidant diutius adhibita nequaquam tolerat: quemadmodum neque calidus ventriculus tolerat calidiora. Intemperies enim propter egritudinem in ventriculo hoc dissident ab iis que naturae existunt: quod contraria appetunt non similia quemadmodum naturae. Intemperies autem compositae ex simplicium compositione cognoscuntur. At vero diligenter considerare oportet que sunt dicta interstinguentes ab iis que dicenda sunt. Non solum enim ventriculus facit ut sitias aut non ut sitias: aut ut appetas frigida: aut calida. sed etiam viscera in thorace condita cor: ac pulmo: aliquid tale efficiunt. Sed qui per caliditatem talium partium sitiunt: aerem inspirant pleniorum: longumque efflant: atque in thorace sentiunt estus: non circa illa quemadmodum qui per caliditatem ventriculi sitiunt. Qui etiam bibentes non statim quiescunt: ac frigidus potus sitim eorum potius sistit quam multus calidus. Frigidus praeterea aer inspiratus refrigerat eos: nequaquam leuans eos quibus ventriculi calor sitim affert. Item qui e contrario habent ab inspiratione frigida insigniter afficiuntur: idque frigiditatis impulsione signum est maximum: et quemadmodum inspirando frigidum perspicuam sentiunt frigiditatem: ac lesionem: ita calor illis amicus est. Excrementa praeterea expuunt pituitosa ac cum tussi excreant. At qui pulmonis siccitas excrementis vacat: ac pituitam nequaquam habet vocem claram quemadmodum humiditas obscuram raucamque vocem emittit: atque excrementa incurrunt: ubi clarius loqui libeat: non tamen vocis magnitudo calore efficitur quemadmodum nec paruitas frigore consistit. Sed hoc

amplitudinem asperae arterie efflationemque vehementiorem paruitas vero contraria comitatur. Quocirca vocis magnitudo: paruitasque nec semper nec primaria ratione. sed ex accidenti solūque natium temperamentū non aduentitiū sequitur. Opificia enim temperamento tali extiterunt. Idcirco talis vox comittatur ex voce: praeterea natium temperatū colligas licebit. Etenim vox levis arterie sequitur leuitatem: quēadmodū aspera asperitatē. Arterie igitur leuitas temperamenti sequitur mediocritatem: asperitas siccitatem. Asperitas enim corporis in equalitate efficitur siccioris: arteriam autē duram simularium ipsius partium siccitas. Inequalē vero dispersi humores inopia facit. similimodo neque acuta vox per naturam sine angustia faucium: neque grauis sine amplitudinē fieri potest. Angustia igitur nativae frigiditatis alūna est: amplitudo caliditatis. Ceterum discrimina vocum per affectiones efficiuntur: quod proportionē respondeant naturalibus. Nam et illa efficientium causarū inditia sunt de quibus in libro de voce abunde perpensum iam est. At alie corporis partes animalis interiores obscurā temperamenti inditia habent. Scilicet evitandū tamen eas cognoscere ex iis que iuvant ac nocent: atque etiam naturalium virium actionibus. Dictum est tertio libro de causis accidentium: ut pregressum temperamentū: virtus ac vitium uniuscuiusque facultatis existat. Ac de temperamentorum signis dictum iam est.

Champerij paradoxa.

Equū necessario ut de internis quoque visceribus dicere incipiam: quibus non pulchritudo: quia sunt abditis: sed utilitas incredibilis attributa est: quoniam opus fuerat in terrenum hoc corpus succo aliquo: de cibus ac potibus aleretur: sicut terra ipsa humilibus ac primis providentissimus artifex in medio eius receptaculum cibis fecit: quibus concoctis et liquefactis: vitales succos membris omnibus dispartiret. Ita que ab oris faucibus ad stomachum tendit gula appellatur ex nervo et carne constat: hac

De visceribus.

De gula.

Liber Secundus

**Porta ci-
bi.**

cibus potusq; in ventriculū. sui receptaculus deriuat. Nam et cibi porta vocat. medio em̄ ventriculo nō annectit: s; in latere: ne capitis inclinatione: cibus ipse facile redundet: Sicut et alterū eiusdem ventriculi hostiū/ quod pylorē nominamus. in fundo meso non committitur. Sed paulo altius. ne deuorata in aliū in cocta citius q̄ opus sit: delabatur/ hac de causa in crapula septū transuersum plurimū supprimē/ nec tñ quicq; exculenti euomē/

**De septo
transuerso.**

he gemine porte loco et magnitudine differūt: nā supior amplior est: inferior angustior: hac rōne/ q; magis cōtrita a cōcoctōe trāsmittere debet: vētriculus intestinorū principū cantio silis est/ q̄p

**De ventri
culo.**

pe qui nō multo amplior est/ q̄ intestinū/ sed quasi intestino similis ampliori et vt Aristot. placet sub septo trāsuerso circa p̄cordia

Aristoteles

sua angustiori parte. Os em̄ stomachi dicitur: vbi. xiiij. spine ver

**De ore
stomachi**

tebra inuenit/ collocatus est. cōcoquit enim et immutat/ paterfamilias vocat q; totū animal solus gubernat. Nam si egrescaty

**Lien.
Iecur.**

ta in ancipiti est: inter lienem et iecoris fibras ab utroq; latere cōprehenditur / supra infrag; inter diaphragma et intestina mediū positum habet: hunc in anteriori parte omentum: a posteriori

Lien.

vene grādes fouent: a superiori parte in sinistra vergit: ab inferiori in dextrā inclināt/ ita: officiorū suorū ratio exposcere videtur

Iecur.

ob id atrabilem in superiorem sui partē decurrētem certo meatu aliene assumit: inimicam vero/ a folliculo fellis flauabilem porro delatam accipit. ventriculus in medio tumet / ac pendet: qui

**Atrabil.
Additio
exhaly.**

mēbranis tenuibus septo cōnectit/ lien/ iecur/ cordi/ cerebroq; venis/ arteriis nervis: vnde ex ictu capitis sepe stomachi subuersio euenit. **Chaly Rodam.** Et qui habet ventrem qui in natura sua est signior accidit sitis velociter ppter siccitatē ventris sui

et quādo bibit multū grauatur super euz et natat in superiori parte ventris et accidit ab eo fluctuatio et de p̄rietate em̄ omnis mēbris est vt attrahat nutrimentū illud qd est cōueniēs ei. et ppter illā fit vt ille cuius vētris cōplexio est sicca desideret cibos desiccationos. et non desideret bibere vinum aut aquam donec prouocet ipsum ad illud sitis: et qñ bibit multū natat in vētre ei et fluctuat.

Et qñ mēbrū attrahit sibi ex cibo illd qd ouenit ei: tūc manifestū

Cuiuscuq;

est q; habens ventrē humidū desideret cibos qui sunt hūidiores: q; complet et potū humidū et tñ nō tolerat potū multū. Vēter vō calidus pōt

q; complet

caliditate sua digerere cibos duos difficilis alterationis: et cō-

tristis dispo

burit cibos molles facilis alterationis. Et manifestū est q; hñs

sicco nō le

eum desiderat illud quod cōuenit cōplexioni eius et nō leditur ab

dis ab eo

eo qd est cōtrariū ei. Illū em̄ cuius cōplexio vētris est sicca nō le

q; est sibi

dūit cibi hūidi et ei⁹ cui⁹ cōplexio vētris est hūida nō nocēt cibi ex

contrariū

siccitati. Inter b̄ nāq; vt desideret hō aliqd: et inter b̄ vt noceat ei

res aliqua: est differentia apparens. Appetitus ho ciboru fit per os v̄tris: et hoc natura declinatus est ad frigus: cū ergo cōplexio v̄tris est frigida cōueniens est ei natura: et digestio fit per concauitatem v̄tris: et eius cōplexio est calida. Differentia autē est inter cōplexionem malā natura: et malā per accidēs. Cōplexio em̄ mala natura impossibile est vt sit egrediens a latitudine sanitatis et ppter hoc desiderat habens eā quod cōuenit ei et assimilā sibi. Et cōplexio mala per accidēs possibile est vt sit egressa a latitudine sanitatis et fiat egritudo. Et curatio malitie cōplexiōis accidentalis fit per illud qd est ei contrariū. Et iterū membrū attrahit sibi scdm qd est cōueniens in dispositione sanitatis: et attrahit ad ipm qd est cōtrariū cōplexioni sue in egritudinis dispositione in alijs mēbris illud nō est sensatū ppter ea qd appetitus naturalis in eis est tantū: et appetitus in v̄tre est cōpositus ex virtutibus naturalibus et sensibilibus. In cōplexione calida et sicca in v̄tre vincētē aggregant signa cōplexionis calide et signa cōplexionis sicce et in cōplexione quidē calida et humida. aggregantur signa cōplexionis calida permixta cū signis cōplexiōis humide. Cōplexio autē frigida et humida. et cōplexio frigida et sicca. sunt fm modum quē narraui. Et appetitus potus frigidus aut calidus non est propriū signū cōplexionis v̄tris. Et ille cuius pulmo est siccus: natura nō expulit superfluitates phlegmaticas nec cū sermone neq; cū tussi nec cū vtroq; simul et ille cui⁹ est humidus expulit superfluitates phlegmaticas aut cū loquela aut cū tussi aut cum vtroq; simul et signū aliud illi⁹ cui⁹ pulmo est siccus est vox clara: et illius cuius est humidus est vox rauca. et qñ vtiq; etiaz ex maiore voce et acutiore. currūt in cēnam pulmonis eius superfluitates phlegmaticę. Et quādo magnitudo vocis et paruitas eius non sunt signa alicuius cōplexionis donec non erret aliquis per sermonē eius primū. Deinde dicit Ga. qd magnitudo vocis est sequens amplitudinē canne pulmonis: et superfluitatē p̄utis exitus aeris et pectoris subito. et paruitas vocis est sequēs stricture canne pulmonis: et debilitatē p̄utis exit⁹ aeris ex pectore subito. Et leuitas vocis fit ppter hūiditatis multitudinē sparse in mēbro. nā ipa rozat et hūectat ipz: et qñ minuit exsiccat mēbrū et generatur in eo asperitas. Mēbra autē interiora q nō dixit Ga. nobis suis et signis cōplexionū suarū in eo qd p̄terijt sūt intestina: renes: vesica: matrix et barbalōvine. i. vitides poriz diaphragma: et fel: et splē: et reliq mēbra siliū p̄tū itriseca: qz eē nō exposuit i eo qd p̄terijt.

Mēbrum sanum attrahit qd est sibi cōueniens. Egrū ho qd est sibi cōtrariū.

De pulsione.

De leuitate vocis.

De partibus cognitu faciliorib⁹: ac difficiliorib⁹ et de eis que nullo pacto cognosci possint. Caput. x.

Liber Secundus

Artes que magnitudine: aut figmēto: aut numero: aut positione sunt impeditae: quaecūq; subiacēt sensibus cognosci facile possunt. Quaecūq; vō nō subiacēt sensib⁹: aut difficulter cognosci: aut nullo modo possunt. Capitis igitur magnitudo: ac figura simul cū cerebro pspicua est vt antea docuim⁹ atq; ēt figura: magnitudoq; thoracis sūmodo scapulae: hūeri: brachia: cubitus: summe man⁹: core: femora: tibie: pedes: vtrū sint figmento: numero: magnitudine an positioe simpliciu ipedita: cognitiue nequaquā difficile est. Itē lesiōes opationū in vnoquoq; pspicue sunt. At ptes corporis interioris cognosci nō oēs pnt. Vidi em̄ vētriculū cuiusdam ita parū rotūduz: ac ppenus in ilia. vt ppuā circūscriptio. pspicue appet spectāti: et attrectāti. nec secus vidi vesicā ita positā. vt si quādo vrine secretio cūctaret moles circūscripta pspicue apperet. Nulla alia ps interior pspiciā aliqn̄ mihi p̄buit cognitionē: scz euiti v̄tutē cognoscere put fieri pōt: ac vitū eorū: q̄q; nō firma sciētia s; artificij p̄iectura pueniet. Agam⁹ de iecore gr̄a exēpli. Vidi nō paucos iā h̄re venas āgustiores ac totū corp⁹ decolor. Qui si pauloplus accepissent cibi potissimū inflātis crassi: et glutinosi: quāsi pōdus positū: ac pedēs circa dextrū ilius in p̄fundo sentiebāt: aut tristē extēsiōē: in his igit par est: vt iecur puū: angustūq; meat⁹ habeat. Vidi p̄terea aliū pituitosū. quidē tota habitudine vomere singulis dieb⁹ croceā bilem. Nā igitur oportere scrutari excremēta ipsi⁹: ac parū bilis habebāt: existimaui igit meatū emittētes hūorē felleū nō parū sui partem ad hostiolū vētriculi pilorū: noiāuit trāsmittere: quemadmodū in quibusdā accidit aīalib⁹. Ex q̄b⁹ pspicuum est vt in ijs q̄ sensu cognosci nō queunt cognitio dissectiōis opationū: et vsus partiū ad modū pducatur. Si cui ergo libet vt est dictū cognoscere impedita corpa dissectādi exerceat artē: et opatōes vsusq; partiū cōḡscat. S; dvtrūq; seorsū dicatovolūine docuimus: d̄ q̄b⁹ i fine libri dicet: vt art; studiosi scirevaleāt ex quonam libro talia p̄cepta colligere cōueniat. Sed de his satis.

Pincipales corporis ptes sūt caput: pectus: venter: secun-
darie collū: brachia: crura: ac verenda: capitis partes
exteriores his noib⁹ vocant^r: summū em̄ capitis vertex
lenum.
dicit^r/ qui aliq⁹ duplex reperit^r/ ij. macrobij z biuerti-
ces dicūt^r bregma deinde siue sinciput/ in fronte⁹ vergit qd̄ in-
fantibus palpitāt. Frōs postea z oppositū occipitiū equamētuz
capilloz ad summū vtrūq⁹ bregma diuidēs: bina vtrinq⁹ tpa/ aus-
res: oculi: anguli exteriores/ paropie/ interioresq⁹ qui fontes di-
cuntur. vnde lachry marū profluuium. Et non oculorum magn⁹
ambitus. Supercilia quorū mediū messophrien dicit^r a polluce.
Palpebre in quib⁹ linee rhtides z cilia/ gene deinde/ malae/ nas-
sus z huius. nariuz interseptum/ globulus/ pterigia/ mystax/ la-
bia/ os/ mentum/ que omnia faciem numerose varietatis efficiūt.
Multa em̄ esse cōstant (vt Galeno placet) in corpore: quorū vim
rationēq⁹ perspicere nemo nisi qui fecit pōt: que nō subiacēt sens-
ibus: ideo cognosci nullo modo possunt. An aliquis enarrare se
putat posse: quid vtilitatis: quid effect⁹ habeat tenuis membra-
na illa perlucens: qua circunnectit^r alius ac tegitur: Quid (ait
Lactanti⁹) renū gemina similitudo: Quos ait Varro ita di-
ctos: quasi riui: q⁹ ab his obsceni humores oriuntur: qd̄ est longe
secus: q⁹ spine altrinsecus binī coherent: z sunt ab intestinis se-
parati. Quid splen: Quid tecur: Quid viscera quasi ex turbato
sanguine videntur esse cōcreta: Quid fellis amarissimus liquor:
Quid glob⁹ cordis qui vnus sanguis fons est. Sed qd̄ pprie sin-
gulis neruis sit inuictū: q⁹ scire nisi artifex pōt: cui soli opus suū
notum est. Chaly Rodoam. Estimauit Galenus estimatiōe
propinqua veritati scilicet q⁹ epar est paruum strictorium mea-
tuum ex tribus rebus: vna earum est strictura venarum. nam cū
vene nascant^r ex epate significat strictura earū paruitatem eius. z
qū epar est parū: meat⁹ ei⁹ sūt stricti. Et secūda est ex colore fe-
do. hec enī significat frigus cōplexionis epatis. Et tertia est ex
eo quod facit cibus inflatiuus grossus z viscosus: hoc enī signi-
ficat stricturam meatuuz epatis: significat etiam paruitatē eius
est stricturam meatuū epatis qd̄ est: q⁹ facit in eo opilationes ac effusionis
cidere z grossitudines quare sequūt^r opilationes tētio eorū: z fa-
cit grossitudo eorū dolorem grauē z nō faceret iste cibus illud ac ad inferio-
cidere ī epate nisi eēt meat⁹ ei⁹ stricti: z nō eēt vt meat⁹ epar⁹ siri rē pte flo-
cti si nō esset pūtas ei⁹. Estimauit Galenus secundo estimatiōe
ne propinqua veritati q⁹ ex meatibus ex quib⁹ expellit^r cholera

Galenus

Firmitan⁹
Lactanti⁹

Quid res-
nes apud
Varronē.

Additio
ex haly.

De signis

Liber Secundus

procedit pars magna in inferiorem partem stomachi ex tribus rebus. Una earum est quod vidit testimonia flegmatis vincentis in corpore viri: et hoc non significat quod corpus sit cholericum. Et secunda significatio est ex vomitu cholere citrine in omni die: hoc enim significat cholera que aggregata est in stomacho. Et tertia est ex consideratione egrotationis hec enim exigit ut sit effusio cholere: et eius exitus cum ea omni die et illud iam prius erat. Estimavit ergo quod ex istis meatibus amplius in illo viro venit pars maior ad inferiorem partem stomachi et fundit in eo cholera et euomit ille omni die. Sciuit ergo per hanc estimationem quod erat flegmatici corporis et quod illud quod veniebat ex eo omni die non significauit in eo victoriam cholere naturalis: sed amplitudinem eius quod continuatur cum stomacho ex poris tristes fellis.

Quibus signis cognoscat corpus egrotum. Caput. xi.

Mquecumque corpora nunc egrotabilia sunt id est quecumque egrotant cognosci oportet si sensibus subiacet mutatione naturalium affectionum: veluti coloris figure: numeri: positionis: molliciei: duricie: caliditatis: frigiditatis: et ut in totum dicatur lesione optionum aut excretionem humorum: aut dolore: aut timore propter naturam: aut omnibus his: aut quibusdam. Particulatim vero cerebri affectiones morbose cognoscuntur delirio sensuum: aut cogitationis: aut motuum lesione: aut excretionem humorum ex palato: naso: oculis: auribus aut dolore: qui in ipso fatiget. Cordis vero egritudines cognoscuntur difficultate spirandi: sub fultione cordis: pulsus arterie iracundia placiditate: febribus: frigore: colorum diuersitate: ac dolore. qui in ipso fatiget. Fecoris vero dispositiones cognoscuntur humorum inopia aut copia: ac mutatione ad habitum preter naturam pallore item distributione: concoctione: aut excrementorum mutatione: atque etiam potere: loci timore: dolore non solum qui ibi affligat sed qui ratione sensus spirandi afferat difficultatem: aut tussim. Parimodum ventriculi egritudines innotescunt concoctione appetitu humidi siccique: et excrementorum secretionem euariatum. Et idem singultu: ructu: nausea: vomitu: ad specie materie reiecte per vomitum dolore tumore et spirandi difficultate. Quinetiam thoracis dispositiones cognoscuntur spirandi difficultate: tussi:

dolore loci: screatione. Morbi vero aspere arterie cognoscuntur: spirationis difficultate: tussi: ac dolore loci: screatione: vocis lesione atq; in reliquis oibus quod proportionem respondeat: ex tumore: dolore: lesione operationum: atq; etiam ex creatione humorum inditia ducuntur. Tum autem preter naturam inflammatione: duntaxat tumore describitur. Dolor quovis loco fatiget: aut solutionem continuitatis aut alterationem significat subitam: continuitas vero soluitur ubi membrum erosum sit aut incisum: aut colisum: aut extensum. Substantia alteratur caliditate: frigiditate: humiditate: siccitate. Virtus preterea aut debilem facit operationem: aut mendosam: aut nullam. Atque quaecumque excernuntur siue partes affectarum partium siue excrementa: siue materie in membris condite propriam exhibent significationem. Sed de his libro de affectis partibus latius diffinitum iam est: quem nullus ex maioribus in viam docendi: et rationem redegit: aut ad integrum tradidit nec aliam quam aliam commentationem quas antiquiores incoarunt quidem: sed nequaquam absoluerunt.

Champeri paradora.

Quam hactenus de naturis membrorum principalium tradiderimus. Nos iam commouet tempus: et litterarum multitudo: ut ad corpora deueniamus: que naturam sortita sunt morbo sum. Bine igitur sunt corporum improbe: vitiosaque copages quedam enim ipsarum equaliter habentes cunctas mixtas corporis primas partium consimilium dictas partis. Quedam vero inaequales equaliter autem vocantur: cum in aliqua distemperantia verse fuerint: cuncte simul aialis partes frigidiores: quod conueniat: vel calidiores: vel aridae: vel humidae: effecte. per aliquam coniugationem calidam. quod et aridam. alie autem humidam: et frigidiores. alie porro calidiores et humidiores: at alie frigidiores et aridiores. Et immo iuxta instrumentaliu partium compositionem. alie quidem equaliter: alie autem inaequaliter constant. inueniuntur namque aliquos: qui alium habeant frigidum: caput autem calidum alios vero: quibus caput quidem frigidum alius vero sit calidus. prospecti quoque sunt ventres per accidens perpetuo biliosi: neque tamen natura calidi: quantum non essent frigidi: ita etiam caput: iecurque: et splen: et

De equalibus distemperamentis.

Bine corporum improbe copages.

Diverse distemperantiae.

Liber Secundus

Galeno. omne aliud mēbrū in alterius prolabitur distemperantia. Dolor
Doloris (ut galeno placet) quouis loco fatiget: aut solutionē cōtinuitas
diffinitio tis aut alterationē significat subitam. Est em̄ dolor aduerse rei
Delitie repēte occurrētis: sensibilitas. Delitia ꝑo: rei est ꝑceptio ꝑuentē
diffinitio tis: aduentētis subito vel (accidētis ꝛ morbi quarto) est passio q̄
ad naturam reducimur subito. Eius contrariuz est dolor: passio
Prima: videlicet: qua repente a natura in preternaturā deducimur. Cuius
ria ꝛ radi lus doloris radicalis ac prima causa (ut differentia. lxxvj. consis
calis do: liatoris clarum sit) improporatio est vehemens: sensibili repēte
loris cā ꝛ occurrens membro: veluti delitia proporatio extat grandis: etiā
delitie. repentina. Que superior doloris causa in duas sequestratur mē
Prima cā dietates: licet interesse ordinem habētes. Subitam videlicet al
doloris i terationem: ac solutionem continui. Quarum subita alteratio ꝑ
duas se: se: ac primo sufficiens existit doloris causa. Continui vero sepa
caf ptes. ratio per accidens. Alteratio calidi similiter ꝛ frigidi doloris sūt
Altera: cause per se. Sicci per accidens. humidi nullomodo ut primi se
tio sub: cunda de doloris causis. **Uthaly Rodam.** Permutatur gale
ta ē cādo nus postq̄ euacuatus est a dictione canonum: signoruz: nocumē
loris ꝑ se torum membrorum naturalium ad dandos canones signorum:
solutio cō nocumentorum membrorum egroꝝ. Et quando verificatur
tinui per nomen nocumentorum naturalium sunt fin sententiaꝝ eius que
accidens dam nocumenta non naturalia: ꝛ quedam non exeuntia a natu
De diuis ra. Non naturalia autem sunt propter exitum eorum ab equali
sione no: tate naturali: non exeuntia a natura sunt: quoniam non nocent ope
cumētoꝝ rationi nocumento sensato. Nocumenta ꝑo egra sunt quorū vnū
ꝛ d dīa i quodq̄ nocet operationi mēbroꝝ nocumēto sensibili: ꝛ propter
ter ea. illud noīaꝝ nocumēta exeuntia a natura. Et gñā nocumētoꝝ eoz
sunt eadē q̄ ꝛ gñā nocumētoꝝ ꝑioꝝ sunt. sꝫ dīa inter vtraq̄ ē q̄
ista nocēt opatiōibꝫ nocumēto sensibili: ꝛ illa nō. Et diuidit ipse
hec nocumēta ꝛ dicit q̄ nocumēta mēbroꝝ q̄ cadūt sub sensu sūt
facilis cognitiōis: qm̄ sūt sūpta ex eo qđ vī in istis mēbris ex mu
tatiōe q̄litatū eoz ꝛ colore ipsoꝝ ꝛ figurarū eoz ꝛ situs ipsoꝝ ꝛ di
ueritate ipsoꝝ ꝛ duritie ꝛ mollitie ꝛ caliditate ꝛ frigiditate. **De op**
tionibus tiōes q̄ appropriant vnicuiq̄ mēbro ꝑꝑie sūt: sicut renes q̄ attra
mēbroꝝ. hūt aquositate hūoꝝ. ꝛ est vīna: ꝛ sel attrahit colerā: ꝛ splē me
lācolicū humore: ꝛ intestinum expellit illud qđ aggregat in eo ex
egestōe: ꝛ attrahit sibi a supioribꝫ aliqd aliqd. Et scōa ē illd qđ ꝑ
cedit a supfluitate quā expellūt mēbra interiora ab interioribꝫ ad
exteriora sicut vīa qđ egredit cū ea: ꝛ egestio: ꝛ qđ egredit cū eo
ꝛ nucus: ꝛ sudor: ꝛ sordities aurum: ꝛ lachryme. ꝛ reliqua que se
Despēbꝫ quantur has superfluitates ꝛ que currunt cursu earū ex colo
doloris. ribus et odonibus et substantijs. Et tertia est ex doloribus cū dī

membro appropriata est spes doloris. Doloris autem spes multe sunt. Et ex eis enim est dolor pulsatiuus et est ille qui vicinat arterijs et dolor stimulatius et est ille qui factus est in pñiculo: et dolor grauatiuus et est ille qui factus est in membro pauci sensus: aut cui penitus non est sensus et dolor pungitiuus: et est ille qui factus est in membris super que vincit natura pñiculorum: et dolor apostemosus: et dolor mordicatiuus: et dolor extensiuus: et dolor stupefactiuus. Et quarta est grossitudo pertransiens rem naturalē. Figura enim huius grossitudinis multoties figurat illud quod est sub illo membro cuius exemplum est quod videtur in apostemate gibbositatis epatis musculus qui est super ipsum lunaris figure. quādoque etiam diuersificatur egritudo vel grossitudo secundum materiam que generat ipsum. Et ex ea enim est sanguinea et colerica et flegmatica et melencholica. Et ex istis enim quattuor rebus extrahitur canū cōis in cognitione egritudinis interiorum membrorum: aut per vnā earū: aut per plures quam vna earū: aut per omnes eas.

De grossitudine.

E Quibus signis cognoscatur corpus egrotaturū: et conualiturum. Caput. xij.

Egrotantium igitur inditia ex illo volumine perducuntur. Egrotaturi vero conualituriq; signa hac via: et ratione discuntur. Egrotaturi igitur signa media quodāmodo sunt interea quā sanis egrisq; accidunt. In sanis enim cuncta per naturā existunt: in egris propter naturā inquantū egri sunt: in confinio bonū sunt ea quā significāt egritudinē. Quedāque per naturam quidem existunt sed qualitate aut quantitate aut tēpore euariant: quedā preter naturā sunt quidem sed minora quāque in morbis habent: et ob eā rem corporū dispositiōes quecunq; egrotatura sunt neutre censentur: ac signa earū primaria ratione indicant sanitatem: secundaria egritudinē. Ita fit vt hec ipsa signa per diuersitate habitudinis tum neutra tum etiā egra dicantur: neutra quatenus presentes indicāt affectionē. Egra quatenus prenunciāt futurā. Similimodo se habēt quecunq; signa sana in egrotis apparēt: vt sana sint: quia futuram significāt sanitatem: egra vero inoptum presentē dispositionē ostendūt: ita efficit vt quecunq; signa abas signant dispōnes: neutra existant

Liber Secundus

ex vna n entre vocis significatiōe. Porro nequaquā videri mirabile debet vt ea ipsa signa per habitudinē diuersam tres obtineāt rationes: tum sana ⁊ egra: tum etiā neutra ac vt ex vtraq; significatione: quēcūq; signa in cōualeſcētibus existūt neutra vocētur: quēadmodum signa que in senectute habentur. hec ergo cūcta pluribus notionibus: rationibusq; subiaccēt. Quēcūq; vero in sanis ad integrū sunt: soli sanorū subiacent notioni. Itē quēcūq; in egris habētur nequaquā pmonſtrantia sanitatem futuram. Sed de his deinceps dicemus.

Champerij paradoxa.

Sia quidem signa sunt que presentē indicant morbi ⁊ preteritum referunt eodē etiā modo neutra. Sana sō que presentem indicant sanitatem: ⁊ futuram prædunt: ⁊ preteritam cōmemorant. Vocantur autē a galeno hec omnia signa pronostica: cura presentis: futurorumq; magna habenda: non ita preteritorum cognitio. Igitur que euenit eis: ab ipsorum essentia animo volutanda est: ⁊ que necessario consequūtur: ⁊ que cum alijs obuēiant: que p pte accidentia solemus appellare ab ipsa essentia eorum que in optima constitutione mediocritate similitū partium in caliditate ⁊ frigiditate: et ariditate: ⁊ humiditate. Instrumentalium vero in quantitate: ⁊ qualitate compositorum: ⁊ preterea effictione: ⁊ politione partium ipsius: et totius instrumētī. ab eis autem que necessario consequūtur. Similsum quidem partium membris veluti ad tactum in duritie: ⁊ mollicie. actionum autem perfectio: quam ipsorum virtutem appellamus: ad visum spectantia. color prestans: ⁊ moderatio: que in lenitate: ⁊ densitate est. que vero instrumentalia consequūtur. Immoderatione: et pulchritudine totius corporis instrumentorum. Item virtute actionum in ipsis existentium. Egoratur vero signa media quodammodo sunt inter ea q̄ sanis egrisq; accidūt. In sanis enim cuncta per naturā existūt: in egris pter naturā inoptū egrī sunt in cōfinio horū sunt ea q̄ significant egritudinē. Genera autē erratorum eadē cum his sunt: que virtutem ipsorum complectuntur. Nobis illud receptū sit pre cunctis stabile signum: quod nisi prius cognoscatur quo pacto ad finem peruentura sit egritudo. ipsius vicus non potest recte modus exhiberi: præcipue in acutis egritudinibus: ⁊ pericu

lum celere, inferētibus. **C**halcy rodoam. Docet galenus in hoc **Additio**
sermone q̄ signa que significant q̄ corpus q̄ appropinquat ad **ex haly.**
hoc vt infirmetur sunt media inter illa scz permixta sūt ex signis
sanorum: et ex signis egrorum. Et quia sunt permixta ex signis sa
nitatis et ex signis egritudinis: et ex signis quidem sanitatis tunc
quādo permutantur signa ista ab eo secundū q̄ sunt: aut in quā
titatibus suis: ita q̄ addūtur aut minuuntur: aut in qualitatib⁹
suis: ita q̄ permutantur eorum dispositiones naturales ad illud
qđ egrediens est a natura: aut in horis suis: ita vt permulentur
hore signi vnus: cuius exēplum est vt antecedit appetitus cibi
aut tardetur: ex signis autem egritudinis quādo ex istis signis
apparet aliquid in corpore sano: tunc in principio apparitionis
eius quantitas est parua: et virtus eius est debilis. deinde addi
tur: et significat propinquitatem casus corporis in egritudinem.
et quando completur cadit corpus in egritudinem. Signa que si
gnificant corpus esse propinquū egritudini: ipsa quidem in pri
mis significant dispositionem presentem in corpore. quare est si
gnificatio eorum presens supra dispositionem mediaz. et significa
tio eorum futura super egritudinē que erit. Signa que apparēt
in infirmis et significant euasione sicut signa digestionis et vehe
mentie virtutis et tolerantie eius significant duas dispositiones
vna earū est q̄ significatio earum est presens super egritudinem
et significatio earum futura est super sanitatem: quando ergo si
gnificant super infirmitatem et super sanitatem simul: tunc sunt
ex signis vnus modorum dispositionis que non est sanitas. neq̄ **De trib⁹**
egritudō. Signis digestionis complete sunt significatiōes tres. **significa**
vna earum est q̄ ipsa significat egritudinem presentem. et secun **tionibus**
da est: q̄ significant sanitatem que fiet in proximo: et tertia est: q̄ **signorum**
significant dispositionem que nec est sanitas nec egritudo. **complete di**
gestionis

De signis prognosticis.**Caput. xiiij.**

De signis prognosticis in primis agendum est.
Cūq̄ duplex eorum differentia sit in primis ag
grediemur ea que q̄titate aut qualitate: aut tē
pore non ipsa forma euariant ab inditijs natu
ralibus verbi gratia: appetitum sibi intensum
aut exolutum: aut tempore non consueto: aut non soliti cibi
aut excretionem materie humidioris: aut durioris. Et idem
excrementorū bumentū inopia: aut exuperatā p̄ter naturā

Liber Secundus

aut coloris: cōditionisve mutatio: aut temporis euacuatiōis
et insomnīa: ac somnus plurimus aut in tempore minime cō
suetus. ¶ Similiter circa potū multū: aut parū: aut calidum
aut frigidū: cupiditas minime cōsuetā: quēadmodum circa
rei venereę vsum immoderata: aut importuna cupiditas: su
dor amplior iusto aut minor. ¶ Nigricies circa motū: aut ten
tanti moueri grauitas: aut exolutio fortis: mēstruorum sup
pressio: maiorve: aut minor euacuatio nec secus vacuatio ex
nariscis. Quinetiā circa edulia aut potionem non similis su
periorivoluptas futuri morbi inditiū est. Eodē modo mētis
hebetudo nō naturalis aut insolita obliuio: aut in somno vi
sa nō cōsuetā atq; etiam auditus: olfactus: ac visus hebetio
res marcidioresq; et in vniuersum quēcūq; per naturā extite
runt partim crescētia: ac decrescētia partim tpe aut q̄titate
variātia. Itidē corporis moles maior: aut minor. Et vbi ma
ior sit: rubidiorq; et albidior: aut velut liuidior: nigriorq; nec
secus ructus: sternutamētū: ac flatus amplior: aut incertior:
q̄ qui per naturā est. ¶ Ari rōne quēcūq; ex naribus: aut au
ribus aut palato externūtur quibus cerebrū expurgat q̄ti
tate: qualitate: aut tēporevariātia. Itaq; hec oīa sub natura
li genere cōtinentur. Modicatio vō ventris aut stomachi:
aut intestinorū. aut deiciēdo: aut vomēdo aut mingēdo: aut
aliquis alius dolor moderatus: sub genere p̄ter naturam cō
tinētur. Modicatio vō vētris aut stomachi: aut intestinorū:
aut deiciendo: aut vomēdo: aut mingēdo: aut aliq; alius do
lor moderatus: sub genere p̄ter naturā cōtinent: nōdū tamē
egrotare ita se habentes dicunt quēadmodū neq; grauati ca
put aut dolentes: quoties nōdum ob illa solita operationes
impediant. atq; egrotādī terminus talibus dispositionibus
talis est. Quocirca ex habitudine eādē dispositionem mor
bosq; neutrāq; dicemus. Nā cōparatiōe roboris ferētis aut
euiecte facultatis: vnaquaq; dispositio p̄dicta: aut morbus aut
neutra dispositio est. Nec secus vbi sensus nō maioris: mino
risq; rōne a se inuicē dissedēt: sed p̄ter naturā existūt: inditia

morborum sunt: quo ad exigua fuerint: nec dum solitas abducere
 queant operationes: verbi gratia: in gustu quoties salisam aut
 amarā: aut aliquā aliā qualitatem sentiat semper comedendo.
 aut bibendo aut etiā nulla re tali ingesta salina ipsa talis appa
 reat. In odoratu quo quoties aliquā vniū sentiamus qualitatem
 nullo odorabili presente: aut etiā presentibus plura ad diuersa
 cuncta pinde quasi similia sentiamus. Sepe vero nullus sensus
 aut rei male olētis efficiat nulla represente male olentie. In au
 ditu vero sonitus ac strepitus preter naturā quēadmodum in
 visu quicquid obuersari vident: nigra turbida: cerulea: ruffa: fla
 ua: rotunda: oblonga: extenuata. Crassa cuncta ob oculos volitā
 tia. In sensu vero tangendi quoties inequalitas quedā: aut densi
 tas: aut grauitas: aut extēsiō: aut stupor: aut vlcerosa affectio
 vniuersa corporis habitudine appareat quēadmodum in qua
 uis parte extēsiō: aut collisio: aut modicatio: aut grauitas: quo
 ties exigua fuerint: nec diutius immoretur dispositionē qui
 le neutram esse ostendunt: prenunciant vero morbum.

¶ Chamberij paradoxa.

Egrotantium signorum inditia: ut variorum hominum natura
 deposcit: atque efflagitat ad euitandam que presto sit
 egritudine hactenus abunde satis: ut censeo patefecimus. Et quia exercitatum esse oportet medicum circa gale
 ni pſagia que greci pronostica signa vocant: vel etiā circa
 illa quo nature opera non ignorant: ut ambo aduersum morbum col
 lictent et astu omni tamquam hostem vident iam tenent ne arceat quoque occu
 pet corporis. dum medicus morbum appellere: et cauendum ne ut duces
 exercituum solent imperiti vel temerarii in discrimine plerumque copias
 omnes suas adducere. ita medicus naturam pessum mittat: medicus namque
 prudentis natura sequitur consilium quod in victu suggerendo: nulla in parte
 deliquit: et nequidem remediis: coadiutores quoque ministros esse oportet
 vi extrinsecus nihil inferat aduersus: nihil prius contrarium nature
 medicorum recte faciētib⁹. Quia nisi presciscat morbus curari recte
 egrotus non potest. Ante aduersam autem valitudinem: ut Celso placet
 quidam note oriuntur: quarum omnium comē est: aliter se corpus habere atque pluerit
 neque in petus tamen: sed et in melius. Ergo si plenior aliquis et speciosior re ex corpore
 et coloratior factus est: suspecta habere bona sua debet. Que quia neque in eo nullo celo
 de hitu subsistere: neque ultra progredi possunt. fere retro quasi ruina quidam so in scōo
 f. iij

Galeni p
 sagia.

Designis

aduerse

valitudis

nis futus

Liber Secundus

reoluuntur. **P**etus tamē signū est ubi aliquis contra consuetudinem emacuit: et calorē decorēq; amisit. quoniam in his que superant: est quod morbis deuiat. in his que desunt: non est quod ipsum morbum ferat. preter hec prout timeri debet si grauiora membra sunt. si crebra vlcera oriuntur. si corpus supra consuetudinē incaluit. si grauior somnus pressit. si tumultuosa somnia fuerunt. si sepius expurgiscit aliquis quā assueuit: deinde iterū soporatur. si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat: maximeq; circa pectus aut ceruices aut crura vel genua vel coras. Item si marcet animus. si loqui et moueri piget. si corpus torquet. si dolor precordiorū est: aut totius pectoris: aut in plurimis venis capitis. si saliuē plenū est os. si oculi cum dolore vertuntur. si tempora astricta sunt. si membra inhorrescunt. si spiritus grauior est. si circa frontē intente vene mouentur. si frequētes abscitationes: si genua quasi fatigata sunt: totū ve corpus lassitudinē sentit. **E**x quibus sepe plura nunquā non aliqua febrē antecedunt in primis tamen illud considerandū est. Nunquid sepius horū aliquid cūeniat: ac neq; ideo corporis vlla difficultas subsequatur. Sunt enim quedam proprietates hominū: sine quarū notitia non facile quicquid in futurū presagiri potest. Facile itaq; securus est in his aliquis qui sepe sine periculo euasit. ille sollicitari debet cui hec non sunt: aut qui ista nunquā sine custodia sui tuta habuit. **C**haly rodoā. Siperfluitates humide que sunt natura sunt vrina et aliqua que descendunt cum ea. vrina enim permutat in quantitate sua et minuitur aut additur et permutat in qualitate sua: et mutantur colores eius et essentie eius. et permuat in horis suis et egredit in horis suis diuersis et vniūq;q; istorū quā non currit secundum consuetudinem indicatione egritudinē: quā significat in corpore facientē necessariā mutationem eius. Dolor quā incipit postquam non fuit dum permanet paruus non significat egritudinē presentē: sed significat egritudinē futuram: quā significat causam nocuā in epate. Dolor et vniūq;q; ignorum egritudinis quādo accidunt in corpore sano dum prohibent ipsum a conuersione in actionibus suis: cum quibus consuetudo eius: sunt signa significantia egritudinē futurā. et quā prohibet ipsum conuersari in actionibus suis cum quibus currit consuetudo eius: tunc sunt signa significantia egritudinē presentē: et **S**alenus qui dem ostendit in libro crisis quod primus dierū egritudinis est hora in qua apparet nocumentū operationis sensibile. et primū quod cōputatur ex diebus egritudinis est hora in qua incipit ex nocumēto operationis quod prohibet conuersari infirmum in occupationibus suis aut conuersari membrū in operatione sua propria. Et ostendit **H**ippocrates in libro de humoribus quod sensus gustus mutat

De indicatione sumpta a dolore.

Alquo principium morbi sumendum sit. De corruptione sensus gustus

tur fm illud quod miscetur humiditati naturali posite in lingua ex humoribus et sentit saporem humoris vincētis in corpore. Et De odor mutatio instrumenti odoratus est fm modum mutationis instru menti gustus: ergo fm illud qd̄ resoluitur ex humoribus corporis vapor fit: qui etiam mouet sensum odoratus. quando ergo in corpore humor malus est: resoluitur in eo vapor: et comprehendit odorem eius sensus odoratus. Dico in sensu gustus quando nō comedit cibum aliquem et sentit saporem tunc ille sapor significat chimum malū qui mouetur in corpore eius tunc si est ille que inuenit amarus: significat coleram: et si est acetosus significat melancholiam aut flegma acetosum. Et differentia inter vtraq; est q̄ cum flegmate acetoso est superfluitas humiditatis in lingua: et cum melancholia siccitas et si est salus significat flegma salsum et si est dulcis significat sanguinem: et si est acutus significat coleram adustam: et si est ponticus significat melancholiam. In sensu vero odoratus qm̄ non est presens homini aliquid cui sit odor et aeris continentis odor non mutatur et inuenit hunc odorem: tūc ipse significat chimū malum: qui mouetur in corpore suo. odores ergo fetidi significant chimū putridū et acuti significant acutum boni significant chimū laudabilem. Verū etiam in sensu auditus quando non sit presens vox extrinsecus neq; sonitus et sentit hō mo vocem aut strepitū aut sonitū: tunc illud est significatio vaporis chimī mali in capite suo: in sensu aut visus colores nigri et tenebrosi significant chimū nigrum: et similes indico significant chimū simile et citrinum chimū colericū et rubel sanguineū. Et imā gines que videntur in oculo et diuersificantur earū figure fm illd̄ quod formaf in humiditate grandinea de vapore qui aggregat in foramine vuee et videntur quedā earū rotunde: et quedā earū longe: et fortasse fiunt figure quorundā animalū: sicut muscarū et cimicū: et sermone absoluto imā gines subriles significant chimū subriles: et grosse significant chimū grossum. In sensu aut tactus accidunt omnes species lassitudinis facte ex seipsis et sunt lassitudo vlcerosa: et lassitudo extensiuā: et lassitudo apostemosa. Et vnaqueq; specterum etiam lassitudinis accidit a multitudine in corpore: et hec multitudo grauat virtutem sensibilem et comprehendit eam tactus aut aggrauat virtutem animalem: et cognoscitur per pulsum et aggrauat virtutem naturālē et accidit ex conuersione cibi in corpore. Et multitudo etiam est genus ad illud quod fm chimum effusum est in vasis et Galenus quidem narrat omnes istas res quando intendit in doctrinam causarum.

De quibus
dā differē
tijs hūor
um circa
sensu gu
stus et odo
ratus.

De quibus
dā differē
tijs hūorū
circa sensu
audit et
visus.

De differē
tijs sensus ta
ctus.

Liber Secundus

De signis corporū tam egrotatiū: quo pacto mortē aut sanitatē ostendāt. Ca. xliij.

Quaecumq; vero signa in egrotis apparēt indicātia sanitatē ac mortē. prima quidē sana: alia vō generatim quidē egra sunt: speciatim exitiosa dicunt. Ducunt v̄t in vniuersum dicat ex opationū virtute vitioq; particulatim ex opationibus particularibus quarū genera antea docuimus. Primo genere cōtinent partes principales. Secūdo vō partes illi annexe. Tertio genere collocant partes que seipsas gubernant. Sed a mēbris principalibus appēdices quasdā suscipiunt. Porro quartum genus eorum que dicta sunt ad presentium inutile est. Sed ex accidenti interdum presentio fieri potest quemadmodum ex omnibus excrementis his quidē ratione consensus: excrementis: quia concoctionem cruditatēq; indicāt. Quocirca nequaquā fieri pōt: v̄t nō semper aut naturā dñari materie: aut materiā nature: aut neutrum alterū indicent. Si igit dñetur natura: sana signa dicunt. Si natura vincat egra: neutra vō quoties equaliter pugnēt. Perspicue igitur concoctiōis signa sana sunt: quēadmodū cruditatis inditia egra. vbi vō neq; concoctionē perspicue indicent neq; cruditatē neutra dicant. Neutra prēterea sunt: quecūq; modo. hoc modo contrariū indicant: quēadmodū digiti nigrescentes signa decretoria talia sunt de quibus lib. de inditijs ppensum iam est: quēadmodū de singulis operationib; lib. de causis accidentiū. Ex his igit locis particularē materiam omnem colligere conuenit ipse breuitati studens hic sisto sermonem de signis: deinceps de causis agemus.

At p̄scien
dum: siue
pō seu qñ

Champeri paradora,

Sicut v̄t in quoq; morbi genere pprias notas expliscent: que vel spem vel periculū ostēdāt. Ingētes egrotudines z celeriter z vehemēter mote oīno sub crīsim cadunt: que vero parue z obscuriores: z debilitē mo

uentur si diuturne sint. soluunt solū paulatim citra crīsim. Baro autem in discessum intendūt tales tertiana. nāq; tametsi deficit celeriter et vehemēter mouet indicat. Quartana vero qm̄ diuturna: ut plurimū paulatim dissoluit: et segius mote oēs. Natura igit spectāda corpis est siue que facit morbū amara cholera est: siue pituitosus humor: siue melācholicus. scdo loco anni tēpus et languētis etas: et tēperamentū: et institutio: et victus pridē peractus. Regio quoq; et circūfusus aer posthec spectādi ambit⁹ paroxy smorū: siue deficiāt siue nō sicut in cōtinuis est videre. si em̄ festinēt et preueniāt semp iuxta pportionē ad horā: et vehemētes fiant: et in eam se immittāt horā: et in singulis sint diebus ad tēperamentū diu duraturū significant. prospiciēde quoq; mollificationes supfluitatū: ac maturitates: an sint bone: et an insignib⁹ fiant diebus vi valida: an statim a principio sine piculo signa oīa indicent in prima quarta: an crīsim pronūciet. si in quarta significat septimanā nō excedit: facillime nāq; febres et insignis turissimis facte quartane cessant. cū vero grauissime quartane occidūt priusq; deserant. Tū iam prime futura est crīsis preit in egrotantis corpore perturbatio nō parua: presertim in nocte q̄ paroxysmum crīticum antecedit. Quibus namq; futura est crīsis: eis **Additio** nox esto: difficilis ante paroxysmum. **Chaly Bodoam. Accidunt Chaly.** in egris signa diuersa ex eis em̄ sunt que significant super salutē: et sunt signa digestionis cōpleta sumpta ex vehemētia virtutis naturalis: et signa vehemētie virtutis animalis: et ex eis sunt q̄ significant pditionē sicut signa crīsis quando apparent ante digestionem ex signis enim crīsis due sunt significationes scilicet significatio ante digestionem et significatio post digestionem. Cum neque et post apparent ante digestionem significant perditionem: et cum apparent post digestionem significant euasione. et ex signis que nem. apparent in egritudine etiam priuate digestionis: tunc ipsa quando apparent si cum eis partīpet debilitas in virtute: tunc eger moritur proculdubio: et manifestum est q̄ signa que apparent in egrotis sunt sumpta ex bonitate operationum et malitia earum. Bonitas ergo operationum significat sanitatem: et earum malicia significat perditionem. et omnia ista signa aut sunt in dispositione presentī: et significant egritudinem: aut in dispositione futura: et significant aut euasione aut longitudinem egritudinis aut perditionem: et comparantur ista signa ex eis enim significationibus sunt signa quorum virtus est magna valde et sunt signa sumpta ex bonitate operationum membrorum principāliū et malicia eorum: et ex eis sunt significationibus quorum

Liber Tertius

De signis
supra vir-
tutis dis-
positione
significan-
tibus.

virtus est debilis: et sunt sumpta ex bonitate operationum membrorum ignobilium et malicia eorum. Signa supra ante crismum sunt multa et non est ex eis aliquid quod significet significationem omnimodam neque super sanitatem neque super egritudinem non significat nisi super luctum inter naturam et materiam morbi. quod si apparuerint ante digestionem significant magnitudinem egritudinis et prauitatem eius: et si apparerent post digestionem significant naturam superasse materiam egritudinis et victoriam eius super ipsam: et si apparerent in dispositione digestionis non complete significant virtutem nature et virtutem egritudinis simul: quapropter non proponunt ista signa neque ad sanitatem neque ad egritudinem: sed quoniam proportionantur ad sanitatem quando apparerent post digestionem completam: et quandoque etiam proportionantur ad egritudinem quam apparent ante digestionem: et quoniam non proportionantur ad aliquid quando apparent in dispositione digestionis non complete.

E Parue artis Galeni lib. iij. interprete Laurentiano me dico cum paradoxis domini Simphoriani Champensis et additionibus Haly Rodam.

E De causis sanis custodientibus et efficientibus sanitatem. Caput primum.

Am cause sane: egre: neutreque sint in primis de causis sanis agem? Cumque earum ipsarum be custodias sanitatem ille efficiat: sintque custodiētes priores efficientibus tpe ac dignitate a custodientibus exordiemur. Cum ergo sanus corpus non simplex sit: sed multiplex ut antea diffinitum iam est in vnoquoque eorum causa custodiens: propria erit: quicquid causa ad aliquid est. Rursus igitur hoc loco ab optima corporis preparatione petito initio causas comparatione illius sanas consideremus. Earum inuentiōem rei ipsius natura subministrabit. Si enim corpus non posset pati: nec alterari: semper optima preparatio permaneret: nec indigeret arte gubernante. Sed cum alteretur corrumpatur: ac permutetur minime custodiens: quam ab initio obtinuit conditionem: ideoque auxilio eget. Ergo quot modis alteratur: tot genera auxiliorum habebit: id est causarum

custodientium sanitatem: que ut constat ex dictis corrigentes
cause genere sunt. Sed quia paulatim corrigunt priusq̃ le-
sio vniuersim incidat: medici nequaquā dicūt futurū precauere
malum: sed presentem custodiri preparationē. Corpus igit̃
alteratur a quibusdam necessario: a quibusdā nō necessario
intelligo necessario alterari ab illis q̃b̃ abstinere nō potest.
Non necessario vō quibus potest abstinere. Ergo in aere cir-
cumēte necessario diuersat: cōedit: bibit: vigilat: dormit ne-
cessario. gladio nō vit̃ necessario nec bestiis. Quocirca i pri-
mo carū gñe ars circa corp̃ consistit. In scōo mīme consistit. Si
igitur quęcumq̃ corpus alterant necessario diuiserimus in
vnoquoq̃ eorū propriū genus causarū inueniemus. Prīmū
itaq̃ est aer circumuēiens. Alterum motus ac quies totius
corporis ac partium. Tertium somnus ac vigilia. Quartū
ea que ingeruntur. Quintum ea que excernuntur ac subsis-
tunt. Sextum animales affectiones. Corpus igitur ab aere
circumēte: aut calefit: aut frigescit: aut exsiccatur: aut hume-
ctatur: aut coniunctim afficitur: aut ex tota substantia altera-
tur. Porro ab ipso motu: quieteq̃: si vtrunq̃ fuerit immoderatus:
calefit: aut frigescit: aut exsiccatur: aut humectatur.
aut coniunctim afficitur. Et idem ex somno: ac vigilia neces-
sario afficitur similimodo ex ijs que ingerūtur: aut excernun-
tur: aut subsistunt: et ex animalibus affectionibus. Etenim
cuncta hec partim perspicue: partim per medias causas alte-
rant corpus: corrūpūntq̃ sanitatem. Ac de ijs seorsum per-
pensum iam est: libro que de tuenda valitudine. Cuncta er-
go dicta genera sanorū causarū materie quepiam sunt: con-
grueq̃ adhibite cōseruant sanitatē. Incongrue vō morbos
cōmittunt. Quocirca perspicuus ex his est: ut nō alia sub-
stantia causa sana sit: alia egra. Sed eadem substantia ex ha-
bitudine interdum sana: interdum egra reddatur. Abi enim
corpus indiget motu exercitatio sana quies egra habet. Abi
quiete indiget: quies sana est: exercitatio egra. Nec sec̃ de ci-
bo: potu et alijs oībus dicendū est. vnūquodq̃ enim vbi egē

Liber Tertius

ti corpori adhibeatur cū ppria q̄titate ⁊ qualitate: sanum ef-
ficatur. Vbi vero aut nullo pacto egenti corpori p̄cipiatur: aut
nequaq̄ cōgrua mensura morbosum consistit: ac duplex inten-
tio circa sanū: egrumq; est rei adhibite qualitas: ac q̄titas.
Inferre autē tempus seu tertiū ab his diuersum: alienū est
a ratione: quandoquidē in his ipsis contineatur. Si enī re-
tali: ac tanta opus est scz cōgruo tpe adhibeatur necesse est:
atq; idcirco tempus inducitur: q̄ corpus morti obnoxius est:
ac facile mutatur: ⁊ fluit: ac pro diuersitate mutationū alias
alijs subsidijs indiget. Quapropter tēpus in ijs que sunt di-
cta genere tertiū nequaq̄ est: sed ad faciliore doctrinā sepe nu-
mero tanq̄ tertio vtimur ob causam predictam. Sed cum in
his intentionibus tum alie cause sane: tum etiam propositum
genus est: rursus eas ipsas causas recensebimus optime igi-
tur p̄parationis corpori: vbi circūueniens aer fuerit modera-
tus cōgruent etiā alie cause moderate: quas proxime docui:
puta quies: motus: somnus: vigilia moderata: ⁊ que ingerū-
tur atq; egeruntur modorata. Sed vbi fuerit immoderatus
tm̄ a mediocritate recedendū: q̄tum a mediocritate variat.
Intentiones mediocritatis sunt in aere quidē circūeunte: vt
minime rigeas propter frigus: neq; sudas propter estum.
In exercitatione autem vbi primum ceperit sudare corpus
statim quiescit necesse est. In edulij concoctionibus diligen-
tia: excrementiq; mediocritas in q̄titate ⁊ qualitate. Cetero-
rum in his appetitus equatur quodāmodo concoctioni. Quo-
fit vt nō opus sit p̄ceptis: ac regulis q̄titate adhibēdorū dis-
mētientibus. Nā optima natura quātū appetit: tm̄ bene con-
coquit. Similimodo natura ip̄a somni metū q̄titate ⁊ in has
bentibus optimā p̄parationē: ac excitant a somno: q̄n corp⁹
nō insuper indiget. Quinetiā ipsis ita viuētibus: p̄ excremē-
ta: aut excreationes alui: vrine ac totius corporis nihil com-
mittitur. Illa namq; mediocritas adhibendorum sana reda-
dit. Totius autē corporis sp̄irationem exercitatio moderata
efficit salutarē: bi p̄terea fugiant scz oportet excessum oīum

animalium: affectionū: ire: tristitie: furoris: timoris: inuidie:
 Hec enī remouēt naturalē conditionē: corpusq; alteraz. Et qui
 reuenerē vsus: apud Epicurum nullus salutaris habetur.
 Sed reuera sanus est ex tanto tēpore interuallo: vt corpus in
 vsu: neq; sentiat exolutionē: ac leuius: spiratiusq; redditur.
 Porro cōcumbendi tēpus est: quādo corpus diligēter me-
 dium fuerit: oīum exteriorū intēperiez: neq; nimīū repletū:
 neq; ieiunū: neq; nimīū refrigeratū: neq; nimīū calefactum:
 aut exiccatum: aut humefactum immoderate. Qd si interdū
 peccet exiguum est peccatum: sed pstat vt repletū calefactū
 ac humefactū: potius q̄ ieiunū aut refrigeratū exiccātū cor-
 pus vtatur cōcubitu. Ceterum qualitatē vniuscuiusq; eorū:
 que dicta sunt in optima natura eligere oportet: exercitatis
 quidez in qua oēs corporis partes ex proportiōe moueātur:
 neq; hec nimīū laboret: illa partius laboret. Cibis autem ac
 potus maxime moderatus adhibeatur necesse est. Ille enim
 proprius moderate nature existit. Itidem in alijs dicendū
 est. Vbi vero corpus ab optima preparatione recedat: non
 multum tamen cause quoq; custodientes sanitatem permus-
 tande sunt quod proportione respondeat. Sed cum hec cor-
 pora multa sint: de vno quoq; eorū seorsum agendum est.

Champerij paradoxa.

Quse alte sunt: a quibus (necessitudine quaplam) cor-
 pus nostrū alterari cōuenit. Quedā a quibus nequa-
 q; necessario. veluti continens ipsū in quo nos opor-
 tet immorari. Cibis insuper: ac potus. Sōnus et vi-
 gilia ceteraq; huiusmodi res non naturales appel-
 late de prioribus. de posterioribus: gladij: et bruta: quibus ob-
 uia contingens est. Res quarum precipua medici extat inten-
 tio. Quedam humanū corpus (cui intrinsicē sunt naturaliter:
 essentialiterq; integrant: constituūt: ac cōseruant et ppter ea na-
 turales dicte. Nonnulli humani corporis salubritatem peruer-
 tunt: humano discōueniētes corpi ac illius impedimēto extātes

Liber Tertius

conseruationi. Et heres vocatur preter naturam. Letere media se habentes modo: et si necessario nostrum alterat corpus: eiusque ius uent conseruationi: indifferenter tamen: et conuenienter: inconuenienterque voluntatis nostre imperio: corpori possunt humano appropinquare. Que non naturales vocantur. primarum ergo rerum elementa sunt: compositiones: membra: virtutes: spiritus: ac operationes. Secundarium. Morbus. morbi causa: ac morbus sequens accidens. Tertiarum demum. Aer: cibus et potus: motus quiesque: somnus ac vigilia. Inanitio et repletio simulque anime accidentia. Dico ergo quoniam quidem corporum habitudines compositiones sequuntur naturales. Aer autem nos circumdans unum est ex his causis que in compositionum corporum immutatione fortia sunt: propter inuisibile hominibus ad illum necessitatem anhelitus causa: necesse est corporum habitudines aeris sequi compositiones. Si sit enim aer clarus purus et lucidus et humores: ac spiritus puri sunt ac splendidi. Turbatoque aere et nebuloso humores quoque et spiritus turbantur ac spissi sunt et densati. Aere exacte puro (ut paulo egypteta placet) utpote qui neque stagnorum: neque paludum: neque barathi cuiusquam pestilentem auram: eructantis: vaporibus inficitur: haud alius melior est. Contra malus est: quem cito aca aliqua magna urbem purgas: perturbat: et nebulosus. Item qui in valle undique editis montibus contentus: nullam suscipit auram. Igitur qui sic infectus est aer: omnem etatem: omnemque temperaturam similiter ledit. optimus pro omnibus predesti. Et in qualitate: ut calore: frigore: ariditate: humiditate: aer mutatus: haud quamque similiter omnes afficit. Quippe temperato corpori: temperatus: dis temperatis vero: qui contrariam habuerit temperaturam: aer utilis est. Aeris autem egressio sua in qualitate a temperantia (ut quinto theophrasto haly scripsit) quinque fit de causis. Prima est anni intemperantia. Secunda astrorum ortus et occasus: eiusque a sole remotio vel vicinitas. Tertia ventorum. Quarta regiones. Quinta vapores. de quorum vide haly ubi supra. Libi vero non tantum sua corpus immutant qualitate. Sed et quantitate. Plurimum enim cibus (si ad putrefactionem non duxerit) in frigidat plerumque: ac humectat: parumque exsiccans. Libus quisque etiam frigidus: priusque in corporis conuertatur substantiam: corpus ipsum qualitatiue calefacere propterea censetur. quod in sanguinem permutetur. Quere ret qui humanis artubus existit calidior. ut primi secunda (de eo quod nent et ex comeditur aut bibitur) audiendum: hinc fit: ut quantumque conuenienter cibus humano offeratur corpori: ipsum necessario quodam permurabit corpus modo: alterabitque. Que galeni fuit sententia. Simile de potu accipiendum. Eorum pro que retinentur. Quedam humores existunt nutrire apti: velut sanguis. Nonnulla

Paulus
egypteta.

Haly ab
bas quin
to theop
ce capite
tertio.

Quere ret
nent et ex
pelluntur
sunt qua
drupli
cia.

pure superfluitates: sicuti egestio: ac vrina. Queptam superfluitates adhuc: vtilis tamen: vt sperma. Cetera humores extat per uerit: sua deficientes qualitate. Que etiā sectio expulsoꝝ esse p̄t etenim mēbꝝꝝ particule nonnunq̄ expelluntur. Sit p̄pterea vt humorꝝ calefacientium educio: vt colore: infrigidet per accis dens. Sicuti frigidorū calefacit: itaq̄ retētoꝝ inditūz sit simile Superfluitates vero ad ceriū vsq̄ tēpus comode: naturaliterq̄ retinentur. Que naturaliter etiā (completa retētionis vtilitate) postea expelli oportet. in quo tpe (nulli dubiūz) alterāt. Simulq̄ earū educationē sequitur alteratio hinc fit: vt retētlone/ euacuatiōē corpus q̄tūciq̄ alteretur tēperatū: z si peculiaris tēperiei latitudinē plurimū minime exeat. Motus vero equituoce calefacit nō vniuoce: quomō lumen. Si quisptam em̄ motus (puta immoderatus) per se calefactiuus extat: z alius quicūq̄. Quare z similiter temperatus calefaciet. Sic igit̄ z motui opposita q̄es (effectus motionis priuatiōe) operabitur oppositū. hinc op̄ eē cōstat hominī: per etatē decurrere debentī: tanto interduz motu vti: tantave quiete: vt ipse inde alteretur. cū tēperatus etiā mot⁹ calefaciat. Somnus vero oīno animalis reditus existit spūs ab instrumētis (quibus sensus perficit̄: motusq̄) ad suū exordīū cuz quo artus exitu orban̄ in suas operationes: illis dūtaxat demp̄tis: que vite permanētie necessaria extant. hec p̄o spūs sunt instrumēta prout Auicēna tertij prima placuit. Nō em̄ satis recte sensisse Trullianus florētinus clarū est: cū somnū asseruit: interna calefacere: ac inferiora magis superioribus: vigiliā p̄o calefacere forinsecus supernecq̄: interne aut ac simul inierne infrigidare. Et enim vigilia (nisi copiosi⁹ superfluat) cūcta calefacit. E diuerso vero: somnus infrigidat. nec rationi illi futili innitēdū. q̄ inferre itēti h̄ pacto putauit. Sōn⁹ itra calozē reuocat: calefacit igit̄ q̄um amplius infrigidet somnus motus priuatione: q̄ spiritū co adunatione calefaciat. Animales affectiones siue anime accidentia audiuit Galenus interioris appetit⁹ passiones. veluti spē gaudatiam/ timorem/ desperationem/ gaudium/ tristitiam/ q̄ simplices sunt: iram/ verecundiam/ z similesque quodam modo cōpositi. Dico ergo corpus accidentibus immutari animalibus quemadmodum z reliquis omnibus immutatur: que hucusq̄ dicte sunt causis intantum vt quandoq̄ sanitati conseruande fiat causa: z quandoq̄ sint corruptionis: sanitatis cause. Qui eteniz omnibus irascuntur (inquit h̄aly) de causis solliciti fiunt z tristes z a quauis modica timent causa z exterrētur occasione: op̄ basitexto nationes opinantur falsas z amāt: his sepe de causis in morbos theoricē. Incidunt pessimos z passiones intantum vt huiusmodi nonnulli c. xxxviii.

Supflut
tates qñ
egrediūt
alterant.

Mot⁹ ca
lefacit eq̄
uocet q̄
es apposi
tū opaf.

Quo sō
nus ē res
dit⁹ spūs
aialis ad
sua p̄nci
p. a.
Impro
batio op̄
niōis tru
siant d̄ sō
nio.

h̄aly ab
basitexto

Liber Tertius

- Notatu dignum.** moriantur si in eis horū aliqua accidentiū roborent. **Suere** nonnulli ex medicorū familia glorie diuine quodāmodo inuidentes atq; nimis derogantes. nature aut plus equo addicti inter quos **Auscenna** qui cōnati sunt oīum miraculorum etiā eorum que in nostrum beneficiū deus ostendit: in natura rerū causas inuenire: vt ea est que digerendo nutrīmēto prefecta est. **Quo** sepe factū dicunt: vt nonnulli ex morbi comitialis imaginatōe epileptici euaserint. Sed de his ampliora videbis in libro nostro de vita sana si per ocīuz licet. **Chaly Bodoam.** Illud quod nō mutat corp⁹ necessario non est de consideratione medici: sed est ei operatio in curatōe eius quod imprimit in corpore hoc genus: sicut curatio morbus canis rabiosi et vipere et curatio fracture et dislocationis et his similia. **Intellige** ergo a **Galeno** qd non est in eo medicine operatio scz operatio in conseruatione sanitatis ab eo quod imprimunt iste cause extrinsece tñ sicut possibile est vti arte medicine vt conseruet sanitatem a genere primo: sed in curatione egritudinis est ei operatio nec est sermo **Galeni** in aliquo ex curatione egritudinum: sed loquitur in illo parum: quia de causis extrinsecis non est conseruatio sed tantum cura. **Aer** continens mutat et fit quandoq; calidus et alia vice frigidus: et quādoq; siccus: et alia vice humidus et fm compositionem etiā fit calidus et siccus: calidus et humidus: frigidus et humidus: frigidus et siccus. **Et** quando conuertitur etiā substantia eius et putrescit: aut a vapore corporum mortuorum qui eleuatur ad spacium et descendit ad aliquam partem. et putrescit aer illius partis: aut coartatur in vno loco. et non mouetur et putrescit etiā. **Motus** vero sunt diuersi modi et multi: ex eis est qui est exercitium tantum. et ex eis est qui est exercitiū et labor simul. quod est: quia omnes operationes et itinera et labor sunt intrātia sub motu. **Et** quietis etiā sunt modi multi diuersi. **Alia** enim est que est quies a lassitudine quam fecit motus et alia est que est tranquillitas et requies et pigritia a moribus. **Motus** enim facit accidere in corpore caliditatem et quando superfluit conuertit ipsum ad frigus. **Et** quies facit accidere in corpore frigiditatem et quando superfluit extinguit caliditatem innatam. et conseruans sanitatem est quod ex eis est cum equalitate. **Et** vigilie calefaciunt corpus: et et vigilia quando superfluunt exsiccant ipsum. **Et** somnus infrigidat corpus in primis et quando superfluit infrigidat ipsum in frigidatōe moderata: ne forti et conseruans sanitatem in vtriusq; est quantitas que intenditur. **Cibus** vero et potus mutant corpus fm suas quantitates et qualitates suas et horas etiā vsus eorū speciebus multis mutationis: et cōseruans sanitatē est qd est ex eis cōfiguratur

corpori tñ. Supernuitates corpis que pcedūt a natura sunt sicut vīna z egestio z mēstrua in horis suis. Et ex accidētib⁹ que accidunt in anima quedā eorū accidētū mouēt spīritū ab interioribus ad exteriora: sicut irāz gaudium. Ira quīdem mouet spīritum motu forti: z gaudium quīdē mouet spīritū paulatim z quedam eorum mouēt eum ab exterioribus ad interiora: sicut angustia z tristitia z timor: z quedam eorum quīdem mouēt eum ab exterioribus ad interiora: z ab interioribus ad exteriora simul. sicut helen dolor. Et manifestum est q̄ quando spīritus mouetur cum eo caliditas innata mouetur z multotiēs mouetur sanguis: quod est. q̄ spīritus z caliditas innata sunt due vapores in corpore scz corpora quedam aerea: z quedaz subtilia. Et differētia inter viraq̄ est q̄ ipīritus est subtilior calore innato: z calor innatus est grossior z plus humiditatis. z per motum harum rerum accidit corpori vt calefiat plusq̄ oportet: aut infrigidetur: aut desiccetur: aut humectetur: aut fm compositionē harū qualitatum scilicet vt calefiat z exsicccetur simul: aut calefiat z humectet: aut infrigidetur aut desiccetur: aut infrigidetur aut humectetur. Debite igitur regat medicus egros inesse aeris continentis z somni z vigilię: et constrictionis: z euacuationis z motus z quietis et accidentium anime. Nam quīdam medicorum intrabant ad virū ex ducibus militum: z corpus eius iam infrigidatum. erat a debilitate caliditatis innate: z fecerant eam redire ad interiora corporis eius donec extincta erat. Dicit ergo medicus regi. Precipe auferre arma huius ducis seruientibus quibusdā de circuitu eius z precipe eis vt faciant illud q̄ dicā. Dixit ergo rex quibusdā seruientibus: facite q̄ precipiet vobis medicus. Dixit ergo medicus tenete hūc ducem ducentes: z facientes donec cadat ei hoc aut hoc excitata est ergo ei per illud qd fuit ex eo fortitudo ire quare saluū dux vt acciperet arma sua quesuū z non inuenit ea: z non cessauit medicus excitare naturam donec sciuit q̄ iam consecutus erat necessitas q̄tatem. quieuit ergo per illud egritudo ducis: z rediit p̄ illud sanitas eius. z cōparia huiusmodi operationis medicine sunt multa valde. Coitus est ex accidētibus aīe z galenus quīdē in hoc loco fecit ei capitulum in quo docuit qd couenit sanitati ex eo. Et sententia quīdē epicurorū est destructa p̄pterea q̄ aggregat in corpore supfluitas ex sp̄mate. si ergo nō egredit p̄ coitū coarctat in corpore z generant ex ea egritudines male. qd ē q̄ ex coartatiōe ei⁹ generant ex eo vapores mali q̄ ascēdūt ad cor z cerebrū z stomachū. Et fortasse ex eo ē aliqd si se i potēti a venenō vīno: sicut accidit ei q̄ p̄sueuit coitū z dimittit eū lōgo tpe ex debilitate appetit⁹ cibiz pigritia a morib⁹

De accidētibus anime.

De dīa inter spīritum z calorem innatum.

Libertertius

et generatione humoris melancholici. Et fortior super costum est ille cuius complexio testicularum est calida et humida. et oportet ut sit eius error in usu eius parvus: et ipse quando superfluit mutat sanitatem et accidit in corpore eius senectus festine ante horam suam. **C**hampertus. Sint igitur in continuo exercitio et fortis qui plus a venere molestari consueverunt. Nec non mortis future recordentur: tristitiam inferorum imaginantes: percutientes quoque corpus ut hieronymus ac reliqui beati faciebant.

De causis quibus intemperies insite custodiuntur quibusque corriguntur: et ad habitum optimum perducunt. Caput. ij.

Opus igitur temperamento variis: mediocritate autem partium officialium non varians duplicem habet formam sanandi causarum. Alteram custodientium ipsius temperamentum. Alteram perducendum ad optimam preparationem. Cause igitur custodientes temperamentum tantum variabunt a causis nature optime congruentibus: quantum totius corporis temperamentum ab illa variat. Corpus enim calidius victu indiget calidiori: frigidius frigidiori: et siccus sicciori: et humidus humidiori. Similimodo copulativum calidius: ac siccus: calidiori: ac sicciori et in reliquis tribus copulis: quod proportionem respondet. Utetur enim materia causarum recte: qui vires earum insitas agnoscit. Verbigratia: ut motus inedia insomnia excretio: et omnes affectiones animales exsiccet corpus. Contraria vero bis humectent. Eodem modo de calefacientibus: ac refrigerantibus studiis poculentis: esculentis: et ut simpliciter dicitur: qui omnium circa corpus causarum agnoscit materiam ac vires: causis suis utetur. Similes similibus adhibendo: quoties pristinum corpus libuerit custodire temperamentum. Quoties vero libuerit permutare: et ad habitum ducere meliorem. Aliud est causarum genus sanum predictis contrarium equaliter in diversum recedens a causis temperatis ac medijs: quas optime nature congruere docuimus. Calidus enim et siccus victus ne quomodo efficiet bene temperatum diligenter calidius: ac siccus

temperamentum. Sed victus tanto frigidior et humidior moderato quam si natura fuerit calidior: sicciorque. Tale enim causarum genus naturas corrigit intemperies. Alterum vero quod est predictum custodit: ac medici utroque causarum genere inuicem utuntur. Verum corrigere insitam intemperiem ex multo ocio opus est paulatim deducendo corpus ad habitum meliorem. Natura enim non tolerat subitam alterationem. Per negocia vero necessaria in eadem dispositione custodire oportet. Sed quoniam modo tale causarum genus custodiens appellauimus. Forte enim rectius dixeris alterans curans: et impedimentum insitum corrigens appellari: quia ad vniuersum genus sanitatis respicientes non ad speciales eius differentias: quocumque custodiunt sanitatem custodientes cunctas causas nominauimus siue ad eo custodiant sanitatem: ut etiam deducant ad habitum meliorem siue pristinum corporis preparationem tantummodo custodiant et conseruent. Quocumque vero dispositionem efficiant deteriorē morbosas. Ubi igitur omnes corporis partes male temperate similiter sint: similia adhibeantur subsidia: ubi dissimiliter dissimilia necesse est. Fieri enim potest ut ventriculus frigidior iusto existat. Caput autem calidius: et utrumque propriis remedijs egeat. Et idem et aliarum vnaqueque partium aut humidior: aut siccior: aut calidior: aut frigidior moderato victu indiget proprio intemperiei. Non igitur equaliter exercebimus omnes tales corporis partes neque similiter humectabimus et exsiccabimus: aut aliquid aliud tale efficiemus. Et de his libro de tuenda valitudine latius diffinitum iam est.

Champerij paradoxa.

Dicitur Galenus in hoc sermone de custodia sanitatis: quoniam corporum sanitatis custodia diuiditur bifariam. Altera est custodia temperatorum corporum. Alia vero corporum extra temperamentum positorum. Nos itaque incipiamus a regimine custodie corporum temperatorum. Dicimus ergo quod custodia sanitatis corporum temperatorum sit per

Diuisio
custodie
sanitatis

Liber Tertius

ea que consonantia sunt habitudini in quibus sunt. Hoc autem est cōtēperatione earum rerum quas diximus participare sanitatem et infirmitatem. Sunt vero he aer: exercitium: balneum: cibibus et porus: somnus et vigilie coctus et mūdatio corporū. anime accidentia et vsus horum: iuxta quod opus est in qualitate quantitate ordine temporibusque. Verbi gratia in aere. Oportet autem huiusmodi cōplexionis homines non occupari aere frigido quo inhoiescit corpus sed nec aere calido qui turbet illum et sudorem prouocet. sed molliatur ut sit aer illum circūdans qualis est aer veris: sitque clarus: subtilis delectabilis haustu vel respiratione: vel si quidem calidus est temperet eum et refrigerando et inhabitando loca frigida. Et si frigidus calida nec trāseat hac in re medietatis libram sicque inclinet corpus in alterum extremorum. Corpora vero (ut haly abbas primo practice scribit) que sunt extra temperantiam atque hec sunt illa que diuertunt a sanitatis statu in latus: nisi quod exitus eorum non prohibet ea ab actionibus naturalibus. Alia quidem sunt extra tēperantiam naturaliter: alia vero sunt extra tēperantiam propter causas non naturales. Atque hec sunt que prona iam infirmitatibus consistunt: et infirmitates eorum iam sunt tanquam que fiunt. Et horum regimen alibi dicemus. Corpora vero que sunt extra tēperantiam natura: quedam sunt extra cōplexionem: quedam autem non. Et que extra temperantiam cōplexione: aut est in eis mala cōplexio secundum unum modum in omnibus membris: aut est in membris varia diuersaque. Et nos dicemus primum de regimine corporum quorum mala cōplexio est in omni corpore eadem. Dicemus ergo horum custodia sanitatis corporum tribus modis fit. Una est custodia complexionis eorum naturalis in suo statu his que similia sunt complexionis eius: et hoc fiet quum erit malum cōplexionis naturalis non plurimum distans a tēperantia. Secunda est per traductionem ipsius cōplexionis ad tēperantiam rebus contrariis: et has quidem duas faciunt quibus non sunt sollicitudines que abscidant illos a statu custodie sanitatis sue. Tertia vero est custodia sanitatis corporum quibus insistant occupationes impediētes ab usu duarum quas diximus: et horum regimen alibi dicemus. Quomodo autem oportet esse regimen ad custodiam sanitatis corporum extra tēperantiam in suo statu hic dicemus. Hoc ergo erit per regimen congruum et cōueniens cōplexioni eorum per usum causarum quarum participant sanitas et egritudo modo cōpetenti cōplexioni corporis equalis exitui eius a tēperantia ut persistet corpus in suo esse. Si ergo est cōplexio corporis calida: dietabis illum quod huiusmodi cum rebus calefacientibus secundum mensuram calidi corporis in aere scilicet calido et exercitio

balneo fricatione cibo et potu somno coitu: accidētibusq; anime
 sic quidē vsus sit eorū modo quouis calefaciet corpus mensura
 caloris eius. Sic etiā vteris regimine infrigidanti in his qui fri
 gide sunt cōplexionis. Parq; ratio est in humida vel sicca. scies
 autē harū qdq; regimen ex his que dicturi sumus de trāslatiōe
 cōplexionis. Regimē autē corporū que indigent cōplexionē suā
 trāsserri ad cōplexionē tēperatā: non posset pprie exhibere nisi
 quibus est otii: et oīno vacui sunt ab occupationibus quū egeat
 huiusmodi plena diligētia et fideli regimine. **C**halys rodoam.
 Hic est sermo in hoc libro et est cōtrarius sermoni eius in alijs li
 bris suis: qm ipse dicit in libro de regimine sanitatis: et in libro ci
 borū q corpora q sunt calidiora indigēt ex regimine eis q sūt fri
 gidiora et fm hāc ratiocinationē in reliqs et per illud obscurauit
 sermonē suū: p̄cipue q nō distinxit inter regimē cōseruatiuū: et
 inter regimen pmutatiuū. et dixit in regimine pmutatiuo q opz
 vt regant corpora calidiora rebus frigidis donec redeāt ad eqū
 tatē: et fm hāc ratiocinationē est in reliqs corporib⁹ declinatā a me
 liori formā. Et egodico q galenus nō oblitus est sermonis sui
 nec cōtrarietate opponit: et q nō intellexit p regimē cōseruatiuū
 hic nisi vt denē habēti cōplexionē calidā cibi q cōseruēt cōplexio
 nē eius ca. sup ipsum: et sermone absoluto regat ipm regimine qd
 facit remanere sup ipsum cōplexionē suā calidā fm dispositionē
 suā absq; additione et sine diminutione. q si vult pmutare cōplex
 ionē eius ad equalitatē: tūc addat in frigore illud cū quo regat
 ur vsquequo minuat eus caliditas et pueniat ad equalitatē
 cuius exemplū est vt sit cōseruatio corporis separati ab eqūitate
 ad caliditatē duobus gradib⁹ cū regimine qd infrigidat in gra
 du primo et pmutatio eius ad equalitatē cum regimine qd infri
 gidat in secūdo gradu. Et manifestū est q regimē cōseruatiuū
 est minoris infrigidationis q regimē pmutatiuū: q regimē cō
 seruatiuū est in primo gradu: et tibi inest vt noies id qd est parue
 infrigidationis minus calefaciens: et qm sermo eius in hoc libro
 est q sunt sicut cōclusiones: dicit istud vt tu sis intelligēs ab eo
 volūtatē eius et volūtas qdē galeni est p sermonē suū scz q corpa
 q sunt calidiora indigēt regimine ex eo qd est calidius regimine
 q indiget hīs formā optimāz ē vt sit cōseruatio ei⁹ p illud qd fa
 cit remanere sup ipm caliditatē ei⁹ declinatā ab eqūitate: et si vel
 let vt regeret cū cibis calidis sic si aderet in exercitatio ei⁹: et cale
 faceret aer cōtinēs eū. et darentur calefacientes cibi: lequere ne
 cessario q adderet ei⁹ declinatio ab eqūitate ad caliditatē plus
 et gnarent i eo supfluitates colerice et facerēt eū cadere i egritudi
 nes colericas: et hmoi mēsure sūt nō occultat a galeno. Resergo

Additio
 ex haly.
 De solu
 tione con
 tradictio
 nis q vlt
 def esse i
 dictis ga
 leni.

Regimē
 cōseruati
 uū est mi
 noris infri
 gidatio
 nis q p
 mutati
 uum.

Liber Tertius

¶ *fm q dicitur est: qz vult vt regatur totum corpus cū eo qd facit re-
manere super ipsum cōplexionem eius primam quando vult cō-
seruationem sanitatis eius. Et quando vult permutationē eius
ad mellorem formarum addantur in regimine eius additiones
permutātes eam. Intellige ḡ illud: qz nō est locus paru? z multi
hominū ignorant z putant q sit contrarietas. Et vult Galenus
q in conseruatione sanitatis corporum recedentiū ab equalitate
in quibusdam membris z in quibusdam non: est canon cōpositus
ex particularibus canonibus in conseruatione sanitatis corporū
recedentiū ab equalitate in cōplexiōe corporis totius: cuius exē-
plum est: qz quādo vēter est frigidior z caput calidius vtimur in
conseruatione sanitatis ventris eo qd conseruat super ipsum qd
est simile cōplexiōi eius. Et in conseruatione sanitatis capitis
eo q conseruat super ipsum qd est simile cōplexiōi eius: siue sint
emplastra siue embroce vel aliqua ex causis sex. Et qñ volumus
permutare cōplexionem ventris ad equalitatem: z cōplexionē
capitis permutare ad equalitatem vtimur in vētre rebus calidis
z in capite rebus frigidis z fm hanc similitudinē faciamus in re-
gimine reliquorū membrorū. z propter hoc est necesse vt ponam?
exercitium qd cōseruat membrū fm dispositionē suā: aut permu-
tet ipsum ad dispositionem altam in vnoquoqz membrorū diuers-
sum ab eo: qd est in alio. z similiter vnūqzqz particulariū causas:
rum. vj. nam qñ volumus infrigidare membrū emplastramus cū
rebus infrigidantibus. z quando volumus ipsum calefacere em-
plastramus ipsum cum rebus calidis.*

**De causis qb? impedimēta figmēti corrigūt
z vt qttuor corporū discriminia habeant. Ca. iij.**

Cause partium officialium sane partim impedi-
mentorū figmenti partim magnitudinis nume-
ri positionis existunt. In figmento igitur multa
impedimenta habentur. Nā figura partis: z sicu-
bi in ea cauum est per naturā: aut hostioluz: aut meatus aut
asperitas quedā: aut lenitas quoties excesserint propria me-
diocritate parū quidē affecta sana corpora nominant. Mul-
tum vero perpeffa dicunt egrotabilia. Quoties aut tñ af-
fecta sint vt offendant operationē iam egrota vocant in qti-
tate ergo excessus ac defect? ad easipsas deducūt differētias
In numero vero excedens: aut deficiēs quelibet similarium

partiū: aut plures hoc genere contineat. Itē quēcūq; substan-
tie in nobis preter naturā consistunt. Restat aliud genus po-
sitionis cuiuslibet simplicis partis: in quo quattuor differen-
tie existunt: prima inquā optima est: secūda paululū quiddā
variat. Et ob eam rem sanū adhuc efficit corpus. tertia egro-
tabilis est vbi multuz excessit: ac quarta iam egroti corporis
vbi plurimum remouet. Quēcūq; ergo partes peccant figu-
ra quēadmodum blesi vari: distorti: si recēs affecte sint fingen-
do: ac ligando ad habituz naturalē reuocant. si duriores es-
fecte sint corrigi minime possunt. eodēmodo quēcūq; peccāt
cauo similiter increfcētes corrigunt. vbi perfecte sint emēda-
ri non possunt. Itaq; deligatio ac quies paruū efficit cauz:
functio partium ac spiratiōis cobibitio magnū: similimodo
hostiolum aut meatū quoties fuerint equo maiora quies ac
deligatio minora efficere solet maiores efficiunt partes mo-
tu naturali simul cū moderata frictione ⁊ alijs quēcūq; plus
sanguinis trahere assolent. At partium deficientiū quēcūq;
ex sanguine gignunt nequaquā impos emēdatio est. Quēcūq;
vero ex semine creant ppe impossibilis est. Verūtū interduz
loco earū alia efficias similē habentia vsum licebit. Ac oīm
earum natura opifex medicus minister est. Quēcūq; vero
exuperant numero sublatio causa sana est. Sed considerādū
est in quibus debet fieri: aut nequaquā fieri possit: q si non cō-
mutare tentandū est: similimodo positionis vitia emendan-
tur: ceterū cōstat: vt duo aut tria sepe numero impedimenta
circa vnā partē cōsistāt: quēadmodum in eo qui habebat vē-
triculū paruum simul ac rotundum ac super septo trāsuerso
positum: peccabit em in eo magnitudo figmētum: ac positio
q si frigidior tēperamēto extiterit ad habitū naturalē reuo-
cari minime pōt. Quippe q ab ipso tēperamēto ledať. Cum
em difficulter spiraret repleto vētriculo parū cibi: ⁊ q nō gra-
uet: ac multum nutriet bis aut ter in die affertur necesse est
in alio vbi infartio in iecore subinde existeret ob angustiam
vasorum victus extenuans curauit infartionem.

Liber Tertius

Champerij paradoxa.

Diuisio
morborū
organico
rum.

Organicorum morborū cause. quattuor sunt. Prima est morbi causa qui in figura est membri. Secunda eius qui in quantitate. Tertia morbi qui in numero fit. Quarta aut morbi est causa quo impositione peccatur. Et morborū qui in forma sunt cause quinque species

diuiduntur. Prima est morbi qui in figura est. Secunda qui in cōcauitate. Tertia eius qui meatibus fit. Quarta morbi causa qui in asperitate est. Quinta morbi qui in lenitate peccat. Et morbi qui in figura membri est cause sunt: quoniam morbus is figuralis: aut fit in matrice generationis fetus tempore: aut partus ipsius articulo: aut dū nutritur: aut passione aliqua que his accidit aut deinceps temporibus. Causa aut que horum aliquo accidit aut deinceps tempore qua mēbrū corrumpitur figura octo fit modis (vt docte scribit *Thaly* theoricē sexto) Prima est si nutritrix anteq̃ oporteat puerū ad ambulandū cogat: ideoq̃ crura eius incuruantur et pedes torquentur. Secunda est fractura quē admodum si frangatur concatenatio que est circū foueā disgregationis anche. nec continet aut stringit os qd̃ interius in ea est. Tertia medicus est: si confractū os reducere ad locum nesciat. Quarta infirmus si membrum cōmoueat astrictum et solidatum anteq̃ roboretur: que ex re mēbrū corrumpitur figura. Quinta est propter morbū quē admodum percussio que in nasum fit: fitq̃ abinde homo simus. Sexta ab ipsa est materie superfluitate male quē admodum elephantiasis accidit figure membrorum eorū corruptio siccitatis materie causa. Septima pro ex materie est immunitioe quemadmodū pthysicis accidere videmus ex cōsumptione carnis eorū q̃ ossa circūdat hūiditatēq̃ qbus adiniscē mēbra p̃tinuabant. Octaua ex passionē est q̃ neruis accidit: laceratisq̃ vt incisione nerui cū qua mēbrū simul eneruat aut spasmus inclinās in lat⁹ aliq̃d mēbrū aut supiora p̃cutit: aut eneruatio q̃ mēbrū in partē inclināt alteram et contrahit: aut macula vlcēis vel apostematē cū qua mēbrū corrūpit figura et forma. ¶ *Thaly* Rodoa. Iā docuit *Galenus* q̃ species cōpositionis lapsū sunt quattuor vnus est lapsus in plasmatione: et scd̃s est lapsus in q̃titate et tertius est lapsus in numero. et quartus est lapsus in situ. et docuit q̃ isti lapsus quattuor quando prohibent mēbrū ab operatione sua scilicet nocent operationi eius sunt egritudo et quando non prohibent operationem: non sunt egritudo: sed forma mala ex formis sanitatis. Et enunciat q̃ lapsus in plasmatione est vna quinque rerum. prima earum est mutatio figure: et secunda est mutatio profunditatum sc̃z gibbositatis et cōcauitatis. et tertia opi

Corrūpi
tur figurā
mēbrū
octo modis.

Additio
ex *Thaly*.
De sp̃eb⁹
cōpōntis
lapsuum.
De sp̃eb⁹
lapsus in
plasma-
tione.

latio in meatu aut in officio meatus et quarta est asperitas. et quanta est lenitas. unusquisque ergo lapsum si est parvus: tunc habes ipsum exercitatur in occupationibus suis cum illo membro: et dicitur propter illud lapsus sanus et si est multus et non prohibet membrum ab operatione penitus nisi in aliquo dicitur quod est egrotatius et si est multus et prohibet membrum ab exercitatio ne dicitur quod est infirmus. Et species quas narrauit sunt tres una earum est: quia si quantitas membri magnificetur ab eo quod oportet aut minuat tunc si magnitudo eius: aut eius diminutio est parua: dicitur quod est sanum. et si est magna et non peruenit ad hoc ut noceat operationi dicitur quod est egrotatium. et si est multa et peruenit ad hoc ut noceat operationi dicitur quod est infirmum. Et vult quod additio numeri et partium membri: aut diminutio earum facit etiam illos lapsus tres. quorum unus dicitur sanus: alter dicitur egrotatius et tertius dicitur infirmus. sanus quidem quando additio aut diminutio est parua. Egrotatius vero quando est multa non perueniens ad hoc ut noceat operationi et sermo eius: et res que generantur in corpore preter naturam sunt huius modi generis vult illud quod generatur in corpore et facit unam harum trium specierum vidi enim multos qui in intestinis: quorum erant vermes et ex eis sunt quorum intestina proportionantur ad sanitatem. et ex eis sunt qui proportionantur ad egritudinem et ex eis sunt quorum intestina ex illo iam infirmata sunt egritudine completa. Et nocumētū in situ partium membri aut est paruum: et proportionatur ad hoc quod est sanum: aut est multum et proportionatur ad hoc quod est egrotatium aut est multum nocens operationi et est proportionatum ad hoc quod est infirmum: currit ergo esse situs cursu cuiusque generum nocumentorum in compositione. Et possibile est ut figura membri rectificetur et redeat ad dispositionem suam naturalem tunc quando nascitur homo. Si autem indurantur membra eius: non est possibile ut reducantur: et exemplificauit illud per pedes conuersos et per caput planum. et ut rectificetur membrum et extendatur et constringatur secundum quod oportet remaneat ei figura rectificata. enunciat Galenus quod membra dum permaneat in augmento possibile est ut rectificentur nocumētū partium accedens in concavitate et eorum gibbositate. Et augmentum quod ex quo nascitur homo usquequo consequatur statum adolescentie est finis. xxv. annorum: et docet quod sit illud quod minus De cura rat precauitatem et stringit profunditatem: et dicit quod illud sit cum motu et supfluita compressione anhelitus. Facit ergo rememorari in compressione spiritus quod tunc pectoris exercent membra que sunt in pectore donec resoluatur id quod est in eis ris et lade superfluitatibus congregatis in lacertis eorum. Et coartatio certorum spiritus est ut attrahatur aer ad interiora pectoris attractione eius.

De speciebus
lapsus in
naturam
titas.

De nocu
mentis in
situ partium
membrorum.
De redu
ctione la
psus partium
membrorum
in figura.

De cura

Liber Tertius

forti. deinde ipz teneat: q̄tuz p̄t: ex ea etiā sunt operatiōes que generāt altas voces: et voces que sūt cū fistula et eleuatio sermo nis. et voces vehementes et sīlia hīs que exigit dispositio presens.

Et species quidē iricatiōis sunt multe ex ea em̄ est leuis vel mol lis: et ex ea est dura et ex ea est parua et ex ea est multa et ex ea est equalis et itaz exquisitē perscrutatus est Galenus sermonē in ea in regimine sanitatis. Et mēbra quoz generatio est ex sanguine

Nō hīc de
aristolo
gia: oro
bo: oliba
no pice et
melle.

sunt caro et que currūt cursu eius: et nobis quidez possibile est vt faciamus nasci carnes in vlcere profundo cū perijt vel diminuta est pars carnis et recentē carnē cū medicinis q̄ calefaciūt calefac tiōe parua et abstringūt et abstergūt sordiciē. Sicut aristologia/

Quod na
tura quat
tuor mo
dis dicit.

orobus/olibauū p̄t et mel. Mēbra p̄o q̄ruz gñatio est ex sperma te sunt: ossa et nerui et reliqua mēbra alia radicalia. Et possibile est nobis vt cābiam⁹ loco ossis deubacuz. i. porū. Et natura est q̄ facit conseruationē sanitatis et sanat infirmitatem et medicus est minister eius videlicet preparat ei totum quo indiget in illo. Et natura etiā est que cōplet diminutionē i mēbris factis ex sangui ne: et cābiat loco mēbroz factorū ex spermate aliquid qd̄ stet loco eoz: et medicus minister ei ad hoc necessarius. Et Gale. quidem vult per naturā hīc virtutē regentē corpus. qd̄ est q̄ natura est nomen cōmune in arte medicine scdm̄ quattuor modos. vnus eo rum est virtus regēs corpus: et secūsus est cōplexio: et tertius est forma corpis: et quartus est persona id est natura indiuidualis.

De regi
mine cibo
rum subri
liatiuoz.

Precepit Galenus in additione partiū mēbrū vt contēpleris et cō sideres mēbrū si ergo possibile est tibi abscindere illam additiō nez et eradicare eā: sicut si est digitus additus aut verruca et tūc abscinde eam: et si nō est tibi possibile: tūc perquire vt p̄mutes eā a loco. Et rectificatio dislocationis est permutatio iūcture ad lo cum suū: et dixit Gale. q̄ vidit virū cui acciderāt in epate suo opi lationes multe p̄pter stricture meatuū eius. hoc aut̄ epar habet duos lapsus: vnus eoz erat stricture meatuū eius alter erat opi latio in eo. Utile ergo fuit ei regimē subtilians. Regimē subtilia tiuum est acceptio ciboz subtiliatiuoz sicut cibi in quibus est sy napis aut piper et aceriū et capparis et reliqua q̄ currūt cursu hoc.

**De causis sanantibus solutio
nem continuitatis. Caput. iiii.**

Sequens est vt agamus de solutiōe cōtinuita tis q̄ inest similarib⁹ partib⁹ ac officialibus cō munis est: ac forte q̄s nō cōcedet interdū eam inesse integre sanis: q̄ppe que semp affectio sit

nequaquam vidēs silem dubitationē sup vnoquoque gñe futurā. Nisi em̄ sensibilis opatiōis lesio morbiū interstinguat a sanitate: s; ex q̄litate dispōnis tātummodō p̄sideret: assidue affectio nis decretū admittas necesse erit: cū nemo sit: q̄ opatiōes cūctas optimas hēat. S; hec que s̄uotipote cōtēplationē req̄rēs diligētiorē per se seorsuz dicato ope tractab. f. De causis corporum confesse egrotatantium deinceps agendum est ab intemperie petentes initium.

Champeri paradora.

Continuatōes sepantiū morboz due sunt causarum partes. Altera est earū q̄ ab exteriorib⁹ fiunt. Altera vero ab interiorib⁹. Et que ab exteriorib⁹: aut aliq̄d est incidēs vt ensis: aut q̄d disruptit ⁊ desiccāt vt fortis motus: aut q̄d incēdit vt ignis ⁊ addurēs medicamen: aut q̄d p̄terat ⁊ illidat vt lapis: aut q̄d distēdat vt funis. Et q̄ ab interiorib⁹ cause sunt exteriorib⁹ asimilātur: aut est em̄ chimus grossus illudēs quēadmodū lapis: aut v̄tositas grossa distēdēs vt funis: aut hūior calid⁹ putrid⁹ incēdēs quēadmodū ignis ab exteriorib⁹. **Chaly** rodoā. Solutio cōtinuitatis est multis mōis: aliqua em̄ est q̄ est parua: sicut disruptio cuz ferro: aut vulnus parū q̄d nō elōgat a spissitudine cutis: ⁊ obuiatio leuis ex qua accidit gualte parua ab attritione aut falleri: ⁊ sicut flebotomia: aut eruptio grauis aut pustule parue aut forunculi: aut q̄d est sile illis. Nā oēs modi isti solutiōis p̄tinuitatis nō p̄hībēt hoiez ab occupationibus in q̄bus cōuersat q̄d est: q̄ nocumentum opatiōis in eis: nō forsitam est sensibile. Et alia est que est multa: sed nō peruenit ad hoc vt accidat in conuersione nocumentum operationis sensibile ex ea ⁊ isti duo modi numerant̄ in sanitate. Tertia est solutio cōtinuitatis cui⁹ multitudo iā peruenit ad hoc vt accidat in ea nocumentum operationis sensibile ab operationibus: fiunt ergo species nocumētōrū opatiōis in solutione cōtinuitatis cōpares speciebus nocumēti operationis in complexione: ⁊ cōmpares speciebus nocumēti operationis in compositione. ⁊ tam fuerunt due species p̄imi nocumēti operationis in cōplexione ⁊ compositione numerate in sanitate s; species parua: ⁊ species multa: cui⁹ multitudo nō peruenit: ad hoc vt abscindat a conuersione in occupationibus. Consideratio enim totius medicine nō pertransit sensuz. neq̄ sensibile omnino.

De morboz cau
sis cont
nuatōes
separan
tium.

Additio
exhaly.

Solutio
p̄tinuitatis
multis mo
dis fit.

Liber Tertius

De causis corporum confesse
egrotantium. Caput. v.

Quasi finiendoz antea est id quod oēs fere medici pretermittunt: ut alie cause sint intemperiei iā confecte: alie eius que preterea conficiat quēadmodū alie future. Supreme egro intemperiei: que futura est cause partim sub ipsa precautionis diligentia partim sub ipsa sanitatis conseruatione continentur. prima sub ipsa tantum curatiua collocatur. Intemperiei autem inter vtramq; medie cause sub ipsa precautionis vigilantia: ac curadi ratioe collocatū. Morbus enim si iā existat confectusq; sit curetur oportet prohibeatur autē si nondum existat: sed futurus sit ex dispositiōe in corpore. Abivero conficiatur: quod confectum est curetur. Qd vero futurus est prohibeatur necesse est: porro prohibebis dispositiōe: quā fieri solet sublata: ac talis dispositio noiatur causa pregressa Morbus vō q iā cōfect⁹ est curabis dispōne qua primū naturalis opatio ledit soluta: quā egritudis cām noiāmus. Sanatio vō vnā hz ac primā: et maxie ppiā intētiōē dispositio ni: q est soluēda hiaz. Hoc em gñe oēs cause efficiētes sanitatem continēt: pculatim p natura dispositionū hie eligant conueniet. Itaq; calide dispōni frigida cā hia est: frigide calida: et in alijs eodē mō dicēdū. Si em qcqd est pter naturam immoderatū est: qcqd vō p naturā moderatū: quodlibet immoderatū ab imoderato hio ad habitū naturalē reuocet necesse est ac cōstet ut calidū ad frigidū: potētia nō ipsa inimaginatiōe sumēdū sit. Intellico potētia tale qd ppie vereq; tale est. Ipsa autē imaginatiōe qd pmore sensu tale esse videatur: s; vere tale minime sit. S; quonā mō talia cognosci pueniat libro de simplicib⁹ medicamētis ppēluz iā est. Ad inueniēdas igit cās sanas i morbo q iā pfect⁹ est docēdi via vtēdū est qua talia potētia interstinguātur: ab ijs: q imaginatiōne talia vident. In morbo vō: q pterea pficit eaiā docēdi via vtēdū est atq; et ea: qua morboꝝ cause pue stigent. Singam⁹

putridis hūorib⁹ accēdi febrē: indicatio iⁿ his est alteratio eua-
cuatioq³. Alteratio qdē sedās putredinē manēte cā. Euacua-
tio vō oēs de corpe educēs substātiā. S³ p^odicta spēs altera-
tionis p^ococtio est: quā a nōnullis cāis fieri p^ouenit inueniētes
in illis an habeam⁹ ita sanor⁹ cognitionē: euacuatio efficiē^r sūo
guinis missiōe clysteri: vrina z spiratiōe p^o cutē atq³ etiā auo-
cando: oriūdo ad aliū locū: hūg⁹ne p^otinēnt^r mouere mēstrua:
apire mariscas purgare ex naso palato inueniētes materias
q³ q³litate z q³titate: z mō vsus adhibitis euacuatio efficiat^r
in hac artis pte cās sanas inueniem⁹: ac de mō inueniēdi ta-
les cās libro de curādi via z ratiōe dictū iā est. Si iⁿ mō z per
alias tres intēperies. Et em̄ vnū cōmunēq³ habēdo p^oceptūz
vnāquāq³ cāz efficiētes excidere: tum aut ire ad egritudinez:
que cōfecta est cārū sanaz inuētiōez adipiscemur. Itidē per
intēperies cōpositas simpliciū cōpositio p^ocepta sanitat^r indi-
cabit: si studuerim⁹: vt magnitudini intēperiei q³ p^oportiōe
rūdeat cā sana puestiget. vbi grā si q³ decez numeris recessit
a naturali in dispositiōez calidiorē: septē in sicciorē: cā sana p
talē dispōnez decē nūeris recedat in habitū frigidiorē: septē i
humidiorē op³. Si igit tale medicamētū affecte pti adhibea-
tur tāto frigid⁹: ac hūid⁹ erit quātū indicatio p^ocipit. Alibi
pars affecta posita fuerit in p^ofundo: moliri op³: tale efficere
medicamentū quo min⁹ in itinere pri⁹ exoluat^r. Si igit op⁹ sit
medicamēto calidiorē moderato nō soluz tāto sit calid⁹ q³to
indiget passio: s³ ex supabūdāti adijciat id q³ p^opter positiō-
nē fuerit necessariū si frigidiorē nō simpliciter tāto frigid⁹ ef-
ficer^r op³ s³ ēt materiā p^osiderat^r necesse ē: si ei crassior fuerit ne
quaq³ p^ofūde ad modū penetrabit s³ ecōtrario efficiet q³dē san-
do cutē: si vō tenuior fuerit fieri poterit vt p^ofūde ad modū se
insinuet. itidē in humefaciētib⁹: z exsiccantib⁹ crassior: ac te-
nuior substantia sumenda est: ac ab affecte partis positione
indicatio sanam vestigat cām: quā ad modum hoc loco diffini-
tum iam est. El figmento vero: ac positione quoties emissacu-
la sensibilia habeat parua tendentia aliorum: aut quoties

Libert Tertius

nihil eiusmodi habeat. Emissacula igitur deferentia in membra precipua auocabimus: ac in non precipua membra irritabimur. Constatque ut sanatio efficientium intemperie causarum: per euacuationem existat. Ipsarum enim intemperierum tantummodo: alteratio sanatio est. Ceterum ubi solvatur continuitas sanationis intentio unio est: que inquam in partibus officialibus impossibilis est. In similiaribus vero non semper possibilis est. Sed in quibusdam ut in carnosissimis agglutinatio sanatio est: nec interest ubi libeat appellare cohabitum. Et qui ipsarum antecedit: quoties vulnus gravior extiterit: adductio dissidentium partium: que sub ipso figmenti genere continetur. Ut vero deligatio adducens dissidentes partes stabilis maneat: et habende: ac suture utiles sunt. Natura autem agglutinat dissidentes partes: ac pristina reddit unitatem. Medici vero officium est in primis ut est proditum adducere in unum dissidentes partes: deinde custodire quemadmodum adducte sunt. Postea prouidere quo minus inter labia aliquid incidat: ac deinde ipsam partis substantiam sanam custodire. Primum ac Secundum. quoniam modo facere liceat dictum iam est. Tertium adducendo partes dissidentes fiet si nihil extrinsecus incidere sinamus: quemadmodum sepe numero pilus: aut oleum: aut alius humor cadens inter partes agglutinandas: earum prohibuit unionem. Postea vero tempore sequenti tertia intentio perficitur si materia effluat. Effluet autem materia incidendo ac congrue figurando. Porro substantia membri sana custodietur: per ea que medio critere exsiccet atque hec curatio est solutio continuitatis in membro carnosissimo quoties ipsa per se sola existat. Quod si cui alteri permisceatur morbo: plures indicationum intentiones habent: quas deinceps docebimus: ubi de compositis: aut implexis preceptis agemus. hoc loco ad reliqua continuitatis solutiones eundem est.

Champerij paradoxa.

De morborum causis et eorum assignatione.

Morbos facientes cause he sunt que actionibus per medium nocent morborum: aut per alterius membri medius quod illi prodest actioni. Per morbi quidem medium: ut humoris putrefactio que febres facit omnibus nocet actionibus. Putredo namque ipsa actionibus minime

nocet per seipsam: sed per febris mediū q̄ ab ea fit. Mediāte autē mēbro qđ illi prodest actioni: adiunāt scz ad suā actionem membrum aliud vt zīrbus cuius vtilitas est stomachum calefacere et epar: cui si incōmodū aliquod accidat stomacho nocet z epar: illi lozq; refrigerat: maxie si eius aliqua fuerit pars decisa magna. Quod quum ita sit z morborum cause (vt sexto theozice Haly scribit) tres sunt: aut enim manifesta est: atq; hec est que corpori ab exterioribus accidit: vt ferri incisio: lapidis p̄ctio: reptilium morsus z percussio: ferarum comestio. solis estus: ignis adustio: niuis frigus: aliaq; huiusmodi que corpori ab extra superueniunt. Secunda causa est que precedens vocatur z anterior: que ab interioribus mouetur corporis z suas exbet actiones alteri mediatione: vt humorū multitudo z viscositas quum sint febris causa: febris enim ab eis nisi cū putruerint efficitur. Est itaq; putredo ipsa medium inter humores z febres. Tertium est causarū genus quod attingens dicitur z inherens quod absq; mediante suas efficit actiones: vt humorum putredo que febres parit putredo etenim qđ diu in humoribus erit z febris superest putredine cessante z febris deficit. Et harū quodq; genus causarū aut erit morbis partibus cōsimilibus causa: aut morbis certe instrumetalibus aut vero continuationū separationis morbis. Morborum mēbrorum partibus cōsimilium qui morbi dicuntur male complexionis cause quattuor sunt. Prima est calidi morbi causa. Secunda frigidi. Tertia humidi. Quarta siccī morbi. Et morbi calidi cause sex sunt. Prima motus est immoderatus. Secunda est vt corporis obolutio aliquibus in actu calidis. Tertia est porroꝝ spūlatio z densitas que calorem dissolui prohibet. Quarta putredo est: vt ea que febres parit putredo: quum omne quod putrescit calefiat. Quinta ciborū paucitas. Calor enim si in quo operetur non inuenit ad humores conuertitur z membra: calefacitq; ea. Sexta est caloris causa calidorum potentialiter appositio et porrectio vt illi fit qui alia cepas piper z his comedit similia. Frigidi autem morbi octo sunt cause. Prima est corporis occursus cum rebus que actualiter refrigerant si diutius immorentur donec naturalis coaguletur calor. Si enim diuturna non sit mora: calefacit eo qđ calor interius concludatur corporis. Secunda est aliquorum sumptus irigidorum potentialiter. Tertia est ciborum potuumq; tanta superfluitas vt etiam calor submergatur naturalis z extinguat. Quarta est immoderata ciborū priuatio: quemadmodum igni accidit si ligno priuetur materiaq; deficit enim z ingelatur. Quinta est porroꝝ spissatio immoderata que superfluitates arctat que dissoluebantur: inmergiturq; illis

De mor
borū mem
broꝝ pti
bus cōsi
milium cau
sis.

De cal
di morbi
causis.

De frig
di morbi
causis.

Liber Tertius

calor naturalis et extinguitur. Sexta corporis immoderata dissolutio intantum ut calor quoque dissoluatur naturalis et dispergatur quemadmodum diutius in balneo contingit immorati caloris dissolutione et materie euacuatione per sudorem. Septima motus immoderatio nimia intantum ut calor dissoluatur naturalis et dissipetur: eaque de causa corpus refrigeretur. Octava immoderatus scilicet quies et oculi usus: adeo ut supfluitates multiplicentur in corpore: quibus immeritis extinguat et

**De mor-
borum
causis**

depereat naturalis calor. hec sunt frigidi morbi cause. humidorum autem morborum cause quatuor sunt. Prima humidi alicuius occursum est per tantum: ut balnei et aqua suavis ac aeris humidus. Secunda eorum que comeduntur et bibunt superabundantia. Tertia ciborum et medicaminum que corpus humectant potrectio: ut lactucarum: cucurbitarum: seruiaci et nimis mixti vini. Quarta minus oculi et quies usus que propter supfluitates in corpore congregantur spisse que et ipsum humectant. Quinta prohibito eorum que a corpore dissoluntur: eorumque conclusio quam quod dissoluebatur humidum erat. Porro siccorum morborum cause ipse quoque quatuor sunt contrarie humidorum causis morborum. Prima est quam corpus aliquibus apponitur actualiter desiccantibus rebus: ut ambulanti per venenosa sit loca: arenosa quoque rimarum loca terrarum scilicet et in maris aqua et aluminosa ac sulphurea balneari. Secunda paucitas eorum que porriguntur ciborum intantum ut humiditas deficiat corporis. Tertia sicca potest taliter sepius accipere: ut lenticulam acetum et sal. Quarta laboris immoderata copia cum qua humiditas dissoluitur corporis. Quinta pro superabundantia dissolutorum a corpore humiditatisque consummatio motus copia. Iste consimilium partibus morborum sunt cause et mala dicuntur complexio si simplices sint et sine materia. Si autem compositi sint et eorum compositae producentur cause et iuxta compositorum numerum morborum: numerus etiam erit causarum et iuxta causarum species: morborum species proferentur. ¶ Haly rodoan

**De sicco-
rum
causis
morborum.**

**Additio
ex haly:**

Ault galenus in hoc sermone quod cause conseruationis sanitatis corporis quod appropinquat ad hoc ut accidat in eo complexio mala sunt duobus modis. vnus eorum est sumptus ex parte medicine notata precessio indefensione. et alter est sumptus ex parte medicine nominata conseruatio sanitatis. Et cause sanitatis corporum eorum scilicet cause facientes sanitatem in eis sunt pars medicine nominata eorum tantum medicatio. Curatio egritudinis fit aut cum tribus rebus aut cum duabus ex eis: aut cum vna et vna quidem trium est permutatio cause antecedentis: et destructio eius sicut euacuatio humoris. et secunda est mutatio cause coniuncte et permutatio eius scilicet destructio eius sicut destructio putredinis. et tertia est mutatio complexiois sicut humectatio corporis et ifrigidatio eius in dispo- ne se. propterea quia causa et sic. et nocumētum operationis fit ab egritudine

**Curatio
egritudi-
nis tribus
modis fit.**

sine medio: sicut nocet se. caliditati innate: et operationibus nature
 abique medio: et fit a causa egritudinis mediante egritudine. Dispo-
 sitio igitur aqua accidit nocumetur egritudinis est duobus modis: **Hocumē**
 vnus eorum est absque medio: et est egritudo: et alter per medium: et est ca-
 egritudinis. Sanatio egritudinum per contrarietatem fit et hippo. enū-
 dat de ea sit. Quocumque egritudo est ex repletione sanatio eius fit
 per euacuationem: et quocumque eorum ex euacuatione sanatio eius est per
 repletionem. Et Galenus castigat te in hoc sermone ut non gratule-
 ris per aliquam operationum virtutum ciborum et medicinarum donec scias
 ipsam et experias ipsam: et scias ex ea firmam certitudinem et veritatem
 operationes eius essentielles et vtaris eis: et per operationes accidenta-
 les et non gratuleris cum eis. Necesse est ergo medico ut experiat il-
 lud quod inuenit de istis rebus cum rationatione: et sciat rationem ei-
 cum experimento. Inuentio causarum facientium sanitatem cum destructio-
 ne egritudinis est inuentio ciborum et medicinarum conferentium in illo. Et
 inuentio ciborum et medicinarum conseruantium vel conferentium in illo est
 duobus modis vnus eorum est enuntiatio in quibus considerandum est in
 eis sicut illud quod est in libro diascoridis et in libro Galeni de cibis
 in sex tractatibus postremis libri sui in medicinis simplicibus: et pos-
 sibile est ut cadat dubitatio in istis propter antiquitatem temporis in quo
 accidit ut permutetur ista medicina: cadant nomina quarundam eorum super
 quasdam: et propter illud cum quo falsificatur ex obliuione homi-
 num in multis ex eis. Et alter est experientia earum visibiliter: et
 est ut scias per rationationem virtutes earum et probes illud cum
 experimento humorum quando coartatur et non respirat putrescit:
 et quando putrescit inflamatur in eo caliditas extranea ex qua ge-
 neratur febris: et febris est mala dyscrasia calida et sicca. itaque ergo
 apparet quod putredo est causa retinens febrem et si vis ut ipsa dis-
 catur causa coniuncta dic: non enim est differentia in illo et quan-
 do illud est ita: tunc indiges tribus intentionibus quarum duas
 dicit Galenus et tacet de tertia. duarum autem quas dixit vna
 est mutatio humoris donec quiescat putrefactio et ista mutatio
 est dare illud quod adiuuat naturam super digestionem: et uti me-
 dicinis digerentibus. Digestio non est aliquid plusquam ut domine-
 tur natura ut vincat humorem malum quicumque sit. Et altera est
 euacuatio humoris putridi et extractio eius a corpore totaliter.
 Tertia autem de qua tacuit Gale. est curatio febris ipsius. nam
 in quantum est malitia complexionis causa et sic indiget eo quod in-
 frigidat et humectat et plurimum quod infrigidat et humectat
 prohibet digestionem preterquam in materiis calidis et siccis scilicet
 coelestibus. Vult Gale. quod quando apud nos est scientia causarum dige-
 rentium vniuersumque chimorum prohibemus putrefactionem et quando prohibemus
 h. ij

Hocumē
 tuz egritu-
 dinis du-
 pliciter ca-
 tur.

De cano-
 ne cōi i cu-
 ratione.

Medicus
 sūdytme
 dicia nisi
 prius exp-
 tus fuerit
 ipsam.

Inuentio
 medicina-
 rum cōferē-
 tiū duobus
 modis fit.

Antiquas
 tps vari-
 at medici-
 narum vir-
 tutes.

De putre-
 factione
 humorum
 i genera-
 tione fe.

De dige-
 stione et
 euacua-
 tione.

Liber Tertius

Que sint putrefactionem nō generatur ex ea febris. **Causarū** autem digestiōe digestiōe alie sunt cibi et potus. Alie sunt medicīne: alie sunt exercitiū. Cibi quidē et potus quicūq; sunt ex eis ex quibus generatur chymus laudabilis et q̄titates eorū equales. Medicīne hō sūt si cut crocus et spica et cinamomū et piper albū et zinziber et macro piper. Exercitiū autē est sicut fricatio equalis et motus et balneatio et sermone absoluto si humor est grossus indiget eo qđ subtilet eū et si est viscosus indiget eo qđ incidat eū et si est calidus indiget eo qđ infrigidet eū: et si est frigidus indiget eo qđ calefaciat eū qđ est: q̄ intētio in digestione est vt pparet humor ita q̄ possibile sit vt naturavicat eū: et dominet sup eū. Chymus nō putrefit donec phibeat eius exspiratio. et nō phibeat eius exspiratio donec multiplicat. et nō tolerat eū virtus et cessat a regimine eius: et qñ cessat ab eis regimine putrefit. et curatio quidē multitudinis est p euacuationē. quicūq; ergo ex chymis est cū quo adduntur ipsi omnes donec implētur vene et vasa: tunc curatio eius est p phlebotomiā. qđ si non est possibile ppter etatem et horam presentēz

Que sit i tētio i di gerendo.

Cū vērto sis euacuamus quod nō possumus p phlebotomiā. De phlebotomiā.

tunc per ventosas. et q̄to sunt ventose propinquiores calcaneis est magis vtile: et quicūq; eorū est qui solus addit tantū: oportet vt euacuetur per medicīnā que appropiatur ei attractione eius et clysteris: aut attrahamus ipsum per puocationem vrine: aut per resolutionē ex cute: aut p attractionē eius ad loca cōtraria verū tamen nō conuenit tibi vt euacues cū attractione forti nisi in phlebotomiā sola: ipsa em euacuat euacuatione forti exvenis. Et manifestum est q̄ vsus phlebotomie est necessarius quādo cā egritudinis est intra vasa scz vt sit dispositio in corpore que noīatur repletio: et etas virtusq; et hora adiuuant. Et hippo. quidem iam dedit signum certū euacuationis: et est vt inueniat infirmus ei lenitatē: aut sit tolerans eā cum facilitate. Et iterū euacuatione per mundificationē narium fit: aut per emūtionem et per sternutationē. et per palatū fit per sreatū et per gargarismū et per collationem oris. cū ergo digeritur humor euacua eū medicīnis fortibus. Et docuit nos galenus in hoc sermone: q̄ sunt necessarij in euacuatione hu. malignorū q̄ttuor cōditiōes. Prima earū est spēs medicinarū q̄bus humor euacuat. opz em vt eligat ex eis illud qđ cōuenit ei. Scda est hora in qua opz vt dent medicīne aut in qua euacuat corpus: sicut vt euacuetur in horis t̄pis paroxismo rū cum rebus leuibus: aut post digestionez cū medicīnis fortibz. Et tertia est q̄titas quā opz euacuare post digestionē ex humore. Et quarta est pars vsus euacuationis. hec enī pars fit diuersa: qm si humor est decliuis ad ventrem: tunc cōuenit eis euacuatione per vomitū: et si est decliuis ad intestina: tunc oportet vt eius

Quattuor or p̄ditio nes i euacuatione malorū humorū.

euacuatio fiat aut per clystere aut per illud quod facit fluxibilem
egestionem et emittit ipsas: et si est decliuus ad partes epatis aut
renum: tunc oportet ut fiat eius euacuatio per prouocationem
vrine. et si est decliuus ad cutem: tunc per resolutionem. et si decli
uus ad pectus tunc per illud quod facit facile sputum. et si est de
cliuis ad caput tunc per nares et palatum et si est in venis: tunc
per phlebotomiam et secundum hanc similitudinem in unoquoque. **Que**
ritur hic quare dicit galenus. x. gradus et vii. gradus cum gradus
omnes sint quattuor secundum quod ipse ponit in lib. de simplicibus medi
cinis. hinc ergo questioni sunt due responsiones una earum est: quia
exemplum huius non est verum et altera est quia unusquisque. iiii. gra
duum diuiditur in tres mansiones: scilicet primam secundam et tertiam
fuit ergo. iiii. gradus. xii. mansiones. galenus ergo enunciat. x. gra
dus volens primam mansionem quarti et vii. volens primam mansionem
gradus tertii. Et sciendum quod semper prohibende sunt supfluitates
ad membra nobilia currere. et aliquando virtus medicine minuitur
et debilitatur in via. et propter illud necesse est ut addatur in virtu
te eius per quantitatem eius quod minuitur ex ea in via. Et galenus
numerat hic in curatione solutionis continuationis simplicis facite
in carne quattuor canones. Quorum unus est aggregatio partium
que sunt disrupte et complicatio earum ad inuicem donec figura ear
um similis fiat figure sue naturali et hoc quidem fit cum intentione
et equatione. Et secundus est illud quod conseruat figuram quam coe
quauit et equauit donec remaneat super aggregationem suam:
et hoc fit cum sutura et positione plumaceolorum duplicatorum et liga
mentorum: et tertius est ut caueatur ne cadat inter labia vulneris al
quid prohibens naturam ut continuet carnem disruptam ad inuicem.
Et quartus est ut conseruetur substantia membrum secundum sanitatem suam
scilicet ut conseruetur complexio eius naturalis cum medicinis et cibis quorum
complexio complexioni eius est similis: et addatur super eam parum in exsicca
tione medicine exsiccantes debet excedere membrum exsiccandum.

Utrum sint
tamen quatuor
tuor gra
dus in me
dicinis
simplici
bus et co
positis.

Ho. quat
tuor cano
nes in cu
rationib
continua
tis in car
ne.

De fractura.

Caput. vi.

Fractura ergo continuationis solutio in osse est: quod
inquinari curari non potest: quantum ex prima intentione
ne est: sed secundo quodammodo curari aliquate
nus potest. Prima igitur intentio ut in unum coas
lescat fieri minime potest propter duritiam partis
Secunda vero deligatio est: quam facere potest porus. id est. topus
lapis ligatus circa fracturam. Porus. id est. topus lapis in quantum

Liber Tertius

ex materia: et a natura efficitur communis cum ceteris est. inquam
tum vero prope formam ossis ex alimento illius fieri debet. Ce-
terum molle: ac puerile os coalescere potest. Sed raro huius
affectionis generatio est: sine implicatione aliorum. Nam ma-
gna ex parte muscoli adiacentes simul cum alijs corporibus
patiuntur effracto osse. Quocirca curationis intentio duplex
est altera in osse: altera in corporibus: que circa sunt. Sed de
tali intentione implexis affectibus partium carnosarum dictum
iam est. De fractura hac parte agendum est. Cum igitur affec-
tionis sanatio ex poro. i. topbo lapide fit: proprio ossis alimen-
to opus est. Cuius excrementum ad porum. i. topbi lapidis gene-
rationem subiiciatur nature oportet: quod moderatum quantitate et
qualitate sit necesse est: et ob eam rem sanguis talis ac tantus co-
ducendus est: quali quantoque porus. i. topbus lapis fieri possit
Cumque ille effluat per fistulas effracti ossis considerare conue-
nit ipsius quantitatem: ac qualitatem: et ita ducere sicciorē: aut
humidiorē. Sed de his omnibus libro decurandi via: et ra-
tione diffusius dictum iam est.

Champerij paradoxa.

De vitijs
ossium et
fracturis

aper est ea pars: que ad ossa pertinet. Omne autem os
ubi inturia accessit: aut vitiat: aut scindit: aut fragitur:
aut forat: aut colliditur: aut loco mouet. Id quod vicia-
tum est. primo fere pinguescit: deinde vel nigrum: vel cario-
sum. Que super natis grauis vlcerebus aut fistulis: hisque vetusta-
te vel etiam cancro occupatis eueniunt. Dico ergo quoniam illi qui consolida-
tionis et harum que diximus rerum vult scientiam et artem tenere ossium
oportere loca ut agnoscat figuramque eorum et formas et cum alijs par-
ticipationem: queque illa induat: ut quum alicui acciderit incommodum
membro ab exterioribus et a naturali viderit habitudine immuta-
tum figuramque et loco. Intelligat abinde accidisse illi aut fractionem
aut euulsionem: aut debilitationem: aut distortionem. Et confractio
(ut haly abbas practice nono inquit) est continuationis ossis sepa-
ratio: quemadmodum ossibus accidit cruribus aut cubitoz si fragatur
Euulsio autem est disgregationis a suo separatio loco et remotio
augmenti scilicet alicuius ossis ab alterius ossis fouea. Debilitatio
autem est lagor qui ossi aut ex percussione aut casu sine confractione

Quid con-
fractio
Euulsio.
Debilita-
tio.

accidit. Distorsio vero est disgregationis a suo loco concussio. **Distorsio**
Chaly rodoā. Intentio quidē prima est illud qđ dixit in cōsolī **Additio**
 datioē carnis qñ cadit in ea vulnus simplex et dixit q carnis par **ex haly.**
 tes cōtinuātur et ostēdit q illud est ppter generationē carnis ex
 sanguine: et dixit q os et reliqua mēbra quorū generatio est ex sp
 mate nō cōsolidant: et ostēdit q illud est ppter priuationē mate
 rie ex qua generat. et ipse dicit q ossis partes nō cōtinuātur et nō
 cōsolidātur ppter duriciē suā. Dat ergo ingenū aliud quo sit ne **Docet qđ**
 cessariū et est q qñ humidū est os sicut ossa infantium tñc possibi **sit facien**
 le est vt cōtinuētur partes ossis: et qñ nō est possibile vt cōtinuen **dū qñ os**
 tur partes ossis tñc necessaria est in eis alia intētio: et est vt extē **sa nō pñt**
 danē et equētur fm suā figurā primā et ligentur. Cū ergo facit in **cōsolida**
 eo medicus illud tñc generat natura regitua corpus in circuitu **ri l3 i pue**
 fracture porū quo ligātur partes ossis disrūpte et resoluūtur sup **ris sit pos**
 ipsum et stringit ipm ab omni parte donec sit super ipsuz natura **sibile.**
 le ligamentū. Consolidatio ossis possibilis est in pueris propter **Due cāe**
 duas res vna est remanētia virtutis spmatis ex quo generatur **cōsolidas**
 os et scđa est mollities ossis. Cibi aut qui conueniunt ossi fracto **tionis os**
 sunt ex qbus generat sanguis grossus et spissus: sicut assatura et **sis in pue**
 frumētū coctū in aq̄almutda caltata et ea q hñt ex farina tritici: **ris.**
 et totū qđ generat qñ digeritur sanguinē grossum et spissum.

De punctione nervi: ac tendonis. Caput. vii.

Nervi pterea ac tendonis punctio: ppter exupe
 rantē sensum et q pars cōtinua origini est: prom
 pte aduocare pōt puulsionē: maximeq; quoties
 nihil possit foras efflari: occēcato vulnere cutis.
 Id igitur aperire oportet: ac siccare materia te
 nuiore: que se insinuare in profundum possit vsq; ad nervū
 vulneratum: ac de hoc libro de curandi via et ratione satis iā
 dictum est. hactenus de simpliciū dispositionū causis sanis.

Champeriij paradoxa.

Nervi oes ex cerebro oriunt. Qui sensificū spiramentū
 ad certa mēbrozū loca trāsmittūt: vt sensum vicinis et
 lōge positīs mēbris spiritali semita insidāt. **Chaly**
 rodoā. Nomē nervi in sermone medicorum cadit sup
 tres significationes. vna earum est nervus natus ex
 cerebro et nucha: et est ille quo fit sensus et motus. et secunda est
 ligamenta que ligant iuncturas et membra ligata cum ossibus
 et tertia est corda. et corda est nascens ex musculo: quod est quita

De tripli
ci nervo
rū signifi
catione.

Liber Tertius

musculus est cōposit⁹ ex carne simplici ⁊ neruis p̄textis ⁊ intrātibus in eo. Cū ḡ peruenit ad vltimū ei⁹ redit neru⁹ ⁊ generat⁹ ex eo corda. ⁊ Ga. qdē intellexit in hoc sermone neruū nascentē ex cerebro ⁊ nucha: ⁊ cordas generatas ex eo tñ sine ligamētis. Cū ḡ cadit in istis mēbris vuln⁹ est dolor eorū vehemēs valde ppter suā perfuitatē sensus eorū ⁊ p̄tuitatē eorū cū cerebro. multotiens em̄ attrahit vehemētia doloris eorū p̄hibitiō resolutiōis venient ⁊ sorditiei generate in vulnere addit sup illud dolor ⁊ fit spasm⁹ maior. Si ergo nō sit festinatio cū eo qd opz in curatiōe horū mēbriū: rōne horū mēbriū pducit ad mortē velocē. ⁊ Galen⁹ dat canones in curatiōe eorū qñ soluit cōtīnuitas eorū ⁊ dicit opz in primis vt aperiat scissura ⁊ dilatetur donec currat ex ea virus ⁊ egrediat⁹ sorditiei: deinde medica vlcus cū medicīna desiccante ipm cū equalitate. ⁊ opz vt sit ei virt⁹ calefaciēs vt resoluat ex eo illud qd aggregat⁹ in ipso qd est: qz medicīne oēs frigide nocent neruis nocumēto p̄mordiali. deinde opz vt sit harū medicīnarū substantia q̄ calefaciūt mēbrū cū equalitate ⁊ exsiccent ipm plus equali subtili vt submergat⁹ ⁊ pueniat ad pfundū. Nerui em̄ sunt positi natura in pfundo: vt qcqd est sup eos coopiat eos ⁊ defendat a nocumētis extrīnsecis ⁊ medicīne q̄ calefaciūt cū eq̄litate ⁊ exsiccent ipm plus eq̄litate ⁊ sunt cū illo subtilis substantie. sunt gūa lactis extracta ab arborib⁹ ⁊ gūme ⁊ olea subtilia q̄b⁹ inuoluit mēbrū: gūa nō lactis ⁊ gūme sunt sicut alūbat. i. terebentina ⁊ oppoponacū ⁊ eusorbiū ⁊ serapinū. Olea nō subtilia sunt sicut oleū de cherua ⁊ oleū antiquū ⁊ relique gūme ⁊ olea q̄b⁹ est caliditas tepida ⁊ exsiccatio ⁊ est ei subtilitas in subia: ⁊ de p̄p̄riatibus eorū est vt pueniat ⁊ submergant⁹ ⁊ penetrēt ad mēbra interiora qñ sūt ex eis emplastra ⁊ emplastrant⁹ ex eis loca infirma aut insicant⁹ in vlcere. Dicit ḡ Galen⁹ tria vulnera simplicia vnū eorū est vuln⁹ qd est in carne simplex ⁊ scdm est fractura ossis qñ id qd ē ī circuitu ei⁹ ē saluū. ⁊ tertiuū vulnera nerui simplicita sicut pūctur nerui cū acu aut cultello subtili ⁊ oñdit canonē ī curatiōe.

Nota qñ
frigida
nocēt ner
uis.

Calefa
ciētia cuz
equalita
te ⁊ exsic
cātia ī vl
ceribus.

De impleru dispositionū. Caput. viij.

Quā impleris deinceps agēdū est in vlcere. ergo implicat⁹ in primis quidē cauū quā nō aliā dispositionē: sed vlceris differētia esse existimant. Est aut nō vlceris differētia: sed alterū genus totius morbi ī quo substantie corruptio facta est. Itaqz sanatio duplici affectu: duplici eget intentione. Nam cō

tinuitatis solutio vnionē: substantie corruptio generationē requirit: ac generationis intēctiones pauloante explanate iam sunt. Quinetiā rerū natura ostendit: vt in primis talē sanare dispōnem deinde vnire aggredi opus sit. Quoties ergo pars inanis repleta fuerit. Vlcus vero equale extiterit: alteram intentionē auferri cōtingit. Interposita em̄ recens genita carne inter vlcis labia: partes vniri dissidentes impossibile est. Sed aliā intentionē curationis inueniri opz. Inuenimus aut: si naturā consideremus partis cui per naturam inest tegi cute. id igitur a nobis efficiendū est. quod si impossibilis intentio est: simile aliquid cuti: id est carnem cuti sub similem efficiendū. Talis vero siccior atq; adstrictior est. quocirca siccantibus: ac stringentib⁹ medicamentis minime mordentibus cobalescendo vlceri opus est. nec secus vbi sordes affuerint intentio est detergere. Medicamentum vero salutare deterforium est. Ac de his libro de medicamentis dictū iam est. Quinetiam vbi inflammatio quedam: aut effractio: aut durities: aut tumor ex vlcere fatiget: illa prius curari predicta via oportet. Itidem si quid vlceri effluat: sanandus ante fluor est. Eodemodo si intēperies quedā in vlcere affligat intēperiei auxilia antea adhibēda sunt: s; de his satis.

¶ Champerij paradoxa.

Quum de morborum loqueremur diuersitatibus ostēdimus cōtinuationum separationem: si in carne esset vulnus dici: et si eius diuturnius fieret tempus vlcus appellari: quod si in osse fieret fracturam nominari. Quicq; etenim membro due sunt superfluitates. Altera subtilis que per poros dissoluitur: altera rō grossa ex qua sordes super cutē generantur. Rubigo itaq; in vlceribus ex supfluitate subtili generatur et tenui: quum naturalis non valeat calor subtiliare illam et dissoluere. sordes autē ex grossa. Et que huiusmodi apparent vlcera manifesta sunt et significatione non indigent. Composita vero vlcera quedam cum causis componuntur: quedam cum morbis aut accidentibus. Et cum causa si materia illic sit

Liber Tertius

que ad vulnus defluit: cuius signum humiditatis est multitudo in ulcere et fluxus. Cum morbo vero aliquando quidem mala complexione aliquotiens organica. Et qui ex mala est morbus complexione aut ex calida est: et eius signum membri rubor et inflammatio grauius in eo dolor. Aut ex frigida: cuius signum est coloris liuiditas et caloris paucitas. Est et ex humida significaturque ulceris multa humiditate et rubigine carnisque mollitie. Aut ex mala complexione sicca: cui signum erit ulceris siccitas extenuatio et durities. Organicus vero morbus alius est immutationis quam caro immutata est et membri aliqua decidit pars. Alius magnitudinis quemadmodum quod cum vulnere apostema et in ulcere. Alius continuationis separatio ut nervorum amputatio et ossium fractura. Ulceris autem cum accidentibus compositio est quemadmodum qui cum eis est dolor. Quodlibet autem ulcerum simplicium siue compositorum si quadraginta transierit dierum spacium fistula deinceps appellatur nisi quod fistule veraciter ulcera sunt quibus est profunditas et eorum os strictum. Interiora autem larga in quibus caro est dura et alba: nec dolorem patiuntur: vis debilisque eam: quibusdam in temporibus sicca et attenuata. quibusdam autem plurime humiditatis. **Thaly Rodam.** Ostit in hoc sermone Galenus quod quando cum ulcere est perditio partis carnis aut alterius donec sit ei profunditas non est vlcus simplex sed vlcus compositum ex duabus rebus quarum una est solutio continuationis membri: et altera perditio partis membri quare oportet ut restitueretur quod sit loco partis perditae deinde consolidetur solutio. Intentiones vero in generatione substantie perditae ex ulcere est conseruatio membri super illud secundum quod est natura: et dare medicinas in quibus est abstertio veneni et sordiditatis aut secundum semitam emplastrandi aut cum emplastris aut cum lichenis aut cum iniectionibus: et dare cibos et potus ex quibus generatur sanguis qui sit bona materia conueniens ex qua generet natura cambium substantie predictae ex ulcere. Et quando nascitur in profunditate ulceris caro donec implet profunditatem eius totam et iam prohibet hec caro nata a consolidatione labia ulceris. Et tunc oportet ut nascatur super hanc carnem cutis que cooperiat eam secundum quod fuit in primis membro natura. Et natiuitas cutis non est possibilis. oportet ergo ut siccetur superficies huius carnis et induretur donec fiat in essentia cutis loco eius. Et medicinae quidem que exsiccant hanc carnem et indurant eam sunt ille que exsiccant et constringunt absque mordicatione: sicut pelliscula granatorum et cortices eorum. et calx abluta: et lytargirum: et scorla argenti. et alcedico aut simplicia aut composita et reliqua

Additio
ex haly.

Natiuitas
cutis
non est
possibilis.

que currunt hoc cursu scilicet que exsiccant et constringunt mem-
brum carnis donec fiat illud simile cuti. Et in profundo vlcere
generatur quandoque sordities scilicet putredo et pus ex causis
multis quarum una est ex superfluitate nutrimenti membri. Sec-
cunda est ex malitia regiminis infirmi. quando permiscetur in ei-
us vlcere. Et tertia est ex errore medici quando ponit super
vlcus medicinas inconuenientes. et quando generatur in vlcere
sordities: prohibet naturam ad hoc vt faciat nasci in eo carnem
loco eius quod perditum est ex ea. Galenus ergo precepit tibi
vt ponas in vlcere medicinam que abstergat illam sorditiem do-
nec prepararetur nature vt faciat nasci carnem. Et oportet vt con-
sideretur vlcus et attendatur natura in eo: et mundificetur: aut cu-
lana: aut cum cocto: et scias causam prohibentem natiuitate car-
nis in eo et destruas eam: et ponas super ipsum ex medicinis ab-
stergentibus que conseruant complexionem membri et abstergunt
illud quod generatur in eo de sorditie cum quantitate sufficiente
absque additione et sine diminutione. Et ego exemplificabo tibi
medicinas abstergentes: et illas que faciunt nasci carnem. dico
ergo quod sunt sicut thus et aristologia: orobus: resina. idest gummi
pini et pix et sunt iste medicine multe inuentiois ex quibus com-
ponuntur emplastra et pulueres et alia que ponuntur super vlcere.
Et multotiens effunditur ad locum vlcere materia et gene-
ratur ex eo apostema. Si ergo materia effusa: aut attracta est
sanguinis aut humor colericus: generatur ex ea apostema cal-
dum. Si autem est melancholia vel flegma que sunt caseata ge-
neratur apostema durum. et si est flegma subtile generatur ex eo
apostema molle: et fortasse accidit cum vlcere cassatio: aut exco-
riatio: aut concussio: aut atritio et fractura. aut multotiens effun-
ditur aut attrahitur ad vlcus humiditas subtilis venenosa. et
fortasse mutatur complexio membri et quecumque res accidunt ex
istis faciunt vlcus compositum ex ea et ex ipso vlcere. Et Gale-
nus quidem precipit tibi vt incipias ante curationem vlcere cum cu-
ratione cutisque horum quod accidit cum vlcere: propterea quod iste
res necant naturam membri. et prohibent eam a generatione car-
nis et consolidatione solutionis continuitatis et faciunt aliquan-
do vlcus malum fraudulentum difficilis sanationis et fortassis
effunditur ad ipsum cole. nigra. et fit vlcus cancerosum: et non sa-
natur talis egritudo donec sanetur que est ante eam: tunc ergo
incipi cum ea que est magis timorosa. Exemplum in vlcerebus
cancerosis est vt euacues corp⁹ ex co. ni. et mundifices ipm: et ponas
sup ipm vlc⁹ quod refrigeret: rectificet et siccet absque mordicatione si-
emplastrum factum ex tutia abluta. et si membri complexio iam corrupta

De vlcere
bus compo-
sitis.

Liber Tertius

est: et videmus incisionem eius tam fieri debere, propter rem cum incisionem eius ex loco saluo: et proscimus ipsum cum toto membro cor

Melior rupte complexione: et fortassis indigemus in quibusdam ulceribus medicorum cauterio cum igne. Et melior medicorum est qui potest curare ulce est qui cura corrodetur cum medicinis: que faciunt illud quod facit incisio curat cum me ferro aut cauterio cum igne in hoc enim apparet prudentis medici dicinis et operatio super imprudenter: et propter illud dicitur Galenus. medicinas in istis ul sine cante ceribus et tacuit de incisione eorum cum ferro aut cauterio et igne. rio.

De curatione figmenti

Caput. ix.

Defigmento deinceps agendum est: quod in plures differentias secari potest. Sed ab euidenti incipiendum est: quod ex figure mutatione efficitur. Corpus igitur si increseat figura multarum partium corrigi potest: si increvit emendari ulterius non potest. Intentio autem in his: que curari possunt: in diuersum adducit distortio. Quod si fractura non recte explanata alicuius membri figura peccet contracto iam poro. id est. tophe lapide. Si preterea porus. id est. tophe lapis reces fuerit: effringendo rursus recte fingere: deinde inducere porum. id est. tophe lapidem operis. infartio propterea habet genus morbi continetur. Ubi igitur ab humore crasso: ac glutinoso efficiatur vna habet intentionem triam affectio: intelligo infartionem. Causa autem sana detergens: atque incidens medicamentum existit. ubi a stercore duro efficiatur opilatio intestino. In primis quidem habebit duricie emendationem ex humido ac pingui clysteri deinde euacuationem ex acriori. Ubi vero a calculo in vesica efficiatur tantisper propellendus est. Gratia vero omnimode curationis: ex incisione conuellendus. Ceterum humoris preter naturam contenti sanatio omnimoda euacuatione efficitur quemadmodum in purulenti. Sed immoderata repletio immoderata euacuatione discutitur: quemadmodum sanguine in venis condito. Similimodo si quibus in ventre aut intestinis: aut arteria: aut pulmone pus: aut sanguis continetur omnimoda indiget euacuatione. Quibus vero plenus cibi aut potu adhuc recetis continetur: euacuatio sanatio est.

Quaecūq; vero in iecore: aut venis: aut arteria: aut renibus: aut p vrinaz: aut per aliū euacuari cōueniet locū. Per vrinā quidem adhibitis medicamentis vebemēter extenuantibus: per aluum vero adhibitis medicamentis trahentibus: atq; aperientibus. Quaecūq; in ventre superiore continentur: vomitur: quaecūq; inferiore deiectione euacuāda sunt. Quaecūq; sub cute incidendo: perurendo aut adhibitis medicamentis perurentibus. Similimodo quaecūq; in cauo aliquo naturali conduntur velut in thorace ⁊ vt semel dicatur: eorum que preter naturam in quibusdam partibus continentur intentio sanationis sublatio est. Talia inueniuntur partim ex ipsa dispositione: sed magna ex parte ex ipsis locis affectis. Et quaecūq; preter naturam sunt ratione asperitatis ducuntur ad habitum naturalem per lenitatem. In osse quidem radendo: in arteria vero: aut lingua leuigando adhibitis humidis minime mordentibus: ac glutinosis. Porro quaecūq; recedunt a natura sua ratione lenitatis: asperitatis naturalis inducenda est ex medicamentis ad modum detergentibus ac paulum reprimentibus. Verūz quoties infartio aut angustia alijs communiter morbis hi prius curādi sunt. Ceterum in libro de morborū differētia dictū iam est: vt dicte dispositiones inflammationi ac duricie: tumoriq; ⁊ siccitati interdum immoderate: ⁊ item prauis figuris continentius corporum sepe numero comittentur: quēadmodū quibusdā tumoribus corporum que circa sunt. Quod si inuicem quidem talium morborū implicanē indicationes varias obtinebunt. Et sufficiat super vno veluti exemplo facere orationē. Nam de his omnibus libro de curandi via ⁊ ratione latius perpēsū iam est. Subijciatur ergo sanguinis multitudinem cuiusdam parti affluere: ita vt vasa in parte illa extendantur: non maiora solum: sed etiam minora: que antea effugiebant visus nunc apparentia quia repleta sint: quemadmodum in oculis perspicue cernitur interdūz propter albedinem tunicule: ac par est: vt alia vasa: que non videntur extendantur res

Liber Tertius

pleta: nondum tamen apparentia propterea q̄ exigua sunt.
Sane materia resudans ex vasis effundit: aut etiā aliquid ef-
fusum iam est ad interceptas sedes inanes. Huius igitur af-
fectio intentionem habebit euacuationez. Cumq; affectio sit
q̄ pars immoderate repleta fuerit: necesse est excrementum
euacuetur: aut recurrendo: aut per ipsam affectam partem.
¶ Recurret igitur: aut pellendo aut trabendo: aut transmittē-
do: aut aliquo horū: aut omnibus modis euacuādo. ¶ Per ip-
sam v̄o partem euacuabitur: aut perspicue: et euidenter: aut
in vapores extenuatum. Si igitur totum corpus fuerit reple-
tum per ipsum affectum locum euacuare minime conuenit.
Si enim incidendo ac secando euidenter euacuemus: inferē-
tes dolorem plus materie attrahemus propter dolorem. Si
vero calefacientibus discutere aggrediamur: trabemus per
calorem magis ad affectam partez q̄ discutiamus. Quod si
rursus libeat cogere: vt materia que fluxit recurrat: corpus
vt pote pleniū nequaq̄ admittet. At ergo ambo hec fieri pos-
sint totum corpus euacuare oportet: aut omnino auocare ad
aliū locum materiam que in partem affectaz influit: atq;
ita efficiendum vt de parte affecta prius expellatur quo fieri
potest per loca ampliora. Nam euacuatio p̄mptior est. Eua-
cuabimus autem de parte affecta: si reprimamus: aut refrige-
remus. Sed etiā loca euacuata ad se attrahūt. Idē enī in li-
bro de virib⁹ naturalib⁹ diffinitū iā ē. Et trāsmittēt vasa cor-
roborata reprimētib⁹ medicamētis. Si igit̄ cūcta ita recurrāt
res bene se bz. Si qd aut in parte remāserit: cōiiciēdū est glu-
tinosum existere: aut crassuz: pindeq; stipatum vehementer.
Quinetiā fieri pōt: vt nequaq̄ tale sit: sed ad interceptas se-
des effusuz. Id igit̄ p locū affectū euacuari necesse est adhibē-
do medicamēta repellētia. ¶ Porro euacuabis potissimū: si in
locis interceptis cōieceris aliqd cōtineri scarificādo piter: ac
discutiēdo medicamētis. Sz cū oīa medicamēta discutientia
calida virib⁹ existāt: mordēt quoties immodice calida fuerint:
cauēdū igit̄ ē animis calidis maximeq; quoties affecta pars

summoten⁹ fuerit non parā em̄ dolebit. Si locus simul fuerit affectus: ac mordeat: omnisq; dolor irritat fluctiones: modice ergo calidū sedat dolorem: maximeq; si humidus extiterit. Ceterū sufficit discutere positā summoten⁹ materiā quāq; discutiens medicamentus vehemens minime fuerit. Qd si summe partes imperpesse penitus existant. Qd aut indiget euacuatione fuerit in profundo: intendere: atq; augere oportet discutientis medicamenti caliditatē: q; periculū foret: ne pri⁹ exolueretur: q; iret in pfundū: nō tñ afficeret summas quas tanget ptes: utq; minime affecte sint. Quocirca ambo in idē concurrunt ad medicamenti calidioris acriorisq; vsum: cum summe partes admittāt: ac pfunde indigeāt. Hanc itaq; expositione durū⁹ indicationē. Deinceps cōsideremus si qd restet ad curationē. Videntē em̄ nō pauca arrestare affectarū partū in quibus est excrementū fluctionis. Quedā ergo partes rare: laxeq;: et molles natura sunt: alie dense: et astrictae: ac dure. Priores ergo facile euacuātur: alie acriorib⁹ egēt euacuanti⁹. Itē tenuiorib⁹: ac multo magis id fieri debz: vbi in profundo ponunt. Atq; hec rursus alia indicatio erit a substantia affecte ptis: alia ducit a figmēto simul ac positione. Subijciat em̄ in iecore pdictā esse dispositionē in angustis finibus vasorū stipatis hūoribus: aut glutinosus: aut crassis: aut multis: nōne pmp̄tū erit esculētis: ac poculētis extenuatib⁹. Crassitudine qdē in p̄mis simul cū lentore facere tenuiorem: mox nō p̄ inuisibiles: atq; āgustas vias: s; āplas materiā no cuaz euacuare. Ampliores em̄ i iecore vene quēadmodū plurime sunt: ac desinūt he in gibbo ad venā cauā: ille in simo ad portā. Quocirca facilimū erit vtrouis loco stipent humores pmp̄te euacuār trahēdo i vētrē hūores qcuq; i simo: p urinā vō qcuq; i gibbo dant. Ceterū alia idicatio ducit a iecore: cū sit initū venarū: cū ei nō seipz solū quēadmodū mltē aialis ptes solēt gubernār: s; influit vires venis: piculū ē quoties phibeamus ipi⁹ firmitatē rigādo aut laxādo cataplasmatib⁹: i p̄mis iecur ipz obilitat circa actiōez: ac obiles vēas cūctas efficere:

Liber Tertius

quapropter permiscere reprimens aliquod medicamentū cū rando ipsum necesse est: sed cū profunde ad modū positum sit: periculū est ne vires medicamēti reprimētis exoluant nisi manu ducatur ab aliqua alia materia tenuiore: qualis aromatum est: ac rectius est: si ipsum reprimens medicamentū statim aroma extiterit: insitas enī habēdo duas qualitates ac vires vchemētius operabit: vbi igitur superuacu⁹ humor fuerit euacuatus: ac mēbrum habeat naturalez humorū mediocritatem: cōsiderari oportet vnde qualitatem aliquā fluctio intulerit: vt si pituitosa sit frigiditatē: si biliosa caliditatem vt hac sublata sanā partem integre efficiamus: curabimus vō contrariā imprimētes qualitatem quēadmodū dum de curatione intemperiei ageretur docuimus: quanto aliqd calidius existit tantū refrigerādo. Quo fit vt necessariū sit cognoscere naturalē ipsi⁹ tēperiē. Nam quo pacto scire possum⁹ quāto natura calidi⁹ fuerit: aut quā calefacere desinas: nō cognoscētes ei mēsurā naturalis caliditatis fieri minime pōt vt abūdes copia medicamētoꝝ calefaciētū aut calefacē desinas.

Champerij paradoxa.

Orbus qui in figura fit forma scilz quinqz habet diuersitates. Primus est qui in figura fit mēbrū vt capitis turpis ⁊ sēda positio ⁊ crurium curuitas. Secundus qui in cōcauitate fit mēbrū vt inferiora pedis si oīno extenuētur aut palmarū medium supienū fiat ⁊ non cōcauū. Tertius est qui in meatibus fit morbus ⁊ traductio nibus cuius due sunt spēs. Altera est meatuū dilatatio vt venarū que in ano sunt apertioꝝ foraminis pupille extētio. Alter a pō eorum arctatio quēadmodū ex oppressiōe accidit aut oppilatio ne. Quarta spēs est morbus qui in aspero fit: explanatio scz mēbrū qđ asperū est natura: quēadmodum ossibus accidit ⁊ matrici quū explanātur quū natura sint aspera. Quinta est que in lenitate fit asperitas quū in ea fuerit que lenia erant natura vt pulmonis canaliū exasperatio quarū est natura planas esse. ¶ Chaly rodo am. Postqz cessauit a doctrina canonū curationis solutionis p̄tinitatis: redit ad illud qđ est postremū eius ex rememoratio ne canonū curationis egritūmpū cōpositionis membrorū. ⁊ sunt

Additio
ex haly.

quattuor genera: forma: q̄titas: numerus: positio. z inceptit a ge-
nere egritudinū forme. species ei⁹ sunt egritudo que fit in figura
z egritudo que fit in gibbositate z egritudo que fit in concauita-
te: sicut opilatio: asperitas: lenitas z est manifestior mutatio figu-
re. Mēbra figurariū quorū rectificatio est possibilis sunt illa que
sunt in augmēto. ista em̄ mēbra non tendunt ad diuersitatē ptis
ad quā torta sunt z equatur eorum tortuositas: z sustentant cū
plumaceolis aut tabellis: z vene ligant z embrocant in hora so-
lutionis eorū cum aqua calida: z inungunt cum aliquo oleo cali-
do: z q̄n assiduatur illud super ea: rectificantur eorū figure torte.
Et op̄vt scias q̄ os q̄nq̄ frangitur latitudinaliter: z longitudi-
naliter: z trāuerse: z rotūde: z q̄nq̄ cadit sup̄ ip̄uz aliquid quod
contundit ipsum seu frangit ipsum faciēdo frustra in ipso: z cogi-
tatio tua culūq̄ horum est per tactum cum manu et considera-
tionem cum oculo: z studium sit in operatione. Et dicit Ga-
lenus q̄ opilatio est vna ex speciebus generis egritudinum fas-
ctarum in forma. Et superfluitas in vnoquoq̄ membrorum ges-
nerata cōcauorū est propinqua nature instrumētū eius: quod est:
q̄ superfluitas in vnoquoq̄ mēbroz est illud qd̄ superest a nutri-
mēto eius: z p̄pter hoc fit opilatio in neruis faciēs paralīsim dif-
ficilis sanationis p̄pterea q̄ nutrīmētū nerui est p̄pinquū natu-
re eius sc̄z humor grossus viscosus. Dixit Galenus ex curatione
lapidis generatū in vesica grauius est quod est vt sit signans sup̄
illud quod est ante ip̄m qd̄ est: q̄ lapis generatur in multis locis
corporis. verūtamen generatio eius in vesica est manifestior: z in
renibus similiter: z in alijs locis est occultior z rare inuentionis.
Et nos quidē curamus lapidē generatū in vesica z in renib⁹ cuz
medicinis que frangunt lapidē z faciūt ip̄m harenā: sicut vitruz
cōbustū: z lapis induratus: z cinis scorpiōis: z lapis natus in spō-
gia: z semina prouocantia vrinam: z reliqua que sunt hīs similia
z non est in omni membro nobis possibile remouere lapidem ab
orificio meatus nec secare locum z extrahere lapidem. Et opor-
tet vt consideres illud quod aggregatur in instrumētis pectoris
z si est subtile non ascendens cum tussi: in grossa illud cū medicī-
nis que faciunt illud grossum sicut amidum z decoctio sebestem
z semen papaueris z si est grossum viscosum z non tolerat ipsum
aer exterior cum tussi: subtilia ipsum: z incide ipsum si inueneris
cum oxymelle squillarico z secantabin z medicīnis que incidunt:
z subtiliant z faciunt facile sputum. Et Galenus dicit q̄ euacua-
tio saniei fit tribus modis: aut per apertiones loci: z euacuatio-
nem saniei ex eo: aut per caterizationem eius cum igne vt finiat
ignis saniem z exsiccet quod remanet ex ea: aut per medicinas

Liber Tertius

**De tribus
modis su-
perfluitatū**

comburentes et sunt ille que nominatur cauterizantes: sicut calx abluta: et arsenicum citrinum et rubeum: et sal armoniacum et que currunt hoc cursu ex medicinis comburentibus. Superfluitas est tribus modis. vna earum est superfluitas ledens qualitate sua: quando qualitas sua tantum est egrediens a natura sicut sanguis quando calefit et facit febrem ephemeram: tunc intentio in medicatio- ne eius est reducere ipsam ad complexionem suam. Et secunda est superfluitas ledens quantitate sua: et qualitate simul: et hoc genus est egrediens a natura sicut sanies quando aggregatur in quibusdam membris et est spes opilationis. Intentio ergo in hac est extrahere eam totam a corpore. Et tertia est superfluitas ledens quantitate sua tantum: si quantitas eius tantum est egrediens a natura et qualitas eius est conveniens tunc intentio est in hac extractio partis eius seu extractio quantita- tis eius addite tantum: sicut si homo comedit cibum convenientem verumtamen multitudo eius peruenit ad hoc quod stomachus non potest continere ipsum et sicut est repletio facta in venis. nam intentio in istis duobus est extractio utriusque partis. cibi quidem partis est extrac- tio per vomitum: et partis repletionis in venis est extractio per phlebotomiam. Et cognitio causarum sanitatis sumpta est a natura egritudinis pariter et natura membri significat illud quod est necessarium ex medicinis. In curatioe vero egritudinis non sufficit significatio sumpta ex natura egritudinis. Et apostema est egritudo composita ex malitia complexionis et ex quantitate et figura. et quicquid sit ab eo egritudo nominata opilatio quando apostema fit in quibusdam cavitatibus meatuum et sicut verruce. Et apostema generatur in membro secundum hunc modum quando accidit malitia complexionis in quibusdam membris: aut impellitur ad ea superfluitas ex membro fortiore eis. et quando non potest hoc membrum expellere eam a seipso stat superfluitas in eo et fit ex illa apostema in membro in vna generatione eius quod est in membro ut attrahatur ad membrum sanguis et si non est in sanguine alius alius humor vincens apostema generatur san- guineus et dicitur phlegmon: et si est vicis colera generatur herisipila et si melancholia generatur apostema durum: et si phlegma generatur apostema molle: et si colera nigra adusta vehementer adustio generatur cancer: et si sanguis grossus phlegmaticus vehementer adustio generatur apostema dictum carbo et carbunculus et antrax osiracu aut testem. Et curatio apostematis sunt due viae. vna earum est generatio prohibitorum illud fit ante complemendum eius generationis: et altera est digestio eius post complem- tum generationis. Et medicinae calefacientes intrinsece sunt calidiores me- dicinae calefacientibus extrinsece. Et quando membra magis spissa dura et in pseudo tanto fortioribus indigent medicinis. et medicatio cibi et potus est melior medicatioe que est cum medicinis. Medicinae vero resoluentes non sunt supra membra principalia ponende nisi cum stipticis misceantur. et

**Quo ge-
neratur
apostema.**

necessariū ē medico cognoscere plexionē nālē cutuscūq; mēbrū.

De morbo numeri.

Caput. x.

Ed cum de his abūde dictum sit tēpus est: vt ad egritudines numeri veniamus. Cūq; duplex earū differētia sit: in quibus pars quepiāz deest: eam efficere intentio est: subseruiendo .s. nature quō antea diffinitū iam est. In quibus exuperat eam excidere vel gladio vel igne: vel medicamento perurente propositū est. Cuncta igif hec fere sanare possibile est. Cuncta autē gignere impossibile est: quēadmodum libro de semine docuimus. Quedā vō r si ea impossibile est gignere possibile tamē est aliquid alterum facere. Ergo loco eius substantiā aliam efficere possibile est: vt in quibus pars quepiam ossis integre sublata est: substantiam alteraz loco eius dissidentem ab osse: carneq;. Que vō loco eius gignit substantia caro est. Tophi lapidis institutiōe cōsistens: aut topbus lapis carnis institutiōe cōsistens: ac tpe pcedente topbo lapidi simillima efficit. Inter initia vō carni subfimilis poti⁹ habet. Ceterū quauis parte sublata: neq; eandē substantiam fm speciē: neq; similē efficere possumus. Tertia intētio bonestamētū quoddā inuenit: vt in māsīs. At hoc genus eādē cū quātitate inīt rōnē. Qd em̄ circa nature dispositionē versat: illi ppinquat. Qd aut genere pter naturā est: illi tātūmō dissidet: in quo prima quidē intētio sublatio est. Si vō impossibilis sit: sequēs est: vt trāsserat: quēadmodū p suffusiones. Porro quecūq; nō in totis partibus: sed partibus partiūz desūt: aut exuperāt: si desint reficiēda sūt gñatiōe: si exuperant excidēda: auferēdaq; sunt. Ita fit vt neq; alia intentio: neq; spēs alia medicamētoz genere sit. Sed ad aliud cārū salutarīū gen⁹ eundū est: qd positionis impedimēta emēdat: vt luxationes intestinorū ac testīū: he fiūt aut q; violēter tendūtur aut pelluntur: aut q; mēbrū cōtinens laxatur: auc effringit. Quocirca curatur partim q; econtrario tenduntur: aut in diuersum pelluntur: partim quia mēbrum continens angus

Liber Tertius

stius efficiatur. Sed qua via particularia q̄s vestiget preces-
pta. libro de curādi via ⁊ oratione perpensum iam est.

Champerij paradoxa.

Orbus qui in numero sit mēbrorū ⁊ ipse duplex: aut
enim supabūdāt. ⁊ hec supabundantia aut est natu-
ralis vt digitus q̄n est adiectus: aut extranaturalis
vt varices lūbici ⁊ ascarides. lapidesq̄ in vesica fiūt
Aut est imminutio que aut erit vniuersalis vt mem-
brū alicuius incisio: aut particularis vt si digitus dactilis auferā-
tur vnus.

Additio
ex haly.
Mēbrū
additum
tribus in
genis po-
test icidi.

Exēpla
plurima
de mor-
bis in nu-
mero.

Chaly rodoā. Dixit galenus tres res incidētes mem-
brū additū scz ferrum sicut cultellū ⁊ spatūle ⁊ forfices: ⁊ cau-
terū cum medicīna adurēte vt simus facientes ex his trib⁹ illud
qđ exigit testificatio de virtute infirmi ⁊ debilitate eius: ⁊ virili-
tate ipsius ⁊ timore eius ex eo qđ exigit estimatio artificialis. In-
cisio nāq̄ mēbrorū diuersa fit sicut incisio emorroidarū: ⁊ carnis
addite scz ⁊ nate in vlcere: nos em̄ q̄nq̄ incidimus illud cū ferro:
⁊ q̄nq̄ cū igne illud incidimus ⁊ q̄nq̄ cū medicinis adurētibus
Quādoq̄ fit additio in ipsa forma ⁊ diminutio ⁊ q̄nq̄ fit post cō-
plementū forme. Ego enim vidi ex additione virū qui habebat
veretrū: ⁊ testiculus ⁊ vuluā mulieris simul: ⁊ vidi virū habentes
duo capita separata: ⁊ vidi virū cui non fuerunt ei manus et pe-
des: ⁊ vidi qui nō habebat neq̄ vuluā: nec pilapū nec testiculos ⁊
in moribus erat similis castrato ⁊ erat ei foramē minimū ex quo
mīngebat. Et iam vidi reginā quādā ⁊ nata erat intra vuluā suā
emorroidis ad longitudinē digiti indicis ⁊ eius grossitudinem ha-
bens donec phibuit virū posse cotre cū ea ⁊ vngula est etiā mem-
brū additū in oculo: ⁊ similiter emorroides mēbra addita. Et sūt
quedā mēbra addita quorū diminutio est impossibilis ⁊ multa
sunt mēbra diminuta quorū additio nō est possibilis ⁊ nō est pos-
sibile vt redeant q̄n minuitur mēbra que generant ex spermate.

De precautionē.

Caput. xj.

Equitur vt dicamus quecūq̄ in precedētem
distulimus orationē. hanc medici nomināt p̄-
cautionē. Verū triplex corporū differentia est.
Quoddā em̄ integre sanū est. Quoddā nō in-
tegre: aliqd vō egrotat. Prīmū igitur genus

sub sanitatis cōseruatione cōtineat: ac duplex est vt antea docuimus. Scdm ad precautionis vigillantiā. Tertiū ad curationis diligentia relegendur: atq; totū hoc genus in humorib⁹ potissimū cōsistit: quos minime cōuenit glutinosos esse: neq; crassos: neq; multos: neq; admodum calidos: aut frigidos: neq; mordaces: neq; putres: neq; venenosos. Increſcētes ei cāe morborū p̄sistūt. increſcūt aut interdū ab eadem cā: q̄ eos primū genuit. Et qñ se inuicē in corpore alterāt. Intētio vō sanationis horū duplex est: alteratio: auacuatioq;. Alterant̄ igit̄ aut ab ipso corpore cōcocti: aut a quibusdā medicamētis in qbus cōtinent̄ medicamina curātia venena aīaliū venenatorū. Itē medicamina venenosa pmutāt. Euacuantur aut a medicamētis admodū calidis: ac purgatiōe: et clystere: ac sudore: et vomitu. Atq; he cōmunes euacuatiōes existūt. Pro prie vō ex locis in qb⁹ colligūtur cōsistūt quēadmodū tertio et q̄to volumine de tuēda valitudine diximus dū de dispositionib⁹ laboriosis et annexis ageremus. Euacuant̄ em̄ promptius si in primis venis sint: p̄ alui: si in iecore p̄ vrinā. Si in habitu totius: p̄ sudorē: quēadmodū si in capite existāt p̄ palatū: aut nares: aut p̄ vtrūq; meatū. Si in thorace p̄ fauces simul ac tussim. Si in renibus aut vesica p̄ vrinā. Ceterū materia auocat̄ p̄miscue ab oib⁹ partib⁹. Indicatio est: vt et ad loca q̄ maxime lōginqua. Deriuat̄ vō ad loca vicina. Quēcūq; ergo curāt tales dispositiones salutare cās appellam⁹ quēadmodū q̄ augēt morbosas: ac neutras q̄cūq; nec ledūt: neq; iuuāt: ac fieri pōt vt eas ne cās qdē nominēt: quēadmodū pleriq; sophiste p̄tēnētes qdē inuestigare differētias rerū plurimū tēporis in sermonib⁹ cōterētes. Sed aduersum eos alibi diffusius disputauiamus. Ac p̄cauēdi ars ita se habet.

Champerij paradoxa.

Edicū morbis mederi opz hīta bñ cuiusq; qd i corpe p tpe et ei⁹ nā vlgēt: rōne. In sūma opz medicū scire abſistere i statib⁹ et morbis et formis et tpsib⁹ et etatib⁹ et p̄tēta laxare et laxata p̄tēdere talī nāq; mō morbi vitiū facillime desistere poterit. Et b̄ mibi sanatio esse vī.

Liber Tertius

De modo recreandi corpora.

Caput. xlii.

Princeps de modo recreandi: reficiendiq; corpus agendum est. Sed quenā horū dispositio sit: et a quibus causis ad habitū nature reuocet: summatim hoc loco dicet. Dispositio igit talis est Sanguis qdē bonus: ac exiguus est. Itē spiritus vitalis noīe et aīalis. Itidē se hz partes ipse solide sicciores: pindeq; vires eorū debiliores existunt: et ob eā rē vniuersum corpus frigidius est. Porro cause salutares hmoi corrigentes dispositionē: vt semel dicat. Sunt quecūq; celerē quidem ac securam efficiūt nutritionē. Particulatim vō motu moderato: ac cibo: potu: somno: genera motuū sunt: gestatio deambulatio: frictio: balnea. Ac multo meliora sunt si paulatim fiant: et actiones solitas paulatim attingant. Cibus inter initia humidus: ac cōcoctio facilis esse debet nec frigidus procedente tpe magis nutriendus potus idoneus: vinū est etate moderatū: ac purū: et splendidū: aut albū: aut sufflauū: ita vt odore suaue moderate gustui sit: neq; ex toto aquosū: nec vebemētē aliquā indicans qualitātē: neq; dulcedinē: neq; acrore: nec amatorē. Ac de his quēadmodū diximus paulo ante libro de curādi via explanatū iam est. hoc loco nō decernimus docere omnia particularia Sed capita rerū tantūmodo percurrere: de quibus alijs libris latius disseruim⁹: quos scribens quot quinq; sint finem faciam orationi.

Champerij paradoxa.

Ex htp
po. i libro
de victus
ratione.

Omnes hāc viuēdi regulā seruare debēt. Itē me cibū plurimū: potus minimū sumere: potus sit vinū quā meracissimū: cibus panis et opsona oīa ossa: oleribus per id tps q̄ paucissimis vtendū est. sic enim corpus siccū erit et calidum. vere aut potu largiore: vino: diluto: cibus mollioribus et paucioribus vtī conuenit: et dēpto pane. Maza adhibēda est parimodo oīa ossa demēda in quorū locuz succedent elixa. Itē oleribus p paucis vtēdū donec hō in estiuo tpe constiterit: cibus vt dixi exigendo mollioribus et opsonijs et

Oleribus coctis et crudis et potu copiosiore: sed paulatim et sensim ne magna subito mutatio fieret quam noxia foret. Estate et molli ma-
za: et potu dilutiore ac largiore et omnibus opsoniis elixis hac de re
expedit ut corpus refrigeret et emolliat. Etiam tempus illud calidum
est et siccum: ac corpora reddit estiuantia: et siccitate indurascen-
tia. hec de libro hippocratis de victus ratione deprompta sunt.

Quo ordine libri legendi sint. Caput. xiiij. et ultimum.

Itaque supradictum iam est: ut alius liber sit in
quo de statuenda medendi arte tractamus hunc
duo alij de statuendis artibus antecedunt. Sed
hi simul cum eo: quem nunc absolvimus summatis
sunt effecti. Illi vero hunc ordinem habent. De ele-
mentis hippocratis unus liber est. Deinde tres libri de tem-
peramentis. Quorum duo de animalium temperamentis. Tertius de tem-
peramentis medicamentorum exposuit: et ob eam rem librum de viribus
simplicium medicamentorum non bene intelliges: nisi tertium de
temperamentis diligenter evolueris. Alius preterea liber parvus est
sequens duos primos libros de temperamentis qui de inequali in-
temperie inscribitur. Et idem alij parvi sunt. Alter de optima cor-
poris preparatione. Alter de bono habitu. porro alius liber est
in tria volumina diuisus qui de viribus naturalibus est: quem
post duos libros de temperamentis: aut etiam post librum de elementis
evoluas licebit. Post hunc in multis libris de actionibus anima-
libus disputamus. Cumque ad eorum demonstrationes non parum
conducatur: ex dissectione cognitio in ea primum exerceri oportet.
Atque utilissimi sunt congressus dissectionum: etiam alij plures li-
bri: unus quidem de discordia dissectionum: alter de dissectione de-
functorum: quibus deinceps existunt duo alij de dissectione viven-
tium. In alijs quibusdam particulatim instruendis discipulis
fecimus dissectionem ossium: musculorum: nervorum: atque venarum
et arteriarum. Item aliqui libri alij ex quibus est alius: in quo
disseritur utrum sanguis per naturam in arterijs contineatur.
Ceterum alij indicantes actionem earum. Duo quidem sunt de motu
musculorum. Tres de thoracis: ac pulmonis motu: quibus de-
inceps est liber de causis spirationis quibus sequitur lib. de voce.

Libert Tertius

De parte animi ac virtute que princeps est ⁊ alijs omnibus
quecunq; de naturalibus: ⁊ animalibus actionibus querun-
tur: multis editis voluminibus docuimus. Que de hippo-
cratis: ac platonis decretis inscripsimus. Eodem considerā-
di genere continentur libri de semine seorsum editi. Item li-
bri de dissectione hippocratis: quibus omnibus liber de vsu
partium sequitur: in dinotationem preterea morborum liber
de locis affectis: ⁊ venis liber de pulsibus utilis est: quo loco
etiam presentiones docemus. Antecedunt preterea librum
de pulsibus duo alij libri. Alter de vsu spirationis. Alter de
vsu pulsum: liber preterea de pulsibus in quattuor partes
distributus est. Prima est de differentia eorū. Secūda de di-
notatione. Tertia de causis pulsum. Quarta de presentione
pulsum. Ex eodē genere est liber: qui scribitur de instituen-
dis discipulis de quo artē aut de pulsib⁹ cōpediū inscribam.
vtilis pterea sunt ad hāc cōsiderationē liber de pulsib⁹ aduer-
sus archigenē: in quo enarro: ac indico. Porro utilis ad pre-
sentiōes est liber de indicijs: hūc pcedit liber de dieb⁹ decre-
torijs: qnetiā liber de spiratiōis difficultate in cognitionē p-
sentis dispōnis ac presentione futurorū malorū: aut bonorū
circa egrū utilis existit. Hi igit oēs libri: ac cū eis alij qdā sūt
libri singulares: quos euoluere vsui est. Qualis est liber de
causis pcatarticis: ac liber de pitia medicinali: ac liber de vi-
ctu extenuāte. Itē liber de mittēdo sanguinē aduersus Eras-
sistratū: ac liber de tumorib⁹ preter naturā. Itidē liber de ni-
mietate: ⁊ alij istiusmodi. Verū maxie necessarij sunt ad cu-
rādi viā ⁊ rōnē liber de morborū dīa: ac de diuersitate acci-
dentū: ac terti⁹ liber in qua morborū cās docuim⁹: a qb⁹ alij
tres existūt: accidētū cās enarrātes: libri de simplicū medi-
camētōrū virib⁹ sunt: quorū antea fecim⁹ mētionē. Itē libri de
cōpōne medicamētōrū: qb⁹ libri de curādi via ⁊ rōne sequunt
priuatim scripti: atq; etiā libri de tuēda valitudine. Ceterum
vt ante exerceri opz in libris de demōstratōe: cū q sit artē me-
dēdi rōnabilē pfectur⁹: libro de optima heresi diffinitū iā est

Ceterū de alijs libris ac cōmētarijs: quos scripsim⁹ minime
neceſſe eſt hoc loco pſeq. Nā de his oib⁹ alibi dicturi ſum⁹: et
forte vno: aut duob⁹ libris editis habituris inſcriptionē.

Champerij paradoxa.

Quanti ſo noſter Galen⁹ in rerū doctrīna z hūianarū
līrarū cognitiōe pſecerit: z multa z p̄clara ſui ingenti
monumēta teſtant. Legim⁹ Ariſtotele nō min⁹ q̄pla
tonē. Homerū quendā philoſophorū libros circiter
quadrīngētos cōſcripſiſſe. Totidē Tytanū Theophrāſtū eius
alūnū. Epicurū trecēta volumina. Chryſippū ſeptīngēta quinqs
Multa Democritū. Multa Zenonē Cirtrenſi. plura Zenonē Eleā-
tem. cōplurima Eraclitū Scotinū. varia Empedocle agrigētis
num. Sed horū oīm labores facile noſter Galen⁹ ſupauit. Qua
re ſinite me queſo. nōnulla hui⁹ doctiſſimiviri opa ex magna qua
dā infinitate librorū in mediū pſerre. Nā querētī mihi hec ſeſe po
tiſſimū obtulerūt. in primis cōpoſuit libros de q̄buſdā p̄cedētib⁹
ad ſciam medicīe: z ſunt nūero tres: in q̄b⁹ inſinuat docet z decla
rat quō medicīa ip̄a z q̄libet alia ſcia doceri debeat: vt ip̄e dicit
in fine hui⁹ iam dixi pauloātē. qz ego ſcripſi tractatū in q̄ narraui
q̄l̄r eſt medicīa. z p̄cedūt hūc tractatū duo tractat⁹ in q̄b⁹ narra
ui eſſentiā oīm artū. Et fecit librū de demōſtratōe ſeu artū p̄ſtō
ne q̄ liber logica q̄dā eſt de q̄ mētione fecit in fine hui⁹ tertij libri
vbi dixit. Et iā oſtēdi in libro in q̄ narraui meli⁹ ingenti. qz opz aſi
hos libros oēs vt exerceat i libro meo quē edidi in demōſtratōe
q̄ vult vti hac arte p̄ viā rōcinatōis z exerceri in ea. de q̄ libro ē
mētione facit tertio ſi ſimplici medicīa. c. vltio. Scd̄s eſt q̄ ſit me
dicorū laudabiſ ſecta: z ſic eſt liber de ſectis. Terti⁹ eſt vocabulo
rū ſiue noīm medicīaliū expō: z ſic eſt liber q̄ noiā de noīb⁹ medi
cīnalib⁹. de q̄ mētione facit ſcdo de dīſijs febrīū: illo caplo. Sed
qm̄. z fecit libros de medicīa vel de p̄cipijs q̄buſdā medicīne: z
ſic eſt liber dict⁹ introductorij. aut de tota medicīa: z b̄ dupl̄r vel
in cōi: z ſic eſt liber iſte tegni quē nup̄ emēdaui⁹: vel in ſpālī de
ſcibilib⁹ particularib⁹ z determinatis. z qz medicīa eſt ars opatī
ua z mechanica pace doctrīne hui⁹ dixerim: ſō p̄ſiderat ſublectuz
finē z modū inducēdi finē in ſublectū teſte Auerroi p̄mo collecto
rij. ſublectū aſi qd̄ eſt corp⁹ humanū p̄ia aphoriſmoz cōmento
p̄io: hz q̄ttuor cās. libri igr̄ galeni q̄dā ſunt de cā materiali ſicut
liber de elementis. elemēta eſt materia ſūt mixtoz corpoz teſte
p̄cipe p̄ia p̄imi caplo de elemētis: z caplo de cōplexiōib⁹: z li
ber de cōplexiōib⁹: z tertio liber de hūiorib⁹: de quo mētione fa
cit: ſcdo de p̄tutib⁹ naturalib⁹. z quic libro de hūiorib⁹ annectit li

Liber Tertius

ber de spermate: q̄ ex hīs. s. humorib⁹ sperma h̄z originē z p̄ns
cipiū teste auicēna de causis sp̄matis: de quo libro etiā in fine hu
ius meminit cū dixit: z ingrediunt in b̄ gñe doctrīne duo tracta
tus quos edidi de sp̄mate: neq; me fugit hūc librum posse alibi col
locari: ad hūc etiā librum accedit liber de colera nigra: z ad hanc
cām materialē adhuc ptinet: liber de medicatōe anathomie: cu
tus etiā meminit in calce hui⁹ tertij libri: z istorū etiā. s. de anatho
mia viuoꝝ z de anathomia mortuoꝝ cū inq̄t: z in eis est tracta
tus in quo narraui esse anathomie aīaliū mortuoꝝ: z p̄tinuatur
cū eo duo tractat⁹ in q̄b⁹ narraui esse anathomie aīaliū viuoꝝ. de
q̄bus etiā testat⁹ tertio interior caplo sc̄do. accedit etiā ad hos li
ber de vtilitate particularū: cui adheret liber de dīsa organicoꝝ
rum z consimiliū mēbroꝝ. Sunt insuper libri de causa formali. s.
cōplexione: z est liber de cōplexione: z est liber de cōplexionibus
z de malicia complexionis diuerse: de quibus in fine huius dicit
z post eū sunt tres tractatus in quibus narraui esse complexio
nis. z infra dicit eodē textu. Qui continuatur cum duobus tra
ctatibus p̄imi libri mei in complexione. z inscriptio eius est de
cōplexione mala diuersa. quibus non immerito cōiungitur liber
de virtute consuetudinis: z liber de calore iuuenis z pueri: quem
testatur fecisse in cōmento illius aphorismi p̄ime particule: qui
crescunt. De causa formali. s. cōpositione sunt libri anathomie: q̄
bus innotescunt mēbroꝝ cōpositiones quoꝝ iuuamentū ipse di
cit cum ait: opz vt antecedit studiū in anathomie libri super ea
em que apparent in anathomia sūt iuuamentū non parum. Sed
libri de causa formali. i. virtute sunt multiplices. quidā em eorum
sunt generales: vt libri de dogmatibus Platonis z Ilyp. quos
memorat in tertio huius dicēs. Quorū inscriptionē posui de sen
tentis Ilyp. z Pla. Et nono terapētica. c. vij. z liber de virtutibus
dispensantibus nostrū corpus: z de substantia virtutum nat
uraliū: z de virtutibus naturalibus: de virtutibus animalibus
in generali credendū est fecisse librum. dicit tamen in fine Tegni
se in multis operibus dixisse de eis. dicit em esse animalū virtus
tum ostendi in libro in quo sunt tractatus multi de virtute tamē
motiua que vna est ex speciebus animalis virtutis fecit librum aut
contrahendo sermonē ad musculorum motus: vt in libro de moti
bus liquidis vel manifestis vel occultis: quem innuit etiam fe
cisse in fine tertij tegni: aut ad motus musculorum determinate
partis. z sic est liber de voce. liber de vtilitate respiratōis: liber
de causis respiratōis: liber de iuuamento anhelitus: liber de
motu pectoris: z liber de instrumento odoratus: quem recitat fe
cisse in fine secundi de interioribus. De virtute vitali credendum

est ipsum fecisse librum: de operatione autē eius que est pulsare: fecit libros multos: primo liber de utilitate pulsus: liber de pulsu contra Archigenē: et liber qui dicitur pronosticum pulsus: de quo facit mentionem. primo de differentiis februm. c. vii. cum inquit. Archigenes enim quicquid deliquit: et circa intelligentiam et cognitionem duri pulsus et c. et liber compendium pulsus. et liber introductorius ad Carolū: cōmentum pulsus: liber de differentiis pulsus. Fecit etiam libros de causis efficientibus: sicut liber de causis procatacticiis: et liber de causis corporalibus: cui adiacet liber de plenitudine: cuius meminit. xlii. terapentice. de causis finalibus non oportuit facere librum: quia scientia operationum continetur scientia virtutum: et quia scientia spirituum vadit etiam cum illis: fecit etiam librum de contento in arteriis contra Archigenem: ut in fine regni dicit. hic enim dicebat in ventis pulsatilibus solum spiritum contineri et non sanguinem: sicut etiam recitat sexto epidimiarum Ioannes alexandrinus. Fecit etiam libros de fine. s. de sanitate primo: secundo de egritudine: de sanitate quidem finem fecit librum de optima habitudine et librum de eucrasia. de modo autē cōseruationis in generali ipsius sanitatis fecit librum de regimine sanitatis: sed de regimine in speciali vel preservatione fecit librum de exercitio cum parua spera: et librum de attenuanti dieta: et librum de his quibus cōuenit purgatio in vere: cuius reminiscitur in cōmento illius aphorismi sexte particule. Quibus phlebotomia aut pharmacia cōuenit: et cum considerauit egritudinem primo fecit librum ad sciendum simulationem egritudinum: qui dicitur de modo sciendi et redarguendi simulantes egritudinem. Secundo fecit etiam de egritudine libros multos: cōsiderauit enim egritudinum diuersitatē in generali: et sic fecit librum de accidenti et morbo. diuersitates autē speciales sunt secundum genera egritudinum: fecit igitur librum de modo male cōplexionis librum de differentiis febrium. et annectitur ei liber de tabe: saltē cōstitutum ad primam eius partē. Fecit etiam librum de mala cōpositione siue soluta unitate: et librum de dislocatione quē allegat Galenus. xv. continenti. De morbo cōposito fecit librum de tumoribus preter naturā. i. apostematibus: apostema enim est morbus cōpositus ex triplici genere morborum scilicet mala complexionē: mala cōpositione: et soluta unitate. secunda primi. c. v. Cum autem cōsiderauit egritudinē locorum: fecit librum de interioribus. et cum cōsiderauit tempora morborum siue mensuratiā siue terminantiā: fecit librum de quattuor temporibus morbi vniuersalibus: et de quattuor temporibus particularibus: et librum de creticis diebus: cui adheret liber de crisi. et cum cōsiderauit accidentia egritudinum fecit librum de rigore: tremore spasmus: lectigatione: et de

Liber Tertius

Dispositio: et de typo: et liberum caumate: et liberum de sternuatione: cuius
 ius recommendatur in commento illius aphorismi quinte parti-
 cule: Mulleri que a matrice. Rursus considerans pronosticationem et
 iudicium. fecit librum pronosticorum diuisum in libros duos, et adiacet
 huic noticie liber de ea que in somnibus dignatione. Considerans
 autem modos curandi rationales generales et communes magis:
 fecit liberum therapeutice: et librum decem tractatum. Specialiores
 autem modos considerans: fecit speciales regulas cure: et hoc
 fecit liberum de febribus ad glauconem: et liberum de cura ictericie
 et liberum de cura lapidis: et considerans experimenta fecit librum
 de secretis et experimentis ad varias egritudines: et librum de fa-
 cile his acquisibilibus cuius meminit, xlii. therapeutice: capitulo
 rursus: fecit etiam libros de instrumentis medicinalis scientie.
 scilicet cibo et potu et manuali operatione: de cibis fecit librum de
 alimentis et liberum de euchimia et chachochimia. de potu fecit li-
 brum de aqua et liberum de vino: cui adiecit liberum de vndimis.
 de medicinis autem simplicibus fecit liberum de simplici medica-
 na. de compositis etiam medicinis credo ipsum fecisse antidota-
 rium. his omnibus annectitur liber de pharmacis et liber de qua-
 draginta sex plantis: quem habemus cum commento humani: liber
 etiam de virtutibus centauree: quem Nicolaus de regio translu-
 lit: et liber dynamidorum: et est dynamidius locus ubi scribuntur
 virtutes rerum: et liber de commoditatibus tyriace: et liber de ty-
 rilaca ad cesarem: quem allegat Rasis frequenter. Cum autem
 considerauit manuales operationem fecit librum de chirurgia et ei
 annectitur liber de phlebotomia: sed forte conuenientibus pone-
 retur inter libros de causis efficientibus. et sic multi libri Galeni
 sunt positi in multis locis secundum aliquam considerationem:
 qui secundum aliam possunt alibi situari. Alia et scripsit multa que vel
 tam perire: vel non inciderunt in nostras manus. Scias tamen
 ipsum Galenum teste Johanne Tortelle Ceterum quinquaginta
 volumina composuisse: que omnia mira elegantia et incredibili
 quadam suauitate confecit: ut vere homericum illud de nestore
 Galeno conueniat ab eius lingua melle dulcior fluebat oratio.

Ordo librorum Galeni.

De demonstratiuis sermonibus.	volumen vnum.
Ars parua siue Microtegni.	lib. iij.
De sectis medicorum.	lib. i.
Introductorius medicorum.	lib. i.
De optima heresi ad trasibulum.	lib. i.
Definitionum liber.	lib. i.

Regni Saleni.

Fo. lxxij.

De optima doctrinatione.	lib. f.
De partibus artis medicatiue.	lib. f.
De constitutione artis medicatiue.	lib. f.
De elementis.	lib. ff.
De spermate.	lib. ff.
An oēs particule aīalis qđ fetatur fiant simul.	liber vnus.
De complexionibus.	lib. ff.
De euexia.	lib. f.
De optima constructione.	lib. f.
De colera nigra.	lib. f.
De anathomia oculorum.	lib. f.
De anatomia matricis.	lib. f.
De iuuamentis membrorum.	lib. x.
De moribus liquidis.	lib. f.
De voce ⁊ anhelitu.	lib. f.
De causis respirationis.	lib. f.
De vtilitate respirationis.	lib. f.
De iuuamento pulsus.	lib. f.
De pulsibus ad theucrum.	liber vnus
De differentiis pulsuum.	lib vnus
De pulsibus compendium.	lib. vnus.
De virtutibus corpus nostrum dispensantibus.	lib. vnus.
De substantia virtutum naturalium.	lib. vnus.
De virtutibus naturalibus.	lib. ff.
De sequela potentiariū aīe ad cōplexionē corporis a nōnullis	
De substantia virtutū animalium intitulatum.	lib. vnus.
De virtute alimentorum.	libri tres.
De subtiliante dieta.	lib. vnus
De euchimia ⁊ chachochimia.	lib. vn.
De dignotione que habetur in somniss.	lib. vnus.
De exercitio parue sphere.	lib. vnus.
De phlebotomia.	lib. vnus.
De virtute pharmacorum.	lib. vnus.
De virtute Centauree.	lib. vnus.
De simplici medicina.	lib. xj.
De simplici medicina ad paternianum.	lib. vnus.
De regimine sanitatis qui dicitur esse Rufi fm Rafim.	li. vj.
De crisi.	lib. ff.
De diebus creticis.	lib. ff.
De pronosticatione.	lib. vnus.
De simulantibus egritudinem.	lib. vnus.
De accidenti ⁊ morbo.	libri. vj. ni libri.

Secunde

ptis ope

rum gale

Liber Tertius

De causis procatarticiis.	lib. vnus.
De mala complexione diuersa.	li. vnus.
De typo.	li. vnus.
De tremore lectigatione: rigore et spasmo.	li. vnus.
De differentiis febriliū. li. ij.	(De tabe. lib. vnus.
De quattuor temporibus morbi vniuersalibus.	lib. vnus.
De quattuor temporibus paroxysmorum.	li. vnus.
De diſſua.	libri tres.
De diſſolutione continua.	liber vnus.
De tumoribus præter naturam	lib. vnus.
De cura ictericie.	li. vnus.
De iteriorib⁹ q̄ ſz aliq̄s dī liber ſciarū a raby moyſe.	li. vi.
De cura lapidis.	lib. vnus.
De ginecijs.	li. vnus.
De dinamidijs paruus.	li. vnus.
De febribus ad glaucones et de apoſtematibus et podagra diſtinctus in duos tractatus.	li. vnus.
De ingenio ſanitatis.	li. xliij.
De curationibus egritudinū particulariū qui dicitur My amir qui diuiditur in. x. tractatus.	lib. vnus.
De facile acquiſibilibus.	lib. vnus.
De ſecretis galeni qui dicitur liber ſecretorum.	lib. vnus.
De experimentis qui dicitur liber experimētorum.	lib. vnus.
De tyriaca.	lib. vnus.
De comoditatibus tyriace.	lib. vnus.
De vtilitate particularum.	lib. xviij.
De hyſtoria phoꝝ quē vt credo nō eſt galeni.	lib. vnus.
De ſubfiguratione empirica.	lib. ſ.
De compagine membrorum.	lib. vnus.
De anathomia parua.	lib. ſ.
De anathomia viſuorum.	lib. vnus.
De natura et ordine vniuſcuſcuſq; corporis.	lib. vnus.
De dinamidijs magnus.	lib. vnus.
De incantatione.	lib. ſ.
De oculis qui attribuitur galeno noſtro.	lib. ſ.
Scriptis galen⁹ cōmētaria plīma i hippocratē cohū. Et pmo	
In amphoriſinos hipocratis.	parti. viij.
In libros pronostiſcorum.	parti. iij.
In libros de regimine acutorum.	lib. iij.
In librum eptidimiarum.	parti. viij.

Regiſtrū. a. ab. b. c. d. e. f. g. h. i. Des ſunt quaterni. Finit.

o. vnu.
i. vnu.
i. vnu.
i. vnu.
o. vnu.
b. vnu.
i. vnu.
et tres.
vnu.
o. vnu.
i. vnu.
li. vi.
o. vnu.
i. vnu.
vnu.
gra. xl.
i. vnu.
li. xlii.
o. vnu.
o. vnu.
b. vnu.
b. vnu.
vnu.
o. vnu.
o. vnu.
li. i.
o. vnu.
li. i.
o. vnu.
o. vnu.
lib. i.
lib. i.
et pro
artu.
lib. i.
m. vi.
m. i.

